

EMEN DAUKAGUN ESAERAK EDO AIPAERAK

AINBAT TOKITIK ARTUN DA DAGOZ.

EUSKERAZ IDATZI EGITEN DUENA

BIRRITAN IRAKURTEN DAU.

Agustin ARRIEN

EUSKERAZ IDATZI EGITEN DUENAK
BIRRITAN IRAKURTEN DU.

HEMEN DAUKAGUN ESAERAK EDO
AIPAERAK HAINBAT TOKITIK ARTUN
DA DAGOZ.

Agustin Arrien

Urtarrilla, 2009-

é.

LENENGO ZATIA

Abadearen lapikoa, txikia baina gozoa.

Abadearen leioan ago; eure lepotik ago.

Abade eite, al baaite.

Abarka mantak eta giñarria baserritarren señalea.

Abar-su, laster -su. (fuego de ramaje, fuego rápido)

Abbé de Leun, diruak galdu ta begiak ulun. (abad de Leun, perdidos los dineros, oscuros los ojos.)

Abelek bedinkatu dagiala.

Abenduan elurra eltzairuz, urtarrilean burdinez, otsai-lean zurez.

Abendua burdinezkoa, ibeltza, eltzairoskea. (diciembre de hierro, enero de acero). Irigaray

Abenduaren erdia gaua, ba bertze erdia besta. (la mitad del adviento es noche, la otra mitad fiesta.)

Abenduko eguna, argitu orduko iluna. (día de diciembre, en cuanto amanece oscurece.)

Abendu zuri, ardi ta ez axuri. (diciembre blanco, no ovejas ni cordosros.)

Aberatsak afamontz asko, (el rico, mucho ruido)

Aberatsa, inpernuko lebatza, pobrea zeruko lorea. (el rico merluza del infierno, el pobre flor del cielo)-

Aberatsak guziak adiskide. (los ricos todos amigos)

Aberatsa, tranpa utsa, pobrea ames utsa. (el rico, pura trampa, el pobre, puro sueño.)

Aberats daiteken urthe batez, urkatu behar da, urthe bat aitzinetik. (al que puede, hacerse rico, en un año, se le debe ahorcar, un año antes.) Elissanburu

Aberats daiteken urthe batez, urkatu bear da.

Abile, abile, abilen bideak lertuko au. (anda, anda, el camino por donde andante te hará reventar.)

Abere flakoa -argala- odia xilo.

Abere goiti, abere beheiti, ardi hilak buztanpean atherbe guti.

Abil, abilen moduan, zazpi afatsalde egin nituan, ik pagateko soloan. (anda como andas, hice yo siete tardes, para que lo pagarás tu en la heredad.)

Abila da axeria, emazteki amorosa abilago.

Abuztua ezkerro jaitsi da eguzkia.

Abuztuaren erditik aurrera, eguna moztu eta euliak gaiztotu.

Abuztu erdiko euri, kalte latza lurreri.

Abuztu guztia festa, poltsari ongi kosta.

Abuztuko lainoak, eguzki-hurbilak.

Adeitasuna, fruitu aurreko lorea.

Adio, emak eskuari orio, aurthen ezpaita karo. (adios, da aceite a la mano, pues no está caro este año.)

Adiskidea maileatu duk, adiskidea galdu duk. (has presta-
do al amigo, has perdido al amigo.)

Adiskide zahar, konduak beñi.

Adiskide egik ez behar duanean baina bai behar duanako.

Aditu nahi ezduenak, ezdu eñan behar. (quien no quiere oír,
no debe decir) Duvoisin

Adiskide dena ororen ezta nehoren. (el que es amigo de to-
dos, no lo es de nadie.) Elissanburu

Adiskidea, ¿nola zara? Zu bezela, ni ere ala. (amigo,
¿cómo estais? Como Vd., también yo así).

Adiskidea zaharik, kontuak beñirik. Peru Abarca

Adiskide xar ta kontuak beñi. (amigos viejecitos y cuen-
tas nuevas.)

Adiskide zar ta kontuak garbi. (amigos viejos y cuen-
tas limpias.)

Agina dabilenean, sabela poz. (cuando el diente se mueve,
el vientre se regocija).

Agiñak bardindu dakoz ta kontu ofegaz. (se le han igualado
los dientes.)

Agindua bat, emana bi, aginduagaz pozik egon adi. (una cosa
es prometer, otra es dar, conténtate con lo prometido)

Agoa bero ta sabela otz. (la boca caliente, y el vientre
frio).

Agoa dabilenean, sabela poz.

Ago, ago, gero, anaiak ziran. (estate, estese, luego, luego,
eran hermanos.) Landaretche.

Agoa eznaurrean dabil, sabela bero. (la boca anda rumiando
el vientre caliente).

Agoak bero deño galda. (la masa mientras es caliente-
tiene- caldo.)

Ago ertsian ezta sartzen ulirik.

Ago, neskatxa, ago, ukhanen dun haritz edo pago. (espera
muchacho, espera, tendrás, roble o haya.) Salguis

Agorako bidean, sasirik ez. (en el camino que conduce a la
boca, no hay zarzas)

Agorrileko ura da ezti ardau. (agua de agosto, es miel
y vino).

Agorrileko ura da zafran, ezti eta ardau.

Agotik sudurrera idukirik eztu. (no tiene reserva- ni sáquie-
ra- desde la boca a la nariz.)

Agotza sal ta astoa eros.

Agozabal luze, lozale edo gose. (bostezo largo, sueño
o hambre).

Agoztegitik elki ta logan sar. (salir del pajar y me-
terse en lodazal.)

Aguräa, zopak yan ta loguriäa. (anciano, comer sopas y sueño).

Agura buru zuri oilanda zalea, apenas artuko dostak neure oilandea.

Agura buru - zuri oilanda zalea, nok irakatsi due gurera bidea.

Agura zafak ditu iru elementu, txistu eta gofoa eta sekeräa franco. (el anciano decrepito tiene 3 elementos, saliva y gargajo y seca tos, en abundancia.)

Agur, bidea luze ta pausua (ufatsa) labur. (adiós, largo el camino y paso corto))

Agur, bizia, gan ta atsa labur. (adición, la vida se fué y el aliento se acortó)

Agur, bizia luze, nekea labur. (adios, ka vida larga, corta la fatiga.)

Agur, ekañi lepo-bete egur. (adios, trae una espaldada - (la espada cargada) de leña.)

Agur, luze aiña labur, labur aiña luze, agur anka-luze. (adios, tan corto como largo, tan largo como corto, adios zanquilargo.)

Ahal egik, euri egik. (empéñate, llueve tu.) Salguis

Ahamen gaitzak begiak gofi. (gran bocado los ojos rojos.

Aharausia usua, gosea edo lo-mezua. (frecuente bostezo, mensejero de hambre o de sueño.)

Ahafa ziten artzainak, ager ziten gaznak. Salguis

Ahoa dabilano sabela botz. Salguis

Ahafa bat egiten duenak egin ditzake ehun ere. (quien hace un cesto puede hacer también un ciento.)

Ahafosia loa edo gosea. (el bostezo - señal- de sueño o de hambre).

Aho hertsian ulerik ez da sartzen. (en boca cerrada, no entran moscas.)

Ahoa gabe iztañira. (sin llevarlo a la boca, a la garganta.)

Aho bano oboro begi duk. (tienes más ojos que boca)

Aho bero, gibel-ondo hotz. (boca caliente, parte posterior fría) Landerretche

Ahula beti errudun.

Agotza sal ta astoa eros. Azkue

Agura onari ez ateak itxi.

Aguri Ekarri lepo bete egur. Azkue

Ahotsa galtzen ari garen herri bat gara Lertxundi)

Ai, ai, ai i astegun guztiak balira yai alperak ori nai. ay, ay, ay, i -si todos los días laborales fuesen fiestas, esc quisieran los perezosos.)

Ai, ai, ai, i Egunak guztiak balira yai, astelentxoak bere bai, gu lango alpefak orixe nai, ay. ai. ay.)

Aida xuria, aditzak gofia. (arre blanco, entiende rojo)

Afdeak alboan, ortzak agoan. (los parientes, al lado, los dientes en la boca.)

Aideak ez uñin, ortzak nerekin. (los parientes, no lejos, los dientes conmigo.)

Aintzaren umea aintzume. Azkue

Aingeruak kantari aintza zeruan Jaunari.

Aintzaren umea, aintzume.

Aintzaren umea aztaparkin.

Aintzean jaio danak aitzean bizi nai. (quien ha nacido en la peña, quiere vivir en la peña).

Aintzineala mirigiten eztuena, gibealeale erortzen. (quien no mira adelante, queda atrás)

Aintzinetik bear da ikusi, ohera gabe eztala bear biluzi. (anticipadamente hay que ver que no debe uno desnudarse sin ir a la cama)

Aintzinetik egina, geroko egina. (lo hecho de antemano, hecho para después).

Ai, Peru, Peru, beti zu alpeña, etxatzen faltako alkondara zafa.

Aisa irabaz eta aisa igor. (ganar facilmente y gastar con igual facilidad.)

Aisa irabazi ta aisa gasta.

Aisa izana, aisa onda. (lo facilmente habido, facilmente se hunde)

Aiñaa, ta Semea, Felipe, ta yakea. (el padre y el hijo; Felipe y la chaqueta.)

Aita-amek beren umen artean, igoenetik arapatruk, zartagia bear dei Xakin guardatan. (los padres entre sus hijos deben saber guardar la sarten, agarrándolo del mango.)

Aitaaren ta semearen, Felipe ta yakearen.

Aita biltzaileari, seme bafaiari.

Aita lazoaren umek ogi txiki eta anitx bizio. (los hijos de padre haragán, mucho vino y poco pan)

Aita, bat eun umentzat, eun ume ez aita batentzat. (padre uno para cien niños, cien niños, no para un padre.)

Aita biltzaile, seme igortzale. (padre ahorrador, hijo prodigo).

Aita biltzaileak, seme ondatzzaileak.

Aita irabazle, semea gaztazale. (padre ganancioso, hijo gastador).

Aitak bildua, semeak bafai. (lo que el padre recogió el hijo lo derrocha).

Aita nun don? Alkondaran. Ama nun don? Atorán. (donde está tu padre? En la camisa -de hombre- ¿donde está tu madre? En la camisa de mujer.

Aita ongi eginkari seme berantrakari. (a padre bienhechor hijo de igual condición).

Alaba gaizki ezkondua, ~~etxera~~ laster. (la hija mal casada pronto -se vuelve- a casa) Lope Isasti.

Alabeafari ezin alde egin. (nadie puede separarse de su destino).

Alarguna, alderdi. (viudo, medio lado) Landeretche

Alargun, begi-ulun. (viudo, ojo oscuro, triste)

Al baduk, elika adi etsetik, ebili gabe iritik. (si puedes, aliméntate de casa, sin andar por la villa)

Albiriste, eztakianak hobe uste. (noticias-albricias- quien no sabe espera mejores.) Salguis

Alda asko, arrain gitxi. (muchos cambios de cala, poca pesca.)

Aldats gora, aldats bera. (cuesta arriba, cuesta abajo.)

Aldatz gabeko lautadarik ez.

Aldatz goreak aldatz berea. (la cuesta arriba-supone o pide) cuesta abajo.)

Al dena, itxasoan den arainek oberena.

Aldi onari bular, ekaitzari gibel.

Aldiz aldiz, etxeko jauna zaldiz. (a veces, a veces, el padre de familia, en caballo.)

Aldiz aldiz, zapatariak zaldiz. (a veces, a veces, los zapateros a caballo.)

Aldiz, gure Maria zaldiz. (a veces, nuestra Maria, a caballo.)

Aldizka aldizka, zapatariak zaldizka. Landerretche

Aldizka, zakuak erotara. (por turno los sacos al molino)

Alegraten du arotzek xiten drenean bozkario emoitien deinatik faten drenean, (se alegran cuando vienen huéspedes (forasteros) por el consuelo que dan cuando se van.)

Alfeña beti lantsu. (el haragán siempre lleno de quehaceres.)

Alfeña bidaietan abiatu, miseriak laster gibeletik arapatu. (el perezoso se puso a viajar, pronto le agarró por detrás la miseria.) Duvoisin

Alfeñak beti asti, (el perezoso- tiene- siempre tiempo.)

Alfeñak eskuko, larua guri, moltsa zuri, athoña beltz. (el perezoso- tiene - la piel de la mano, tigrna, la baba, blanca, camisa negra.) Duvoisin

Alfeña manatzaille, ezduena emaille. (el perezoso, mandador, el que no tiene -es- dador. Duvoisin

Alfeña manatzaille on. (el perezoso buen mandador.)

Alferaren dako lanik ez eta astirik ez. (para el haragán no hay trabajo ni tiempo).

Alfeñik nekatu baiño hobe da, geldirik egon. (más vale estar quieto que trabajar en vano.) Lope Isasti.

Algorta, txafi-korta. (Algorta, cuadra de cerdos)

Alkar iduriak alkaréki. (los que se asemejan, se juntan)

Alpeña beti gazte. (el haragán siempre joven)

Alper da Maria makilatu ezpada berez biurtu

Aireko txoriarentzat eskukoa ez utz. Duvoisin

Aita San Antonio eta mutila atean gagoz zuri begira.

Aita ta ama ta euren gurasoak Apatamonasteriokoak. (padre y madre, y sus padres de Apatamonasterio)

Aita ta semea, frakak eta yakea. (padre e hijo; pantalones y chaqueta.)

Aita ta seme tabernan dagoz, ama ta alaba yokuan; aien etxean ezta faltako efoya zara kakoan.

Aita ta seme tabernan dagoz, ama ta alaba yokuan, ostera bere egongo ditun abarka zafak kokoan.

Aita zahar kulumula, zuretako oilo-buru. (padre anciano, decrepito, para vos la cabeza de la gallina.)

Aitzean aziak, aitzera nai. (el criado en la peña, a la peña quiere ir.)

Aitzinetik ederki ta ondotik atsiki. (por delante hermosamente, y por detrás le agarras.)

Aitzinetik alabatan yainak nai yai kaxatez eta atzirikoak biotzez. (quien te alaba por delante, te quiere exteriormente y el que por detrás: cordialmente.)

Aitzinetik ederki ta ondotik atsiki. Azcue

Aiz, aiz, oferi, Ikeitiafak Eafari. (Zas, zas, a ese, el Iequeitiano al de Ea.)

Aiz, aiz, ofi; atefitako aizeak egingo dotsu argi. (ea, ea, a ese, el viento de pueblo extraño os alumbrará.)

Aizea buruan eta ibili munduan. (viento en la cabeza y andar en el mundo.)

Aizea ezta atuna. (el viento no es un atún.)

Aizeak negua. (el viento -trae- el invierno.)

Aizeriak -o azeriak- bera bezalako umeak. (el raposo -tiene- crías paracidas a él.)

Aizik, i, txapel gofi, nola dek izena?

Aiztoa zorrotzago eta gaztan barrenago.

Ai zuri i. Emotea lau zuri. (Aya usted i el dar cuatro blancas -un ochavo-)

Ai zuri zuri, begi-zuri. Aya usted, a usted, de ojos blancos.

Akefaren buztanpean legorpe gitxi.

Akituz geroz lanik hobena. (después de fatigado, el mejor trabajo.) Salguis.

Alaba bakarrak, sutako hautsa ere beretzat.

Ala balitz, ala in baginu, amalau anaie, denak -por direnak- goseak il. (si así fuera, si así hubieramos hecho, catorce hermanos, todos murieron de hambre.)

Alako upela, alako ardoa. (tal tonel, tal vino).

Alaba bi ta iru seme, adinon ume. (dos hijas y 3 hijos número regular de niños y niñas.)

Alpeña izatea ezta bapere ^pbere, nobere faltan bere izan leite pobre. (no es nada mejor el ser haragán, puede uno ser pobre por falta de sí mismo.)

Alpeñeria, askoren ondamedia. (la flojedad, perdición de muchos).

Alpeñeriak lapuñeria, lapuñeriak hartzetea, kartzileak urkamendia agur nire bizia.

Alpeñik egingo dok eun eñealgariak, ardaoa dok eñementariak, prakak zafak eta begiak goñiak. (aunque el trigo llegue a valer cien reales, el herrero beberá vino - y tendrá pantalones viejos y los ojos rojos).

Alperriko gauzak aztuten ikasi behar dogu.

Altuan -garaiian- Arantzazu, bajuan -bafenean- Oñati, eder galanten bila beti oi ibili. (en lo alto Aranzazu, en lo bajo Oñate, siempre se suele andar en busca de hermosas guapas.)

Altzagatarak zakurak, aramarak idiik (idiak). (los de Alzaga, perros, pero los de Arana, bueyes).

Alzola-Mendaroetan jente ona dek Arrietan i (En Alzola y Mendaro, vaya una gente, rayos.)

Ama-ama i Atxina zinñan dama, orain zartu zara ta galdu zara dana. (Madre, madre, tiempos otras eran dama, ahora te has envejeado y te has perdido toda.)

Ama belhar ona. (la madre, es buena planta). Duvoisin

Amabiak, gure lapiko (ar) en agoniak. (las doce, las agonías de nuestro puchero.)

Amabi, altzo bete madari. (doce, un regazo de peces).

Amabiak, katuak yan ditu bazkariak.

Amabiak, ordu biak, bota platerera begi biak. (las doce, las dos, echa al plato los dos ojos)

Amabi, altzo bete madari. (doce, un regazo de peras)

Amabi, i nere zamari.

Amabi, I ere zamari, (doce, tu mi acémila).

Amabietan xatan faiten ezdenak ezku ganurik edo ezdu ezer. (el que a las doce no va a comer, o no tiene ganas o no tiene qué comer).

Amabi, juan ta kontaiok amari. (doce, vete y cuéntaselo a la madre).

Amabi, maiean bi begi. (doce, en la mesa dos ojos).

Amabiak, gure lapikoaren agoniak. (las doce, las agonías de nuestro puchero).

Amabiak, katuak jan ditu bazkariak.

Ama Birjina abenduko argitu orduko ilunkuko.

Amabitziak bota platerera begi biak.

Amaigabeko bizitzaz.

Amai gazte nintzanean dama. (madre, cuando era yo joven, dama).

Amaikak, gure katuen lukainkak.

Amaika, iretzat txakur (ar) en lukainka.

Amabi, txakuraren buztana kana bi.

Amaerdi oro, zoro. (todas las madrastas locas) Salguis

Amaika, katuaren lukainka.

Amaika, otzara bete lukainka. (un cesto de longanizas)

Amairu, auren txatafak ezin biur. (maya, no poder retorcer los pañales de los niños).

Amaizuna, hilik ere, gaitz. (la madrastra, aún muerta mala.)

Amalau, zakufak yango alau.

Ama Maria gaixoen alde.

Ama ona izan duena zorientsu.

Amañatzak egurasa gainean euri-jasa.

Amar, gure katuak marmar.

Amar, ik beti marmar. Azkue

Amar, oteak eta nahar. (diez, argomas y abrojos)

Amañatz egunasa, gainean euri-jasa. (las arañas de bureo, viene la lluvia luego.)

Amar urte eztira bear, amar gauza ikusteko. (no se necesitan diez años para ver diez cosas.)

Ama ~~chordi~~ eta zahagia oso. (la abuela ebria y el pellejo de vino entero.) Landerretche.

Ama umearen eño. (la madre, loquilla por el niño)

Ama umearen ero, umea balitz gero. (la madre loca por el niño si fuera niño después.)

Amairu, aitinak amona nai du. (trece, el abuelo, quiere abuela)

Amairu, atsoak agurea nai du. (trece, el abuelo quiere abuela)

Amairun, ire buztana biur. (trece, tu rabo retorcido)

Amaizunari obe zau bere umearen ulza ezik semeizunaren atsa. (a la madrastra mejor le cae el cuesco de su propio hijo, que el aliento del hijastro).

Amalaur, ire ezquila gaur. (catorce, tu campana hoy)

Amalau husiak, agotak guziak. (catorce, los primos agotes todos).

Amar, atso guztiak marmar. (diez, todas las ancianas mormo-jean).

Amar, gure katuak mar-mar. (diez, nuestro gato maya)

Amar, ik beti marmar. (diez, tu siempre mormojeas)

Ama zer da eskontzea?.- Alaba, da irutea, erditzen eta nigar egitea. (madre, que cosa es casarse? Hija, eschilar, parir y llorar.)

Ameke, katuak altzora kaka.

Amen datoz iru neskatila, zufingo ta gofingo ta Maria Pantorila. (aquí vienen tres muchachas, clara de huevo y yema, y María Pantorrilla.)

Amen, ez da gauza onik emen.

Amen, ezta gauza onik emen, Azkue

Amen, gure otseinari Karmen. (amén, a nuestra criada Carmen)

Amen datoz iru neskatila zuringo.

Amen, i, or da ni emen. (tu ahí, y yo aquí).

Ameke, i ene zamuka. (once, tú mi jamuga.)

Andreak eztu alper egon bear, oiloak pixa, in bitartean.
(la señora no debe estar ociosa, mientras la gallina orina).

Anega erdiko zofoak anegarik ezin artu. (el saco de media fanega no puede caber fanega entera). (se dice de personas que aspiran a lo que no pueden).

Anixko beatan dion etxekandreak txiki urutan du. (la ama de casa que mira mucho, hila poco).

Anixko lo egiten dionak txiki ikasten du. (quien duerme mucho, aprende poco).-

Anitz izan ta yago nai. (tener mucho y querer más).

Anton, ene gerezirako on.

Antonio Polonio, Paskual Bizente, antxiñako emaztegaia aurrean presente.

Antxe erán diot. Aizak, zuria, aizak gofia. (allí mismo le he dicho. (oyé blanco, oyé rojo (es decir las verdades)

Antxume ahobigunak ama biren esneak edan.

Antxu txafa beti bildots.

Ao txikiak txistu txikia.

Azkue

Antzafa, sekulako ederen gaur zara.

Antzora, andik etori ta koipatu. (venir de allí, y fritada).

Antzora, ikoak yan ta basora, ikoak yan ta koipatsu, antzora (barrio de Ibaranguelua), mosurkakatsu. (Antzora, comer higos y a la selva, comer higos y fritada, Antzora de rostro muy sucio.)

Antzuolan sedea, Bergaran koipea, Eloñion buskantza, Durangon tronpaa. (en Anzuola, seda, en Bergara manteca, en Elorrio morcillas, en Durango trompa.)

An-azturak obiraiño. (genio y figura hasta la sepultura.)

An ziro ta emen jauskera. (allí tropiezo y caída aquí.)

An zulo, ta emen zulo, iru mila kakazulo. (allí agujero y agujero, aquí, tres mil agujeros de mí.)

Anitz daki sagiuak bai obro gatiuak.

Ao txikiak txistu txikia (la boca pequeña, pequeño silvido)

Ao zefaturik ez da eskapatan sulirik. (de boca cerrada, no escapan moscas.)

Apazizak belafa ebali, eguraldi txafa seguroki. (ha cortado hierba el sacerdote, mal tiempo, sin duda.)

Apazizak ta odolkia egiten diran bezelakoak izaten dira.

Apazizak belafa ebaki, eguraldi txafa seguraski.

Apapuko gauzak bakarik egiteak, alper-antza agertarazoten dau. (el hacer solamente las cosas que están a punto de deshacerse, denota trazas de flojedad.)

Apartatan bayaz gaixtotik, apartatan yaz gatxetik. (si te apartas del malvado, te apartas del mal.)

Apez izan, nai dionak bear du ikasi ikaskizuna.

Aphezak azken hitza bere.

Apazaren eltzea, txikia bainan betea.

Amen iru: Txiki ta Pitxi ta Kifu. (amen, no hay aquí cosa buena).

Amen; zu or-ta ni emen. (amen, vos ahí y yo aquí).

Amerikam? Han ere antzara mokoaz alha. (¿ En América, aún allí el ganso se alimenta con el pico).

Ametsetako lukainka. (el chorizo de sueños). (se dice de la venida inesperada de una persona o suceso) Duvoisin

Amikuxe, efi luxe, ango haufak lepo-luxe. (mixe, pueblo largo, los niños de allí (tienen) largo cuello.)

Amilena, fraka zafen bila, dabilena. (viento sur (sic) que anda buscando pantalones viejos).

Amilena, soineko zafen bila dabilena. (viento sudeste, que anda buscando ropas viejas.)

Amore? Artuak emona sabore. ¿ amor? la dádivas exigen recompensa.)

Amorezko eskontza, doloresko bizitzea. (casamiento de amor, vida de dolores).

Amuafaiia amutik eta arkumea lafutik. F.Segura

Amuafaiia begi bi, sei arkumea lafutik. López Isasti)

Amuafaiiak begi bi, sei eskaluk amabi.

Amukoa ta iletia alkafen ondóan txafak dira. (el copo de lino y el lizón son malos uno junto al otro.) Uriarte.

A mutili Yan dok opil? A neska, yan dok freska?

Amukozko (lino-estopa) buztana dauenak suen -fuego- bildur.

Anakaben ardiak, baltzen artean zuriak. (las ovejas en Anacabe, caserio cerca de Ondárroa, blancas entre negras.)

Anbotoko beleak Anbotora nai. (el cuervo de Anboto a Anboto quiere (ir)).

Anbotoko beleak Anbotora gura.

Anbiolako supitak egiak. (refranes del tiempo pasado, verdades.)

Andere ona, mee. (la buena señorita, delgada.) Irigaray

Andiak txikia ahantzji. (lo grande hace olvidar lo pequeño.)

Andrak andra andi, Kandelerioetan dira ageri)

Andrea bada beltza ta igafa arek egingo dok soluen beara. (si la mujer es negra, y enjuta; aquella si que trabajará en el campo).

Andreai nondik dago, Bilbora bidea? (señorai por donde está el camino que conduce a Bilbao?

Andre Dena Maria Martxoko, behiak mendian halako. Azkue

Andre Maria Martxoko, behia larrean aseko kaitju esne beteko.

Andre zikhin, etxe zikhin. (dueña sucia, casa sucia)

Andikia, inpernuko lebazkia, pobrea, zeruko lorea. (el magnate; trozo de merluza infernal, el pobre, flor del cielo.)

Andiz urkatu, gosez makurtu, (se dice del que se da mucho más tono que el que supone su situación. (ahorcarse de grande, ah, charse de hambre).

Aphezen liskarak deabruaren yaiak. (Inchausepe)

Apho lipiak xistu lipia. (el sapo pequeño, salto pequeño)

Apho lipiak yauzia tipia.

Aphirila biribila, xeria xeritegian hila. Esta hila; badaki-
la buztana badanila. ; Hola izan dadila. (abril redondo, el
cerdo muerto en la pocilga. No está muerto. Si está muerto,
mueve el rabo, así sea.)

Aphirila, biribila, xeria urdandegian otzak ila. (abril, re-
dondo, el cerdo muerto de frio en la pocilga-)

Apirila euritsu, urte hura ogitsu.

Aprila bero, negua gero. (abril caliente, el invierno luego)

Apirilaren azkenean, hostea haitz gainean.

Apirilean ihintza, ogiurte.

Apirilean trumoiak jotzen badu, berri ona da.

Apirileko trumoiak, ardoa barrikara.

Aprila otz, ez gari ta ez agotz. (abril, frio, ni trigo ni
paja.)

Aprilaren lenengo domekan euria bada, il gustian iru egun ez-
tira aterri izaten. (si llueve el primer domingo de abril,
no suele haber en todo el mes tres días sin lluvia.)

Aprila ufegofi, Martiakakatsu izango dogu aurten ogitsu.
(abril, oro, marzo cagón, este año tendremos un año abun-
dante de pan.)

Aprileko lorea ufea baino obea, maiatzeko lorea bapeza-
baino obea. (flor de abril, mejor que el oro, flor de
mayo mejor que nada.)

Aprilen azkenean ofia aitz gainean. (a fines de abril, la
hoja sobre la peña.)

Aprile on ekusi bear dionak eun urtez bear du bizi.
(quien quiera ver un buen abril, cien años debe vivir.)

April ufegofi, Marti kakatsu. (ahril, oro, marzo cagón)

Arabafa tifi, tafa, ik uzkaña nik sagaña.

Arabafa, ya da (ta) poz, bizkaitafa yan ta otz.

Ara bertan ezerez, azaak bai koiperik ez. (mirad, allá nada,
berza, si, manteca no.)

Ara bi, bata zu ta bestea ni.

Ara bi, zu bat eta bestea ni. (ved, allí, dos; vos uno y
el otro yo.)

Araia igate ta sarea ezer .(pasar el pez y poner la red.)

Araiak igate ta sareak eda.

Afaika auntzari, baihagozke gpañari. (sigue a la cabra, te
echará en la zarza.) Salguis

Afaina erakutsizu igerika. (enseña al pez a nadar)

Afainak gan ta sareak eda. (se fueron los peces y se enten-
dieron las redes).-

Afaina laket urean, xoria airean, emazte zuhuñá etxean.
(el pez está con agrado, en el agua, el pájaro en el aire,
la mujer prudente en casa.)

Arain handiak yaten ditutxikiak.

Ara iru, txitxalopin, txupira ta kifur. (ved allí, tres, chichalopin, chupira y kirru.)

Arakinakin gosaldu, apaizakin bazkaldu, mandatariekin apaldu.

Afan min bakoa erdoiak yan.

Afan miñ bakoa sasian usteldu. (el cencerro sin badajo, se pudre en el zarzal.)

Afan min bakoa ugefak yan. (el que no llora, no mama.)

Afanoa egaz baino txepetxa eskuan oba.

Afanoa haragizu. (el águila busca carne, es decir, cada cuál es arrastrado por sus inclinaciones. Duvoisin)

Afanoak lumak bear, epetxak bere oba; (el águila necesita pluma, también el reyerzuelo.)

Arantza beltzak zornatu, eloñantzak osatu. (el espino negro, lo encona, el endrino lo cura.)

Afatiako zekofa, txikia baia gogofa. (el novillo de Arratia, pequeño, pequeño pero duro.)

Afautza batez zartegi andian ezdaiteke tortilá andia. (con un huevo, no puede hacerse gran tortilla en la sartén.)

Arantza beltzak lorezabal, arto-lufak are zabal. (el espino negro floreciente, las tierras de maíz, en lugar espacioso.)

Afatiako zekofa, lau urte ta bost afa, badaukak orain orain indarra. (cuatro y cinco años ya tienes ahora fuerza.)

Arats gofiak aizetsu, goiz gofiak euritsu. (noches rojizas, si son de mucho viento, mañanas rojizas de mucha lluvia.)

Afats gofi, biar iguzki xuri, goiz gofi, afats euri. (noche roja, mañana sol blanco, mañana roja, noche lluvia.)

Afats gofi, eguraldi, goiz gofi, eurilari. (noche roja, buen tiempo, mañana roja, lluviosa.)

Afats gofi, goizean eguzki.

Arats odoi gofi, biramenean eguzki gofi. (atardecer de nuves rojas, al día siguiente rojo sol, seguramente.)

Aratuste manga, ardoari dzanga. (carnaval tercer día, al vino gran sorbido.)

Afausia agorik ago, Katamixaña pagorik pago. (el bostezo de boca en boca, la ardilla de haya en haya.)

Afausia agotik agoala-agoala-untza bagotik bagoala (bagora), txoria maldatik maldada.)

Afausia, loa edo gosea.

Arausi luzea, logura edo gosea.

Arauz alharzea trebes. (probablemente el umbral atravesado.)

Arbi abenduko, bakotxa bere denboradako (nabo de adviento, cada cual para su tiempo.)

Arbi efea abenduko, gauza guztiak bere garaiko. (nabo asado, de adviento, todas las cosas de su época.)

Arbola guziak beren gerize. (todos los árboles, su sombra)

Arbolarik ezta adar igar bakorik. (no hay árbol, sin rama seda.)

Arbola zafaren ondoan ipinten danean landara, bera bear du Master arbolak. (cuando junto a un arbol viejo se pone una planta pronto se ha de derribar el arbol.)

Arbol orok adar aihar. (todo arbol tiene ramas secas.)

Ardao gozoak lau begi ta oinik ez. (el vino dulce-tiene-cuatro ojos y no-tiene-pies.)

Ardia hauntzari ile eske. Salguis.

Ardiak bi bordetan dituzte.

Ardiaren ostikadari otsoak barre-

Ardien gaiztakeria bildotsak pagau. (la maldad de las ovejas la pagan los corderos).

Ardi efekoia, eferen, soldadu huna, armen.

Ardi lapura beti yauzika. (la vieja ladrona, siempre saltando.)

Ardi moxtuak ila zuri. (la oveja esquilada-tiene-vello blanco.)

Ardi tipia bethi antxu.

Ardi txikia beti bildots. (la oveja pequena, siempre cordero.)

Ardi-urte, atun-urte. (año de pulgas, año de bonito.)

Ardi zafari kendu bear zaio beafia motx. (a la oveja vieja, se le quita la oreja).

Arditam zuhur, sotsetan erho. (cuerto-económico-en maravendis, loco-pródigo-en sueldos

Ardoa Napañoako bikarioa. (el vino, vicario de Nabarra.)

Ardurako efopari etzaika zerenik lotzen. (a ropa muchas veces puesta no le sale la polilla).

Afe, afe, zanko me, auntzak egin ditu, bos ume, iru ar da bi eme. Biba, San Bartolomé.

Afe burro condenao, aufera yoan bear ta emen ao (ago).

Afe danak - en vez de diranak- egin eztaiskuen bafe. (arre, para que todos no se rían de nosotros.)

Arek eta onek eta ofek eta, eten egin deuste efoketa. (aquel y ese y este y (demás) me han destrozado el roquete)

Argia gabe hoa lanerat, ulhuna gabe etxerat. (ve al trabajo, antes de la luz, a casa antes de oscurecer.)

Arha ezpada altharo. (Si no es razón de labrar, -es- sazón de pastar.) Salguis

Afiak, Maiatza alteari deuri, deuri, eften dau mausiari.

Afi afi mandoko, biar Iruñarako ¿ Andik zer ekariko? Mando bete kukuso, ek norendako? Nai eztuenendako.

Aria meienean eten oi da. (el hilo se rompe por lo más delgado.) Uriarte.

Arian arian edozer zulatzen da. (a fuerza de darle, cualquier cosa se agujerea.)

Afi astoa, lau zango ta bi begafi, eman zak, pausua lafi, etxera gan ta an yafi.

Afi baltza etxako faltako soineko zurian. (no le faltará hijo negro en ropa blanca.)

Añi batek berak eztu parete egiteñ (una piedra, sola ella no hace pared.)

Añi erabiliak ezditu bilduko oroldiak. (piedra movida, no recogerá musgo.) Peru Abarca

Ariketa, nekaketa, laiaketa, sostaketa. (ejecución de ovillos, trabajo fatigoso, operación de laya, trabajo de recreo)

Añietan: ura bere diruetan. (en Arrieta aún el agua -se adquiere) con dinero.)

Arilketa, neketea, zefetea, olgetea. (el hacer ovillos, fatigoso, el serrar, una diversión).

Añin da ondo usoak egara. (pronto y bien vuelan las palomas.)

Añi, lau zango ta bi begañi, ez gose ta ez egañi, ale ere karga- zama- ezin ekañi. (Corre, mucho la liebra en la heredad, yerra en la mitad de seis puntos (sic).)

Añiñen mugara eltzen dana dezu irabazle.

Añi orapilatua ezta sekula oso. (la amistad rota nunca vuelve a ser lo que fué.)

Añitik txerkatan da alikoa. (por el hilo se busca el ovillo)

Añi tiratan denak ez du begirik. (la piedra que se lanza, no tiene ojo).

Añitxak zozhala bererikoa. (de tal palo, tal astilla.)

Añitz bakaña ta alaba bakaña, ugazaba ta amaren negaña. (árbol único y única hija, llanto del amo y de la madre)

Añitz eroriari orok egur. (del árbol caído todos-hacen-leña.) Lope Itasti.

Arkari ezin dionak arkabaldeari. (quien no puede -acometer- al barca, a la arquilla.)

Armiarma lurrean, hogeita-lau ordu barru euria.

Añoa bai, añoa, egoaizeak deraman orbela bezelakoa. (ufano sí, ufano, como la hojaresca que llevó el viento sur.) Intza

Añotz apez, ipur zañotz.

Añotzaren etxean kapitxaleak zurez. (en casa del herrero morrillos de madera.)

Añotzaren etxean kefena zurez.

Añotzaren etxean zurezko kefena.

Añotzak ez lan daidik, ez deraidik. (el huesped ni trabaja ni deja trabajar.) Salguis.

Añosak, arantze. (el rosal tiene espinas.) Duvoisin

Añotzaren etxean otzara aurkin erémentariaren etxean zotza burdintzi. (en casa del ebanista la cesta -es- silla, en casa del herrero el palo-sirve- de asador.)

Añotz- eñi, otso-eñi. (pais de extranjeros, pais de lobos.) Salguis.

Añotz gaitza bere horeki. (mal huesped-el que vive- con sus perros.)

Añotz-heñi, otso-heñi. (pueblo de extraños, pueblo de lobos.)

Añotz maitena arskan. (de extraños, -huéspedes) amado en la artera, el que más.) Salguis.

Añotzaren etxean otzik ez. (en casa del herrero hace frío.)

Aroztegian bultz egin zak lein ezik burna ar. (en la fragua sopa antes que agarres el hierro.)

Arpegiak arpegia austen dau. (para tratar de un asunto, no hay cosa mejor que dar frente.)

Arpel da Maria makilatu ezpada berez bedinkatua.

Arratoia katu zenaren beldur.

Arrazoiarekin edo gabe, etxekoan alde.

Artho ezpada, lasto. (si no hay maiz, paja) Salguis.

Arto berroak zer dau yaki? Putz egin ta klink iruntsi.
¿qué tiene que comer la borona caliente? Se le sopla y clinc se traga.)

Arto eta pofu, barazkari goñi. (maiz y puerro, comida ardiente) Salguis.

Artseko -aratseko- gaizki egina, goizean ägeri dun. (lo mal hecho de noche, aparece en la mañana.)

Artuak emona zapoe. Uriarte.

Artu dagizunean gatzaren arduräa, akordeko datzu gazte-denpo fäa. (cuando asumais el cuidado de la sal, acordaros del tiempo de la juventud.)

Artuak emona zor. (el recibir-tiene por- deuda el dar.)

Artuik entzute ona ta atza lo. (toma buena fama y yace dormido.) Uriarte.

Artu nai itxi, kunplimentu gitxi. (tomar y dejarlo, pocos cumplimientos -ceremonias-)

Artu ta emon, praileak eztitu bi izen ori. (recibir y dar no le vienen bien dos nombres al fraile.)

Artzainak asertu direnean gasnak ager. Salguis.

Artzainak aseñatu direnean gasnak ager. Perez Abarca)

Artzainak samurtu direnean gasnak ager. Duvoisin

Artzainak emaztea arätsean eder. Salguis.

Asaoko intxaufak lau laso, etzan sortu ufekoa laso. (la nuez lejana como cuatro, no nació como la cercana.)

Aseak gosea ezin ikus. (el arto no puede ver al hambriento.)

Aseak gosea eztakusa. (el arto no ve al hambriento.)

Aseak gosearen herri ez daki.

Aseak on ta goseak gaizto. (los hartazgos -son buenos- y las hambres malas.)

Asentsio-letañetan andrak andra andi, domu-santuruetan guztiak agiri. (por las letanias de la Ascension, las señoras -son- grandes señoras-se visten lujosamente por todos los Santos -al pagar la renta- aparecen todas como son.)

Asiak dirudi amai, amaiak ur egoñia. (lo empezado parece el fin, el fin -parece-oro.

Asiak egina dirudi, eginak ufegoñia. (lo empezado parece hecho, lo hecho-parece- oro.

Asi-ofazietan dira gizonak ezagun. (en la práctica-en los hechos- se conocen los hombres.)

Aski bakigu ohartza. poesia bideak, zerbait gehiago azatzen digutela, diskurtsoek argitzen ez dutena.

Aski eztuena, deusik eztuena. (el que no tiene bastante-como-el que no tiene nada. Elissanburu

Asko baduk, asko beharko duk. (si tienes mucho, necesitarás mucho.) Elissanburu

Asko dakusanak asko ikasi daroa. (quien mucho tiene, mucho aprende.) Peru Abarca.

Asko daki zafak, erakutsi beafak. (mucho sabe el viejo, enseñole el menester.) Lopez Isasti.

Asko esanda ere, gelditzen da zer esana.

Asko esan, gutxi egin. (decir mucho, hacer poco)

Askoren mina, txoroen atsegina. (mal de muchos, consuelo de bobos.) Oderitz.

Asko ta beti, astoak buztanpete. (mucho y siempre, el burro debajo del rabo.)

Asteak bere ontzilarea. (cada semana-tiene- su viernes.)

Astean ortzilare bat. (toda medalla tiene su reverso.)

Astean ostiral bat nonnai. (en todas partes cuecen habas)

Asteasuko kanpaiak galde egin zuan. ¿Dirua nun? Alkizakoak erantzen zuan. Ieten ta Perun. (la campana de Asteaso preguntó ¿dónde el dinero?; la de Alkizia respondió, en Iete (casa de Alkizia) y en el Perú).

Astelegunetan igande-arropa dabilenak, igandeetan astelegunetako erabiltzen. (quien en días de labor, se vista de fiesta, los días de fiesta, tendrá que llevar la ropa de los días laborables.)

Astelena, atsolena, astiarte, atso-arte, azteazkena, atzo azkena, ortzeguna, atso eguna, larunbata, atso-olala, igan-dea, atso begi-andia.

Asteleno euria aste guztiko euria. (lluvia de lunes, lluvia de toda la semana.)

Asterik eta usterik onenak txeria ilteko astea ta ezkondueteko urtea dira. (de las semanas y años, los más buenos son la semana en que se mata el cerdo y el año en que uno se casa.)

Astirik ezduenak hartu behar. (quien no tiene tiempo debe procurarlo)

Astoak ardoa ekartzen du eta ura edaten.

Astoa bridekin. (el burro enjaezado de oro. (se dice de majaderos elegantes.) Duvoisin.

Astoa emaitzaz arbuiatu zuenak, gero erosi ukhan behar zuen.

Astoak ardoa ekarten eta ura edaten. (el burro trae vino y bebe agua.) Inchauspe.

Astoak asto-elhe. (el burro habla como burro)

Astoak bera uduri kakolak. (el buen burro tiene albardas semejantes a si mismo).

Astoak elkari hazka. (los burros se rascan uno a otro.)

Astoak ere burua landatzen. (también el burro sabe alabarse. (se dice de personas que se alaban a si mismas.)

Astoa langan bezela , ez auferako ez atzerako.

Astoa nola, uzkefahalako.

Astoa nolako, zamukak halako.

Astoa osinean, ifiz ifiz itotzean.

Astoak yolas bat, ta bera ostikadea. (el burro- tuvo- un esparcimiento y ello -resultó- una coz.)

Astoaren afantzea min bagea. (el rebuzno del asno, sin dolores)

Astoaren buztana higitzen, ez ordea erortzen.

Astoari egin mendeka, mendeka albardari.

Astoari konfiturak. (confites al burro; es decir, echar margaritas a los puerros.) Duvoisin

Asto askok lasto asko. (muchos burros, mucha paja).

Asto aundia, ernari, asto tikia bañendari.

Astoa urdindu, gizona soildu.

Asto batari buztana khen bertzeari ezar.

Asto bateri bustana kendu eta beste bateri ipiñi.

Asto ilari uzkutik zuku. (a burro muerto, sopa por el trasero.)

Asto izan ta mando bizi. (ser burro y vivir macho).

Asto joan eta huntz jin.

Asto joan ta mandu etofi. (ir burro, y venir macho, es decir, ha vuelto peor que fué.)

Astoa joan ta mandoa erosi.

Astokumearena yazoten datzu zuri; andiago ta itxusiago.

Asto merkea , bota nekea. (burro barato, echa la fatiga). (se dice del que hace trabajar con exceso y retribuye mal.)

Asto ona, Baztango. (buen burro el de Baztan)

Astoa sal, astoa eros. (vender asno, comprar asno.(es decir, no ganar nada en el cambio.)

Astoa saldu ta mandoa erosi. (esto se dice, en el juego, de cartas, cuando las del robo son peores que las de des-
carte.)

Asto orok bere ofoak. (todos los burros tienen sus rebuznos.)

Asto ta ongi usoak ega. .

Asto txikia beti polliño. (el burro pequeño, siempre pollino.)

Asto txikian nornahi zaldu.

Atal- buruan kanña.

Atari egik ardaaa, efoia dan baiño baltzago eztok izango ta. (sacarme reno, pues el cuervo, no será más negro.)

Atariko txakurra, lotsagabea.

Ataun, efeta yan za(g) un. (Ataún, aemos y comamos.)

Ataunen eta zegaman, egunez ikusi ta gaeuz eramán. (En Ataun, y en Cegama, ver de día y llover de noche.)

Ataungo prutua, ez olaxe oitua, iru pregoi eginda, soldadu eramán gaitue.

Atean uso, itxean otso, ala bizikaia gaizto. (fuera palomá, en casa lobo, así alimento-es - malo. Lope Isasti.)

Ateak ateari daraikomean ona da arto beroa eskaratzean. (cuando hay ruido de puertas, bueno, es -tener) borona caliente en la cociba.)

Ate bat esten denean berze bat idikitzen da

Ate biko etxea, ez dago ondo gordea.

Ate-buruan kanda. (sobre la puerta, la vara.) Uriarte.

Aterik aña maratila. (tantas larabillas como puertas.) (se dice de quien para todo tiene excusas.)

Aterik elki ta leotik sar.- (salir de la puerta y entrar de la ventana.) (se dice, de quienes gastan más de lo que ganan).

Atorra zar eta prakaerre aserre nintzoan bart bere.

Atsegin laburra, nahigabe luzea.

Atha-giafak hasik eder, euri dagianean etxera laster.

(carnes de pato desnudas son hermosas, cuando llueve pronto a casa.) Salguis

Athe bat hertsen denean, bertze bat idekitzen da. (cuando una puerta se cierra, otra se abre.) Duvoisin

Athofa hufan dana, lafua hufanago.

Athofa hurbil, lafua hurbilago.

Athofa ufen, lafua ufenago. (la camisa cerca, más cerca la piel.)

Atofa zarta praka-efe, asefe nintzoan bart befe. (el de la vieja camisa y del pantalón quemado también anoche estuve enfadada).

Atsegina kanpoan utzi, atsekabea barnerat ekafi. (dejar fuera el trae: dentro el disgusto.) Duvoisin (pber)

Atso zafa belendrin, ire bentak egin clin, ortzat ere yoan zaizkin sorgin zafa dirudin. (Anciana vieja, belendrin, se acabó tu venta, aun los dientes se te han ido, parece bruja vieja.)

Atso zafa durdura, yoan da solo-burura, solo buruki, tonto-fean yo la dau atso mokofean.

Atso zahafa, mukuzu, sobera befi dekizu. (anciana vieja, mocosa, demasiadas noticias sabeis y me añadieron.)

Atso zafa durdura, goazen solo burura, solo-buruki tonto-fean yoten baut mokofean.)

Atso zafa durdura, zopak yan ta logura,

Atsoa, zuretzat kaka-moltsoa. (anciana, para vos, el conjunto del excremento. (lo dicen mujeres que oyen con disgusto ser llamadas atsoa.)

Atxina baten gaztea nintzan, orain egin naz agura; emazteak eta umeak bere enaude ekosi gura.)

Atza bada, eskua esango dau. (si es dedo dirá que es mano, se dice del que exagera.)

Atza izaki gure bizia. (nuestra vida, es aliento, es decir, pura vanidad.)

Atza izan, besoa esan. (ser dedo y decir brazo).

Atz-beatzak zuzenak eta begiak argiak jaungoikoak emonda dauka zanak naikoa zori dauko. (quien tiene los miembros de verdad y los ojos claros, dados por Dios, tiene bastante felicidad.)

Atze-erri, atso-erri. (Pais de extranjeros, pais de lobos.)

Au alan bazan, sartu da íla kalabazan. (si esto era así, que se meta en la cabeza.)

Au da mutila ! Yateko opila. ¡Qué muchacho, este, para comer torta. (algunos dicen, au bai mutila.)

Au dek azalai Yainkoak bedinka (de) zala. Azkue

Aukera maukera, azkenean trankera.

Aukera maukera, azkenik trankera. (elogiando, meligiendo, al fin cosa ordinaria.)

Aukeraren maukera, azkenean okefa.

Aukera-ma ukera, frankera.

Aukeraren maukera, azkenean txafa.

Aulari aulgaria etortzen zaio . (al débil le viene siempre algo que le debilita mas.)

Aume ago, bigunak ama biren ezneak edaten dauz. (cabrito de boca blanda, bebe leche de dos madres.)

Aun efeal eginaren anega gariak, edan barik eztira egongo eementariak. (aunque la fanega de trigo valga cien reales, no estarán sin beber los herreros.)

Aunitz izan ta geiago nai. (tener mucho y querer más.)

Aunitz nai duenak guzia galdu. (el que mucho quiera , lo pierde todo.)

Aunitz yakin nai duenak efan nai berarekin. (quien quiera saber mucho, tiene consigo el querer decir)

Aunitz yakin nai duenak suntsikeria aunitz. (quien quiera saber mucho, muchos embustes.)

Auntza, Bafabasen pautsa.

Auntzak ardiari ilhe. (la cabra a la oveja -le pide-lana.)

Auntzak itxi baleio, akefak itxi leio. (si la cabra le dejara, pudiera el chivo dejarla.)

Auntzak iñes egiten deutsanari akefak bere egin daroako. (a quien huya la cabra, huye también el cabrón)

Auntzaren buztanpean idor guti. (bajo el rabo de la cabra, poco refugio.)

Auntzaren umea auntzumea. (la cría de la cabra-es-cabruta.)

Auntzaren umea antzumea. (variante de Régil)

Auntzen gorotzak saltzen Durangora. (A Durango, a vender, cagarrutas de cabras.)

Aupadäak makiIatu dau atzetik. (el desafío tiene por detrás el arte del apaleo.)

Aufak, aur-lana, (los niños, trabajo de niños.)

Aufeak (por alpefak) betik -por beti- lanez beterik. (los haraganes, siempre llenos de trabajo.)

Aufeak erakutsiko dau atzea zelan erabili. (la parte anterior
mostrará cómo ha de manejarse la posterior.)

Aufeak erakutsiko du atzeak nola dantzatu. (el delantero ,
mostrará cómo -ha de) bailar el de detrás .)

Aufek eta erok egia (los niños y los locos, la verdad.)

Aufeki etziten dena xagetan da kakaz beteta (quien con chi-
quillos se acuesta cagado se levanta.)

Aufeko dantzariak erakusten dio ondokoari nola egin. (el danzan-
te delantero muestra al inmediato como -ha de) hacer.)

Aufetik eta erotik agia. (del niño y del loco la verdad.)

Aurkhi guziak bere khinpera . (todo anverso) tiene su re-
verso.)

Aurpegian pot, bekokian pot, eki dad ipurdian pot. (beso en
la cara, beso en la frente, bésame en el trasero.)

Aurki agiriko, Maria Mañariko. (pronto aparecerá Maria la de
Mañaria.)

Aurrera begiratzen ez duena aurretik gelditzen da.

Aurten aufak andi, dagun urtean lanak egin. (este año los
niños crecidos, el año que viene trabajarán)

Aurten zafak il balite onki konfesatatu, gazten ogia xatan
baitei gaizki merexitruk. (si muriesen este año los viejos
bien confesadosi pues comen el pan de los jóvenes mal mere-
cido.)

Aurtengoan adin, vazkoen bardin. (coetaneo de los de hogano,
lo mismo de los de antano.
(se dice de perezosos.)

Aurten Irunen eztik iñork gosez iraunen. (este año, en Irún,
nadie podrá aguantar de hambre).

Aurtengo amore befiagatik eztut utziren zahafa. (por el amor
nuevo de este año, no dejaré yo el viejo.)

Ausartarentzat oilokia, uzkuarentzat zakurkia, (para el
atrevido el volátil, para el tímido el perro.) Duvoisin

Auxe da lofal goian zerua ta beian luña. (este es apuroi
arriba cielo y abajo, tierra.)

Ausartarena da mundua. (para el atrevido es el mundo.)

Ausikitzen hafia, hortzak hausten. (quien muerde la piedra,
se rompe los dientes.) Duvoisin

Au ta bestea, ta ertea . (esto, lo otro y el intestino)

Au ta ori ta bestea, estea. (esto y eso, y lo otro el intes-
tino.)

Au ta ori bestea, txakuraren odolostea. (esto, y eso y lo
otro, morcilla de perro.)

Auzoan beti otsak aundiak. (en la vecindad, siempre grandes
ruidos.)

Auzoan loro, etsean moro. (en la vecindad loro, en casa
moro.)

Auzoko beiak efoa luze.

Auzoko beiak ezne asko, ezta izan etsekoa laso.

Auzoko beiak efoa luze. (la vaca de la vecindad, tiene,
larga la ubre.)

Auzo ona, adiskide ona. (el buen vecino, buen amigo.)

Axariak bera bezelako umeak egiten ditu. (el zorro, produce crías como él.)

Axariak bere umeak axarikumeak. (el zorro, sus crías rapazuelos.)

Axeria oiloen predikari. (el raposo, predicador de las gallinas.)

Axeria solas emaiten zaukanean asi, gogo emak eure oiloari. (cuando el zorro te está dando conversación atiende a tu gallina.) Inchauspe

Axeri zagañak ile zagaña uzten du, aztura zagañik, ez.

Axeteñak xahutzen gorputza, aphezek arima, abokatuek moltsa.

Axuri hadila, otsoak janen hai. (Háste cordero (y) y el lobo te ha de comer.)

Ayik entzun nai ezdiona ezdeila fan geñara. (quien no quiere oír ayes no vaya a la guerra.)

Azaak berea kirtena, aritzak bere erikoa ozpala. (la berza, tiene su tronco, el hombre no debe ser atrevido.) (el árbol produce astilla de su misma clase).

Azaak berea kirtena, eztau gizonak izan bear urtena.

Azak aza ta saldäa gaza. (las berzas, berzas, y el caldo insipido.)

Azak eta klink, ezin edan dot nik. (berzas y clinc(trago), no puedo yo beber.)

Azak eta poñuak eroan ditu neguak.

Azak eta poñuak Martín Antonen kontuak.

Azal baino lehen zopak yan ditu. (antes que las berzas ha comido las sopas.) Salguis

Azak eta poñuak guztiak daroaz orduak. (lleva berzas y puerros, todos los lleva la hora.)

Azak eta zopak su handi nahi ditu. (las coles y las sopas quieren fuego grande.) Salguis

Azantxuak azatuko ñuk. (las plantas de coles, se harán coles.)

Azaroko eguna, argitu-orduko. (día de no viento, oscurece en cuanto alumbra.) iluna

Aza ta poñu, xan eta dolu. (berzas y puerros, comiéndolas (hay) arrepentimiento.)

Aza zafa, ¿ zerendako ehiz egosi? (mala berza por qué no te has cocido?)

Azen petik zopák yan ditu. (ha comido las sopas por debajo de las coles.) Salguis

Azeri-kumea azeri.

Azeri zañak ailea luze bere legezkoak besteak uste. (el viejo raposo -tiene- cola larga, cree que todos son de su ley.)

Azeri zahafa ilez aldatzen da, ez lafuz. (el zorro viejo deja el viejo pelo, costumbres viejas no.)

Azeri zaharra, goiztar eta bizkor.

Azeri zahari ulea yoan menduak ez. (al raposo viejo se le va el pelo, no las inclinaciones.)

A zer pareai Karakola ta barea.

Azi gaiztoa bera sortzen. (la mala semilla brota por sí misma.)

Az gaiztoko semea txikitati da ezagun. (el hijo de la mala casta es conocido desde la infancia.)

Azi gaiztotik ezta frutu onik.

Azitik bizia, zuretik ezpaloa. (de la semilla, la vida, de la madera la astilla)

Azkanengo dan legez balitz lenengoa, dantzan egingo neuke baneko gogoa. (si como es final fuese el primero, danzaría yo si tuviese ganas.)

Azkarate ta Bedayo, alkar ezin erayo. (Azkarate, aldea navarra, cerca de Tolosa, y Biday, barrio de Tolosa, limitando cob Azkarate, no poder arreglarse.)

Azi gaiztotik ezta khuia onik. (de mala simiente, no hay buena calabaza.)

Azitik ozia, berduratik aza. (de la semilla, el germen, de la verdura la berza.)

Azkar iritsi nahi baduzu poliki yoan.

Azkar ta ondo usoak ega. (fuerte y bien vuelan las palomas.)

Azkena baina ez txikiena.

Azken adioa, azken agurra, betiko agur.

Azken gaizto egingo duk, xoria, gazterik egiten ezpaduk abia. (mal rdmate harás pájaro, si de joven no te haces el nido.)

Azi ta ezi umeak. (criar y domar niños).

Azitik ozloa, oziotik generazioa, trunkutik apurkena, gatoaren umea atzaparkena. (de la semilla del germen la generación del tronco, la astilla la cría del gato zapadora.)

Azkenak eta zalak.

Azkena mufia, Santa Luzia.

Azkenak bortak zefa. (el último cierra las puertas.) Salguis

Azken gatxarendako ezdago dotorerik sentotako. (no hay doctor para curar la última enfermedad.)

Azken gatxik sentotako ezdago ez dotorerik ez merezinarik. (no hay médico ni medicina para curar la última enfermedad.)

Azken hilak zofak baka.

Azpiek tripak ebil erazten tei obeki ezik kaltzaro beñiak. (los jamones hacen que las tripas anden mejor que los nuevos calzados.)

Azpilikueta, yo ta bota. (Azpilikueta, pegar y echarlo.)

Azpeitiafak triposoak azkoitiafak golosoak.

Azpirotz, elufa denean aizea otz; eguzkia denean, bero; Azpiroztara beti ero.

Azpiroztar zikinak, beldofak kenduta yan itzazue, gaztanak, bestela zuen kaketan iriztatuta ausiko ditiagu ortzak eta ezpanak.)

Aztura gaitzari huna hügü . (a la mala costumbre le es odiosa la buena.) Bela

Aztura txafak sortzetik iltzeraino. (las malas costumbres, desde el nacimiento hasta la muerte.)

Azufak koipea, maminak ohea . (el hueso- tiene- grasa, la carne-la tiene) mejor.)

Bada hainbertze yonnes tzar nola Maria tzar.

Badakik, bai, zein aritzi dagokion ezkuña. (ya lo sabes, si, a qué árbol corresponde la bellota).- (a quien a buen árbol se arrima, buena sombra le cobija)

Badaukazu zeugaz, yango dozu neugaz. (si teneis con vos, comerais conmigo.)
Fwru Abarca

Ba-dira askotxo, or-emen errubakoai piko ta gaiztoai dagu-
nak itz eder eta mako.

Badizkakoiharak ezdu irinik egiten. (el molino hipotético no hace harina).-

Baia beñiak irina zuri, zafak ore ohea. (el cedazo nuevo, harina blanca, el viejo mejor masa.)

Baia beñiak irina zuri, zafak zuloa safi.

Bai, ederto, zeruan dagoan atsoa obeto.

Baietz, biar dala maietz etzi Paskoa, ezkontzen dala gura atsoa. (que si, que mañana, es mayo, pasado mañana Pascua, que se casa nuestra anciana.)

Baigoñin baxera luñez, nik hara geinuenean uñez.

Baigoñin baxera uñez, ni harat orduko luñez.

Baita orduan bere eskuko izatuak. (también entonas a los que fueron sus súbditos.)
Bela.

Bakartadea, oitura txar guztien iturria. (la soledad, fuente de todas las malas costumbres).

Bakean bizi nai dena dagola isilik. (quien quiera vivir en paz, estese en silencio.)
Irigaray

Bakean dagoaneri bakean itxi, ori ikusten da munduan gitxi. (a quien está en paz, dejadle en paz, eso se ve poco en el mundo.)

Bakhotxak bere astoari ari. (casa cual arrea a su burro)

Bakhotxak bere iharari ur. (cada cual -da- agua a su molino).-

Bakio, aparta akio, al bäakio, lapa-saldäa orio. Baquio apartado de él, si te le puedes, caldo de lapas, sirvele).-

Bakoitzak bere ofatza goiti. (cada cual pondera lo suyo)

Bakotxak bere opilari su.

Bakoitzari berea: Ezkurako legea. (a cada uno lo suyo, ley de Ezkurra.)

Bakoitzari berea, hortan dago bakea.

Bakotza bere mandataririk oberena. (cada cual- es- el mejor mensajero.)

Bakotxa bere sokeak urkatu oi dau. (a cada cual le ahorca su sogá).-

Bakotxa bere zoroak bizi. (cada cual vive de su locura)

Bakoitzak bere itzala.

Bakotxak bere opilari su. (cada cual arrima el ascua a su sardina).-

Bakotxari berea.

Bakoitzari berea, ez ostu iñorenik. Au da zuzen, bestela ezta gauz onik.

Bakoitzak jakiten du arkakusoa non dabilkion.

Baladrea sendoen hilgari, erhoen sendogari.

Balego eta balitz elkarren ondoren dabiltz.

Baleo eta balitz alkarren ondoan dabiltz.

Badizko oläak burnea gutxi . (el decir sí tuviera herrería trae poco hierro).- Lope Isasti.

Baldin badek, yango dek, ezpaldin badek, egongo aiz.

Baleki gazteak, babeza zahar^{ak} (si supiera el joven, si pudiera el viejo) Inchauspe)

Baleuko ta balitz alkafeñ ondoren dabiltz. (si lo tuviera, y si ello fuera, andan una en pos de otra.)

Balezтари gaixoa, gezurti. (Ballestero malo, mentiroso)

Balin baduzu, behar duguna, ¿ zergatik gutizia eztuguna? (si tenemos lo que necesitamos, porque codiciamos lo que no tenemos).-

Balin badugu, yanen dugu, ezpalin badugu, egoin gara. (si tenemos comeremos, si no tenemos estaremos).-

Balin badut iguzkia, ezkoargiaz ezdut antsia. (si tengo sol, no me importa por la vela.)

Balitzako eiherak eztizu ogirik eraiten. (el molino posible no muele trigo)

Balitzako iharak ez du irinik egiten. (el molino hipotético no hace harina).-

Baltzak eta zuriak, Anakaben ardiak. (negras y blancas las ovejas en Anacabe).-

Baneuko, bazeukake, zeuk bazeuko oba zeuke. (si yo tuviera, vos lo tendríais, mejor os fuera que lo tuvierais vos mismo) .-

Bapanak bere sanduari otoi egiten du.

Baratzea ta usategi aberasgarri.

Bapanak daki bere etxean zer gorabera dion (cada cual sabe que alternativa tiene en su casa.)

Bapanari berea.

Bapanari norberarena. (a cada cual lo suyo).-

Bapara yoadi gura badezu, Arabara. (uno a uno, vete si quieres a Alaba).-

Barabar, Barabar, Barabar, emen bada gazura edi zikina edo abar).-

Bařabas, efe adi txar^a baaz.

Bařa egiten dena arteari, biotzean sartan zau emoileari (la risa que se hace al recibir, se le mete en el corazón al dador.)

Bařa eta beltzuria dra orabat nola ipar^a eta eribrako lantxer^a).- La risa y el ceño son lo mismo como el cierzo y la boina de la ribera).-

Baġa eta beltzuria ezdaizteke xunto bizi. (la risa y el ceño no pueden vivir juntos).

Barakaġdoko kerizġa duztia da mantekġa. (la cereza de Baracaldo es pura manteca.)

Baġak eta beltzuriak biek teġ beren bazteġak ; baġak onearako eta beltzuriak gaitxoarako. (la risa y el ceño ambos tienen sus extremos, la risa para lo bueno y el ceño para lo malo).

Baġastan irabazi, buġustan igor. (ganar a porrillo y gastar a ..ġ.)
Landerretche

Baġastan yin eta buġustu yoan. (venir en abundancia e ir en abundancia.)

Baratxe, baratxe, yauna, amaġatzak amarauna. (poco a poco, seńor, la araña -hace- la telarańa).

Barda otso nintzan, goxoan (goizeen) eġaġi, non izan banintzan guziġn baġeġaġi. (uno que estuvo borracho, a la mańana -he tenido- sed, donde he sido el ridículo de todos).

Bardin da buruarekin ańia yo edo ańiarekin burua yo, (es lo mismo pegar con la cabeza la piedra o con la piedra la cabeza).-

Baratzetik gosea, baratzetik asea. (del huerto -viene- el hambre, del huerto el hartazgo.)

Bardan da zein ańiaz lapikoa zein lapikoaz ańia yo. (es lo mismo golpear con piedra el puchero que con puchero la piedra).-

Barda otso nintzan, goxean eġaġi, non izan banintzan guzion baġeġaġi. (anoche estuve borracho, a la mańana he tenido sed, he sido el ridículo de todos).

Barea exuġik eta odolik gabea. (el limaco, sin huesos y sangre).-

Baġe eġin oi dau Gadińan? negar eġin oi dau munduan (suele reir en suele llorar en el mundo).

Baġeġaġiak dira katuaren oratzak, puntara biribilak, ondo-
ra zofotzak. (sos graciosos los alfileres del gato, redondos en la punta, afilados en la base).

Baġideko eltzea uġez, urbildu ta luġez. (la olla de la vecindad -hecha- de oro, acercándose -se ve que es)de tierra.)

Baġika txafetik ardo on gutxi, (de mala barrica poco vino bueno).

Barrastan etorri, burrustan bidali.

Baseġitaġa, tifi-taġa- bota uzkaġa yan bedaġa. (aldeano suelta cuescos tiri tarra, come hierba)

Baseġitar kalezale, etxe ondatzaile. (aldeano callejero, arruinador casero).

Baseġitaġa, tifi-taġa, ik uskaġa , nik sagaġa. (aldeano, tiri-tara, tu pedo , yo manzana)

Baseġitaġa, tifi-taġa, iretzat puzkaġa, neretzat sagarra. (aldeano, tirri-tarra, para ti cuesco, para mi manzana)

Baseġitaġa, zifi-zafa, yan sagaġa ta ein puzkaġa (aldeano, zirri-zarra, come la manzana y suelta el cuesco)

Basko, etxean urdai-kasko, maian opjiltxuri. Kupelan ar-
do gori.)

Basoa ta ibaia auzo au eztaben etxea gaiso.

Bata bertzeakin, tripota ertzeakin. (el uno con el otro,
la morcilla con intestinos)

Batak ez duena, bertzeak behar du. (lo que uno no tiene,
el otro lo necesita)

Bata mingafi, berzea sorgafi (el uno -es- punzante, el
otro calmante) Salguis

Batafi hañiaz, berzeari agiaz: (al uno con la piedra, al
otro con el pan.) Salguis

Batean ifi, bertzean nigar, munduko bizia. (reir en una
ocasion, en otra llorar -esta es- la vida del mundo,

Bat bedera berearen gainean itsu. (cada uno es ciego, pa-
ra los suyos) Duvoisin

Bata yoan ta bestea etofi. Gure etxeak yauregia dirudi,
(el uno se va y el otro viene, nuestra casa palacio pa-
rece).-

Bat, bi, iru, lau, amari amaiñau, aitak saldu nau, amak
erosi nau, Beasaingo alkate zafak preso sartu nau.

Bat, bi, irur, laur, otsoak Irunberin gaur. Uno, dos, tres,
cuatro, los lobos, hoy en Lumbier).-

Bat, bi, iru, lau, otsoak irunberrin gaur.

Bat, bi, iru, lau, txakufak yango aldau (ojalá le coma)

Bat, bi, iru, lau, Txomiñek andrea falta dau.

Batean goibelaldia, bestean txurialdia, ilargia, bezela
bizi da gure Maria.

Batean gosez, bestean asez.

Batek mila balio eta milak bat .ere ez. (uno vale mil y
mil ni uno. Lope Isasti.

Batek nai ezpadu, bida etxu akeretzen. (si uno no quiere
dos no riñen).-

Batek uts egin, milak uts egin. (le falló uno -para ganar la
cólera) le faltaron mil).-

Bati egiten dionak eginen dio bertzeari. (el que hace
-algun mal- a uno, se lo hará a otro. Duvoisin

Bati isalsa kendu ta besteari erantsi dabil ori. (ese
anda haciendo nuevos acreedores para pagar a los anterio-
res).-

Batista, ipurdian lau sista. (Bautista, en el trasero
cuatro punzadas,)

Batista, ipurdian lau tita, koskañena xikita, seigañena,
pika.

Bat izatea hobeago da bien esperantza -sic- baiño. (más
vale tener uno, que la esperanza de dos.) Darthayet

Bat milaren eta ez mila baten. (da) uno por mil y
no mil por uno)

Batzaile batentzat ezta faltako banatzaile bat. (a un
ahorrador no le faltará un despilfarrador.)

Batzuetan urteak ez dira behar gauza asko ikusteko.

Batzu ifiz daude, bertzeak negañez (unos se rien, otros lloran).-

Bauko nori iduri atalak lapikoari. (quien a los suyos parece, honra merece)

Baxaran urte, elur-urte. (año de arañones, año de nieves)

Bayonan hartze, Santespritzen zor, antola hor. (crédito en Bayona, deuda en Saint Esprit, arréglate ahí)

Bazko goiz balitz, martxan ezpalitz.

Bazkoz urkatua izan behar duenak, garizumaren labuñez ditu penak. (quien se ha ahorcado por Pascua, siente pena por lo corto de la cuaresma.)

Baztandafak tuku-luku, gasna-efetzale, ilargia bezela bizi du gure Maria.)

Baztan, xefi buztan. (Baztan, rabo de cerdo).

Beahafa irakasle on. (la necesidad buen maestro)

Beafa duenak begari-ondoan atz. (el que tiene necesidad se rasca junto a la oreja).

Beargile gaiztoa, erakusle on. (el que no quiere trabajar, es buen enseñador).- Lope Isasti

Beafa nola, izana kala. (la necesidad como la realidad así).-

Bear dut eta gera akit, bear ezaut eta ken akit. (le necesito y quédate, no te necesito y quitame.)

Bear izanak bear eragin (la necesidad hace trabajar)

Bear ta izan, bear da izan. (necesitarlo y tenerlo)

Bear zau ekun damuxe nausirik ez dion gaizari. (hay que tener lástima de la cosa, que no tiene dueño)

Beazabaleak entzuten du bere gatxak, (el observador oye sus defectos).

Bederatzi, amuruagako atsoari nafua eratsi. (nueve, arrancar la piel a la anciana de Amuruaga.)

Bederatzi, sartzak ipurdian beatz bi. (nueve, mete en el trasero dos dedos).

Beei auntzak adafa me. i(Beei la cabra tiene cuerno delgado).-

Beei auntzen putzen yabe, i bezelako befogei ta amar baiño neu bakarik obe i ere ta ni gorde.)

Begia, estea baiño luzeago du ofek. (ese tiene el ojo más largo que el intestino.)

Begiak buruan yakitunak eta eroak oinetan (los ojos en la cabeza -tiene- el sabio y el loco en los pies)

Begiak hanitz ikusi nahi eta sofritu guti. (el ojo quiere ver mucho y sufrir poco).-

Begiak noraino, naia karaino(a donde -llegan los ojos, hasta allá la voluntad).

Begia txikia baiño lehenago itsutzen da begi handia.

Begi- bako^{bon}txa alkate itsuen erian.

Begi guztiak eztabe egun, baten negar egiten. (todos los ojos no lloran en un día.)

Begira adi ur bareti nihaur lastereti.- (guárdate del agua mansa, yo me guardaré de la corriente).- Salguis

Begira ezak etxea, begiraturen hai etxeak urik ez. (una vez si y de nuevo, no, en nuestra casa la leche no tiene agua)

Begi txike^{bon}ak du ekustea urinago. (el ojo pequeño tiene vista de más alcance).-

Beha^{bon}fa, gauza meha^{bon}fa. (la necesidad cosa delicada).

Beha^{bon}fa, lege. (la necesidad, ley)

Beha^{bon}fa zuhurgaria, bizitzen irakasten ez dakienari. (la necesidad hace prudente, enseña a vivir a quien no sabe.)

Behar, behar, dupina eta argin. (necesario, necesario, la marmita y el cántaro.) Salguis

Behar dira, gizona den bezela eta aroa heldu den bezela hartu. (hay que tomar al hombre, como es, y a la sazón según se presente. Landerretche

Beha^{bon}ak beha^{bon}fa eragiten du . (la necesidad obliga a lo preciso).- Elissanburu

Beha^{bon}ak zaha^{bon}fa merkatura (la necesidad -lleva- de viejo al mercado). Salguis

Beheiteko urhatsak goitiko urte. (los pasos de abajo, años para arriba).-

Behiak on du lafe, aldean balin badu-yabe- (bueno es el pastizal para la vaca, si cerca tiene el dueño).

Beti haizea behihaizeari (la vaca salvaje -sigue- a la vaca salvaje).-

Behin bai, bainan be^{bon}iz ez . (una vez, sí, pero de nuevo, no).- Landerretche

Beldu^{bon}fa itsu.- (el temor es ciego.) Duvoisin

Beldu^{bon}ak mahastia zaintzen. (el miedo guarda la viña)

Beho^{bon}fa^{bon}ren ostikoak ez^{bon}titu sendi garhainoak.

Beho^{bon}fa^{bon}ren ostikoti ezta garañorik hiltzen. (de coz de yegua no mueve el garañón).

Beiak ona dau lafea, obeagoa yaubea. (bueno es el pastizal para la vaca, mejor el dueño).

Bei baiño lenago zintzafia (antes que la vaca, el cen- cerro).

Bei kaska^{bon}fa beti bigantxa.)

Bein Maria elizara eta bertan eperdiaz altarara.

Bein otsoa esanezkero, otsoa beti. (si una vez se dice lobo, lobo siempre)

Bei fikia beti miga.

Bei txikara beti bigantxa (la vaca pequeña -es- siempre becerra).

Belar askok bear asko .(muchas hierbas-traen- mucho trabajo)
Belar gaiztoa, galtzen gaiztoa.
Belar-urte duisez-urte. (año de hierba, año de nada)
Belasko , okela gitxi ta salda asko.
Beldufa bera-zaldi (el miedo -sirve- él mismo de caballo)
Beldur denak bustiaren eztu arainik atzemanen. (el que teme
mojarse no cogerá peces) Inchauspe
Belea, ikhuz daite, xurik ez ezdaite. (el cuervo puede la-
varse, no puede emblanqueerse) Inchauspe
Belhar gaiztoa ezin gal. (la mala hierba es indestructible)
Belhar gaiztoak zainak luze (la mala hierba, raíces largas)
Belhar gaiztoak beti bizi (las malas hierbas viven siempre)
Belhar-urte ez-urte (año de hierbas, año de nada)
Bene benetan, katua berbetan (de todas veras, hablando el
gato).
Bentura dadinak, hartza; eztadinak ez eta bartza.
Bentura zedinak, hartza; etzadinak, ez eta phartza
Beñat, astoaren koñat. (Bernardo, cuñado del burro)
Beradatzi, nire amak nire amari xeltepetik giltza ebatsi.
(nueve tu madre a mi madre por debajo de la silla le robó
la llave).-
Berbak andiak, ezkuñak txikiak. (hablar mucho, obrar poco)
Bereak bere, bertzenak erdiz (los suyos, suyos, los de otros
a medias).
Bereak oso, besteenak erdizka (los suyos por entero, los
ajenos a medias).
Bere bikatuak efitzen du (su pecado le quema)
Bere burua ezagutzen da jakitea.
Bere burua trebetzat daukana, engaina erraza.
Bere eztena, yauregiko (lo que no es suyo, del palacio)
Bere nobioaren -senargaiaren- dote-afeoa, buduntzalitxo
zar bat iru zulokoa.
Beretako anitz bear duenak besteari esku-gibel.
Bergara, ikusi ta igara (Vergara, ver y pasar)
Bergara, zeñatu -signarse- ta igara.
Befi gaixtoak betik erkiten draregiak. (las malas noti-
cias resultan siempre verdades)
Befi gaiztoa bera zaldi.
Befiketa balitz ardatza, etxealde matasa.
Bernabe argia, Bernabe donea gaua laburra eta eguna luzea.

Beñoak su, hazeriak laster - cuando-el zarzal arde, el raposó huye).

Beñoak su, xoriek ihes(-arde el zarzal, huyen los pájaros)

Beño handian xori hainitz (en zarzales espesos muchos pájaros, es decir, a las buenas casas no les faltan visitas).- Duvoisin

Berori or da ni emen. (vos ahí y yo aquí).

Berri ezaidazu bihotza, Jauna.

Bertzen bartzak ikusten ta bere zofiak ez. (ve las liendres de otros y no los propios piñjos).

Bertzen beiak eñoa andiago, bai gureak ezne yazo. (la vaca de otros -tiene- la ubre más grande, pero la nuestra más leche).

Bertzen buztanarekin ulia kendu nai duenak maiz berekin izaten du.

Bertzeren buztanez uliak kendu nahi dituenak, ardura uliek uliekin gelditzen duk.

Bertzeren lañuiaz edeak - koreiak. luze . (de la piel de otros correas largas Salguis

Bertzeren minak begian lo. (el dolor de otros sueños en el ojo).

Bertzeen oninak atx guti. (el dolor ajeno -produce- pocos dolores)

Berurik eztuenak, zango. (quien no tiene cabeza, -necesita- bienes , pues se le olvidan las cosas y las busca.

Berzen beiak eñapea andiago (la vaca de otros-tiene- la ubre más grande).

Beso-mina bulañean, zango-mina oatzean.

Besta huna bezpeñatik (la fiesta buena-empieza- de vispera)

¿Bestarik? Ezto dala egon gura bakarik. ¿ otra cosa? que no quiero estar sólo)

Bestea, auntzaren odolostea. (lo otro, morcilla de cabra)

Bestearen ama, ona baiño norbere txaña oba. (mejor que la buena madre de otro, es la mala de uno mismo).

Bestea, txakuraren atzeko estea. (lo otro, el intestino trasero del perro).

Bestea ta estea. (lo otro y el intestino).

Besteen begi-sakaña ikusi ta norberana ez. (ver la suciedad del ojo ajeno y no la propia).

Beste lanik ez zeukanak.katuari buztana arrazten zion

Besteren diharuz etxe-egilea, bere thonbaren hari-biltzalea. (el que hace la casa con dinero ajeno, recoge piedras de su tumba)

Besteren eskutik, ogia xuhur.

Besterik? Eztidala egon gura bakarik? (otra cosa que no quiero estar solo).

Beztez gaizki mintzo denak entzun lezazke bere ogenak. (el que habla mal de otros, puede oír sus delitos)

Betea ta estea. (lo otro y el intestino)

Bete betean, Peru atean.

Bete ezin dezakezun hitzik ez eman.

Bethegiz zofoa, lehertuz doa. (el saco llenándolo demasiado va estallando).

Bethi ere uztea baino hobe duzu hartzea. (sin embargo, mejor es aceptar que dejar).

Bethi ordu duena, bethi berant heltu dena. (el que siempre tiene tiempo -es- el que llega siempre tarde).

Beti? ¿Betí? Txakurak buztanpeti.

Beti dago arantzea pobreen oienean. (siempre hay espina en el pie de los pobres).

Beti eskále borika bati. (dos mendigos a una puerta)

Betik guzur efaiten dionak ez duinor ere engañaten. (quien siempre miente a nadie engaña).-

Betiko itoginak arian ziloa. (la continua gotera dorada la piedra)

Betiko itoginak arria zulatu, ta aldi luzeak guztia aztu.

Beti maja, beti fardel. (siempre elegante, siempre astrosa.

Beti Maria, goruetan bear eztiran orduetan.

Beti olakoak, Kafaspion olatuak. (siempre cosas así, olas en Carraspio).

Beti nigar, beti nigar, eztun onela bizi bear, gure zainak egin dira basoan zotzak hezin igar. (siempre llorando, siempre llorando, no deben vivir así; nuestras venas se han secado tanto como los palillos en la selva.

Betiz azurak koipea, baiña mamiñak obea. (siempre los huesos -tienen- grasa, pero la carne mejor.

Beude, beude ifi -ez- ingañiak, oro ifiz daude. (estense, estense, los ridículos, todos están riéndose.)

Befiketa balitz ardatza, etxea bete matasa.

Biar, biari Biar ez, etzi, ezin bada itxi, Mariana. (mañana, mañana, no pasado mañana, si no se puede se deja).

Biar ezpada, etzi, ezin bada, utzi.

Biarnes, tripotes, tripa bai, tripikirik ez.

Bida, eneki beti fida.

Bidaide, gogaide. (compañeros de viaje, compañeros de pensamiento) Salguis

Bide handitik doana segurkienik doana. (el que va por ancho camino -es- el que va más seguro.)

Bide zafá, bide txafá. (camino viejo, camino malo)

(Bide. Zuzenean dabilena ezta eroriko. (quien anda en camino recto, no caerá)

Bi etxetako horak zarea gora. (el perro de dos casas -tiene- arriba el cesto de pan.)

Bi etxetako txakufa goseak yan (el perro de dos casas, -fué- devorado por el hambre)

Bi etxetako xakhuña goseak hil (perro de dos casas, muerto de hambre).-

Bihia eskas -ufi- den etxeko gauza guziak dire saltzeko. (de una casa en que falta el grano, todas las cosas están de venta).

Biotzak du bakearen giltza.

Bihotz txikia daukanarentzat , nahigabe guztiak dira haundiak).

Bildosik oberena zintzariak gabea (el mejor cordero, sin cerros).-

Bildots egiten dena, laster otsoek jan.

Bi, Matxin eperdi (iperdi, ipurdi. (dos Martín, trasero)

Biotzean dagoana minera urten (lo que hay en el corazón, sale a la lengua).

Bihotz eroria hitz on batek altxatzen. (una buena palabra levanta el corazón abatido.)

Bilbao, an bere dongeak birao. (Bilbao, también allí el malo maldice).

Bifitan agindela bein emondako beste. (lo dos veces prometido vale tanto como lo que se da una vez.)

Biotzaren giltza miina. (la llave del corazón, la lengua.)

Bi sosen miña eta lau sosen trapua.

Bistan dagonak eztu ispilu beafik (lo que está a la vista no necesita espejo).

Bistati gal, gogoti gal. (perder de vista, perder de aprecio).

Bistatik ufun, -biotzetik ufun. (lejos de la vista, lejos del corazón).

Bixintxoz bero, negua gero.

Bixintxoz hotz, neguren bihotz.

Bi yaberen horak zarea gora (el perro de dos amos -tiene- alta la red)

Bizar- gofi, bide ofi. (barbirrubio, como a ése, es decir, que se vaya)

Bizente, txapela tente, popan doia almirante.

Bizia luzetu ta ila ondraz (alargar la vida y el muerto con honra (se dice a alguien que deja de bostezar)

Bizi gaitzak hil deno. (vida difícil hasta morir)

Bizia zelako , eriotzea alakoa. (como la vida, así la muerte).

Bizitze gaitzak hil nahia. (la vida dificultosa, ansiosa de morir).

Bizkaiko negua garizuman (el invierno de Bizcaya en la cuaresma).

Bizkaitaŕa yan, ta otz, arabara yan ta poz.

Bizkarretik ondo ta mutufetik estu. (de la espalda bien y del hocico apurado).

Borta bat zefatan denean irikitzen da beste bat. (cuando una puerta se cierra, otra se abre)

Bortina eta itxasoa ezdionak igari, ez daki otoi egiten Jaungoikoari.)

Bortiak -bortuak) eztituk yuntatzen, bera gizonak bai. (los desiertos no se juntan, pero sí los hombres)

Bortz, agoan agin eta ortz. (cinco, en la boca muelas y dientes).-

Bortzaz barurzale (ayunador a la fuerza) Salguis

Bortz, bizirik ortz. (cinco, sepultarlo vivo)

Bost andreak seiña egin dost. (cinco, la mujer me ha parido hijo).

Bostak eta iluna, txafia illeko eguna, las cinco, y oscuro, día de matar cerdo)

Bost, koskotean koxk. (cinco, pellizco en el pescuezo)

Bost, yo banuan ta kosk (cinco, pegar en la cabeza y

Bruñ, bruñ, bakotzak bere aldian akefari mun. (brun, brun, cada cual en su turno besos de chivos.)

Bukatzeari dagokio koroa, eta ez hasteari.

Burdiña bero dena dagun yo. (golpeemos el hierro mientras está caliente, es decir, hay que hacer las cosas a su tiempo.)

burla gaitza sor-lekhura itzuli doa. (la burla mala vuelve a su origen) Inchauspe

Burla minema egia dioena . (la burla más amarga es la que dice la verdad.)

Burua ganz gezaz balin baduk ez yadi izan laba-zain. (si tienes la cabeza de manteca, no seas hornero.)

Burua- gabea beti leen lefoan, guziak ikus dezate, buru-duna beti azkenean, guziak ikusi detzan (el insensato siempre a primera fila, para que todos le vean; el sensato siempre está en la última, para ver a todos.

Buru gazte, anka zar. (joven de cabeza, viejo de piernas) (se dice de viejos verdes)

Burugin ona, lagungin txafia (el buen vividor, malo para compañero.)

Bururik duenak bilatzen du aren doia gapelu. (quien tiene cabeza halla sombrero que le cuadre).

Bururik ezdagoan lekuan zankorik ez. (donde no hay cabeza no hay boinas, es decir, donde no hay autoridad, no hay orden).

Bururik eztuanak zapel beafik ez. (el que no tiene cabeza no necesita sombrero.)

Bururik ez ta txapela nai. (no tiene cabeza y quiere tener-gorra. (es decir, es fanfarrón).

Bururik nekatzen eztuenak, anak nekatu behar.

Burzegia -buruzagia- nonko azkaziak kanko (de donde-es-el jefe, de allí son los parientes).

Butroeko meniak (tregua) gaitik ez iskiloa itxi.

Buztana lastorkoa duena suaren bildur (quien no tiene rabo, de paja teme el fuego. Lope Isasti.

Dabenari dabena.- (a cada cual lo suyo).-

Dabilenak, sabela handi, dagoenak, hoina handi. (el que anda -tiene) vientre grande; el que esta -tiene- gran pie.)

Dabilen bideak afapatuko' du . (el camino por donde anda alcanzará (a uno).)

Dabilen lekuan galtzen da dirua (el dinero se pierde donde se mueve, es decir, hay que guardarlo .)

Dagoanartean.-mientras haya) faltarik ez.

Dagoena, buru handi, dabilena, sabel handi.

Dagoenean ase eta ez dagoanean gose.-

Daiak hegia zofotz, -

Dakien guzia eztirala, ahaia oro yan eztezala. (no digas, cuanto sabes, no comas, todo lo que puedas.)

Dakienak badaki, ez dakienak baleki.

Dakienak daki uzkaña burduntzian sartzen. (el que sabe, sabe meter pedito en el asador.)

Dakienak lan daidi, ezdakienak ler daide. (el que sabe obrará, el que no sabe puede reventar. López, Isasti.

Dakienik ezta yaiotzen. (todos nacemos ignorantes).

Dakizunaz guti mintza zaitte, ezdakizunaz bat ere. (de lo que sepas habla poco, de lo que no sepas nada,) Irigaray.

Dakusabak gure beztia (yantzia) eztatike gure behaña. (quien ve nuestro vestido, no puede saber nuestra necesidad.) Bela.

Danak nai, guztiok gura, aita Santuaren zurziloko ura.

Danean dantxoá, ene gizontxoá. (hay que pasarse con lo que haya.)

Dantzatu nahi eztara eztohala dantzala (dantzara). (quien no quiere bailar no vaya al baile. Salguis.

Dafaionarentzat da eizea. (para el que sigue en la casa)

Dardoak egin arren, bere aldia, olaso izango da ene aulkia.

Datofena beioa, eztatofena bego auxe egiten dabe olako ardura ba (ga), koak, (lo que viene váyase, lo que no viene estese).

Datzaba oreki, yeikiten kukusoeki. (quien se acuesta con perros se levanta con pulgas. Inchauspe.

Daukaguna, soinean, dakiguna minean. (lo que tenemos, a cuestras, lo que sabemos en la lengua.)

Daukaguna soinan ta ibili kalean. (lo que tenemos llevamos a cuesta y andar en la calle.)

Daukanak, dauko, eztaukanak, baleuko. (quien tiene, lo tiene, quien no tiene si lo tuviera).

Daukanak gabon, eztaukanari emon. (el que tiene, buenas noches, de a quien no tiene) Deru Abarca

Daukanaren gogortasuna obea da eztaukanaren biguntasuna baiño.

Daukanari galtzen áako. (a quien tiene se le pierde).

Debruak asmatu etzuen emaztekiak egin zuen.
Daukanari galtzen zaio.

Daukanari, pixka bat bada ere, kenduko diok, eztaukanari ez-
tiok ezer kenduko. (al que tiene, aunque sea un poco, le senta-
rás, a quien no tiene no le quitarás nada.)

Daukana -lo que tienes) soinean, ta alegre kalean.
Deabruak eman, deabruak eraman.

Deabrua adintsu, horregatik jakintsu.

Deabruarekin iraulten ari danak behar dik akilua luze.

Deba ta Mendaro, eldu ta igaro, (Deva y Mendaro, llega y pasa.

Debriak ezezatan dionari engañatu nai yai.

Debriareki dabilenak bear dik akilua luza.

Debruak eman, debruak eraman. Duvoisin

Debruak ezin egin, emaztekiak egin.

Dei hunari badantzut huna. (a buena llamada buena respuesta)

Dei Jaungoikoari ta eutsi kabikoari. Azcue

Delarik bonbon, eztelarik egon.

Denborak ontzen ditu heltzaurak. (con el tiempo se maduran
las nueces). Duvoisin

Denboraren denborako, arbi-efea abenduko. (in soecula soekula-
ren el nabo asado para el adviento.

Denboraz ezagutzen da nor nolako den.

Denean bunbun, eztanean tuntun.

Den negu, nola den uda, betik da aropa lagun ona.

Denporetan ageriko Pedro Afegiko.

Derrigorrean ez da lan onik egiten.

Deus ez, begian ona da sakelan ez.

Deuri emoitea da obratsena eta zafek urdupena. (de ricos
es el dar dinero, de viejos (el dar) consejo.)

Deus eztakienaren yakitatea ixilik egoitea. (la ciencia del
que nada sabe -es) estar callando.

Deus eztuena, balu, emaile handi. El que nada tiene, si tuvie-
ra, gran dador. Elsissanburu

Deusetako on ezdenik ezda. (no hay nada que no sea bueno
para algo.) Duvoisin

Deus ezten lekuan, eskua garbi, zerbait den lekuan, begiak
argi. (donde no hay nada, las manos limpias, donde hay algo
.... los ojos alerta.

Deusik ezduenak, balu, eman lezak. (quien nada tiene, si tu-
viera, lo daría.)

Deusik ezduenak deusik ezin eman. (quien nada tiene, nada
puede dar).- Duvoisin

Dirauen artean faltarik ez. (mientras dura, vida y dul-
zura.)

Diruak malkhafak zelaitzen. (el dinero allana las cuestas,
es decir, poderoso caballero, es don dinero.) Duvoisin

Diruak manu egile, (el dinero -halla- servidores.) Inchauspe.

Dirua olioaren pare da. (el dinero es como el aceite, es decir penetra en todas partes.) Duvoisin

Diru bazeko anditasuna, su bagerik berzuna. (grandeza, sin dinero, es como el badil sin fuerza. Lope Isasti.

Diru baiño obe da gordailu. (mejor que el dinero, es el tesoro).

Diruduna baiño dirugiña da obea. (mejor que el adinerado es el productor de dinero).

Diru gehiago, dirugose handiago.

Ditxa duianak, abere ; estuinak, ez bat ere. (del que tiene dicha -tiene- ganado; el que no la tiene, no tiene nada.

Doguna jan ta txiro izan.

Dohainak hausten tu afokak -aitzak-)

Doilafa, beti pristuez gogofa. (el ruñ siempre duro innoble.

Domingo, afautza gofingo (Domingo, yemas de huevo.)

Domingo, egik emazte, atzi lo, berak iratzar iro. (Domingo, toma mujer, yace dormido, ella te despertará. Salguis.

Domingo, sakelan gofingo, moltsan kukuso , yo zak aitaso, ultzak, amaso, okilamaso.

Doministicun krieleison, lapiko baten zortzi gizon.

Doministiku, salu y pas, bizia luze ta beti andraz

Donazahafe, yende goxoa, bainan ardura asafe .

Done Meteri Zeledon porru erei aro on.

Donostian, Donosti, Gorostian gorosti.

Dominika doanean sardina saltzen, ordu bete egiten dau ate bakoitzean.

Do-fe-mi, anka oker ofi, fa-sol-la, zuzendu zaiola.

Do-fe-mi- fa- sol- la- si Andra Mariñasi, do-fe-mi-fa- sol- la- Bartolo Afopaingo.

Dominus vobiscun, agindu ta emon ez, egin oskun. (Dominus vobiscun, prometer y no dar nos hizo).

Do-re-ni-fa-sol-la- si Ezkiofak bezela ezin ikasi.

Duenak eltzeari gatz , ez duenak atzeari hatz.

Duianak, azer biper . (el que lo tiene echa pimienta a las berzas). Salguis.

Dringilin drangun Mariña, beti onetan bagiña, beti onela izaterako (por izateko) poltsa daukagu.

Dringilin dron, bataren gaitza bertzearen on.

Dringilin don, bataren gatxa besteen on, dringilin don, (el mal de uno, bien de otros).

Duenak ezin andega, eztuenak ezin ukan. (el que tiene (anda) no pudiendo disipar, el que no tiene no pudiendo poseer.

Duen gogofetik elkiren dun len ezik eztuen baratzetik.
(antes sacarás del avaro que tiene que no del generoso
que no tiene.)

Dugunéan bonbon, eztugunéan egon.

Salguis.

Dupha txafak usain tzaña.

Duvoisin

E i Anacabe, nik egin ta zuk gorde, 'nik paláaz albora tu zuk kolaráaz agora. i Eh i Anacabe, yo hago y tu lo guardas, yo con la pala al lado y tu con la cuchara a la boca.

Ebil adi iritik, elika adi etsetik. (anda por el pueblo, aliméntate de tu casa)

Ebiliz ebiliz mundua unguñu daite.. (andando cuando se puede rodear al mundo.)

Edale ona kapelapean . (el buen bebedor bajo el sombrero)

Edale ona kapa zarduna (el buen bebedor, es el que tiene capa vieja).

Edale ongitxi, irule on; irule on gitxi, edale on. (pocas buenas bebedoras - hay que sean- buenas hilanderas, pocas buenas hilanderas bebedoras)

Edale on gitxi, irule on, irule on gitxi edale on.

Edari ona, ardaoa, bear dan lež edaten bada. (buena bebida el vino, si se bebe como se debe)

Edefa eta ona bi dituk. (lo hermoso y lo bueno son dos)

Edefa naizanean, banaukazu, edefa eznaizanean, eznaukazu. (cuando soy hermoso, me teneis, cuando no soy hermoso, no me teneis).

Ederá ta galanta biak leku baten, ona ta aberatsagaitz dira bilatzen. (hermosa y gentil, las dos en un lugar, buena y rica, difícil de encontrar)

Eder, auher.(la) hermosa, perezosa.) Salguis

Ederki. Zeruan dagoan atsoa obeki. (Hermosamente, mejor la anciana que está en el cielo)

Ederki, zeruan dagon atsoa etzegok gaizki. (hermosamente, la anciana que está en el cielo no está mal)

Ederki, zeruan dagoen atsoa doatsu.

Edonon dagoz txakurak aginak zabalik (dondequiera están los perros enseñando los dientes) Salguis

Edozein da pilota eguraldi ona denean. (cualquiera es piloto cuando hace buen tiempo).

Edozein txoriri eder berechabia. (a cualquier pájaro le parece hermoso su nido)

Edukak eure athea hersirik, ez eñan angoaren gaizkirik. (ten tu puerta cerrada , y no digas mal del vecino)

Eduñaren gaineko egoa, kapaa daukanentzat beroa. (el viento sur, de sobre la nieve, para quien tiene capa es caliente.)

Eduña, zuria dala, baltza da.

Edur-urte, gari-urte. (año de nieves, año de bienes).

Eduña goian-beian, zetaia buruan ¿ zer izango eteda aurtengo neguan ?

Eduña telatuan, abaña basoan taloak egiteko uruna auzoan. (nieve en el tejado, leña en la selva , en la vecindad la harina para talos.)

Eduña telatuan, sakua lepoan, ibili bearko dogu aurtengo neguan.

Egalak autsi ta papoa oso. (las alas rotas y el buche entero).

Egalak autsi ta papoa oso. (las alas rotas y el buche entero.)

Egafi eztan astoa ; nork edan erazeko da? (a burro que no tiene sed, ¿quién le hará beber?)

Egoa, andren gogoa. (viento sur, alma de las mujeres)

Egia, askoren egegafia. (la verdad combustible para muchos -es decir- la verdad amarga.)

Egia efaitan dionak galtan du adiskidetasuna. (quien dice la verdad, pierde la amistad.)

Egia esateko eztaukat lotsarik, eztot bete sekula guzufak poltsarik . (no tengo verguenza para decir la verdad, la mentira jamás me ha llenado la bolsa.)

Egia guziak ezdira on efaiteko. (todas las verdades no son buenas para dichas. Darthayet)

Egiak, arrosak bezela ziztatzen.

Egiak egileari . (no te olvides del bienhechor.)

Egiak efan eta adiskideak gal. (se dicen las verdades y se pierden los amigos).

Egiak ezditu bi bide. (la verdad no tiene dos caminos)

Egiak gorrotoa sorterazten du.

Egiara fuera ta gezufa zist.

Egiara kanpo ta gezufa barne. (la verdad fuera y la mentira dentro).

Egia, sufaren ondoan begia, aren goian bekoki zabal andia. (la verdad, junto a la nariz el ojo, sobre él frente espaciosa grande.)

Egia ta fedea, Ezkufako legea. (la verdad y fe, ley de Ezkurra).

Egiazko lagunak , , makila eta zakurra.

Egiazko negua San Martínez hasten da.

Egik lekhu aizeari, hababer erhoari. (cede el lugar del viento como también al loco).

Egik ongia lehenik eurei, gero ahal baduk, atzei. (haz el bien, primero a los tuyos, después si puedes a los extraños.)

Egile baiño eragile hobe . (mejor que el agente es el promoveedor. Landerretche)

Egile gaiztoa eragile hon. (el mal hacedor-es- bien promovedor).

Eginak eginkizunik ez. (lo hecho, hecho está).

Eginarenako ezdago efermediorik (para lo hecho no hay remedio, es decir, a lo hecho, pecho.)

Egin bearko dau, pagau edo palagau. (tendrá que hacer o pagar o halagar)

Eginbideak hertsia, legeak bortxia .(el deber insta, la ley obliga.) Duvoisin

Egin eginean Peru atean.

Egoa, andren gogoa. (viento sur, alma de las mujeres)

Egin xut eginala, eztau kaxut yago; yofara baiño dantzara naiago. (he hecho cuanto he podido, no tengo más, prefiero ir a bailar que a escardar el trigo.)

Egiozu egileari eta emaiozu emailuari.

Egitea baiño gordetea lan txarago (peor trabajo es guardar que hacer algo.)

Egizu beti on, ez yakinaren non (haced siempre el bien, aunque no sepáis en donde)

Egizu gaizkia, laster duzu ondotik urikia. (haced el mal y pronto tendreis a continuación el arrepentimiento.)

Egizu ongi, ezdukezu ondotik urikia.

Egizu ta ez yakin noiz. (haz bien y no conocerea quien)

Egoaren iduria da amaztearen gogoa. (parecido al viento Sur es el espíritu de la mujer).

Egoki antzari seda - beloa ¿qué bien está al oso el velo de seda) Lope Isasti.

Egonaren nekeak ez du aitzakiarik.

Egosi aiz, aza txara ? higitu naun, ematzara? ¿te has cocinado berceta? ¿ me has movido mujercita?

Egubeñi ilargirik gabe, artzaina axuririk gabe. (navidad sin luna el pastor sin corderillos)

Egubeñi zerekin, urtebeñi arekin. (navidad con qué, año nuevo con aquello)

Egubeñiz sua mokorekin, bazkoz xixtapurekin. (por navidad, el fuego con troncos, por Pascuas con ramilla)

Egubeñi, zoroak ere igafi. (para el día de Navidad, sensiblemente alarga el día).

Eguerdi, gure katua leioan erdi. (mediodía, nuestro gato pare en la ventana)

Eguerdiko euria egun guztiko euria. (lluvia del mediodía, lluvia de todo el día.)

Eguna beioa, gaua betor, bizi dira ofek. (esos viven en la mayor holganza).

Egunak eguna hurbil du. (tras un día, viene otro)

Egunak guztiak balira jai... zulako alperrak ori nai.

Egunari berea emon bear dako. (hay que aprovechar el tiempo).

Egunari dagokion gaurik ezta. (no hay noche que corresponda al día).

Egun batak bestea ufe dauko. (tiempo quieren las cosas)

Egun bearko baru, zer yan ezpaldin badu. (tener que ayunar, si no tiene que comer).

Egun baten eztabe begi guztiak negar egiten. (todos los ojos no lloran en un dia.)

Egun egin behafa, biharko utz ezdezakala. (lo que debes hacer hoy no debes para mañana)

Eguneko ogia itxe galgafia (pan del día, perjudicial para la casa)

Egun ez khexa biharko behafez. (no os quejeis hoy de las necesidades de mañana Duvoisin)

Egun onari bordak -ateak- iriki, dazak. (al buen día ábrele las puerta).

Egun on Jaungoikoak emon.

Egufa dagianak leku gaitzean, ekafi beharko du soinean.

Eguraldi ona, bera da yeke, bera da gona.

Egufik eztitake egin oihanera gabe. (no se puede hacer tortilla sin cascar huevos)

Egur zafa, su txafa. (leña vieja, mal fuego)

Eguzkia eztaiakaz, aizea kanpora. (el sol, con rayos, el mejor viento del Norte)

Eguzkia nora, zapiak (ara (a donde va el sol, allá los trapos, (es decir), andar al sol que más calienta)

Eguzkia eta euria batera, sorgiñak orrazten.

Eguzkiak ederragotu zuen eguna.

Eguzkia ta euria, Martiko eguraldia. (sol y lluvia, tiempo de Marzo).

Eguzkitan eferiko ogirik ezta eskura etofiko. (no vendrá a mano pan asado al sol).

Eguzki txuri, laxter euri. (sol blanco, llueve pronto)

Eguzkitan erretako ogirik ez da etortzen eskura.

Eguzkitara atara ninduen, eguna eta herriak eta jende erakustera maite dut)

Eguzki txuri, aratseko, -por la tarde, euri.

Eguzkia yoan da bere amagana etofiko da biar denpora -eguraldi-ona bada)

Eguzki, efegina sasi-ganekoa, gaur asko konsolau ta biar arte doa.)

Ehiera batean ezin eho dezanak, berze batera laster baldin hafi bada. (quien no puede moler en un molino, de prisa a otro, si hay piedra.) Salguis

Ehieran sartzen dena irintatzen da. (el que se mete en el molino sale cubierto de harina).

Ehiera befiak iriña xuri. (el molino nuevo, harina blanca)

Ehieran berant dezanak, bidean laster. (el que se ha retrasado en el molino, de prisa en el camino) Salguis

Ehulea, bargaria, goizik askarria, brist tan tan.

Ehun saldik, ehuen zela behar (cien caballos necesitan cien sillas) Salguis

Ehun urthek ikhusten bilauna yauntzen eta yauna bilauntzen (cien años ven al villano convertirse en señor y al señor convertirse en villano.)

Eizak eizak ebia, gure etxean bazegok garia. Eizak, eizak elufa, gure etxean bazegok egufa. (llueve, llueve, en nuestra casa hay trigo; nieva, nieva, en nuestra casa hay leña.)

Ekainean eta uztailean neska-laguna utzi bazterrean.

Ekainean hego haizerik ez

Ekar badezak ireki, ukenen duk gureki. (si lo traes contigo, lo vendrás con nosotros..) Bela

Ekusten eztuan begiak minik ez. (ojo que no ve no hace daño)

Elantxobe, mila probe. (Elantxobe, mil pobres)

Elantxoben amaika-bos pare ta erdi.

Elantxobe mila probe ta beste ainbeste sorgin-sare.

Elanchobe, mil pobres y otras tantas redes de brujas)

Elbete, kukute, xefi tar bat il dute, kazuela tar bat ezin izanez, txefia azpitan yan diete. (Elbetea, cucutea, han matado un cerdo pequeño, no pudiendo haber una cazuelita, han comido el cerdo en la gamella.)

Eldu zan mikäa Sibilian, an bere buztana eperdian. (llegó la picaza a Sevikla, también allí la cola en el trasero, es decir, ¿a donde irá el buey que no are?)

Eleak edefago lanak baino. (las palabras más hermosas que los trabajos)

Elgetan ogi beroa diruetan aize otza doan. (En Elgueta, el pan caliente en dinero, el viento frio de balde)

Elhe efana eta ur ixuria ezin bel. (la palabra dicha y el agua derramada no pueden ser recogidas.)

Elhe guti eta direnak hon. (pocas palabras y todas buenas)

Elheio, elheio, baina guk haurto- palabritas, palabritas, pero nosotros, niñoito. Salguis

Elizatik ufanena, Pharadisutik urunena. (el más cercano de la iglesia, el más lejano del paraíso.) Belda

Eliza urbil, aldare urun. (la iglesia cerca, el altar lejos).

Elizondo mango, artoa guti yango, ogiaren papuñä, Elizondo anka makuñä. (Elizondo manco, comerá poca boronä, miga de pan. Elizondo de piernas bajas.)

Eloñiak lendanik mokoä zoñotz. (el espino desde un principio tiene afilada la punta. (se dice de un joven, muchas inclinaciones.)

¿Eloñia lora dago? Arto ereiteko giro dago. (¿ está en flor el espino?. Hay tiempo para sembrar maiz.)

¿Eloñia loran dago, artoa ereinda balego i (el espino está en flor, si estuviese el maiz sembrado. i

Elorria lorean, artzaina mendi gainean.

Eloñioko buzkantza zazpi libra ta bost ontza. (el morcillon de Elorrio, siete libras y cinco onzas.)

Eltxano teste bear ezyuana, eitzak erakitzala. (puchero que no has de probar, dejalo que hierva,

Eltxano erakian ezda elurik sartan. (en pucherito hirviente no entran moscas.)

Eltxoak usurik gaitz. (los mosquitos muchas veces males)

Eltzaur duenak yateko, kausi diro haria hausteko. (quien tiene nueces para comer, encuentra piedras para romperlas.)

Eltzeari ezin dionak, eltzekondoari. (quien no puede al puchero, a las sobras del puchero(se dice, de quien se venga de los subalternos, por no poder con su amo.

Eltze huts, habafots handi. (puchero vacío, ruido grande.)
-se dice de un orgulloso-

Elur askoko urtea, urte doatsa. (año de muchas nieves, año feliz).

Elufa, zuria delarik, beltza da. (la nieve, siendo blanca, es negra).

Elur lafiak, egunaldi, elur elak, elur andi. (la nieve de grandes copos -trae- buen tiempo, la nieve menuda, nieve abundante.)

Elur, melur, enuk ire bildur, badiat etxean arto ta egur. (nieve, nieve-sic- no tengo miedo de tí, pues tengo en casa borona y leña.)

Eltze hutsak hots handia.

Elur-urte, zitu-urte. (año de nieves, año de frutos.)

Elur xeak elurte andi, elur lafiak egunaldi, (la nieve menuda -trae- grandes nevadas- la nieve corpulenta- buen tiempo).

Elur, melur, enuk ire beldur, etxean badiegu arto eta egur. (nieve, nieve, no te temo, tenemos en casa borona y leña.) -se dice, cuando nieva-

Elur xeak elur dario. (nieve menuda, la mana nieve)

Emalea isil bedi, harzalea mintza bedi. (el dador cállese, hable el receptor.)

Emale bazara, adiskide falta ez haite. (si es dadivoso, no te faltarán amigos.)
Duvoisin.

Emaiten adiskide, kuperatzean etsai. (al dar, amigos, al cobrar, enemigos.)

Emak atherbe gaiztokinari, izanen duk salhatari. (la hospitalidad al malvado, no te faltará quien te denuncie.)

Emak sorhaioari phofu, eska dakidik gatz. (da puerro al indolente y te pedirá sal.
Salguis

Emakume maratza, etxerako sorki ona da. (la mujer diligente es buen recurso para la casa).

Eman nahi eztuenak, estakuru frango. (el que no quiere dar -tiene- muchos pretextos.
Duvoisin

Eman ta kendu, sapoak anak kendu.

Emateak laster unhatzen. (el dar cansa pronto). Duvoisin.

Ematea on, hartzea hobe-(para casi todos- el dar es bueno, el recibir mejor.
Duvoisin

Ematen duenak, ordaina ikusi nahi. (el que da, quiere ver su correspondencia
Duvoisin

Emazteak ifi ahal duenean, nigar nahi duenean. (la mujer se rie, cuando puede llora,)

Emaztearen edertazuna, zahutarzuna. (la hermosura de la mujer, el aseo.

Emaztearen hirurgarfen zankoa ukatza duzu. (el tercer pie de la mujer es el chillido).

Emaztearen indaia, nigafia. (la fuerza de la mujer, es el llanto.)

Emazte auheia, emazte phereztua, erlea. (mujer floja, avispa, mujer diligente, abeja.)

Emazte begi-gofia, belhagile. (mujer de ojos ribeteados-es-bruja.)

Emaztekoa barnean da ezagun. (a la mujer se le conoce dentro, es decir, en el hogar) Duvoisin.

Emazte edeia, bordeleko, gizon edeia, urkabeko. (mujer hermosa, para el burdel; el hombre hermoso para la horca.)

Emaztekiak itzala dirudi, segi zazu ihesi doa; ihes egiozu, ondoliki duzu.)

Emaztekiak minganean indaia (la mujer es la lengua- tiene- la fuerza.)

Emazten gogoa iduri hegoa. (el ánimo de las mujeres se parece al viento Sur. Elissanburu

Emazte onak hilhartetan dira. (las buenas esposas están en el cementerio) Elissamburu

Emazte txikia beti gazte. (la esposa joven, es pequeña)

Emazte ona, etxeke miradi. (la buena mujer -es- el espejo de su casa.) (Duvoisin)

Emazte urule gaiztoari ezan ekustan atoa beirik. (a mujer mala hilandera no se le camisa nueva.)

Emez bizi gerala zerua ta ildakoan zerua, ezta gauza segurua, (cielo viviendo aquí, y cielo al morir, no es cosa segura.)

Emen gagoz gu zortzi makairen guran ta lau marai opezidie. (aquí estamos nosotros apinados.)

Emen ontzean bi; bata zu eta bestea ni-

Emoiten zaunari zer esleji, emoiten dabei zer entelega. (aquel a quien se da qué escoger, suele dar qué entender)

Emona bat, artuabi, emonak galdua dirudi. (una cosa, es lo dado, otra cosa lo recibido; lo dado parece perdido.)

Emon nebana, gorde nabem, gorde nebana, galdu nabem.

(lo que da, lo guardé, lo que guardé lo perdí.)

Enero, febrero, marzo, abril, azak yan ta ondo abil. uno, dos, tres, cuatro, comes berzas, y andas bien)

Enero, febrero, marzo, abril, ase ta bete ta ondo abil. (enero, febrero, marzo, abril, te hartas, te llenas y andas bien.)

Enero, febrero, marzo, abril, erotako potxoko dantzan dabil. (enero, febrero, marzo, abril, el borriko del molino anda bailando.)

Enero, febrero, marzo, abril, Pepetiner kalkoa ondo dabil.

Enero, febrero, marzo, abril txakuren tutua gora dabil.

Enero, febrero, marzo, abril, el año del perro, anda arriba.

Enero, febrero, marzo, abril, zurututzako aitonak akuluz
yo ta oiloak il.

Emok horari hezura, emazteari gezura, emazteari gezura.
(da al perro hueso, a la mujer mentira/)

Emon da kendu, inpernuko txakurak anka kendu.
(dar y quitar, el perro del infierno quita la pierna.)

Eman txakurari ezurak eta emazteari gezurak. (dar al perro,
huesos, y a la mujer mentiras.)

Enbidia balitz ezkabia, askok bearko leuke buruan zapia.
(si la envidia fuese tiña, muchas necesitarían pañuelo
en la cabeza.)

Enbidiako arkaa sekula bete bagea. (el arca de la envidia-
arca- que nunca se llena.)

Enbido, eztago emen giro. (envido, aquí no hay temperatura)

Enea ene, zurea bien. (lo mio, para mi, lo tuyo, para los
dos.) Duvoisin.

Ene bada ta ni i Besteak beafean eta neu geldin.

Ene bada ta ni i Besteak dantzan eta neu adi. i Ay, de mí, i
los otros bailando y yo mirando.)

Ene bada ta ni i Eztira danak - por diranak - bardin bizi.)
Ay de mí, ay, de mí no todos given lo mismo.)

Enekian baiño banekian oba. (es mejor si lo sabia que no lo
sabia).

Ene San Antonio ta mutila i Zer yan eztaukenean barunk ei
dira.)

Epefak eta usoak, ondo beterik basoak.

Epefa bere mulik galtzen da . (la perdiz, se pierde de su
lengua.)

Entzun duena sutkondean, aufak eraiten kanpoan.) lo que ha
pido en el hogar cuenta el niño fuera.)

Entzun eta isil, baiezko biribil, (oir y callar, afirma-
ción redonda).

Eruk faten elizalat, maingu mizalako, faten nuk tabernara,
ardoa on zaudalako,)

Epefaren umea mendikari. (la cría de la perdiz-es- montesa.

Eralgi errez; irabazi nekez.

Erbia duenak erai kitzen ezdu bethi berak hiltzen. (el
que hace sallar la liebre no es siempre el que la mata.)

Erdaldun euskaldundu gabeak ez daki non bizi den.

Ergala maiz engana zuhura behin. (al hombre ligero o necio
se le engaña a menudo, al curdo una vez.) Duvoisin

Erhastunak galdu, baiñan erhiak gelditu. (perder las sorti-
jas, pero quedarse los dedos.)

Erhoa etxerat, etxea galdu, erhoa begiratu. (tu has recibido
al loco en casa, has perdido la casa y conservado al loco)

Erhoa gomitatzaile, zahura yale. (al loco, con vida, el
cuervo come) Duvoisin

Erhoa guzia sino. (el loco está lleno de manías) Duvoisin

Erhoak eta haufak egiak esaten (los locos y los niños dicen las verdades.) Duvoisin

Erhoak ezteiak egiten zuhurtat yaten. (el insensato prepara los grandes festines, el cuervo los aprovecha,) Duvoisin

Erhoaren sinhestea, zuhufa delako ustea. (el pensamiento del loco, idea que es cuerdo)

Erhoen etxera guziek bidea yakin . (a casa del loco-pródigo- todos saben el camino). Landerretche

Erho guziak ez dire Zaragozan. (no todos los locos, están en Zaragoza) Duvoisin

Erhoaren siñistea, zuhur izatea.

Eri beratx, il gatx. (enfermo blando-es- difícil de morir.)

Eriotzea guztion gomutagaña. (la muerte, recordatorio de todos nosotros.)

Erkin aroztegitik eta ikaztegian sar. (salir de la fragua y entrar en la carbonera)

Erkida berho, xorien olako. (campo, a medias, para los trabajos.)

Erle ebatsiak eztu eztirik ez umerik egiten. (la abeja robada, no produce miel).

Erle yoanak, eztirik ez. (la abeja ida, no produce miel)

Erle yoan-nahiak ez ezti, ez breska. (la abeja aficionada a pasearse, ni miel, ni panal).

Eragiñago ta zirinago. (peor es menearlo.-cuanto más movido, más fluido).

Eragin ta erabili, iru lauko ta marabidi. (revolver, y menear, tanto trabajo sería inútil.)

Eragotea balitz gorua, bafiketäa ardatza, nire emazteak oingo egin euan baztañak bete matasa.

Eñaiten duenak behar eztena, entzun dezake nahi eztuena. (quien dice lo que no debe, puede oír lo que no quiere.)

Eñak egia, urka aite. (di la verdad y serás ahorcado)

Eñak nor haizen, baziakiguk bertzea nor diren. (dínos, quien eres y conocemos a los demás.) Duvoisin

Eñaman duel eñanen, eznaz alkez eginen; ene begiak ikusi duna, ene miak eñanen. (he de decir, diré: no estaré de vergüenza, lo que vean mis ojos, mi lengua lo dirá.)

Eñamona firu, txano kete diru.

Eñana,añana. (la nuera- es- como cencerro).

Eñana eñan, emana eman, (lo dicho, dicho, lo dado, dado)

Eñanak eder, eginak lander . (los dichos hermosos, los hechos miserables.) Salguis.

Eñana nintzanean, ginañaba onik ez; ginañaba naizanean, eñan onik ez. (cuando era nuera- no tenía buena suegra; ahora que soy suegra -no tengo- buena nuera.)

Eñan zaharretan gezur guti. (dichos viejos, pocas mentiras)

Eñatea da eñax, egitea da gatx. (decir, es fácil, hacer difícil). Duvoisin

Efazu; ezpaldin baduzu emazu.

Efege befi, lege befi.

Efegeren zahia bertzen irina baino ohea. Elissanburu

Efemediora orduz, pelagroara tentuz. (al remedio, puntualmente,
al peligro a tientas.)

Efementari senafa, yainkoak ohea diraala. (marido herrero,
que Dios te lo de mejor).

Efementeriaren etxean zotza bufuntzi.

Efena, gefena. (la nuera, -es como- asador.)

Efena, kefena edo gefena. (nuera, asador o dilapadora)

Efetira bakoitza barutira (retirarse cada cual, a terreno
acotado).

Efezil, nekez bizi ta ezez il. (Regil, vivir a duras penas
y morir facilmente.)

Efiarentzeko barbera befi, dotore zar.

Eri beratx, il gogor.

Erik bere lege, etxek bere aztura - cada- pais, su ley -cada-
casa, su costumbre.) Salguis.

Erioak begiak lafi. (la muerte, los ojos tristes)

Eriz aldatzea zafen iltzea. (el cambiar de pueblo-es- el morir
de los viejos.)

Efoia dan baiño baltzago ezta izango. (el cuervo, no será
más negro que lo es)

Eroria bofokari. (el caido, luchador) Salguis

Efoiaren afautzak usakumeak ez. (el huevo de ciervo, no pro-
duce, lechón.)

Efoma etzen oren batez akhabatu. (Roma no fué terminada, en
una hora) Darthayet

Eroriz, eroriz, oinez ikasten da. (a fuerza de caer, se
aprende a andar)

Erosiz ere bakea on. (la paz, es buena, aunque haya que
comprarla. Duvoisin

Erosten duenak ahal eztuena sal dezake behar duena. (el que
compra lo que no puede, se expone a vender lo que necesita)

Efotan sartzen dena ezta irinik gabe atrako (aterako).

(quien se mete en el molino, no saldrá sin harina.)

Efota onari bia. (al buen molino (se da) el grano.)

Eróta on da dabilano ez geldirik dagoena. (el molino, es
bueno; mientras ande, no mientras esté quieto.)

Eriak ditu sendatzen izufiteak hedatzen

Efosarioak saldu ta kartak erosi ta Jaungoikoaren
grazian bizi.

Errege-gaiak ez eutson aterik zabaldu.

Errespetu gabeko amodioak ez.

Errezil, nekez bizi ta errez il.

Eskribuaren ondoan.

Eskuaren aora okelea galdu doa.

Esku batek garbitzen du bertzea, biek begihartea. (una mano lava a la otra, las dos a la cara).

Eskumuñak eta goraintziak itz uts; elkarleentzat bi putz.
(besamanos y recuerdos, meras palabras, para quienes las traen, los cuencos.)

Eskutik ezpainetara ahamena gal daite. (de la mano, a los labios, el bocado puede perderse).

Eskuz emon ta zangoz ezin bil. (dar a mano-abierta- y no poder recoger con el pie, es decir, prestar dinero y no poder cobrarlo.)

Esku-zufak eztu egiten naiz efaiten diona. (el tacaño, no hace lo que con la lengua dice.)

Españan ala Frantzian, untzi utsak erots andi. (En España o en Francia, el botijo vacío gran ruido, Irigaray.

Españian zirin dena, Frantzian zirin. (quien es inquieto, en España, en Francia lo es también.)

Estrapu bati hainitz däraizko, (a un accidente, le siguen muchos) Duvoisin

Eta ni ere pintatzaile naiz.

Etenak eta obenak. (defectos y vicios)

Etien, emaiten ezpaduk etxauk yinen.

Etofi bako yoana andia da. (es grande la idea sin venida, (es decir, el gasto, sin ganancias.)

Etofiko da Maiatza, yango dogun lebatza. (vendrá mayo en que comamos merluza).

Etofiko datzu, adiskidea, gonburuaren ereserea. (se os vendrá, amigo el rasero de lo resentido)

Etsaiari kandela biz argi. (al enemigo alumbrarle con dos velas.)

Etsea ufez, boltsa lufez. (la casa-llena- de oro, la bolsa de tierra).

Etse, doia, lur, ekusala . (casa, lo preciso, tierra, cuanto pueda alcanzar la vista. (en castellano, dicen los roncaleses, casa, cuando ocupes, tierras cuantas veas.)

Etseko ardaunetik ezda nor ere orditan. (del vino de casa, nadie se emborracha.)

Etseko ez ta auregiko. (no puede y aspira a más).

Etseko sua etseko autsaz estali bearda. (el fuego de casa, debe cubrirse con ceniza de casa.)

Etse onak txinkar ona. (la buena casa, buena brasa)

Etse onki dagonera krutxea bortara. (a la casa que está bien, cruz a la puerta.)

Etxea hutsean maiz gerla . (en casa vacía, a menudo-hay-guerra.) Duvoisin.

Etxeak bear ta bideak ekafi. (la casa los necesita y el camini los trae.

Erumera zuenak lekuia gal. (quien fué en peregrinación
perdió su puesto.) Bela
Errosarioa eskuan ta deabrua koikuan.

Esanik ez egiteak orrelakotxe kalteak ekartzen ditu.

Esaera zafak gezurik ez, otsoak otsakiri, ozkadarik ez.
(los dichos viejos, no tienen mentiras, el a carnes de
lobo, ninguna mordedura.) (lobo)

Esaleak izan bear dau entzulea. (el dicente tiene que ser
oyente)

Esan i Abadea mezan. (oye, oiga, -literalmente- decir
quiero decir, el sacerdote en misa).

Esana baiño geiago ikusia, agostura ezkerro yatsi, da eguzkia,
(lo visto más que lo dicho, en llegando agosto ha bajado
el sol)

Esana da efaz, eta egina gafatz. (del dicho al hecho, hay
mucho trecho.)

Esan-eginak parkatu ta ufengoan sakatu. (perdonad, los di-
chos y hechos, y la próxima vez empujad)

Esaten badok nai duena entzungo dok nai eztuana. (si dices
no que quieres, oirás lo que no quieres.)

Esaten dekienak, entzuten ere jakin behar du.

Esatetik izatea alde haundia dago.

Esetz dinoan miñak baietz esan oi dau. (la lengua que dice
que no, suele decir, que sí).

Eska adi dion gogofari eta ez eztion biotz onari. (pide al
avaro- que tiene- y no al generoso que no tiene)

Eskaki baltzak bafi txafak. (la mariposa negra, malas noti-
cias)

Eskalapoin guziek badute beren neguñiko zangoa, (todo zueco
encuentra un pie a su medida)

Eskeak solasa galdu. (el pedir, pierde la conversa-
ción)

Eskefik asko, Maria Belasko, okela gitxi ta salda asko.

Eskefik asko, Maria Belasko, Ondaróan dago atsorik asko.

Eskia kako, etserako. (la mano arqueada-es buena- para casa)

Eskilara-mailako afitxu labana, galdaran sartu daku mutil
bañabana.

Eskiuek eta biziek egiten dute iriak. (las manos y los
vivos hacen los pueblos).

Eskojia lan gaizto. (la elección, mal trabajo)

Eskola-mutilak sasirik-sasi asko yan ta gitxi ikasi.

Eskolumeak sasiz sasi, asko yan ta gutxi ikasi.

Eskonbañiak galbain bere ura. (los recién casados -traen-
agua, aún, en el cedazo.)

Eskon i eguna aisi izanaren biaramuna. (el día del casamiento,
eg el siguiente al de la comodidad.)

Ezkontzea da irutea, erditzea ta negar egitea.

Etxe utza guerra utza.

Etxura bako monua.

Etxu, gizon erateko gaberik ez malda itzal gaberik. (no hay hombre sin cosa que se pueda decir, ni mata sin sombra.)

Etxura barik sapoa saltari(sin apariencias- el sapo es saltarin.)

Etxagoz zu txafa amalauan saltzeko gari zafa. (no está vd. malo para vender a catorce el trapo viejo)

Etxaiala ekun obro trato gaixtoarekin nola baitu eriberako lankeriak ipafarekin. (no tengas con el mal más tratos, que el que tiene la boira de la ribera con el cierzo.)

Etxeiok nor beren egurekoa baiño ziri txafagorik. (no hay peor cuña que la de la leña de uno mismo)

Eulondoko leia, euriaren deia. (hielo que sigue a la lluvia llama a la lluvia.)

Eun urtezi astean oilo bat yatez. (por cien años comiendo una gallina a la semana.)

Euri ala ekhi, hoala kaparekin. (lluvia o haga sol, vete con la capa)

Euri (ar) en atzeko leia, euri (ar) en deia. (hielo detrás de la lluvia, llamada de lluvia.)

Euriaren ganeko leia, euriaren deia.

Euria ta iguzkia, karakolentako eztia. (lluvia y sol, boda para el caracol.)

Euri ta iruzki o eguzki, azeriaren deia.

Euria zeea, ipafa laster. (lluvia menuda, pronto viento este.)

Euri ta ekhi, azeriaren besta. (la lluvia y sol, fiesta del raposo.)

Euri-ondoko leia, euriem gai

Euri txipiak ematen du aize handiak. (la lluvia pequeña, calma grandes vientos.)

Euskaldun fededun.

Eugeni, beha zazu eni. (Eugenia mírame a mi.)

Euli gutxi urtarrilean, ogia eder uztailean.

Euskal arazoa dela eta, erabaki kriterioa, zein izan behar den zehaztea ez zaigu erraza izaten.

Euskaldun jaio ginan, euskaldunak gera, itxirik erdere.

Ein daigun euskera.

Euskal Herriam, arazo berezia dugu: euskal auzia.

Euskal kulturari, inongo dudarik gabe, gauza errealak daude, asko eta sendoak.

Euskara, gure herriaren arima.

Euskerari eutsi behar diogu, geure herritasunaren gauzarik garrantziskoena bera delako.

Etxeak bi buruetarik su. (la casa quema por los dos lados.) Duvoisin

Etxeak su dunean, denak bero. (cuando la casa arde, todos se calientan.)

Etxeak su duenean, norbait urketa abiatzen du (cuando la casa arde, alguien empieza a buscar agua).

Etxean daukanak eztauko erosienik. (el que tiene-una cosa- no tiene necesidad de comprarla.)

Etxean eder ohako, haufa sortzen deneko. (hermosa es en la casa la cuna, en la nuestra la mayor.)

Etxean, etxean ele, geurean andiena. (en todas las casas hay contienda, en la nuestra la mayor).

Etxean zahar, kanpoan gazte. (en casa viejo, fuera joven).

Etxebafi, jento bafe-gafi. (Echebarri, gente graciosa.)

Etxe bateko etsai gaiztoenak, ituxura, keia eta emazte gaizta dira. (los peores ebemigos de una casa, son gotera, humo, y mujer mala).

Etxe betean andra txafik eztago. (en casa llena no hay mala mujer.)

Etzegok astoa, lokatzetan (el burro no está en lodazales.) (se dice, al ver a una persona elegante.)

Etxeako andreak azari efan zion. (Ezaiz egosi? Bertzeak efan zion, ez naun naasi. (la dueña de la casa dijo a la berza, ¿no te has cocido? la otra le dijo, no me has revuelto.)

Etxeako anderea nongo, gure aideak ango. (de donde -es- la señora, de allí son nuestros parientes. Irigaray

Etxeako sua etxeako autzez estali. (el fuego de casa, cubrase con cenizas de casa.)

Etxeako suak etxean batu, ez iñora aldendu. (los fuegos de casa, juntarlos en casa; no los llesves a ninguna parte.)

Etxeako suari, etxeako autsa. Duvoisin

Etxeako sua estal zazu, baiña etxeako autsa ezar zazu.

Etzen egin ezta astoaren abarentaka. (no se hizo la miel para boca de asno)

Etxe onean bafi txafik ez. (en casa buena, no hay malas noticias.)

Ettxera-orduko luñez edo bertzenaz bat ere ez. (antes de llegar a casa de tierra o de nada.)

Etzetik urun zorionetik urun. (lejos de casa, lejos de la felicidad) Irigaray

Etxe txafak leihor txafa. (pobre casa, pobre refugio)

Etxe txarrean saguak ere gose.

Etxe utsa, asefe utsa. (casa vacía, pura riña)

Etxe utsa, afa utsa, txakur argala, arai utsa.

Etxe utsa, atralako utsa. (casa vacía, pura camorra)

Etxe utsa, gerla utsa. (casa vacía, pura guerra.)

Eusko kulturaren aldeko prozesuan lehen erantzunak euskaltza-
leok gara (halaxe izan behar gainera).

Eza añaik baiño gogofago. (el no -tener- es más duro que
las piedras.)

Ezadi sar zazpi baratako atofan.

Eza eta ezina, harria baiño gogorrago.

Ezaxolak dakarke gabezia. (el descuido traerá la indigencia.)

Ezau faltatan eltxano bapanari bere eltzabaldea. (a cada
pucheñito no le falta su tapadera.)

Ez bere ez berzeren. (ni syo, ni de otro) Salguis

Ez begiratu esanari, begiratu bihotzari.

Ez da aña gogorik barakatzez leentzen ezdenik. (no hay pie-
dra tan dura que en frotándola no se pula.)

Ez dago legerik ezdozen arendako. (no hay ley para quien
no puede)

Ez dago miazutz gizentzen den zalurrik.

Ez dago sekretorik goix edo beranoxakiten ezdenik. (no hay se-
creto que temprano o tarde no se sepa.)

Ez da inor gizon sortzen gizontzen baizik.

Ez dago ilargia beti bere betean.

Ez da inor zer edo zer ona ez duenik.

Ez daiteke makhila, bi buruetatik atxiki. (no se puede aga-
rrar al palo sendos extremos.) Landerretche

Ez daitezke ezar kapela batean bi buru. (en un sombrero no
se pueden cubrir dos cabezas.)

Ez dago Obisporik lehen apez izan bagerik.

Ez da lanbide errazik haurren ametsetan baizik.

Ez da ogirik neke gaberik. (no hay trigo, sin fatiga).

Ez da paltako talaian keia. (te echarán bronca.)

Ez da suik khe gaberik, ez khik su gaberik. (no hay fuego,
sin humo, ni humo sin fuego.) Inchauspe.

Ez daukanak beti borondate ona.

Ezdazak eñan lagunari nai ezyuana eñan dazayan yauri. (no
digas al compañero lo que no quieras que te diga a ti mis-
mo).

Ez da zaldirik erortzen ezdenik -(no hay caballo que no
caiga). Darthayet

Ez du akhitzten lanak, gogotik egiten denak. (no fatiga el
trabajo que se hace con ganas.)

Ezduk bear larneara arimatu ezbaduk nai efautsik artu.
(no debes acercarte a la era si no quieres tomar el polvo.)

Ez du diruak egiten gizona. (el dinero, no hace al hombre).
(es decir, no consiste todo en el dinero. Duvoisin

Ez edan eñekan, ahal baduk iturñian. (no bebas en el arro-
yo, si puedes en la fuente).

Ez erdu ta ez merdu. (literalmente: ni ven ni men, es decir, ni fu ni fa.)

Ezer ez, begirako ona da, sakelarako ez. (nada es buena (la nada) para el ojo, no para el bolsillo).

Ezer eztan lekuan, eskuak garbi, zerbait dagoan lekuan begiak argi. (donde no hay nada, las manos limpias), y donde hay algo, los ojos listos).

Ezer ez ta zaratza inor ez ta gerizza. (nada y ruido, nadie y sombra). -se dice de los inútiles-

Ez eskatu arotzari jostea ez jostunari perratzea.

Ez eukia mantenimienturik erdia. (el no tener-es-la mitad del mantener).

Ez fida emazte edefari ez mandoaren gibelaldeari, (no te fies de la mujer hermosa, ni de la parte trasera del macho.)

Ez fida poneta makhur daeskan gizonari. (no te fies del hombre que se echa el sombrero sobre los ojos.) Duvoisin

Ez galdu ta ez saldu. (no quito ni pongo rey, ni perder ni vender).

Ez gazi, ez gaza. (sin sustancia)

Ez gatz ez berakats. (ni fu ni fa) .(lateralmente, ni sabal, ni ajo.)

Ez gizen txakura asikiko baitzaitu; goserik utz, zazu, segituko zaitu. (no engordeis al perro, pues os morderá) Dejadlo hambriento- y- os seguirá.) Elissanburu

Ez gizon ez emazte. (persona inutil.-ni hombre, ni mujer)

Ez har astoa lagun, ezpaduk behar zamadun. (no tomes al burro por compañero, si no lo necesitas para carguero.)

Ez hari ez irazki. (ni fu, ni fa; ni hilo ni trama.)

Ez har lagunik ezagutu eztukanik. (no tomes por compañero a quien no conozcas.)

Ez hauts ez ehauts. (ni polvo, ni ceniza.)

Ez hil behia, ez yo hafia.-(no mates la vaca, ni golpees la piedra.) Duvoisin

Ez horak zahia yan, ez oiloen utzi. (el perro, ni come el salvado, ni deja comer a las gallinas.)

Ez hu ez mu. (ni fu, ni fa.) Salguis

Ez hun bati botz, ez gaitz bati hotz. (ni alegre a la fortuna, ni triste al infortunio) Bela

Ez iltzeko ta ez bizitzeko. (inutil). Literalmente, ni para morir, ni para vivir.)

Ezina aña baiño gogofago . (lo imposible es más duro que la piedra.) Lope Idasti.

Ezinak eztu begirik. (lo imposible, no tiene ley)

Ezin egiña baiño gogofago.

Ez izan ipur zikin arlote. (no seas arlote del trasero sucio.)

Ezpataz, eta goldeaz.

Ez sats ta ez bats. (ni estiercol, ni borra, ni fu ni fa.)
(se dice de un silencioso).

Ez zinistu, txistu. (no lo creas, silbo)

Eztakit emen urtea badagit. (no se osi haré aquí el año.)

Eztakusan begik, ez aholgerik. (ojo que no ve, no se aver-
guenza) Salguis

Ezta sori horak ogi. (no está permitido el pan. del
perro). Salguis

Ezteietan txikien xatan diana emazte beria da. (quien menos
come en las bodas, es la nueva esposa).

Eztot gura, badot gura, danak gura mats, (ar) en ura ,...
(no lo deseo, sí lo deseo, todos desean el agua de la uva.)

Eztut gure muthikoa zazpi etxetako heñian galduko. (nuestro
muchacho no se perdió en pueblo de siete casas.) Landerrethe.

Ezufak etxean gelditu ezkerro, ezta ajolarik. (todo tiene reme-
dio, menos la muerte).

Ez ur ez arda, ez ur ez ardo. (ni chicha, ni limonada). (lite-
ralmente, ni agua, ni vino.)

Ez ur ez gatz. (inutil). (literalmente, ni agua, ni sal)

Eztakusan begiak, gatzik ez. (ojo que no ve, no hace daño)

Eztula ta goroa, gargajoa -sic- franko. (tos y flema, gar-
ganta alumbrante.)

Ez eukiak dorioio erdia. (el no tener hace la mitad)

Ezta arbola itzal gabekorik ez yende falta gabekorik

Eztago arbolarik adar igar bakorik. (no hay árbol, que no
tenga alguna rama seca.) , -quiere decir que no hay hombre
sin tacha)

Eztago baiño hobe da ezta hon. (más vale no es bueno, que
no está) Salguis

Ezta sekretorik orai edo gero -ahora o después- agertuko
ezdenik.

Ezteragula zoin huretatik edan dugun. (no digamos de que
agua bebemos). Bela

Eztago ganigar bagako arbolarik gizonik bere ez uts bagako-
rik. (no hay árbol sin ramas podridas ni hombre sin defec-
tos).

Eztuan oro emaile hon. (todo el que no tiene buen dador)

Ezta bedara berez igartu. (no hay que hacer caso de ha-
billas. (literalmente: hierba que no existe, se seca
por si misma.)

Eztago eztirik gibelman bagerik. (no hay miel, sin hiel)

Eztakusan begik, ez nigarik.

Eztek tontua efotaria artuaren truk emateko garia.

Ezurteko gauzaa, iraupen bagea,

Ez izan ta bai uste. (no ser y creérselo).

Ez itzal gabeko arbolarik, ez bai gabeko gizonik. (no hay, árbol, sin sombra, ni hombre sin defectos.)

Ez jakitea hobe, gaizki jakitea baiño.

Ezkara guztiak bardin bizi. (no todos vivimos lo mismo.

Ezkefik asko, (palabra de vasco.)

Ezkefik asko, ezta gauza asko. (muchas gracias; no és mucha cosa).

Ezkila txafak soinu txafa. (de pobre campana, pobre sonido.)

Ezkila nahi ezduenak aditu sokha ezdu behar higitu. (quien no quiera oír el sonido de la campana, no debe sacudir la cuerda. Duvoisin.

Ezkundu-arte epea luze, ezkondu eta banengo libre. (hasta casarse el plazo largo-parece- despés de casados, si estuviera libre.)

Ezkonduarte lafi, ezkondu gero baregari. (hasta casarse, apurado, casada, al retortero.)

Ezkondu baiño len kontu zer egiten den. (antes de casarse, mira lo que haces, (leí en un manuscrito, que perteneció a Bonaparte).

Ezkondu nintza, Omara, lo iperdiaz ormara. (me casé a Oma, me casé con el trasero a la pared.)

Ezkondu ta ezkongai, guztiak ondo bizi nai; dirua dugunean yai. (casados y novios, todos queremos vivir bien; cuando tenemos dinero, fiestas.)

Ezkondu ta garbatu. (casarse y arrepentirse)

Ez kongaietan amorez, bizi izateko doloz. (amorosamente aal casarse, para vivir dolorosamente)

Ezkont-urthe, erho-urthe. (año de matrimonio, año de locura -por los cuantiosos gastos que hacen algunos)

Ezkonteguna zorion - biaramuna. (el día del casamiento, día siguiente al de la felicidad.)

Ezkontza pobrerik ez, hiltze aberatsik ez.

Ezkontzea, gefa-asierea. (el matrimonio, comienzo de guerra.)

Ezkontze amorezko, bizitze dolozko. (matrimonio, de amor, viva de dolor).

Ezkontzea ta buzkantza beforik. (el matrimonio y la andorga, es caliente.)

Ezkuñik eztan urtean negu bera. (año, en que no hay bellotas, invierno blando.)

Ez latz eta ez gatx. (ni áspero, ni difícil).

Ez Muxikako idirik, ez Busturiko andrarik. (ni buey de Mújica, ni señora de Busturia.)

Ezneak eran zaun arduari: nik bear bayaid testatu, ez du izan bear ez min eta ez lustatu. (la leche le dijo al vino, si yo tengo que probarte no debes tu ser ni amargo ni podrido.

Ezpain-mea mokokaria. (el de labios delgados-es- tendenciero.

Fakea ezta diruz erosi. (la paz, no es comprada por
dineros.) Lope de Isasti

Familia hazi eta neketan bizi

Fanak eta xinak nonbait an. (los idos y los venidos
son poco más o menos lo mismo. (equivale a decir, de lunes
a martes poco se llevan los sastres)

Farola beti dako biztuta. (el farol de este está siempre
encendido.)

Fathuak buztune luze, bertzeak bera bezelako uste. (el gato
-tiene- el rabo largo, cree que los otros son como él.)

Fedean hotzago, sorginkerietan beroago.

Feria, alfer askoren aitzakia.

Filosofia baiño ohea da oilo-sopäa (mejor que la filo-
sofia es sopa de gallina.)

Fin gaitz eginen duk, xoria, baldin gastedanik ezpadagik
kafia. (harás mal fin, pájaro si desde la juventud no
haces el nido.)

Fraide ilkirik apeztuari ez zure komaya fida.

Fraka baltzean puntada zuria, umeak iñorenak eta andra na-
gia, ezta gizonentzako bizimodu andia. (en pantalón negro,
puntada blanca, ajenos los niños y floja la señora, no
es para el hombre gran modo de vida.)

Frantzés, alemana, urak eramana, lafak gelditu, frantzes
mukixu.

Frantzesa, mala cabeza, urak eraman, lafak gelditu, otsoak
ipurdia lafitu. (francés, mala cabeza, llevado por el
agua, detenido por el abrazo, el lobo desolló el trasero.)

Frantzes, toma la cabés, Baztan toma la buztan, probin-
tziano tonto, erdiko trontzo.

Frantzisko, asti gutixko, neskatxeñako molde gulixko.

Ez utz eskuko xoria airekoaren mentuan. (no dejes el pájaro de la mano, esperando el del acre.)

Ez yadi sar atofa zazpi baratokoan. (no te metas en camisa de siete varas)

Ez yan ez lan. (no sirve- ese hombre- para nada. Ni comer ni trabajar.)

Ezurteko gauzia, iraupen bagea. (cosa de año escaso, sin duración).

Gabak begirik ez. (la noche no (tiene) ojos.
Gabaz efondari ta goizean logura-etzara, ene semea, osasuna(re) n gura.
Gabaz efondan ta goizean logura, neska nagiak orixe gura. (de noche de ronda y soñoliento a la mañana, muchas flojas desean eso)
Gabaz efondan ta goizean logura neska negiak orixe gura.
Gabea motz. (el pobre (es) corto.
Gabeak ahafa. (la pobreza (trae) querella). Bela
Gabea pairagari, ukhama, ondagari. (el pobre está sujeto al sufrimiento, y el rico al hundimiento).
Gabeko beafa, egunerako lotsari. (trabajo de la noche (tiene) verguenza para el día).
Gabeko beafa, egunez agiri.
Gabera ezketiño, belafia begi. (en llegando a la noche, no se ve nada).
Gabiri, leku askotatik agiri. (Gabiñri, pueblo alto de Guipuzkoa se deja ver de muchos lugares.
Gabirin, arto-tartean gizonak agiriin (agerian) (En Gaviria, entre maíces aparecen los hombres).
Gabonak zerekin, urte-berri harekin.
Gabon-bonbon, Natiñitate, ase ta bete, San Estebantxe bestetan letxe.
Gabon da (etè) bafi on. (buenas noches y buenas noticias)
Gabon dagonean bonbon, eztagonean egon.
Gabon daukanak eztaukanari emon.
Gabon daukanak bonbon, eztaukanak zontzon. (nochebuena, el que tiene zampa, el que no tiene que se aguante).
Gaiaz egiten dena, egunaz ekustan da. (lo que de noche se hace, se ve de día).
Gainean eder, barnean lander. (exteriormente hermoso, por dentro miserable). Salguis.
Gaineko etxeko araiak, beltzak eta txuriak, denak elgar iduriak. (Las ovejas de la casa de arriba, negras y blancas, todas parecen unas a otras.)
Gaixto gaixto nintzan, berdin bizi nintzan.
Gaiza guziak beren tenpran, baba zabala, abenturan. (todas las cosas a su tiempo, el haba ancha en el adviento.)
Gaizak estimatruk izan tian, bear dui akabatu oberenean. (las cosas, para que sean apreciadas, deben ser acabadas a lo mejor)
Gaizki bildua sekulan ez baliatzen. (el bien mal adquirido no aprovecha jamás. Darthayet
Gaizki doa erbiaz, alhatzen denean ohatzeari. (mal le va a la liebre cuando se apacienta de su lecho). Salguis
Gaizki esanka ari denak beretzat kalte.
Gaizki yan ta gazki lan. (mal comer y mal obrar). Isasti.
Gaiztakeria ez, jauna, ez miraria baizik.
Gaiztoak gaiztakeria berarekin. (el mal (tiene) consigo la maldad.
Gaiztoak naiduan artean onaren bizia. (la vida del bueno mientras lo quiera el malo.)
Gaizto batek aunitz gaiztatu on batek guti ondu. (un malvado permite a muchos, un bueno enmienda a pocos).
Gaizto gogortuaren ezibidea da urkabera eramatea.
Gaiztoari bi kandelakin argi egin bear zaioa.

Gaizto batek egun (eun) on gaiztarazi (un mal hace malvados a un cierto de buenos).

Gaiztoen eskuetan dago onaren bizitzia. (la vida de los buenos está en manos de los malos)

Galdakano, indaia daukak eta gelderik a (g) o. (Galdácano, tienes fuerza y estate quieto)

Gandelario bero, negua dugu gero Galdaraino hotz, negua yoan da motz.

Gandelarailu hotz, negua iraganik botz. Galdelaria bero, negua gero.

Galde zok andreari zer nahi duen, egik nahi dukana. (pregunta a la esposa, lo que quiere, haz lo que tú quieras. Elissanburu

Galde eginez faten da Romara (preguntando se va a Roma).

Galdu bear danean gorde ezin leiteke. (cuando hay que perder no se puede conservar).

Galdu den tokira joan behar da bila.

Galdua, zure arpegiko nafua. (perdido, de vuestra cara la piel)

Ganeseko bordariak guziak elkar iduriak. (los corraleros de Ganes parecidos entre sí).

Ganora bakoaren etsean aizea fresko goizean. (en casa de persona sin fuste, el viento fresco, a la mañana.

Ganora-bakoel etxean goizeko salda aratsean. (en casa de personas sin fuste, el caldo de la mañana (se toma) a la noche.

Ganoragabeen etxean goizeko salda arratsean.

Garaipena neke askoren ondorena

Garia belarrarekin eta umea begarrarekin hazten dira.

Garaziko armoak etxera heltzen, Nafarroakoak bidean lokharturik uztea.

Garbantzu egoskaria, txoafemoko, erotan- saiets ta okin eperdia.

Garbi yoan ta gatx bi etofi, indaia ta osasuna yoan ta eztula ta uzkaia etofi.

Garia bere senean ta lenean beti.

Gariak esan eban. Ni lako bedarik ezta.

Gari-gaineko txoriak goserik ez. (el pájaro (que está) sobre el trigo no (tiene) hambre,

Garduak krabeliña, begitandu ezkerro, bera dala edefena begianduten dako.

Garizuma goiz bazan, berandu bazan, erdia gutxienez negu zan, guztia ezpazan.

Garizuma goiz, negua goiz, garizuma berandu, negua berandu.

Gasteak buruanbe sanak.

Gatua hoinik busti gabe, afaintzali.

Gatuak gatuari, gatuak bere buztanari,

Gatu lamikia, mutufa eferik.

Gathua saguarentzaz tigre, tigrearentzat zagu.

Gatuaren umea aztaparkari. (la cría del gato sabe arañar)

Gatu beltza etxean, xantza huna etxean.

Gatx bat betor ordu onean, ewpadira beroagaz bi edo iru atzean.

Gatza Gatzagan, koipea Motrikun, arekin egiten dira azak bigun.

Gatu ñaukari ezta izango eiztari.- (gatò mayador no será cazador.)
Gatu zahara eznekoi (el gato viejo (es aficionado a la leche).
Gatu zahara eta zehi zahara maiz poxelu. (el gato viejo y el criado viejo generalmente (sirven) de estorbo.)
Gauak begiak beltz, egunak argi (la noche (tiene) los ojos negros(tristes); el día claros).
Gauero aterako nintzateke pase atzera baina ikara ematen dit, ez naiz atrebitzen.
Gauz berandu, goizean logure.
Gaur kopata gora, bihar burua, apa!
Gau goñi, aizetsu, goiz goñi, euritsu. (noche roja, ventosa, mañana roja lluviosa.)
Gau goñi ongarri, goiz goñi, kaltegarri. (noche roja, beneficiosa, mañana roja, perjudicial.)
Gau honetaz dago idatzia " Eguna baizen argitsu biurtuko da gaua, nire argi, nire atsegin izango da.
Gau on ta beñi on. (buenas noches y buenas noticias).
Gau on, dagonean bonbon, eztagonean egon.
Gaur egin al bada, ez biarko itxi. (si se puede hacer hoy, no lo dejes para mañana).
Gaur egin al dena ez biarko utzi.
Gaur egun, euskal arazoa era askotara azaltzen zaigu.
Gaur jai, biar jai, etzi putz usai. (hoy fiesta, mañana fiesta pasado mañana olor de pedo.)
Gaur nago emen, biar Bitorian, ofetxek emoten dau sari iturrian. (hoy estoy aquí, mañana en Vitoria, eso produce muchas veces en la fuente).
Gau ta eguna dagoz lengoak, oitura zar guztiak galdu dira. (la noche y el día permanecen los de antes, todas las viejas costumbres se han perdido.)
Gautxori dabilenak, egunez lo.
Gauza baten irargia bari danartean atara bear da. (las pruebas de una cosa hay que sacarlas mientras es nueva.)
Gauza galdua edireiteko, har San Antonio ararteko.
Gauza eroñterakoan saltzen da.
Gaur otza, biar izotza, etzi elufa, banuen beldufa. (hoy frio, mañana hielo, pasado mañana nieve, ya tenía yo miedo.)
Gaur yaia, biar yaia, etzi santu mamia. (hoy fiesta, mañana fiesta, pasado mañana santo carnos?)
Gaur yaia, biar yaia, etzi jaia viba erementaria.
Gautzar bat ostaturtzar batean, ora gure bizia.
Gauza gordea ure goñi. (la cosa guardada es oro.) Lope Isasti.
Gauza guzietan neuri bat bada. (en todas las cosas hay una medida)
Gauzaren oroipenak iraun dezan.
Gauzari, galdetulakoari.
Gauza zahari adaba zafa (a cosa vieja, viejo remiendo)
Gauza zafa, bera lar. (la cosa vieja, ella misma es zarza que tira . Lope Isasti.
Gauzko lana, egunez ageri. (trabajo de noche aparece de día.)
Gaztaña zura, arbia luña, nik ogia ardaoa ta okelea gura (la castaña (es) madera, el nabito tierra , yo deseo, pan, vino y carne.)
Gaztaro alfeñak dakarke zahartze landefa.
Gaztaro alpeña, zahartze landefa (juventud perezosa, vejez miserable).
Gazteak, bakizue zelan dantzan egin burua gora gora ta kaderai eragin. (joven, sabeis cómo habeis de bailar, la cabeza muy arriba y menear las piernas.)

Gazteak ez yakinez, zaharrek ezinez, egitekoak doaz gaizkiginez.
(el joven no sabiendo, el viejo no pudiendo, los quehaceres
llevan mala traza).

Gazteak gaztelu ta zaharrek gabelu.- (los jóvenes (son) casti-
llos y los viejos camellos).

Gazteak, gaztelu, zaharrek, mazhelu. (los jóvenes camellos, los vie-
jos cañeros).

Gazteak ordu segururik ez, zaharrek eskapurik ez. (los jóvenes no
(tienen) hora segura, los viejos no (tienen) escape.)

Gaztean alfer, zaharreak lander (ociosa en la juventud, misera-
ble en la vejez).

Gaztearen haztuérak, zaharreak ohidurak. (actos del joven, há-
bitos del viejo).

Gazte ta ero, zentzaturen gero. (joven y loco, después se hará
cuerdo).

Gaztetan ezeak eta iharrak jan.

Gazte-zaharrek eztago iltea.

Gazte-zaharrek eztago gizona. (el hombre no está en su edad)

Gazte zetuan ezdena laster katu zanzapenean bear du galopatu.
(quien no ha comido en la juventud, debe galopar en la vejez.)

Gehegi eskatu, laguna galdu.

Geiago, eukiago ta naiago. (cuanto más se tiene, más se quiere)

Gei edo gitxi, artu edo itxi. (mucho o poco, cógelo, o déjalo)

Geiegi, monjetako artoa befe txafa ei da. (demasiado, aun tratán-
dose de la borona de las monjas, dicen que es malo.)

Geldi, otoitz-eske, ezkillak oikua. Argia ba-doa, badator eguna.

Gefa-urte, gose-urte. (año de guerra, año de hambre).

Gerla-urthe, gezur-urthe. (año de guerra, año de mentiras)

Geroa alferaren leloa. (después, cantilena del perezoso).

Geroa bego, gerora nehork utziten duiana, sekulakoz utziten du.
(lo de después, quédese, lo que cualquiera deja para después
deja para siempre).- Saiguiz)

Gero, bihar eta sekula ez senideak dira.

Gero, ta biar (el tiempo lo dirá).

Gero egin beharrek egin zazki orai.- (haced ahora los quehaceres
de después).

Gero egin bear tugunak egizkigun orain. (las cosas que debemos
hacer después hagámoslas ahora.)

Geroko gordea, katuak jan.

Gero, i Otz eztana bero.

Gero, otz eztana bero; bero eztana otz, kendu adi ankamotz.

Gero ta biar. (pronto lo sabremos (o algo así)

Gero, xiten den eguzkian bero. (luego, calor en el sol que viene)

Gerthu onari iletik loth adi, (a la buena ocasión agárrale.

Gerrak txaf guztiak ekarri on guztiak eraman.

Geu garäamartean gure mundua. (nuestro mundo (dura), mientras
duramos nosotros).

Gezufa aisago (da) afaputzen da ezi ez maingua.

Gezufa ta maingoa laster atzemanak dira. (la mentira y el cojo son pronto cogidos). Landerretche

Gezur- eraila eztizu inork sinesten. (al que mente nadie cree)

Gezur- erailea txainkua beno aisago atzematen da. (antes que a un cojo se le coge al mentiroso).

Gezufa esan neban atarian, ni baino lenago zan Getarian. (dije mentira en el portal, antes que yo estaba en Guetaria.)

Gezurfak buztana labur. (la mentira (tiene) el rabo corto)

Gezurfak zainak labur. (la mentira (tiene) cortas las venas.)

Gezufa nenzan (sic) setarian, ni etxean, bera Getarian. (mentiras dije en Guetaria, yo en casa, ella en el portal.)

Gezur bat esan non Getarian ni baino lenago zan atarin.

Gezurtiak egia derake, sinhets eztitake. (el mentiroso puede decir la verdad (pero) no se le cree.)

Gezurtiariek ezan xinesten egiarik. (al mentiroso no se le creen las verdades).-

Gibeleko on dana, bareko gaizto (lo que es bueno para el hígado es malo para el bazo.)

Gilen, bihar ilen, etzi ehortziren etzidamu ahantziren.

Gilen, ezalhez bihar ilen.

Giltzaufari aña etzaio bein ere faltako. (a la nuez nunca le falta piedra)/

Giltzaur guti ta asots aunitz.

Gisa bakotzak badituzte bere zaleak eta yaleak. (cada mañana tiene sus aficionados y comilones) Goyeneche

Gitxiegia ta lafegia beti kaltegarria. (lo demasiado poco o demasiado mucho siempre es perjudicial)

Gizaldien oroigarriak gordetzen ditu eskutuan, batzuk, besteak agerian, maite dut.

Gizatxafa beti herosti.

Gizona agea ta andrea aizea, agea yausi ta agur aizea. (el hombre (es) viga y la mujer viento, cae la viga y el viento es inutil.)

Gizona eltan da ekutra bi emazte leina erokitan badu ezpel bigarna eroken du andre (el hombre llega a tener dos esposas, si a la primera la tuvo (uno) escoba, a la segunda la tendría como a señora).

Gizonak ekin, da Jaingoikoak egin.

Gizonak asma, Yainkoak xeda.

Gizonak elkairen ondozka agertzen eta itzaltzen dira. (los hombres aparecen y desaparecen unos tras otros).

Gizonak gizona nekez ezagutu oi dau. (el hombre conoce difícilmente al hombre)

Gizonak zaaferan emaztea gaitzesten. (el hombre a la vejez desprecia a la mujer).-

Gizonaren etsaia bere sabela. (el enemigo del hombre (es) su vientre).

Gizonari bertatik eta idiari adaretik. (al hombre por la palabra y al buey por el cuerno).

Gizona beti gizontxe ;

Gizona eltan da ekutra bi emazte leina erokitan badu ezpel, bigarrena eroken du andre.

Gizona gizontxa otzarapetik ere. (el hombre, es hombre aun debajo de una cesta).

Gizona, gizon, katua mixon. (el hombre (es) hombre, el gato gatito.)

Gizona gizon saskitik ere.

Gizon alper ta ordia, bere ta besteen ondagaia. (hombre perezoso y borracho ruina de si mismo y de otros).

Gizon barura, erdi deiebru. Salguis)

Gizon bat higuin badozu, enozu andre polit bat, emazte higuin bati gizon eder bat. (si odiais a un hombre, dadle una esposa linda, a una mujer odiada, un hombre hermoso) Elissanburu

Gizon bizar-beltz, athea hori erts. (hombre de barba negra, a ese cerrarle la puerta.)

Gizon bizar-beltz, ori bidea erts, gizon bizar-zuri, tirit ori; gizon bizar-gori, bide ori. (hombre barbinegro, a ese cerrarle el camino, hombre barbiblancos, abre un camino hombre barbimarrón, como a ese.)

Gizon bizar-gofi, aldara bidetik hori. (hombre, de barba rubia a ese alejarse del camino).

Gizon bizar-gofia, andre zanpatzailea, andre bizarduna, gizona joten duena. (hombre barbirrojo, golpeador de mujeres. Mujer barbuda, una que pega al marido.)

Gizon bizaf-gofi, ez fida hori. (hombre de barba rubia, no fiarse de ese)

Gizon bizargoriti ta emazte mustaxtuneti ihes egik nola kutsuti. (hombre barbirrojo y de mujer bigotuda huye como del contagio.)

Gizon ilak bizara otz. (el hombre muerto, barbilla fria)

Gizon erhoa, zeinuzain (el hombre loco, campanero) Salguis

Gizon eztari-zuri ta emakume eztari-beltzeta gorde gagiguz, yauna, orain ta beti. (del hombre triple y de mujer tener, ahora siempre libranos Señor.)

Gizon gazte andrekarri, higa daite esteiai, (el hombre joven mujeriego va a pasar a la miseria)

Gizon ilak sudura otz. (el hombre muerto (tiene) nariz fria)

Gizon kanpo edera, etxean gefa (el hombre que fuera es simpático, en casa (da) guerra.)

Gizon kafika-zale, etxe-ondartzale, emakume leio-zale, etxean gobernu txara. (hombre callejero, arruina la casa, mujer ventanera, mal gobierno en la casa.)

Gizon kementsu, zindo, apala, ; gizon biribil abertzalea.

Gizon goseak harrokeria gutxi.

Gizon lafa, ago-andi; andre lafa efepika andi. (hombre chiquito, boca grande, mujer diminuta, réplica grande)

Gizon lipiak ahabots handiak.

Gizon ordien etsean aizea franka goizean. (en casa de hombres borrachos mucho viento a la mañana)

Gizon lipi, ahabots handi. (hombre pequeño, ruido grande)

Gizon zentzudunak ere badu. eroaldiren bat.

Gizon txipi oiu andi.

Gizunak dio hula, Jinkoak aldiz hala.

Goazen beste efira, an bere txakurak ortorik dira. (vamos al otro pueblo, también allí los perros andan descalzos).

Goazen mutilak, emendik, emen eztago besterik atofa zara oeganean ta bera kakaz beterik.

Goazen oera loegiten dugun probatzera. (vámanos a la cama, a probar si dormimos).

Gogoa miak salatu (al pensamiento la lengua descubrió)

Gogoa uria aldatzen eraz. (escaso el ánimo, fácil de cambiarse)

Gogoa dan tokian aldaparik ez. (donde se está a gusto no hay
cuestas.)

Gogo hunez ukhen ahal diana ez har bortxaz. (lo que puedas
obtener a buenas no lo cojas a la fuerza).

Gogozko bidean ezta aldaparik. (donde se está a gusto no hay
cuestas.)

Goikoaren zerkoak agortan tu urtsiuk (el cerco de la luna seca
los aguariles (manantiales).)

Goiti mirigiten, apal erorten. (mirando de arriba, cayendo abajo)

Goiza ezta berantaren behar (el madrugador no necesita del tardío)

Goiz bazen, berandu bazen garizuma negua zen. (fuese temprano,
fuese tarde, la cuaresma fué en invierno)

Goiz beroak, ogi beroa. (la mañana caliente, pan caliente)

Goizean iruzki gofi, aratseko itufi. (a la mañana sol rojo, para
la tarde fuerte lluvia).

Goizean Barisen, afhartsean han berean. (a la mañana en Paris,
a la tarde allí mismo.)

Goizefia denean gofi, ez eman euritako nehorri, (cuando a la ma
ñana el cielo está raso, no des a nadie el paraguas).

Goizeko lañoa, efotari, aratseko gofia, pelotari. (la niebla
de la mañana molinera, arrabal de la tarde, pelotari.)

Goizeko ustrukua, arats euri, arasti (ri)ko ustrukua, biar
etofi. (arco iris de la mañana, lluvia al anochecer, arco
iris del atardecer, venid mañana).

Goiz erein hezak, berant izardeki hezak.

Goiz gofi, laster euri.(mañana roja, viento o lluvia)

Goiz gofiak, aratseko iturriak.

Goiz gofi, euri daidi, arats gofi, aguraldi)

Goiz gofi, galgafi, arats gofi, ongafi. (mañana rojan perjudi
cial, anochecer rojo, beneficioso).

Goiz haize, arrats euri.

Goiz odei-gofi, aratseko euri.

Goizxe, gure behiak aretxe (tempranito, nuestra vaca (tiene)
ternero. Salguis

Goiz saltsa-hotsak berandu bazkaria.

Goizeko lanak, urrea balio.

Goiz yagia, ezta egun-sentia (no por mucho madrugar amanece
más temprano).

Goiz yagia, goiz gose, belu yagia loz ase. (el que se levan
ta temprano, temprano siente hambre).

Goiz yaikia, logose, berant yaikia loz ase. (el que temprano
se levanta tiene hambre de sueño, el que tarde se levanta, de
sueño se harta).

Goiz gofi, gaberako euri.

Goiz hortzadar, arats itufi (arco iris a la mañana, lluvia
fuerte a la tarde)/

Goizkofiak euritsu, afaskofiak aizetsu. (los arriboles de la
mañana son lluviosos, el mal cadaver lluvioso)

Gorago, arinago, indartsuago.

Gora-bera asko yasoten dakaz gizonari munduan. (al hombre le
ocurren muchos altibajos en el mundo) Uriarte

Gofak itz gaitzari leia. (el sordo a la mala palabra porfía)

Gorbeiaiko belea, Gorbeiaara yokerrea (el cuervo del Gorbea (tiene) inclinación al Gorbea).

Gorputza elizaratago eta ezkila minago. (cuando más cerca de la iglesia (va) el cadáver, tanto más dolorosa es la campana.)

Gofotoa, bilan uts. (el despecho para villanía). Isasti

Gofitiañak, mozkofak. (los de Gorriti, borrachos)

Gofiti, ardoa darik begiti. (Gorriti, del ojo te mana vino)

Gofontz ta Olano, biek hermano gofontzen artzeko, bere burua galtzeko.)

Gorputz oná euritsu, gorputz txafa aizetsu.

Gorputz onak euri ona.

Gortea yaikiz geroz bilauaren razoinak. (después de levantarse la corte de justicia , la razón del villano.. Salguis

Goseak ez du izaguntan alkea. (el hambre no conoce la vergüenza)

Goseak ez du pensamentu unik. (el hambre no tiene buen pensamiento).

Goseak eztu inor iltzen, ezin yanak bai. (el hambre no mata a nadie, sí el no poder comer).

Goseak zakutik edo zofotik behar. (el hambre necesita del saco o del zurrón)/

Goseareki eta lotsareki lo txiki. (con hambre y con miedo poco sueño).

Gose denaren ezta ogi gogorik. (no hay pan duro para el que tiene hambre).

Gose diñean, tripak eñaiten dau txintxufi ari, zeta txutik igartendena yik ere bear dun igari .

Gose eztanean, yanaria atefi danean, estalkia.

Gose-urtea, osasun-urtea (año de hambre, año de salud)

Gose dagorarenganik eztaiteke lan onik (de quién está de hambre no puede salir buen trabajo.) Irigaray

Gosez makurtu, andiz urkatu (acurrucarse de hambre, ahorcarse de altanería).

Gu aitaren semeak gara. (no tenemos un céntimo)(somos hijos de padre).-

Guarpenari ezan akabatan tenpra. (a la memoria no se le acaba el tiempo).

Guartan ezdenak ekun zala zanko.

Guda-urte, gose urte. (año de guerra, año de hambre)

Gu gara, zoritxarrez ala zorionez ez dakit, bizi egin nahi dugun herri bat, eta geure erara bizi eta hori gizarte arazoa da arazo soziala.

Gu ilda gere bere, astoak eñotara yoango dira. (aún después de nuestra muerte, los burros irán al molino).

Gu ilda bere, idiak aratu egingo dabe. (aun después de nuestras muertes, los bueyes seguirán arando).

Gu ilezkero beré zoroak eñotarako dira.

Guk oiloa degunean, beti ostirala. (se dice para denotar que a uno le sigue la contrariedad.)

Guk.txiki izatearen mina geurekin beharko dugu.

Guk xingafa duguneko, garizuma. (en cuanto tenemos tocino (llega) la cuaresma.

Gurasoak nolako, umeak alaKoak.

Gurasoak zelangoak, umeak alangoak.

Gure aurrekoak inoiz baino gertuago.

Gure auzoan beiak efoak andiak, ofoak galantak.

Gure azaroa abenduan, eguraldi onaren beafa bagenduan. (nuestro noviembre en diciembre, teníamos necesidad de buen tiempo).

Gure beiak efo andiago ta zienak ezne geiago. (nuestra vaca tiene mayor ubre y la vuestra más leche.)

Gure katuak buztan luze, bera bezela besteak uste.

Gure katuak buztan luze, enparanak alan dabela uste. (nuestro gato, largo el rabo, cree que los demás lo tienen así.)

Gure katuak buztana luze, norbera legez besteak uste.

Gure Mariak ohiko ariak.

Gure behiaren xala gure. (el ternero de nuestra vaca (es) nuestro.) Salguis

Gure ondoan uholdea (etor daiteke)

Gure pozak potzura, amets zoroen modura.

Gure katuaren erpeak, okefak eta luzeak. (las garras de nuestro gato, torcidos y largas).

Gure mandoa, urak ekafi ta urak aroa. (nuestro macho, te trajo el agua y el agua te lleva).

Gure pozak pozura, ames zoroen modura (nuestras alegrías: al pozo, como los sueños locos.

Gure zaiok irin eske (nuestros salvados harina piden)

Gure zakufak mutura luze, bertzeak ala dutela uste. (nuestro perro tiene el hocico largo, cree que los demás lo tienen así).

Guti hiltzen goseak - hainitz aldiz aseak (el hambre mata a pocos, pero a muchos el hartazgo.)

Guti ikhusi, guti ikasi (el que poco ve poco aprende)

Guti uste dugun lekuan dago erbia lo. (donde menos lo pensamos está dormida la liebre).

Guti yatetik eta guti mintzazetik ezta heltu gaitzik. (de poco comer y de poco hablar no se origina ningún mal.)

Gutxiari esker txarra ematen dionak, ez du asko edukitzen.

Gutxi dagon lekuan, goizean-ezer ez dagon lekuan goizean eta gabean (azarrea).

Gutxien dakienak, dena dakiela uste.

Gutxi gara euskaldunok, gutxiago gara euskaraz dakigunok.

Guzufa; begi ondoan sufa. (mentiras; junto al ojo la nariz.)

Guziak aberatsaren ahaida, pobreak eztu bat ere. (parientes del rico, el pobre no tiene ni uno).

Guziak nekatzen, azkenak trankatzen. (todos hieren, el último mata).

Guzia nai, guzia gal.

Guzinez komeni da yakintzan ezdakianak, ardi xurienetik, erkiten da beltzenak.

Guztiak gura matsaren ura. (todos desean el agua de la uva)

Guztia nai dabena guztia galtzen dau. (el que todo lo quiere todo lo pierde).

Guztia gure izatea guzteak galdutea. (querer todo, perder todo, es decir el que todo lo quiere, todo lo pierde).

Guzufa dabil merke, beste enparauak ez. (la mentira se vende (anda) barata, todo lo demás no).

Habia egin deneko, txori hil. Azcue

Haboro ithotzen du ardoak ezin ez urak. (más ahoga el vino que no el agua.)

Hagiñak ezufez ditu. (tiene las muelas de hueso) Salguis.

Haginean min duenak mihia harat. (quien tiene dolor en la muela, allá la lengua.)

Háinbat balio duk nola doana (tanto vales cuanto tienes)

Hainitz daki on eta gaitzen befi, inguratu dituenak hainitz hefi. (mucho sabe de noticias, buenas y malas el que ha recorrido muchos pueblos.)

Hainitz hitz emaileari guti fida adi. (fíate poco de quien mucho promete. Inchauspe

Haizeari txistua bota eta atzera beragana.

Haizela haizena etorri hai honera.

Hala bada, hala biz, (si es así, así sea) Landerretche

Hala ezpaldin bada, hatatsu. (Si no es así, casi lo es)

Hala ezpada, hala gerta dadiela. (si no es así, que así suceda)

Halako ezteietan halako zopak. (en tales bodas tales sopas)

Hamaika arrosek ezin dabe edertu arrosa bakar batek edertzerik ez daukana.

Handiek handikara, behar du mundutik ebili. (quien quiera ver mundito debe andar por el mundo.)

Hanitz hitz- emaileari guti fida hadi. (fíate poco del que promete mucho.)

Haragi txarrari, saltsa ona.

Harat ipara eta hunat egoa, hala kanbiatzen da andren gogoia.

Haren itza eta horaren phutza bardin.

Har ezak ahien onetik lantharea eta ama onetik emaztea. (tome de buena vid la planta y de buena madre la mujer.)

Hargia jaitzean ona hasi bada, ona bukatu.

Harriaren arreba- uraren kideko lr- suaren sostengu lur- zura- ren orpoko lurra.

Hartze gaiztorik olo, halerik ere ez oro. (del mal crédito (solo) avena, los granos no enteramente)

Haserretzen denak, adiskidetzen lan.

Hasiera hasieratik.

Hasten ez dena sekulan bukatzen ez.

Haundia egin nahi eta txikira ailegatu ez.

Haufa- aita zer ari da? kartak nahasten; ez afen irabazten? ¿niño, en que se ocupa el padre en barajar cartas, luego no en ganar)

Haurak athean erasi, sukaldean zuena ikasi. (el niño cuenta en la puerta lo que aprendió en la cocina.)

Haufak azi, nekeak asi. (criados los hijos, comienzan las fatigas) Salguis.

Haufak bihi lafi dira. (los niños son corpulentas semillas)

Haufak dakiana bat, hura bera zara. (lo que el niño sabe (es) uno, aquello mismo sois. Salguis.

Haufak, haur-lar (los niños niñerías)

Haurak yan eztezana , haurzainak (lo que el niño no puede comer, su guardian). Salguis

Haufa xotxa baino hobe (el niño (es) mejor que el polillo.

Hauride bien artean ongi dago, zedafia. (entre los dos hermanos está bien el mojón).

Haurik eztuenak, ez haur-abegirik (quien no tiene niños, tampoco (acogida) cariñosa de niños. Salguis.

Haur bat yan nezan, haur-yale deitha nenzan. (comí, un niño, me llamaron comeniños) Salguis

Haur maite, haz aite, ezten ara higa aite. Salguis

Haurrak atean erasi, sukáldean zuena ikasi.

Haurrak hazi nekeak hazi.

Haur sortu ta hartu hil. (el niño (es) mejor que el palillo)

Haur nigar egin, nahiak, aitari bizafa thira. (el niño que tiene ganas de llorar tira de la barba, a su padre (Salguis)

Haur-zaroan ikhasiak zahar zaroan orhd. (las cosas aprendidas en la infancia se recuerdan en la vezjez,)

Hauzelan irabazten duena, athofa has doa, (el que gana en un litigio va en camisa.)

Hauzitan galtzen duena. ~~lafurafi~~ dõha. (el que pierde en litigio ~~va~~ desnudo.)

Hauzo onak goiz ona (el buen vecino, buena mañana)

Hazila hotz, negua motz, hazila bero, negua gero.

Hazitik bihia, sotzetik ziria, befotik martzuka (de la simiente (viene) el grano, del polo la astilla, de la zarza la mpra)

Hedoi eta aize, euririkan ez ; solas eta elhe, obrarikan ez (nubes y viento, lluvia no hay, conversación y palabras, obras no hay).

Hegoaren ondotik, euri (tras viento Sur (viene) lluvia.)

Helburu eder eta ospetsuagoetara lagunduz ama. Bihotz-brohotzez maite dut lurra.)

Heriotza ederrak bizitza osoa ohoratzen du.

Hefi txafena adixkiderik eztena (el peor de los pueblos, aquel en que no hay amigos). Elissanburu

Herri txikiak, bizi-nahi haundia.

Hefi txafena adixkiderik ezdena (el peor de los pueblos, aquel en que no hay enemigos) Elissanburu

Hertsura gabe jardun edo lohar dezadan gertuan dut beti ama.

Higitu naun ema txafa ? Me has movido mujerona?

Hak beltzuri, nik itzuri tu. (te pones) ceñudo, yo me escapo.

Hi handi, ni handi, nork gure astoari afi. (tu grande, yo grande. ¿ quien (dirá) a nuestro burro arre ?

Hilak laster ahanzten (los muertos son pronto olvidados)

Hilak uzkia otz. (el muerto (tiene) frío el trasero).

Hila obira, bizia zarera. (el muerto a la tumba, el vivo al pesebre).- Salguis)

Hefiz aldatzea, zahararentzat (para el viejo)da heriotza (es la muerte.)

Hil adi, laidadi (laida o lauda adi).. (muere, sí alabado) Bela

Hil eta saldo beařík ez. (muerto no se necesita caldo).

Hil gabe biluzten dena, gosez eta otzez hiltzen dena. (el que se desnuda antes de muerto, se muere de hambre y de frío).

Hil uste gabearen gaineko ezkoa karioenik. (la cera puesta sobre un muerto inesperado , es la más cara) Bela.

Hifiz eta negafez, aurthen ezkondu behafez (riendo y llorando por tener que casarse este año).

Hifi zionat, alaba, entzun nezan, alabaizuna. (a ti te digo hijas para que me oigas, hijastra) Salguis)

Hiru hizkuntzetan, euskara lehena .

Hirur beharitan igaren hitz ixila orotan lasterka dabila (secreto que ha sido comprado a 3 ovejas, anda corriendo por todas partes.)

Hirur gutik eta hirur anhitzek galtzen dute nehor, guti uk han eta an hitz gaztatzeak, guti yakin eta an hitz edasleak, guti izan eta anhitz izan)

Hitza gogotik mihira. (la palabra (pasa) del alma a la lengua)

Hitzak eta lumak eramaten ditu haizeak.

Hitzak eta lumak eramaten haizeak (palabras y plumas las lleva el viento.) Inchauspe

Hitz emana ur ixuri ezin bil daitekena. (la palabra emánada es el agua derramada que no se puede recoger) Inchauspe

Hitzez berzerik behar da, haufak aziren badira. (otra cosa que palabras se necesite si eran de aducarse los niños.) Salguis

Hitz guti eta hek onak.

Hitz leunak haitzak hausten ditu.

Hizkuntzaren lege eta araua.

Hoa izebaren etxera, bainan ez maiz sobera. (ve a casa de la tía, pero no muy frecuentemente) Ilissanburu

Hobe da berotzen duan su tipia, ezin ez eřetzen duen su handia (el fuego pequeño que calienta es mejor que el grande que quemá.

Hobe da on guti eta izan kito, ezi ez susto eta sořez ito.

Hobe duk aza-sopa adixkidearin ezin ez oilo-salda onerizten ezhainarekin). (es mejor sopa de berzas con amigos, que caldo de gallina con quien no te ama) Inchauspe

Hobe maiz onaren etsai. (lo mejor (es) muchas veces enemigo de lo bueno).

Hodei gorri, haize edo euri, hegoa ez baledi.

Hoik dituzu maila batez yoak. (esos están igualmente educados)

Hona bere gaitzureki (lo bueno con su mal) Salguis

Hon bada, benturaz ; hon ezpada, azturaz. (si lo es bueno, lo es por casualidad, si no es bueno por custumbre) Salguis

Hofak ahafen direlarik otsoak ardia yaten. (estando riñendo los perros, los lobos comen la oveja)

Hofak ez zaia yan, ez oiloer utzi. (el perro no come salvado ni deja (comer) a los pollos) Salguis

Hofaren uma txakur (la cría del perro (es) perro.

Hori da orhano bano beltzago. (ese es más negro, que la ciruela)

Hor xafa, oro kukuso (perro viejo, todo son pulgas).-

Hortzak izerdi, hertzeak igeri, (los dientes sudando, los intestinos bañándose.)

Hortzik eztuenak, eztafi. (el que no tiene dientes, garganta. Salguis)

Hortzik eztuenari baba efe. (a quien no tiene dientes, cocerle el haba) Salguis

Huna bere gaitz areki (aceptó lo bueno con su malo) Bila

Hunak humari goraintzi. (el bueno al buena -da- recuerdos.)

Hontzak begiak eta sasiak belarriak.

Huntzak bi gigafoari, buru andi .

Huntzari bere humeak eder , (al buho le parecen hermosas sus crías).

Hura thurbuts deno, goazen tsipakara.

Hura laster, baina, ura lastefago. (aquel -va- presto, pero aún más presto el agua).

Hur bafenean, afaina franko .

Hur beroaz efe txakufa epelaren beldur da.

Hurbil eliza, aldarea ufun. (cerca de la iglesia, el altar lejos).

Hur geldian ezan oinik ez eskurik.

Hufuna lauda ezak, hülana eure ezak. (alaba al lejano, apropiate del cercano.)

Hur handietan, afain handiak (en grandes aguas, grandes peces).- Inchauspe)

I andi, ni andi i biok asto andi. (tu grande, yo grande, los dos (nosotros) grandes burros.)

Ibañgelu, ganbela-buru, yan belaña, bota uzkaña tifi taña.
(Ibarrangelua, cabeza de pesebre, comer-hierba, echar cuescos tiritarra.)

Ibañgelu, mila aingeru. (Ibarrangelua, mil ángeles.)

Iberia, ordoiztsu, ilbera, arditu.

Ibil modu gaiztoa, inpernuko pausua.

Ibili ta ibili geroenean erosi (andar y andar y al fin caerse)

Ibili ta ibili, iru lauko ta maravedi. (al fin y al cabo, tres cuartos y maravedi.)

Ibiltari gabea, logura goizean, (de noche andariego, a la mañana soñoliento.)

Ibilian, ibilian eldu nintzan Sibilian, (andando, andando, llegué a)

Ibil- modu (ibilkera) gaiztoa, inpernurako pausua.)

Idek eta ezar, hatea hatea badoa, (quita y no pon se va el montón.)

Idia ezta bakarik uztartzen. (el buey no se unce sólo).- (quiere decir, que cuando uno no quiere, dos no riñen.)

Idiak erausi beaen, gurdiak iño. (en vez de mugir los bueyes, chirria el carro.)

Idiak baiño lenago zintzafak erosi. (anunciar algo a los cuatro vientos.)

Idiak min, gurdiak negaregin. (sufren los bueyes, lloran los carros.)

Idiak min, uztariak nigar in. (sufren los bueyes, lloran los yugos).

Idiak oñon beaean burdiak oneten. (en lugar de gruñir los bueyes, gruñen los carros.)

Idi-apatxik eukeran ez dagonean; txokot edo egurkokor bat euki leike potxilloan.

Idiak sal eta apairuak efe (vender los bueyes y quemar las unidades .-

Idiazabal, zeruko atea zabal. (Idiazabal, la puerta del cielo abierta).-

Idien amorekati golde-nabafei pot. (por amor a los bueyes, se besa a arado y reja)

Idi kxilin bagea, eta auntz adañabagea soloan eztira onak. (el buey sin campanilla -un cerro) y la cãbra, sin cuernos, no son buenos en la heredad.)

Iduriak idurieki, ni ere keki. (los parecidos se juntan, tambien yo con ellos (se aplica a los capigorriones)

Iduzki-aizeak beroki guti, gizon beafak adiskide guti. (viento soleado, poco abrigo, el hombre, hombre (necesitado) tiene pocos amigos.)

Iduzkia ta euria axarien bodak. (sol y lluvia, bodas de raposo.)

Iduzkia ta euria axarien ezteiak.

Iduzki-aizeak beroki guti, yende beafak fabore guti.)

Iduzki xuri, fite uri.

Ifafa bebil, bendabala bego, egoa gero. (ande el cierz, es-
tese el vendabal, luego -venga- el sur.)

Igandetik ostilehenera bada gaua. (de domingo a lunes hay noche.)

Igafi nor dan egafi. (acierta quien tiene sed).

Igaroriko urak erotarik eztarabil.- (agua pasada no mueve
molino).-

Igarte gorago, eroria dorpheago. (cuando más alta la subida,
tanto más dura la caída.)

Igazko kabiak utsik, ezta an aurten txoririk. (los nidos del
año pasado vacíos, allí no hay pájaros.).

Igazko txakufa aurtengoaren urkatzaile.- (el perro de antaño
(es) ahorcador del de hogaño).-

Igez igezkoa ta aurten aurtengoa, nekez ezkonduko da ganora
bagako. (antaño el de antaño, hogaño el de hogaño, difícilmen-
te se casará la persona sin fuste.)

Iguzkia da karakolentako orobat nola eguna tximitxentzako.
(el sol es para los caracoles lo mismo como el día para los
chinchés.)

Iguzkia eta uria, martxoaren aldía. (Sol y lluvia, tiempo de
marzo).-

Ihabaliareki liskartzen, lehen yoilea garhaitzen.

Ihardetsi ona hitz gaiztoari, guti gortatzen eta humik balia-
tzen. (la buena respuesta a mala palabra, cuesten poco y vale
mucho.) Inchauspe.

Ihaurk egin dezakeana ez utzi besteri egiten. (lo que puedas
hacer tu mismo, no lo dejes hacer a otro).- Inchauspe.)

Ihurk eztaki zuin uthufitatik edan behar dukean. (nadie sabe
de que fuente ha de beber).-

Ihurk eztu ahala beno haboro zor. (nadie debe más de lo que
puede).-

I.i.i., ezeida libra bi.- (i.i.i. dicen que no es dos letras
libras).

I.i.i. pareagaz kaka batzen ni kolareagaz eznea yaten.
(tu, tu, tu, recogiendo excremento de la pala, yo tomando leche
con la cuchara.)

Ikasi bear baduk, zufa izan bear duk. (si has de estudiar
debes ser cuerdo.)

Ikaskina, eskekoaren ufengoa.

Ikaskinaren lapikokoa, andia baina aroa. (el puchero del
carbonero, grande pero hueco.)

Ikasi ez ta aztu ez. (no lo aprendió y no lo ha olvidado.)
(se dice, p.e. de un mal educado, cuando incurre en alguna
grosería).-

Ikazkinarekin beltz, errotariarekin zuri.

Ik emon da nik kendu, sapaok oinak kendu. (tu dos y yo quito,
el sapo los pies quita)

Ikusi ezineko arkua, sekula bete bagea. (el arca de la envidia,
nunca se llena.)

Ihabaliafeki listakrtzen, lehen toila garhaitzen. (si el pollo riñe con otro pollo, el que primero golpea triunfa.) Inchauspe

Ilen umeak gara ta garbitu dagiguzan kontuak. (somos mortales - hijos de muertos - y arreglemos las cuentas.)

Ilintxa-urte, gari- urte (año de espigas dañadas, año de trigo.)

Ilberfiko alea -gari naiz artoa- lastotsu, ilberakoa burutsu. (el grano del cereal- trigo o maíz- de luna nueva, suele ser abundante en paja, el de cuarto menguante, de mucha espiga.

Ilhunpeko lana egun argiz ageri. (el trabajo hecho, a oscuras, aparece a la luz del día) . Elissanburu

Il onak euria ona. (el buen muerto, buena lluvia).

IItun nabafean pertza laratzean ta neskata etxean.

Iltzea elegek austen ezduen legea.

In baiño eñan ausago egiten da. (más fácilmente se dice que se hace).

Inbidia (bekaitza) ezkabia balitz, askori buruan agertuko litzakio . (si la envidia fuese tiña a muchos se les aparecería en la cabeza).-

Inbidia baliz eskabia, zer azkalea. (si la envidia fuese tiña cuantas rasqueras habría.)

Inbidia sarna balitz borz sarnoso baiteke (si fuese sarna la envidia, muchos sarnosos habría).-

Indarra, bidegabekiaren arrazoa.

Indarrek biltruk obro doke ezik bafiatruk. (las fuerzas pueden más reunidas que desperdigadas.)

Indarrez ezin dena, bake- bidez.

Inhar batasko su handiaren pizteko. (una chispa basta para encender un gran fuego.) Inchauspe

Inbidia arkoa, sekula bete bagea. (el arca de la envidia -area- que nunca se llena)

Intxaufak bost, otsak amabost. (las nueces cinco, los ruidos quince).

Intxaur-urte, arto urte. (año de nueces, año de maices).

Inoren zer esangoak, lotzen dizkigu zangoak.)

Inor ez da ikasia jaiotzen.

Inork ezerkorik esan gabe.

Inzaur duianak yateko, baduke hafi hausteko. (el que tiene nueces para comer, tendrá piedras para romperlas). Salguis

Iñoren ama ona da, baiña norberana baizen ona ez. (la madre ajena es buena, pero no tan buena como la de uno mismo).

Iñoren buruko sitsa ikusi oi da eta norberaren otsoa ez. (suele verse la polilla de cabeza ajena y no el lobo de uno mismo.)

Iñoren eskuagaz brasaa (txingofa) atera.

Inoren gaitzarekin in norberarena sendatzen ez.

Iñoren lepoko samara ikusi ta norberana ez. (ver la pajita en hombro ajeno y no la de uno mismo.)

Ikusi nahi ezten hura naiz begietara. (con frecuencia viene ante los ojos aquel a quien no se quiere ver.) Landerretche

Ikusi ta ikutu; ikusi ta txoratu; amaika gizon jolaz onetan, munduan dira ondatu.

Ikuslea dantzari ona.

Ikusten eztuen begiak eztu nigarik egiten (ojo que no ve, no llora.)

Ikusten eztaben begiak gatzik ez. (el ojo que no ve, no (hace) daño.)

Ilak agin zegian biziak bere nai. (el muerto mandó, el vivo hizo lo que quiso.) Lope Isasti.

Ilak eta fanak dra len anztan drenak. (los muertos y los idos son los que antes se olvidan).

Ilak il, da biziak bizi-maiña (los muertos mueren y los vivos (necesitan) asistencia para vivir)

Ilak il eta biziak eñemedioak egiten tina. (estando) muertos los muertos, los vivos hacen remedios)

Ilak lurpera, biziak maira. (los muertos al sepulcro, los vivos a la mesa).-

Ilak lurak yan, biziak bizi-lan. (a los muertos les come la tierra, los vivos (tienen) trabajo mientras viven.)

Ila igaroaren, urteak bota. (aunque pase el mes, se echan los años).

Ilakoari kandela bigaz argi egin bear yako. (al que es como tu hay que alumbrarle con dos velas).

Ila lurpera, gosea baratzela. (el muerto al sepulcro, el hambre a la huerta.)

Ilaren ogei ta zazpigafena nolako, ufengo ila alako. (según sea el 27 del mes, así el mes siguiente).

Ilargiak koroa duenean, eguraldi txarra.

Ilari uzkutik zuku. (al muerto sopa por el trasero).

Ilarteko bizia seguru daukagu (vida hasta la muerte la tenemos todos), -segura)

Il- arteraino bizi, an artio ez izi. (hasta morir vivimos, hasta entonces no espantarse.)

Ilunbeko yostea, argitako lotsa (el coser de lugar oscuro, se avergüenza de presentarse a la luz.) López Isasti.

Ilaren irugafen eguna nolako il guztia alako. (según el tercer día del mes, así suele ser el resto)

Il- artean bizi. (hasta la muerte vivimos).

Il-arteko bizia ta yan-arteko ogia (vida hasta la muerte y pan hasta comerlo.).

Il beltza il zuri, babea betez itzuli. (enero mes blanco -de mucha nieve- el haba cae al suelo por demasía.

Ilaxagiaren uxtimari oiloak emoiten dei lastefari. (al oír el silbido de la corneja, las gallinas echan a correr).

Ilberakoa, oilandatsu ilbarikoa oilaskotsu. (la-incubación-de cuarto menguante -es- abundante en pollos; la de la luna nueva en pollos.)

Il beratz, il gogor.

Isilik dagoanak maria bi irabazi daroaz. (el que calla suele ganar dos quiñonez (raciones)).-

I ta ni bi, ire amak titi bi. (tu y yo dos, tu madre -tiene dos tetas-)

Ito bear ta ito egin. (se ha ahogado, era su destino tener que ahogarse y ahogarse se ha hecho.)

Itsas gofi, aizetsu.- (mar rojo, de mucho viento).

Itsasoak adafik ez. (el mar no tiene ramas)-(para salvarse-)

Itsaso guztiak igaro ta bazterean ito. (ahogarse en la orilla después de haber recorrido todos los mares.)

Itsasoko legeak onak on, eta gaiztoak neuri bageak (las leyes de la mar las buenas (son buenas) y las malas sin medida.)

Itxas zuri, aize edo euri. (mar blanco, viento o lluvia).

Itsuen artean okefa nege.

Itsuak bein ikusiko eta alan uste. (el ciego (ha) de ver una vez y así lo cree).

Itsuak ikusgaia, efenak ibilgura, gofak entzungura. (los ciegos ganosos de ver, los cojos ganosos de andar, los sordos, ganosos de oír).-

Itsua nazan legez banintz argia, galduko neuke nik mundurik erdia. (si como no soy ciego gozara yo de vista, perdería yo la mitad del mundo,

Itsuen eñian okefak alkate.

Itsuen heñian okhera alkate.-

Itsusi dago jentearen aintzinea eskoineko lanak ezkefaz egitea. (es feo ejecutar los trabajos de mano derecha con la izquierda ante las gentes.)

Itufian ur garbia ta au bere oi danean.

Itxaropena gosari ona eta afari txarra.

Itxaropena, pobrearen ogia.

Itxura ona, barren ustela.

Itzak edeñak eta putzak minak (hermosas palabras y amargos cuescos.) (se dice de personas falsas).-

Itzak edeñago inak baiño. (las palabras más hermosas que los hechos).-

Itzak edeñak eta putzak minak. (hermosas palabras y amargos pedos. (se dice de personas falsas).-

Itzal gabeko zuhamurik ez. (no hay árbol sin sombra).-

Itzaltzun egufa huñan, baina ez bera yiten etxera.
(En Itzaltzu la leña cerca -esta) pero no viene solo a casa.)
Salguis.

Itzaur guti ta afoitu anitz. (pocas nueces y mucho ruido).

Itz eta bits.- Ni fu, ni fa. (literalmente, palabra y espuma).-

Itzal on ekuleko afima adi malta andiari.- (para tener buena sombra, arrímate.-a gran mata.)

Itza ta pitza dario. (es un charlatán).- (le mana palabra y espuma?)

Iperdiko sua, begiko negafa (el fuego del traseo, llanto del ojo.)
Inoren oihalez, soineko luzeak.

Iñori jasotik ikas ezazu. Inolaz ez, bada, gaitzik billatu.

Ipar beltzak ondore gaitza (el cierzo negro mala consecuencia)

Ipar euria, hogeita lau orduko euria.

Ipar-euria, oge (i) ta lau orduko euria. (lluvia del Norte o Este lluvia de 24 horas.)

Iparra bebil, mendebala bego, hegoa gero.

Ipar beltza, ondoan latza (vendabal, luego lo temible)

Ipurdiraino nago beti harantz honantz ibili beharraz.

Irabaziak oiñak ariñ. (la ganancia tiene los pies ligeros)

Irabaziak zangoak arin ditu (si se quiere hacer beneficios, es preciso apresurarse)

Iraina egitea baino jasatea hobe.

Irargiko afia-pozua. (piedra de -una noche- de luna, -es- el pozo.)

Iretargia argi da, baiña eguna baizen argia ez. (la luz de la luna es clara, pero no tan clara como el día)

Iñi hainitzek, nigar guziak (muchos se rien, lloran todos)

Iriko iragoa, zeuriko iragoa.

Irinik adina lauso izango du. (aparenta mucho, pero habrá que verlo.)

Iñi ta fafa ta azkenean astoarekin ezkondu beafa.

Iru bider egin behar dik sardinak igeri uretan, oliotan eta sagardotan.

Iru biko, Maria zulo biko.

Iru falta laurako, an bafuan baneuko. (tres me faltan para cuatro, si a este lo tuviera dentro. (se dice de quien aspira a tener novia.)

Iru, i beti miru. (tres, tú siempre milano).

Iru, kolko bete diru. (tres, un seno -lleno- de dinero.)

Iru, korta bete diru.

Iruñez oialdu da gure andrea, ez alfer egonez. (nuestra señora hilando se ha hecho dueña de granos, no estando ociosa).

Iru, i ene bilur. (tres, tú mi atadura)

Iru ta iru sei, ta iru bederatzi olelako txakurari dantzari erakutsi. (tres, y tres, seis, al perro de Olate, enséñale a bailar).

Iru, Martin diru.

Iru oin zabal, zazpi oin luze, (tres pies de anchura, 7 de largura.)

Iru ta iru sei, iru bederatzi, amar emeretzi, ta bat ogei, tozino ta bizkaino irurogei.)

Isilaren gaiza guziak dira sekreto. (todas las cosas del silencio son secretos.)

Itzak eder, geiok ez. (palabras hermosas, estas cosas no)
Ixegatzen denak, hartza; ixegatzen ezdenak ez bartza. (el que se aplica-consigue-oso, el que no se aplica, ni liendre).-

Ixil ago emaitetan, mintza hadi hartzean. (calla al dar, habla al recibir).-

Izan adi guziner onki, eginzale nori ere begirarik egin bage. (haz el bien sin mirar a quien)

Izanago ta naiago. (cuanto más se tiene, más se quiere.)

Izana, enea enetzat, zurea biontzat. (de lo que haya, lo mío para mí, lo tuyo para los dos).- Elissanburu.

Izana, izen gaiztoa. (lo sido es mal nombre).-

Izana, izen txafa.- (lo sido es mal nombre)

Izanañen munduan danik onena, etxok ikusi nai eske dabilena (aunque sea el mejor del mundo, nadie quiere ver a quien anda pidiendo.)

Izan bagea gēfa uts.- (el no tener -es- pura guerra) Isasti

Izan bintz (baintz) ona, ezetorkean ona, ire efitik mila legoa dona. (si hubieras sido bueno, no hubieras venido acá, de tu pueblo hay mil leguas.)

Izafak argal badira, biramenean eguraldi ona, usu badira, euria.-

Izarrak saltoka, eguraldi txarra hurrean.

Izekoa ta osabea, ez dakit zein dan ohea. (tío y tía, no se cual es mejor).-

Izena bat eta izana beste bat. (una cosa es llamarse y otra el serlo).-

Izena bat ta izana bi. (literalmente, el nombre uno y lo que es dos)

Izena daben guztiak izatea be (re) badauke. (todos los que tienen nombre tienen también existencia) .

Izena handi, izana tipi. (el nombre grande, la realidad pequeña).- Elissanburu

Izenak eztu egiten izana. (el nombre, no hace la realidad).-

Izena ta izana (el nombre y la realidad).-

Izena duan guztia omenda. (cuanto tiene nombre, existe).-

Izen ona eta kristala, kolpe batekin hausten da.

Izotza, zaharren heriotza.

Izotz handiak elurra nahi.

Izotz andia, elur-gura, neskatxa edeña - gura, neskatxa zaka mutil-gura. (la gran helada desea nieve, la muchacha hermosa, desea baile, la muchacha ordinaria desea mucho.)

Izotz-urte, gari-urte.- (año de hielos, año de trigo).-

Izta inor atsekabe gaberik ez itzal gabeko arbolarik. (no hay nadie sin penas, ni árbol sin sombra)

Jainkoak hotz adina bero ematen du.
Jainkoagan ustea duenak, eztu zeren beldur izan.
Jaio, hil eta maitatu, behin bakarrik.
Jakinago eta dakigunaren eremua haundiago.
Jan etxeko partez.
Jan bako ederrik ez dago.
Jan gabeak hiltzen eta janegiak ere bai.
Jatekoa izanez gero, sukaldaririk ez da faltako.
Jauna, egizu ateri ta kalma.
Juana kakati, ospaletan, bear eztan orduetan. (Juana, la cagona en busca de astillas a horas indebidas).
Jaunetan zein da latzena? Ez deu seti jauntzera heldu dena.
Jaungoikoa, bat, eta bera naikoa.
Jaungoikoari eferguz, beafari mailuz.
Jaungoikoa emonzalea, gizona afainzalea
Jaungoikoa, gauza guztien gainekoa.
Jenio eta edertasuna biak dra (dira) lagun. Genio y hermosura son compañeros los dos.
Jaun santu Lgrentok, esku batean sua eta bestean ura.
Jesus, Jesus, dinozu, Jesus. Berba ona da, ezpada kumplimentuz.
Jesus, Maria ta José, beti yaten ta beti gose.
Jesus! Oremusi txakur (ar) en putzak artu izuz, atorapean gorde izuz.
Jetxi zanak aulkia galdu zuan. (el que bajó perdió la silla)
Joakin, eskolara gan ta bat ere ez jakin.
Joakin, i noiz ilko aizen guk ez jakin.
Joakin, zer gura dozu jakin?
Jolasa Lazka (n) ora juun (yoan) zan. (la diversión se fué a Lazcano.)
José, beti, yan ta beti gose, yan ta lo beti putzulo.
José, ez egafi ta ez gose.
José, i beti gose.
Jose Mari gitafa, zazpi ontzuko bizafa, emetik eta Sondikaraino, botako leuke uzkafa.
Jose Maria marabiri, lau anka ta bost belafi.
Josepa Antoni, jornalak artu eta atsera noa ni.
Josepa Antoni, jornalak artu eta etxera noa ni, bea zazu plenk (sic) uni.
Jose kitafa, auntzen aiñako bizafa, botako luke, botaluke Frantziaraino puzkafa.
Jose Mari, maramiri, ipur-zuri, lau anka ta bi belafi; hausuan kakalafi, arait baten galdu adi.
Jose Mari Salaberri, ganbaran dago txano gofi.
Joste orratza baño luzeago arai.
Jose, yan bere gose, edan ta bere egafi, José Bafegari.
Justo y Kabal, luze adina zabal.

Kakai Yan zak ba maka maka agoa bete ta kalka. (Mierdai Pues comela maramara, llena la boca y aprétala.-)

Kafia egin deneko, xori hil. (en cuanto se ha hecho el nido, el pájaro ha muerto.)

Kaiola egin denean xoria hil (cuando se ha hecho la jaula ha muerto el pájaro.-) Salguis

Kaka ere izan ez ta mokordoa dala uste. (No es ni mier... y creer que es bñiga.)

Kukuak zazpi urtez eskolan, ikasi zuen bakarra " Kuku-Kuku"

Kamafak umeari; okefa; zuzen adi. (el cangrejo a la cría (dijo) torcido " enderézate".)

Kandelaria otz, negua joan da motz. (candelaria, el invierno ha pasado corto.)

Kandelaria bero, negua dauka gero. (candelaria calurosa, viene luego el invierno).

Kandelario laño, atxari ura dario, efotari uruna, auxe da guk beoguna (bear doguna)

Kandelario, elurra dario, San Josek lagunduko ahal dio.

Kandelarioetan eguraldi ona baiño ardi-artean otsoa ikusi oba da. (es mejor ver a un lobo entre ovejas , que buen tiempo por la Candelaria.)

Kandelario lerio, atxari ura dario, makatzari madaria autsi Peru ankeari.-

Kandelarioz atefi , negua dakar atzetik-

Kandelarioz edufa (yoanda neguan bildufa).-

Kandelarioz eguzki, negua dago aufeti.

Kandeleraz bildufa, Santa Agedaz edufa.

Kandelera otz negua motz; kandelera bero negua gero.

Kandelera bero, negua eldu da (viene) gero.

Kandelerero edufa dario, San Josek lagunduko dio.

Kandelarioz euria, laster da udabafia.

Kandelerero otz, negua izan da.

Kanpa pitzatuak soinu txarra.

Kanpoan eder, etxean munstro (mostroo).

Kanpoan lili, etxean elorri.

Kanpoan lilirita, etxean margarita. Salguis

Kanpoan paradisua, etxean infernua.

Kanpoan uso, etxean bela. (fuera de casa paloma, en casa cuervo.)

Kanpoan xoragafi, etxean gerlegafi.- (fuera de casa encantador, en casa guerrero.)

Kanpo edefa, etxean gefa.

Kanpoko alabe zak, etxekoa gorde zak. (lo de fuera alábalo, lo de casa guárdalo.)

Kanpoko intxaurrak zarata aundia.

Kapafak itzaler begitsu, bera iduritsu.-

Kapar-ondo, behar-ondo.- (cerca la zarza, cerca la oreja, etc)

Kara anitz afoltze guti (mucho cacareo y pocos huevos)

Kartari karta eta burniafi dirua .- (a la carta carta y al hierro dinero.-
Lope de Isasti

Kasu egiten eztionak etaxur bati, eginen du etse guziuari.

Katalin Matalin titarako al dena guzta triparako, sobratzen zatzuna kutzarako.

Katalin, paFolin, Katilu zafean kaka egin, katilu beñian tiriña, Katalin ipur- zikiña.

Katilu beti salda koipeagaz, andra edefa doteagaz.

Katua etofi, gosea etofi; kukua yoan, gosean yan.

Katua galdu jako Mariari, berak diñoana baino iñok eztaki.

Katuak daroan sardinari oratu egiok. (a sardina que lleva el gato agarrale.

Katua lotan, saguak dantzari.

Katuaren ofatzak puntura biribilak, ondora sorotzak,

Katua kanpoan, afatoiak pesta.

Katuaikusai nai eztuana, saguak bera afapa.

Katu lamiña, maiz muñufa efea edo egosia.

Kaudan kaudan, duenak eztuenari eman.

Kaxio José Bixente, ementxe gaude zu yafita ta ni tente.

Kazkafagoa teletan, zofoa goiko erotetan.

Kea dagoan lekuan sua, sua dagoan lekuan kea.

Kea eta lotsa behin joan ezkerro etorri ez.

Keia, keia mendira, usotxoa tokira, mubikotxoa eskola (r)a, neskatotxoa dotriña (r) a, amandrea eliza (r) a, aita dxaena (taberna (r)a.-

Khexatzen nitzarik, maite behart

Kidea kideareki, habil eureareki.-

Kiputza yan ta poz, Napafa, yan ta otz. Olazagotia

Kitu; asto bat il eta beste bat biztu.- (En paz, muere un burro y resucita otro.-

Kito; atso bat il eta beste bat quito.

Kito; bi atsoak elkar ito.

Kito; i ta ni kito, auntza lafean ito .

Kitu; atso bat il eta beste bat biztu.-

Klik klok, gaur enok ikusi, biar ikusiko nok.

Koitadua i Uzkañaren koñatua,

Kolazino ta Bedia, lapur guztien abia.

Kolkoan titia duenak ez du (sic) inorentzat gaizkirik esan bear.

Kopai Eztaukanak topa.

Konseilua sap harpeko, gero ere ageriko.-

Kontua Kontu; senarak poltsa deabruak eroan dagiala alako eskontza.

Kopa, eztaukanak topa.-

Korda tiratzen duenak danga entzuten dik.-

Kortan daukagu txal bat, azufa ta azala, aita San Antoniok lodi-
tu dagiala.

Kota onki konpontan badun, urtea izaren dun.

Kriket heri, kriketz sendo.

Bela

Kruselu-ondoan gorurik ez.

Kukuak esan eban, Santa Maria Martikoz ezpaetofen, bere andrak
egiteko.

Kukua faroleru.-

Kukuak egiten du mai atzean kuku, garagarfilean gelditzen da
mutu.-

Kuku-sagafa gogortuten danean, kukuak yan ezin dabeleko inñes
egiten dau.-

Kulturaren onerako zein txarrerako dinamikan denok inplikatu-
rik gaude nahita ala nahiezean dakizula a la ez dakizula.

Kutxi, Kutxi, Koipe asko ta urdai gutxi.-

Kutxi, Kutxi, salda asko ta koipe gutxi.-

Kyrie eleyson, lapiko baten iru gizon.

Labako txoriak labara nai.
Lagunak, lagun zakidaz okarari berdeak batzen.
Lagunak, lagun zakidaz okararak goñiak dakidaz.
Lagunaren beiak efoa luze.
Lagun onarekin, orduak labor.
Lagun onak ondu, deun geak deungetu.
Lahararen umea martzuka.
Laietea, olgetea, arilketa, neketea.
Lana da birtude (onbide) guztien ama eta alferkeria gaitz guztiena.
Lana da gure adiskiderik onena.
Lanak lan ta zofak zor, gu ilten geranean astoak efortara yoango dira.
Lan baratza, lan aratza.
Lanatuagatik utzia ezagutua, berantegi heldu urikia.
Lanefa bezain alfeña.-
Lan eginak ez du orkitakorik.
Lan egiteko, mutiko, yateko, gizonko.
Lan, goseak galdu dau.
Langile gaiztoa lehenik yatera azkenik lanera.
Langile txararen eskuan tresna geiziak txar.
Lan lastera, lan alfeña.
Lan ona inak eztu ufukirik.
Lantxerak ipafari zor andi bat dau; ta kau xiten denean bortsaz inestana da.
Lantxerak ibafaz, or dek (sic) lanoara idietaz.
Lantxerak Martzoan, noraino apirilean edufa araino.
Lantze, onak uzta onak.
Lanzaro efatxa, azaro baratxa.
Lapikoagaz arria jo edo arriagaz lapikoa jo beti lapikoa apurtzeko.
Lapikoan koiperik ez, mingainean bai.
Lapiko txiniñak laster ganez.
Lapurak ondik ukoa ukoa ezak, gizagaixoa.
Lapur haundiak urkarazten ditu txikiak.
Lapurtu ez baldin bada, azalduko da.
Larabetzu, beti kakatsu.
Laratzak ezagutuko du nor nolakoadan.
Lar dira, Maria, gona bi erantzi bei bat ori.
Laregia monjetako artoa bere izeida ona izaten.
Larienean argia.
Latinez, naiz bat ere yakin ez.
Larutik edea.
Laster agintzeak dakarte luzez ufikitzea.
Laster bildea, laster histua.
Laster-lana, alfer-lana.
Lastozko buztana daukana suaren bildur.
Latinez, naiz bat ere yakin ez.
Lau, andrea falta dau, bost topa bearko dost.
Lau, katuak yango dau.
Lau, lau, lau, andreak galdu nau, -
Laur, ire ezkelak gaur.

Lausako lau zakil, teleak yo ta teleak il

Lau, sardina bakalau, katuak yango dau.

Lau, saguak yango alau.

Lau, sagufak yango alau.

Lausen gatu buztanaz eta hozka ahiaz.

Lauzirikoaz pesetea, lau maraikoaz amaseikoa.

Lauzirika lauzirika egiten da amaseikoa.

Lauzuriren papua ta laumarairen mantafa.

Lazki eta baxaki, azaroko yaki.

Laztan asko eta maite gutxi, asko nahi eta bertan utzi.

Lebriko zapatak egingo zaizkin.

Legeak debetzen ez duena, gizabideak debeka dezake.

Legeak zein estatutuak ekonomi eta abarrekiko errealitate guztiak kontuan hartzekoak dira, inoiz ez kulturari kalte egiten.

Legea, oituratik dator.

Lege gogorra, baina lege hala ere.

Lege zaharkeko gizon gaztea.

Lehenak bi esku.

Lehenean barkha, bigarrenean urkha. Landerretche

Lehenengo euri tantak alferra jotzen du.

Lehenik begiak jaten dute.

Lehen hala, orai hola, gero ez yakin nola.

Lehenik niri.

Lehenengo emaztea isurki, bigarrena andrandi.

Lengusinaren umea loba: atzea baino apur bat oba.

Lehen yokoa haufen, nigafik eztagien.

Lein arapatan da gezufa ezik zanka-makufa.

Leinua xuxenago ligna bano edo thindaria bano. (el linaje más derecho que la caña o que la cuerda de carpintero Salguis

Lekitto, bareak ito. (Lekeitio, ahogarse de risa.

Lekuan lekuan ardiak, baltzen artean zuriak. (en todas partes cuecen habas, en la nuestra a calderadas.

Lekuan lekuan maloa, gurean andiagoa (en todas partes-hay-espantajo, en la nuestra más grande. Peru Abarca.

Leku gaitzean egufa dagianak soinaz ekharri behar. (el que hace leña en lugar escabroso, deberá traerlo a cuestras.) Salguis

Lemo (n) a, aingeru guztien egoa. (Lemona, ala de todos los ángeles).-2

Lengosuen ume, atza baiño obe. (hijo de primos, mejor que el extraño.)

Lengusinearen umea, loba, atzea baiño apur-bat oba. (el hijo de la prima, sobrina, algo mejor que el extraño.

Lengusuaren alaba, atzea baiño puska bat obea. (la hija del primo un poco mejor que el extraño.)

Len ila, len ozta. (el que primero muere, primero se entierra.

Lenengo, asuna, gero, lasuna (primero ortiga, luego mueble)

Lengo lepotik burua. (genio y hechura hasta la sepultura).

Lengo zafen esaerak guztiak jasoerak. (los dichos de los antepasados todos sucesos).

- Leio, edufaren geia. (el hielo llamamiento de la nieve)
- Leia zañen ilgafia, gazten zargafia. (el hielo mata a los viejos, envejece a los jóvenes).-
- Lein utsitan da begi andia ezik txikeña. (antes se ciega el ojo grande que el pequeño).
- Lenik yan, gero lan. (primeramente comer, luego trabajar)
- Lepoa moztu ta txapela eseri. (cortar el pelo y ponerse el sombrero. (se dice de quien emprende cosas que están fuera de su alcance).-
- Letra gabeko aisia, gizon biziaren hobia. (ocio sin letras, sepulcro del hombre vivo.)
Auxular
- Liburu bakarreko gizonaren beldur naiz.
- Liburu zefatuak ez die iñori ere eratsukitan. (el libro cerrado no enseña a nadie).
- Lihorrez, aidez, itsasoz jarraitzen digu eta beregana erakartzen maitre dut .
- Lotsagabeak zazpi azal.- Kopetan
- Lino agofa zazpi bidar gora ta zazpi bidar lora. (libro secano siete veces crece y siete veces florece).
- Linoaren atsakabeak amai bageak. (las fatigas que da el lino (son) interminables.
Pérez Abarca
- Lino agofa zazpi gorgora (lino secano produce siete espigas.)
- Lotsa bagentzat mundua, irabazten dabeneztat zerua. (para los desvergonzados el mundo, el cielo para quienes lo ganan)
- Lotsa dionak betik dama begi bata atziri beira. (quien tiene miedo siempre lleva un ojo mirando atrás.)
- Lotsa dionarentako, uluna zau argi eskapalako. (a quien tiene miedo, la oscuridad le es luz para escaparse).
- Lotsa dionari malta guziuak zaizka otso. (a quien tiene miedo todas las matas se le hacen lobos.)
- Lotsak zankoak arintantu orobat nola baraizka on bide gaitxoak laster egiteko.
- Luis, ogetik bera mux. (Luis, de la cama abajo, zambullida) .
- Lukikume azeri.
- Lukikume^a luki . (la cría del rapaso (es) raposo.
- Luki zaña beñi goiztar (el viejo rapaso, siempre madrugador).
- Luki-semea luki.
- Lufa bigunago aña bafunago . (cuanto más blanda sea la tierra más adentro va el gusano.) quiere decir, que facilmente se abusa del bueno).
- Lufak hazi, lufak yan behar . (la tierra nos cría, la tierra nos ha de comer).-(esto lo dijo un anciano de 88 años, y al día siguiente murió.)
- Lufa xuri, gogoa beltz. (la tierra blanca y el pensamiento negro.
- Lur beran zilo andi. (en tierra blanda gran agujero).-

Lur gurian zilo andi. (en tierra blanda gran agujero).-

Lur ez al doana, etxez bear doana.- (de tierra (ten) lo que
puedas, de casa lo que necesitas.)

Lur gutxi aldaz bage. (no hay propiedad sin trabajo).-
Literalmente: Pocas tierras sin cuestas.

Lur onean bidea gaizto. (en buena tierra mal camino)

Lurra hartu dut eskuan mun emateko, besarkatzeko bularrean
herstutzeko . Luzari

Lurra hartu dut, esku banuan eskukada lurra, herriko neure
lurra, neure asaben lurra.

Lurrean bai lurrean bizi naiz, lurrean dut bizi gai, eta bizi
lekua lurrean zutitzen naiz goiz oro.

Lurrean bizi dut, lurraren esistentziaz ohar arazi ninduen
bisitza).-

Luzaro nai badezu bizi, zartzen gaztetik beazu asi.- (si
quieres vivir mucho tiempo, de joven hazte viejo. (Iturriaga)

Luzaz pentsatu eta laster obratu.

Luze eta mear, mundu guzien bear. (largo y delgado, de todo
el mundo necesitado).- Irigaray

Madalena bero, agaztaina gero.

Madalenak mantalari, intxaufak ugari.-

Madalenakoa, lapiko estalkientzat alaalakoa.

Madrid, Toledo, kanpoak ikusi ta etxera gero.

Magistruaren etxea, xarenea.

Maialean eguna, ezne eguna.

Maitatzeak maitatzea du artze.

Maitazalerik, ez othoiturik ez bertxaturik.

Maiatza, urtearen giltza.- (mayo, llave del año).

Maiatza erdiz otzak ilara ta erdiz beroak efea.- (mayo a medias, medio muerto de frío, y a medias abrasado, de calor.

Maiatza euritsu, laboraria orgulutsu, (mayo lluvioso, el labrador orgulloso).

Maiatza fardo, ekaina klaro, laborariak izanen du ogi ta ardo.

Maiatza pardo, garagarzaroa klaro, orduan izain da ogi eta ardo.

Maiatz-paskuak euritsu, urtea ogitsu.

Maiatza uritsu, ekhaina erhautsu, orduan da laboraria urgulutsu.

Maitza erdiz hotzak hila eta erdiz beroak errea.

Maiatza klaro, orduan izango ogi eta ardo.

Maiatz iluna eta ekain argia, urte guztiko ogia.

Maiatz lehen eguna, esne eguna.

Maiatz luze gosea, garagarrikak ekarriko du ase.

Maiatzaren erdia hil zuen hotzak, bertze erdia goseak.

Maiatza, urte guztien giltza.

Maiatzeak du maitatzea hartze.

Maite du gizonak eta herriak alkartzeko hainbeste bidez ingurutu den ama.

Maiatzean, tipi baniz edo handi baniz, burutu behar niz.

Maiatzeko lorak atzekoak baño aurrekoak obak.

Maiatzeko zazpi egun, zazpi ilbeteren lagun.

Maiatzeko zazpi gauegunak zazpi ilbeteren lagunak.

Mainka luzeago ezik besoa.

Maitasunak, bakea, gorrotoak, gerra.

Maitasun berriak, zaharra ahaztu.

Maitasunik egon ez arren jelsiek irauten dabe.

Maite zaitut, baiña azaletik ikusi nai zaitut, baiña urundik.

Maiz ezpainak urbilago eta biotzak urunago.

Mandoak nor du aita? Bortuko behor edefena ama.

Mandoak umerik ez eta ume-miñik ez.

Mandoari eta astoari karga itziri, soin-ganean zamariari.

Mando handiak basta handia. (el mulo grande, grande albarda)

Mando ilari uzkitik olo. (a macho muerto, avena, por el año)

Mando merkea, nausiaren nekea. (macho barato, sufrimiento del dinero. Landerretche)

Mando nai dunak kakarik gabe egon behar du mandorik gabe.

Mandoa yoan, ta borta (sic) zeña (sic).- Se va el macho y se cierra la puerta)

Manes, atzo bai, egun ez.

Manes, irabaziak yanez, hek ere bertzen emanaz.

Manex, ikusita sanets.

Manu Agafekok zituzan seme bi, batak kendu, besteak imini.

Manu egitan tionak xaten tu gaiza onak.

Marabedian idia, nun da marabedia?

Maria gona-gofi, Andere kota gofi, Katalin gofi.

Mari Belasco, okela gitxi ta salda asko

Mari eder bistako, bat ere ez geroko, espartin zuriak paperez,
zuria denean bat ere ez.
Mari goñingo goñingo ? gaur ala biar euria egingo? Gaur edo biar
euria ezpada Mariak eperdian emongo.

Maria gurea gorule gaizto, aren atofak zulorik asko.

Martizar adina, Joanes galtza zahar.

Martian arantza ta Martian txita.

Marti kakatsu, april ederean sartu nayatzu.

Martin Bombin, elege ta sorgin tipula ta gatza, Martin burdi latza.

Marttzeko eskontzea, martirioa.

Martxoa bifimbi-bafanbaz.

Martxoa eurite, urtea ogite. (marzo lluvioso, año abundante en trigo)

Martzoak buztanaz, apherilak bulharaz.

Martzoak maiztan badu, maiatzak martxoetan du.

Martzoan airea goñri, goizeko elur berri.

Martzoan lantxera noraino, aprilean elura karaino.

Martzoan lañoa noraino, april en elura harartio.

Martzoko sugeak, berrogei eguneko negua.

Martin barea, nun dek andrea?

Martin Tartin, taloa ta sardin ogia.

Martin Tartin, kipula ta gatza.

Martxo lore, bat ere eabe baiño obe, april-lore, menture, maiatz-
lore, lore ta flor.

Mari Andresen okotza, bost libra ta sei ontza.

Maria bitxigona, sua da ogigina. Peru Abarca

Maria gurea bein joango elizara ta bertan iperdiz altarara.

Maria gurearen bafiak ezerbere ezak gustiak. Garibay

Maria gurea gorule gaizto, aren atofeak zulorik asko.

Maria makilatua, berez bear da fatua (sic).

Maria, oratz eta haria.

Maria zelako, odolkia alako.

Mariena, atzetik dandara dariena.

Mariki, eman eta ufiki; eman gabe atxiki.

Mari-gofi, biar eguzki ta etzi euri.

Mari goñingo, biar ta etzi eguzkia egingo.

Maria-gurea goruetan, bear eztan orduetan.

Mari Angeles etxean no da to; emaztea gizon, oiloa oilar.

Martina, artoa ta sardina, ongi gauza yakina.

Mariñelaren emaztea, goizean senardun, aratsean alhargun.

Maialen eguna- ezne eguna.

Maiatz otz, ez gari ez agotz.

Maiatz otz, ez autz ez biotz. (mayo frio, ni paja ni duramen)

Maiatza pardo, bagina klaro. (mayo pardo, junio claro)

Maiatz pardo, urte artan (en aquel año), ogi ta ardo.

Maiatza hotz urthea botz. (mayo frio, año alegre)

Maiatz pardo, ogi ta ardo. (mayo pardo (produce) pan y vino.

Martiko eguraldia, erdia euria ta erdia eguzkia.

Martzoa gizonena, apirila emaztena.

Martzoko ostotsak berrogei eguneko negua dakar.

Martzoko lorea, ezpalitz, ohea, apirileko lorea, urtea baino ohea.

Martzo-lore, urde-lore, apiril-lore, uredian lore, maiatz-lore,
gabe baino obe.

Mazte noa beti gazte. (la mujer pequeña siempre joven)

Mendebala euri bagarik? Eztago aize obarik.

Mendebala euri barik etxagok aize oberi

Mendiak egiten deinean sonu, tenprak euri barontaten du.
Mendiak gorago, bazterrak ederrago.
Mendiak mendia eztau (ez tu) bear, baina gizonak bai.
Mendiak mendiaren beharik ez, bainan gizonak gizonaren bai.
Mendira sortu, mendira nai, gure potrikuek etsera ez bildu nai.
Mendian yaioak mendira nai.
Mendeko xoria, mendian laket.
Menteratu etzenak ezzikan atzeman phartza. Bai, aldiz, menturatu zenak hartza.
Mesederik haundiena, jendeari bakean uztea.
Mihia, bihotzean duenaz mintzatzan, da.
Mia da Korpizaren eta arimaren gia.
Miaz egiten dan mina da azken sontotan dena.
Mi diona Eromara faiten da. (quien tiene lengua va a Roma)
Miga tafa beti bildoraxe.-(novilla pequeña, siempre ternera)
Mihiak, eztu hezurik hausten, bainan bai-hautsarazten.
Mihia trabatzen denean, egiak ihes.
Mihi duena heltzen Pariserà.
Mihi-luzeak eskua labur. (el de la lengua larga (tiene)corta la mano.
Min askatuen pagua betiko zori gaiztoa.
Mikaela ta Peru bitsi, asafe diranean diru gitxi.
Mikolas, beti sabela okelaz. (Lekeitioko)
Mila urte eztira bear mila gauza ikusteko.
Min dionak, hai eran eta aitzina.
Min duenak atx egiten du. Bela
Min duyenak bulafa yo. (quien tiene dolor golpea el pecho)
Min egiteko, mia eta eskopeta txiki eramaiten dra.
Min ematen duen agina, atra.
Min emoiten daian agina, ařankazak.- (muela que te duela, arrán-cála.
Mintzatzuz sua pizten da, iltzen ixilduz.
Mintzatzzea zilarra, ixiltzea urrea.
Mintzo denak ereiten, ixil dagoenak biltzen.
Mintzo denean urhea, ixiltzen mihia.(cuando el oro habla, calla la lengua.
Mirakulu nahi bada, San Antoniori egin galda.
Mira zak lein ezik solta yein. (antes que sueltes, mira.)
Miru miru pelate: or dik alkale,
Misterioen arrozazki bidea.
Mitilaren mitil debruaren mitil.
Mitxifika txuria, Jaungoialaren mendataria.
Mizpira, agora gabe uzkira.
Moduak onak, mañak lenak.
Moko meafa aunitz beafa. (hácico delgado, necesita de mucho)
Morroi berriak, otzararekin ura.
Motel oro beti itz nai. (el tartamudo, amigo de hablar)
Mukia, lazkarra ta kaka besterik ezi baina mal de muchos.
Munara eroaten da Jaungoigoak ^(Txakur baten ipuin asiera) bainan munan bera eztau botaten
Munduan nai dabenak luzaroan bizi oiloakaz ogera, txoriakaz yagi.

m Munduko kontuak ezin esan leitzake mutuak.

Mundakan amaika-bost pare ta oso bat.

Mungia, lapur duztien abia, deunga duztien eña.

Murelagako serorea, gauza onen zalea.

Mus; kartak ikus.

Mutilak buruan beñe esteak daukez.

Modua daukanak yan dagiala oiloa modurik eztaukanak artoa.

Mutil nagiak, urhats baten gupidaz goizean, ehun egin beharko afatsean.

Mutil onak buruan min, deungeak bernazakian.

Mutil onak buruan zauria.- (el buen muchacho (tiene) herida en la cabeza)

Mutufez maite, eñapez gaitzets.

Nabela beña beti zofotz .(la navaja buena siempre afilada).-
Nagiagaitik efe zan uria. (por culpa de la pereza se quemó la villa.-

Nagiak akabaten du ontarzunak. (la pereza acaba con los bienes)
Nagia bada, astoa, emaiok astazai eroa. (Si el burro es perezoso, dale por guía un loco).-

Nagiak efe eieban eña.- (dicen que la pereza quemó el pueblo).-

Nagi alferrak ez du behin ere esaten "gaur".

Nagiaren urak temple (sic) bi batean otzegi, bestean berogei. (el agua del perezoso (tiene) dos temples, a veces, demasiado frío, en otras demasiado caliente.

Nagi, eitz nazak xagitra, as nein lan egitra. (Pereza, déjame levantar, para que empiece a trabajar.

Nagosi beñiak lege beñiak.

Nagusiazen begiak gizenzen du abereak.

Nahiago dut asto yasan nazana, ezin ez zamari egotx nazana. (prefiero el asno que me ha de sostener, al caballo que me ha de arrojar.

Nahi baduk daraikan xakufa, eman izok yatera. (si quieres que el perro te siga, dale de comer.

Nahi bezela handiak, ahal bezela xipiak. (los grandes, como quieran, los pequeños como puedan.

Nahi eta nagi.- (querer y perezoso)

Landerretche

Bela

Nahi ez duenarentzat, mahaia beti prest.

Nahi eztuenak dei dezaten otso, eztezale yauntz otso lafurik.

Nahi eztuenak ilkhi dadin kherik, eztagiola surik. (quien no quiere que salga humo que no haga fuego.

Axular

Nahi baduk laguna ebiñtan ikusi, pis egiten bara adi. (si quieres ver andar al compañero, detente tu a orinar.

Nahi dala euria, nai inetasia, beti aterpean dagok efementaria.

Nai dionak osagari, lotsa ekun bear du martzoko iguzkiari. (quien quiere salud debe temer al sol de marzo.

Nai dunanean, olabaian ur, nai eztunanean, ez fefatan ere. (cuando quieres (traer) agua en el cedazo, cuando no quieres, ni en la herrada.

Nai eztuenaren afaria beti prest. (la cena del que no la quiere está siempre dispuesta),

Nai eztuen mandoak, bi zaldara.

Nai juju, nai jaja, medikuen esana bete egin bear da.

Naiz bero bego, goibel balega. (aun haciendo calor, si estuviera el cielo cubierto).

Nahikariak edertzen ditu itsusiak. (el amor embellece a los feos)

Nahi baden ta ezpaden, ikusi beña den. (quieras que no, hay que sufrir en la vida).-

Nai dionak erakutsi, lein bear du ikasi. (quien quiera enseñar debe antes aprender).

Nai duena efaten duenak nai eztuena adituko du. (quien dice lo que quiere, oirá lo que no quiere.

Nai dituk egin etsaiak? emaitzik eskutu lodiak. (quieres hacer enemigos? Da dineros.

Iturriaga

Nai duelarik, altzoan (en el regazo) ura; nai eztuelarik, ez fefatan ere.

Naste bofasten azak eta naste. (revoltijo grande, berzas y mezclass

Natiñitate ase ta bete, San Estebantxe andik aurrea len letxe.

Negafez bildu ta pafez ya. (recoger llorando y comer riendo.)
Negua elhurte, uda ogite. (invierno de mucha nieve, verano de mucho trigo.)

Negua zaharren hilgarria eta gazteen zahargarria.

Negua, zafen ilgarria ta gazteen zargarria. (el invierno mata los viejos y envejece a los jóvenes.)

Negu bigunegiak, uda gogofegia. (invierno demasiado lando, verano demasiado duro.)

Neguko eguraldiaz ta ostatuko nezkeaz ez fixau. (no te fies ni del frío invernal, ni de la muchacha de la posada.)

Nekez arturiko gauza nekez itxi.- (cosa cogida con dificultad, definitivamente se deja.-)

Nerea nere, ta zurea gure.- (lo mío, mío, y lo tuyo nuestro.)

Nere biotzeko izafa, ni maite bertzeek beafa.- (estrella de mi corazón, yo será necesitado de otros.)

Nere biotzeko kutuna, infernuko deabruak zerekin tuzuna. Baztan

Nere sabelak nere beauna. (Mi vientre (sostiene) mi rodilla.)

Nere seme Belasko, aragi gutxi ta salda asko.

Neri lukainka ematen eztidama (r) i atea eta leiok ausiko, ausiko. (a quien me da lomaniza, puertas y ventanas, he de romper, de romper.)

Neska senhar eder-zale, soinez egur-ekarle. (muchacha aficionada a marido hermoso, portadora de leña, a cuestras. Salguis.)

Neskatoxea ufiori peti gora zirikoi. (muchachita reidora, de abajo arriba liviana. Salguis.)

Neskatila naiz edefa, yaiean kakatsu.- (la muchacha que de ordinario viste bien, parece desaliñado el día de la fiesta.)

Neskatxa, ahintza eta sagastia, zaintzen zailak.

Neskatxa, sori denean ezkontzeko gaitz da begiratzeki. (dispuesta la muchacha cuando está dispuesta, para casarse, es difícil conservarla.)

Neskatza zapuztu, maitasuna puztu.

Neska zafak, izen txafa, mutil zafak, azken txafa. (las solteronas, mal nombre, los solterones, mal fin.)

Neskea azi din legez, kiñua irun din legez.

Neu ilezkero medikua atelara.

Neu nagosi edo muturrak ausi yo jefe, o romperé los morros).

Neu nausi edo muturrak ausi

Ni ere lagunaki, ofatza burdinaki. (también yo con los amigos, la aguja con el hierro. Salguis.)

Nihaur heben, gogoan han, zenzu guti bururian. (yo mismo aquí, el pensamiento allí, poco sentido (común) en la cabeza. Salguis)

Nik afainak zirikatu, ik sareak edatu. (yo tiento los peces, tu extiendes las redes.)

Ni afain zirika, ik afapa (yo tiento la trucha, tu la coges)

Nik bai igafi, nor dan egafi. (yo si acertaré quien tiene sed.)

Nik gathua mana, gathuak bere buztana. (yo mando al gato, el gato a su cola. Salguis)

Nik neuretara, ik euretara, atso zafak atso zafera. (yo a mi manera, tu, a tu manera, las viejas decrételas.

Nikolas, yan ta yolas.

Nik ora mana, orak bere buztana. (yo mando al perro, el perro a su rabo.

Nire begiak ezteutso gatzik egin. (mi ojo no le ha hecho daño).

Nire pozak pozura, ames zoroen modura. (mis alegrías, al pozo, como los locos ensueños.-

Nobera (nor bera) da bein. (la caridad empieza por uno mismo)

¿Noiz? atzo baizen goiz? Cuando? tan temprano como ayer.

Noizbait atxakiaturiko ituriko ura edan oida. (alguna vez se suele beber agua de fuente menospreciada).

Noiz ta izan dein igartea gorago (xaxtean artzen da golpea andiago. (cuando más alto se sube, tanto más golpe se recibe al bajar)

Nola bil, gala fin (sic). (como se recoge, así se acaba. Se dice de los bienes de avaros y ladrones)

Nola bizi, da il. (según se vive, así se muere Landerretche

Nola egiten dekan, ala izango dek. (Como lo hagas, así será)

Nolako aita, halako seme, nolako nausi halako serbitzari. (tal padre, tal hijo, tal amo, tal sirviente.

Nolakoa zaren jakiteko, auzoari galdetu.

Nolako bizitze, alako eriotze. (según es la vida, así la muerte.

Nolako egufa, halako sua. (cual la leña tal el fuego)

Nolako elizalde alako abade.

Nolako ezteiak, aňako zopa (según las bodas, así la sopa.)

Nolako Juantzar, alako Maritzar.

Nolako Mari, alako Yoanes.-

Nolako Mari, alako Peru.

Nolako Maritxo, alako Perutxo.

Nolako nobia, alako kabia. (cual el novio, tal el nido).

Nolako Peru, alako Mari.

Nolako soñua halako dantza.

Nolako Perutxu, alako Maritxo.

Nolako soñularia, alako dantzaria (de que clase el tañedor, de aquella clase el danzante.)

Nolako tenpra, halako tentina.

Nolako yabea, alako tresna (a tal abad, tal monaguillo)

Nola ordua, ala meza. (según la hora, así la misa).

Nola otza ala afoa ematen du yainkoak. (como el frio asi da Dios la ropa).-

Nola soinu, ala dantza (según el son, así la danza.

Nola tenpora (sic) ala jolas).

Nola xin, kala xoan.

Nola yin, ala yoan.

Nola yin, kala fan.

Non aipha, har gerta. (donde se cita (un nombre) allí aperece (su dueño). Landeretche

Non da nere, gogoa, an da nere zangoa. (donde está mi deseo, allí está mi pierna).

Nondik eguzki, harat buruzki.

Non ere xokho, han ere goxo. (donde mi rincconcito, allí (está) mi dulzura.)

Non galduko az, arako az. (donde has de perderte, allá irás.)

Non gertatu, an ostatu.- (donde se encuentre, allí se hospeda)

¿Nongoa aiz? Yoan ta bertakoa, ¿De donde eres? .- Vaya Uday de allí.

Non gogoa, an zankoa.- (se dice del que no se niega la menor satisfacción).

Non ilgo az, ara joango az.

Non ilgo zara, araxe yoango zara.- (donde has de morir, allá mismo has de ir.

Non ilundu, an ostatu (donde oscurece, allí el hospedaje.)

Non zopa (zukua) han salda. (donde la sopa, allí el caldo.

Nora? Astoa mendian gora, aren putzak ire kolkora. (a donde? El burro monte arriba, sus cuencos a tu seno).

Norat eguzkia, arat itzala (de donde el sol, allá la sombra).

¿Nora?mokordotan Durangora.-

Nora eguzki, ara burusi.

Norat iguzki harat buruzki.

Nora? Txakurraren tutuan gora ta gora.

Norbeit nor den obeki ageri da, beraz baino bertzez mintzo delarik (aparece mejor quien es alguien, cuando habla de otro, y no de si mismo. Irigaray

Norbera dabilen lekuan jaungoikoa.

Norberak eztu bere makarik ikusten. (uno mismo no ve sus propios defectos).-

Norbera lango mandataririk eztago.- (no hay mensajero como uno mismo.

Norberarentzako eztana ezta inorentzat.- (quien no es para si, no es para otros. Uriarte.

Nor bere buriki, egin ondoan ufiki. (quien elige por capricho, tendrá que arrepentirse). Araquistain

Norberetako eztana inorentzako ezta.

Nor beretako, Yainkoa guztiendako.

Nor bere tenporako, arbia abendu. (cada cosa para su tiempo, el nabo para el adviento. Lope Isasti.

Nor da? Eztantzuena gor da ¿quién es? quien no oye está sordo.

Nor da ire etsaia? Ene ofiziokoa ¿quien es tu enemigo? el de mi oficio. Bela

Norean arean, aritza zoz paterean. (de tal palo, tal astilla)

Noren hon, noren gaitz, nafar araoa. (bueno para uno, malo para otro, el vino de Navarra. Salguis.

¿Nor? Eztantzuena gor. ¿quién? no oye (es) sordo.

Nori berea da zuzenbidea.

Norbera dagoen tokian Jaungoikoa.

Nork berea da zuzenbidea. (a cada cual lo suyo, es justicia.)

Nork bere sorhorat ur. (cada cual (lleva) agua a su heredad)

¿Nork deseatzan (gura izaten) dio bere gurasoari lenengo iltzea? Bere semeak ¿ Eta zergatik? Ondasunik badauka, berak gozatzeagatik, ezpadauka, ez sakoritzeagatik. ¿quien desea a su padre, que muera-primero? Su hijo. ¿y por que? Si tiene bienes, por gozar de ellos, si no los tiene por no socorrerle.

Nork ere ez du bere tejadea (telatua) atxukaldikaten. (nadie apedrea su propio tejado)

Nork, nori? Huntzak biligakoari.

¿Nork nori? Zartagi zafak pertzari ulikan, beltz ori.

Norte aizeak leku gorderik ez, pobreak adiskiderik ez. (el viento norte no tiene lugar resguardado, el pobre no tiene amigos.)

Norantz-eguzko, aruntz burusi.

Nulako nausia, halako mithila. (según el amo, así el criado).

Nun? Beeari mun ? ¿donde? Besa el suelo.

Nun bere xoko, an bere goxo. (donde su reconcito, allí su dulzura)

Nun esteka, han alha. (donde (está) la ligadura, allí el dolor)

Nun fida, hal gal, (donde se fia. allí se pierde).

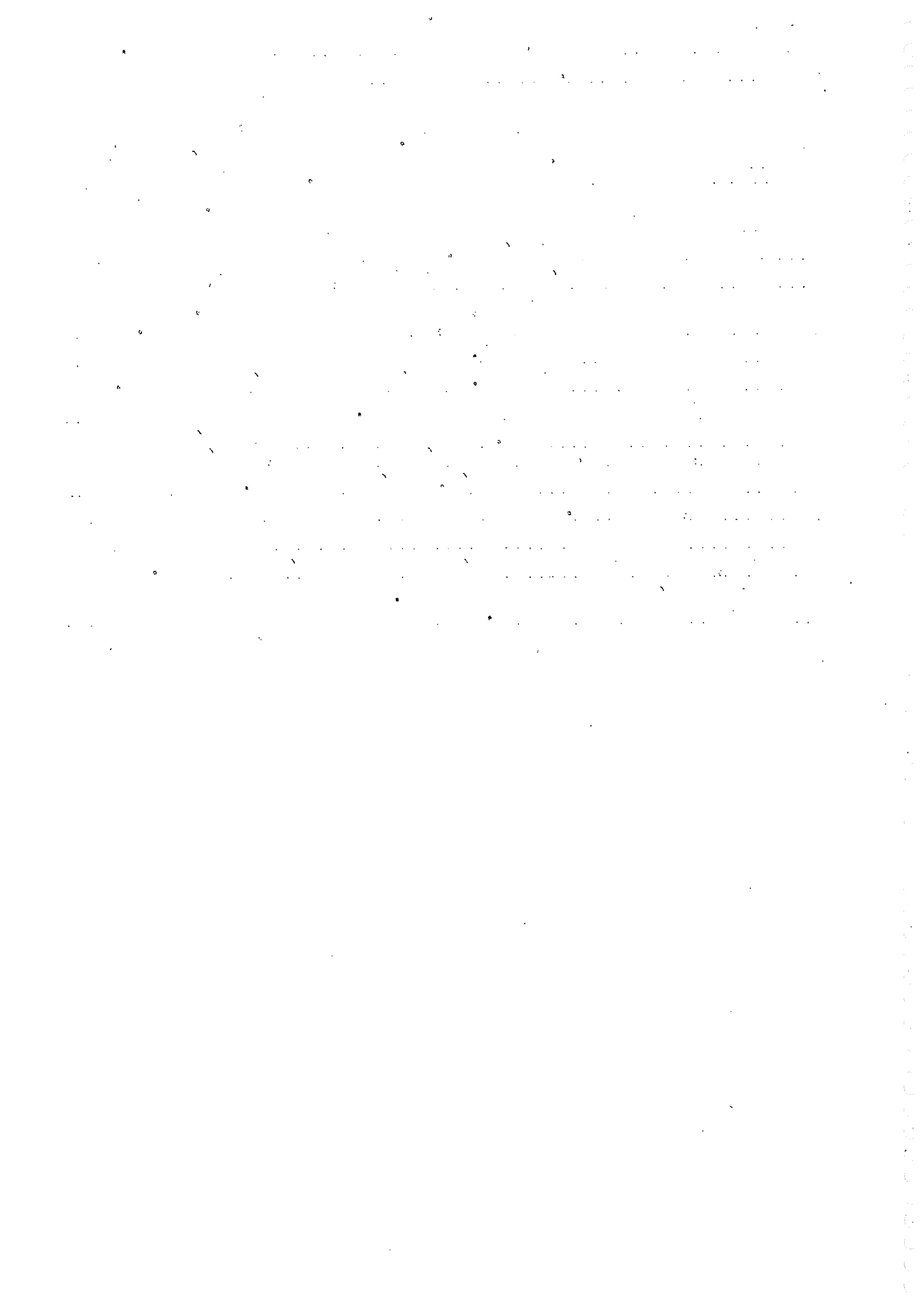
Nun ilgo az, arako az.

Nun ilgo zara, arako zara

Nun miña, han mihia (donde está el dolor, allí la lengua).

Nunnahi antzafa bere mokoaz alha duk. (dondequiera el ganso se alimenta valiéndose de su pico.

Nork bere opilari ikatza. (cada cual -pone- carbón a su torta.)

Oakil ofago bafaa, atorkit onago, txalopaa.-
(vete más ahí, bahía, vénteme más aca, lancha.)

Obe da aalke labuía, uriki luzea baiño.
(es mejor corta vergüenza que compasión larga).- Irigaray.

Obe da zai utsa ezi ao utsa.
(es mejor puro salvado que boca vacía.) Irigaray

Obe dik on eta guti ezik ez anitx eta gaizki.
(mejor es bueno y poco que no mucho y malo)

Obeki erkiten da gogofetik ezik ez biloinzutik.
(mejor se sale de lo duro que de lo desnudo).

Obro balio du, to batek ezik bi eik.
(más vale un toma que dos dames).

Obro belio du txori bat eskuan ezik bi bolan (sic)
(más vale un pájaro en la mano que dos volando)

Obe txori bat eskuan ezik bida bolan.

Obro du abratsak pobretan denean ezik pobreak abrasten denean .
(más tiene el rico cuando se empobrece que el pobre cuando se enriquece).

Obro egitem du nai dionak ezik al dionak.
(Más hace el que quiere que el que puede).

Obro eiu einzatan da eztiáz ezik ez gibelmenan!
(más moscas se cazan con miel que con hiel).

Obro iraiten du baridean emazte gaixtoak ezik martxokoan elufak.
(más dura en la vecindad la mujer mala que la nieve en marzo).

Obro sentotan du dietak ezik lanzetak.
(más cura la dieta que la lanceta.)

Odeia jakara, tenpra kakara.
(la nube a Jaca, el tiempo a la cloaca).

Odola, emahadi, ahal bahadi, eta ezpahadi,
(sangre, cálmate si puedes y si no puedes)

Odola erkiten denean aoitik, señale ilteko eskapatan dela korpi-
tzetk. (Cuando la sangre sale de la boca, señal de que escapa del
cuerpo para morir.)

Odolak su bage diraki.
(la sangre hierve sin fuego).- Lope de Isasti.

Odol txafagaz odoleste txafa.-
(con mala sangre, mala morcilla)

Ogia ase arte, ardoa poztu arte.

Ogia eta zirku ikuskariak.

Ogia labarazioan adardun eta motz egiten da.
(al meter el pan en el horno, se hace cornudo o liso.) Salguis

Ogiak efan zuen, aundi bainaz, lafa bainaz, maiatzean buruko
naiz.
(el trigodijo si soy grande, si soy pequeño, he de espigarme
en mayo)

Ogi asiak eztu lotsarik .
(el pan empezado no tiene miedo).(quiere decir, que todo está
en empezar).

Ogi baino gazta gehiago hitzeman.

Ogi beltza baino beltzago, ogiaren eza.

Ogi bihiaren gaineko xoria duzu hori.- (ese vive en grande

Ogi ere -baña etse galtzaigarria.- (pan recién hecho perjudicial a la casa.)

Ogi gogofari ortzak zofotz .- (a pan duro dientes afilados)

Ogi-yofaren igesi dabilena olo-yofak arpatzen du. (el que anda huyendo de la carba del trigo le coge la avena.

Ohakoan dena ikhasten, ezta yagoiti ahanzten. (lo que se aprende en la cuna, no se olvida jamás). Inchauspe

Ohe batetan (por batean) bi ere.- (dos enfermos, en una cama.-

Ohe beroak azkari otz .- (la cama caliente (produce almuerzo frio).-

Ohitura gaiztoari berna hautsi zaio.-

Ohiturak galtzen direnean hizkuntza ere galdu egiten da.

Ohoinak asefatu, ahari-ebaslea agertu.-

Inchauspe

Ohoin handiak kafosan, ohoin txikiak erostan.- (los grandes ladrones en carroza , los pequeños arrastrando.)

Ohoin handiak urk harazten xipiak. (los grandes ladrones hacen ahorcar a los pequeños).-

Inchauspe

Oiana oinaz ez beartzen yendea bai. (la selva no necesita de la salva, el hombre si).-

Oian orotan otso lana. (en cada bosque, su lobo.).- Isasti

Oiafegi, txafi- begi. (Oyarregui, ojo de cerdo).-

Oilarrak, hasiagatik goiz kantatzen ez du arrautzarik erruten.

Oila zorriketan, eguraldia txartuko da.-

Oila ez doa azeriaren gana ahotku bila.-

Oiloak efuteko nai du abiatsakia.- (la gallina, para poner-huevos quiere nidar, aliciente.)

Oiloa eta emaztea galtzen dira, etxetik urfun ebilten badira.- (la gallina y la mujer se pierden si andan lejos de casa).-

Inchauspe.

Oilo ebildaria exeriak yaten. (la gallina andariega, el zorro la come. Salguis.

Oiloa irabazi ta kapona galdu . (echar una mala carta -al juego- y venir otra peor- Literalmente: Ganar gallina y perder capón

Oilo gosea kantari.- (la gallina hambrienta cantadora).-

Oilo gosea beti sonulari.-

Peru Abarca

Oilo efule gaitxoak ez du abia onik erdeiten. (gallina mala ponedora no halla buen nido.-)

Oilo gosea kantari eta txakur gosea dantzari.-

Oilo gosea kantari, neska gosea dantzari.- (gallina hambrienta, (es) cantora, muchacha hambrienta bailarina).-

Oinezkoari muzin, zaldizkoari ezin.- (el peatón mueca de disgusto, al caballero no poder (llegar)

Oinezkorik nai ez (gura ez) zaldizkorik etofi ez. -(se dice de muchachos que aspiran a casarse con gente de otro rango.-

Oin orori, ezta emana oski gofi.- (a todo pié no se ha dado zapato rojo).-

Oka, troka.- Oca, barranco.-

Oker batek gauza asko oker.- (un yerro(trae) muchos yerros).-

Okimaren ogia yoankor da, etxeke ogia yori.- (el pan del panadero es efímero, el de casa duradero.-

Okin beñiak bae zuri, zafaren irina neni (el nuevo panadero, ceda-
zo blanco, a mi la harina del viejo).

Okin beñiak, barea zuri

Oläa olagizonentzat eta barka barka-maisuranentzat. (la ferrería
para los ferrones y la nao (nave) para el maestro de ella).-

Olagizonak eta efementariak makatxu zafak eta begiak gofiak. (los
ferrones y herreros viejos pantalones y ojos encarnados).

Olasko, okela gitxi ta salda asko.-

Olatik beñi onik ez (de la ferrería nunca nueva buena.- Isasti.

Ole, Pileli, olan ez ibili, Ole morena, mozkofa da txafena.- Ole,
Pileli, no andes asi- ole morena, lo peor es borrachera.)

Ole, Pitxona, puskaten itxoina. Ole lorea; zu zara neurea.
(Ole pichona, aguarda un momento. Ole, flor, vos sois mía).

Olgeteak benetea ekarten dau.- (las chanzas suelen traer las veras
Oiloa eta egia dohatza gainera.- (el aceite y la verdad se van
arriba.- Inchauspe.-

Oloa buruan, ibili munduan.- (avena en la cabeza, andar en el mundo.)

Oltzadafa edaten, ere kalixa eihartzen.- (el arco iris bebiendo,
mi berruga curándose.)

Oltzak, begiak, sasiak belafiak. (el muro (tiene) ojos, el zarzal orejas.

Ona buruari, gatxa mendiari .- (lo bueno a uno mismo, lo malo a la
montaña)

Onak dira ezkonduko urtea ta txafia illeko astea.- (Son buenos
el año en que uno se ha casado, y la semana en que se mata el cerdo).

Onak dute alegrentziaren izena ta izana.- (los buenos tienen el
nombre y la realidad de la alegría).- Axular

Onak on direlarik, hobeak hobe. (los buenos siendo buenos, los
mejores son mejores).- Elissamburu

Onaren bakea gaiztoak nai dion arte.-

On billa, on billa, bonbilla.-

On-bila dabilenari yazoko dako bonbilla.-

On-bila, on bila, bonbila. (en busca de bueno, en buesca de bueno
garrafón.)

Onbor - su, bointsu, lasto-su kakazu.- (fuégo de tronco, fuego de
paja, sucio).-

On daigula yanak, gaitzik ez edanak, obe zear etzanak.- (que nos
aproveche el comer, no nos haga daño el beber, que nos mejore el
descanso. (es la fórmula del brindis).

Ondafua ta Motriku, idia arkitu.- (Ondárroa, y Motrico, el
buey encuentra al buey).-

Ondafua (Ondarroa) efi berue (beroa).; Ondárroa, pueblo caliente.
Ondo abiatu den lana, erdi bukatua.

Ondo eginen pagua, ateondoan palau.- (el pago del beneficio, palo
detrás de la puerta).-

Ondorio haundiak lortzeko hesturak pasatu behar dira aurretik.

Ondo ta aguro usoak egara.-

Ondo ta asko, usoak ega.- (Bien y mucho vuelan las palomas.)

Onegi dena beretzat ezta aski besterentzat.- (quien es demasiado
bueno para si, no lo es bastante para los demás).-

Ongi egiteak ongi egile,. (El bien hecho (se encuentra) bienhechores

Ongi eginari ondoan iliti .-(A muchos beneficios se responde con
la ingratitud.)

Ongi heldu zaiguna, aise sinesten dugu.-

Ongi lotzen duenak ongi lasatzen du.-

Ongi nai duenak ne (g) ar egin araziren dauk; gaizki nai duenak bafa egin araziren dauk .- (quien bien te quiere te hará llorar; quien mal te quiere te hará reir.)

Ongirik ez egitea, bera da gaizki egitea.-

Onhets mezan tronkos, iduri zekidan jainkoa.-

Onki nai yanak obedeziten yai (quien bien te quiere de obedecerá)

Ontasunak galtzen ditu sura kondenatuak. (la bondad pierde a los condenados al fuego).-

Ontarzunak sartan zazka leirotik, limosna egiten dionari bortailek. (los bienes le entran por la ventana alguien hace la limosna por la puerta).-

Ontza bi tabako- orri, lau marai pipea, atan ofetan doa mutilen dotea

Ontzari ez begiratu lumara (al mulo no se le mira a la pluma)

Ontzia galdu ezkerro guztiak pilotu.- (después de perdido el buque todos pilotos).- Lope de Isasti.

On zau goseari anke (sic) dela naskari.- (al hambre le viene bien aunque sea el pan salvado.

On zauna xatean gaixto zau pakatean.- (lo que le parece bueno al comer, le parece malo al pagar).-

Oñatin txitääa beti oilo. (En Oñate, el poluello siempre gallina.

Oñatzak baino ariak luzeago izan bear dau.- (el hilo debe ser más largo que la aguja).-

Ordikeria gizala sunaren lotsaria. (la ebriedad (es verguenza de la humanidad.

Orduan da mena, orduan da mina, orduan azken adina. (entonces, en el día del juicio) es el trance entonces es el momento crítico, entonces es la época final.-

Ordea ta kaltea.- (sustituto y perjuicio).-

Ordua doanean doa mundua.- (Cuando va la hora, va el mundo)

Oñek bere ta gu bere bizi .- (esos viven también y también vivimos nosotros).-

Orga gaiztoenak kasankarik andienak.- (el carro más malo (da) el chirrido más grande Bela

Orgak zahárago eta kifinka handiago.- (el carro, más viejo y más grandes chirridos.) Landerretche

Ori alan bazan, sartu dedila kalabazan, besteleg Bitoriak plazan.- (Si eso es así, que se meta en la calabaza, si no en la plaza, de Vitoria.

Ori asko da getariafak egiteko.

Ori ez elizarako ez altararako, (ese no vale para nada, ni para la iglesia ni para el altar.

Ori ezta geratuko azñaren azpian.- (ese es muy resuelto).

Ori ezetik bere (por berofen) putzak oilduko. (a ese no le espantaré su propio cuesco. -(se dice de calmosos?)-

Ori ez urc ez gatz-- (ese ni agua ni sal).-

Ofik ezten heñian oxeria ibar jaun.- (en pueblos donde no hay perro es merino el raposo.-

Orik ezten lekuan azeria efege.- (donde no hay perros, el rapaso es rey.)

- Oriko txoriak Orira nai.- (el pájaro de Ori quiere ir a Ori.-
- Oriko txoriak Orira tira.- (el pájaro de Ori, tiende a Ori.-
- Orhiko xoria orhin laket.- (el pájaro de Orhi se complace.- Salguis
- Ori oilanda beltz, eluke beti leku batean erunen. (ese si fuera po-
lla no pondría (huevos) siempre en el mismo lugar. (se dice de per-
sonas inquietas.
- Ori ori, Marquinañak pelotari.- Lecube.-
- Or konpon, Mari Antón, txakufen buztanak begiak on. Olaeta
- Orobat da ariaz pitxeñari nola pitxeñaz ariari.- (lo mismo es dar
con la piedra al jarro que con el jarro a la piedra.)
- Orobat goixtañari nola berantari, emak zazoin ona aziari. (lo mismo a
la temporanera que a la tardía, da buena razón a la simiente.-)
- Ororen lanera nehork eztu lehia (nadie tiene prisa para ir a un traba-
jo comunal.- Inchauspe
- Ortik edo emendik, dakusan legez egik. (desde ahí, o desde aquí
como vieres)
- Ortik eginago, Maria Pandango. (por ahí te arregles; María Fandan-
go.- Lekeition erabiltzen
da.
- Orzaizen ediren zuian zoriak. (el piejo lo encontró
en Orzaiz).- Salguis.
- Orekan da kontuetan, ogi beroa diruetan, otza dubarik Elgetan. (en
equilibrio y en cuentas, el pan caliente en dineros el frio de bal-
de en Elgueta).-
- Orekaitik atza esan-ezkero beatza esango dabe. (de esos, si dicen
dedo, (los demás) dirán dedo del pie).
- Oronotz, galtzak motz. (Ornoz, cortos los pantalones).
- Orki zak yore umetarik yaurek egiten yuana yore (erofen) amari.
Taguarda de tres tus hijos que tu mismo haces a tu madre.)
- Orduari dagoko gauza guztietan. (en todas las cosas)-eñ suceso-
se adhiere a la hora.
- Ortzantza apirileko, arnoa bañikako. (si truena en abril, vino en
abril).-
- Ortzilare egun, nola argi kala ilun, larunbata karen lagun. (día de
viernes, como amanece así anoche, el sábado (es) su compañero.)
- Ortzilare, neskanegun, zereki argi, kareki ulum. (viernes, sábado,
según amanece, así anochece.)
- Oren hunak duhuria bilha dagiola. (la buena hora busca la fortuna)
- Ortzilarako eguna, nola argia ala iluna. (día de viernes, como la
luz así la oscuridad).
- Orduak orduari ezteutso. (hay continuo cambio de tiempo).
literal: la hora no agarra a la hora)
- Orgak idien ditzinean. (los carros delante de los bueyes).- Salguis
- Oraingo nerhabeak zaharñak baino gaiztoago dira. (los adolescentes
de ahora son más malos que los viejos).-
- Ordua doanean, doa mundua. (cuando va la hora, va el mundo.

Orekariak orekan, afantzaleak afantzan. Lekeitioko esana
Ororen ardia otsoak yan . (oveja de todos, comen los lobos)

Orak non du mina han du mia.

Horak non miña han mihia.

Ofek burutik bera yantzi bear luke eta ez betik gora. (ese debiera llevar faldas y no pantalones).-

Orain oraingo ta gero geroko. (comamos y bebamos, que mañana morifemos.

Osasuna, estimetako ondasuna. (la salud es un bien apreciable).-

Osasuna, munduko ondasuna. (la salud, fortuna del mundo).

Osasuna, mundu ontako ondasuna . (la salud (es) la riqueza de este mundo.)

Osasuseko yan gabea, etxe-probetxu . (dieta saludable, ventaja para la casa.

Osasuna ta pakea, lapiko ondo betea, ardo zafakin botea. (salud y paz, el puchero bien lleno, con vino añejo la bota).

Ostatuko neska ta bide onduko arbola, berdin. (muchacha de la posada y árbol de junto al camino iguales).

Osterantzean. Ez dago ama etsean.- (de lo contrario, no está la madre en casa.)

Ostiraleko ostotsak, berrogei eguneko euria.

Osto-intete, arto-ereite, oslo-eretzte, gari-ereite. (brote de hojas, siembra de maiz, caída de hoja, siembra de higo.)

Ostutako kandela santuen aurrean piztu.-

Otakak martxoan lore, ez da faltako eri eta dolore. (en marzo la argoma florece, no faltarán enfermedades y dolor).-

Otar guztietan sagar ustelen bat.

Othoizten ezdakiena yainkoari, befaino itsasoari.

Otsaila, firili faraila.- (febrero, tiempo revuelto).-

Otsaila, firili faraila, martxoa, bifinbi, bafanba.

Otsaila, nahiz laburrena, bera hilabete txarrena.

Otsailean aldiz eguzkitan aldiz sutantzean. (en febrero gratos al sol, a ratos al amor de la lumbre).-

Otsaileko eguzkia, txoroa.-

Otsaileko elurrak ongarrri hoberena balio du.

Otsaileko aloa, olo, martxokoa oloto ! aprilekoa ez olo, ez lasto. (la avena de febrero (es) avena, la de marzo, avenilla; la de abril, ni avena ni paja.

Otsailko, otsailko, ni basora juun da otso bizia eka (f) iko. (febrero, febrerito, yo iré a la selva y traeré lobo vivo).

Otsail txiki haserrea, ez haiz besteak baino hobea.

Otsaileko loreak ez du sagarrrik ematen.

Otsein bafiak galbaiaz ura, zafari edaraaz bere lekuri emon ez gura. (la nueva criada (trae) agua con la criba, a la vieja no se le admite ni con la herrada. Peru Abarca.

Otsoa aitaturta otsoa atean (mencionar lobo y lobo en la puerta.).

Otsoa ardien zai. (el lobo, pastor de ovejas.)

Otsoa, ardi-zai.-

Intza

Otsaila, katuil. (febrero, mes de gatos).

buruan

Otsoak afapatan dion aragia on zan anbrari xatea. (le agrada a la hembra comer de la carne como el lobo).-

Otsoak atsokerik eztau yaten.- (el lobo no come carne de lobo).-

Otsoak ez du bere aragirik xaten.- (el lobo no come carne suya).-

Otsoak eta horak ahuntzaren buruan bake. (el lobo y el perro hacen la paz a expensas.- Salguis

Otsoak mutufa otza, atsoak otzagoa. (el lobo-tiene- hocico frio, la anciana más frío aún.)

Otsoak eztu bera bezelako mandataririk. (el lobo no tiene recadista como él mismo.

Otsoak eztu bera iduri mezurik.

Otsoak otsoari gatzik ez ta lapufák lapufari laztan.- (el lobo hace daño al lobo, y el ladrón abraza al ladrón).- P.Abarca.

Otsoak nola iristea, hala sinistia. (el lobo, tal como lo trago lo cree.. Salguis

Otsoa nolako, umea halako. (cual es el lobo, tal es la cría).-

Otsoa non aipa, han gerta.- (donde se menciona al lobo, allí se le encuentra).- Salguis

Otsoaren abotik ahamen bat ere on.

Otsoaren ahotik ixtar bar ere on.

Otsoaren buztaneti ule bat .- (del rabo del lobo, un pelo).-

Otsoari, ase eta gero, ardiak errukarri.

Otsoari ihesi ta hartzak atzeman.- (huyendo del lobo, le cogió el oso.-)

Otso gosea ibiñtari . (el lobo hambriento (es) andariego.

Otxandioafa tifi tafa, ik uzkafa, nik sagafa; tela-puntan zofi zafa.- (el ochandianes, turi-tarra, tú, el pedo, yo la manzana, en la punta de la teja, piejo viejo.-

Otz lafegia zafen ilgafia ta gazteen zargafia. (el frio excesivo amortizada de viejos y envejecedor de jóvenes. Perñ Abarca

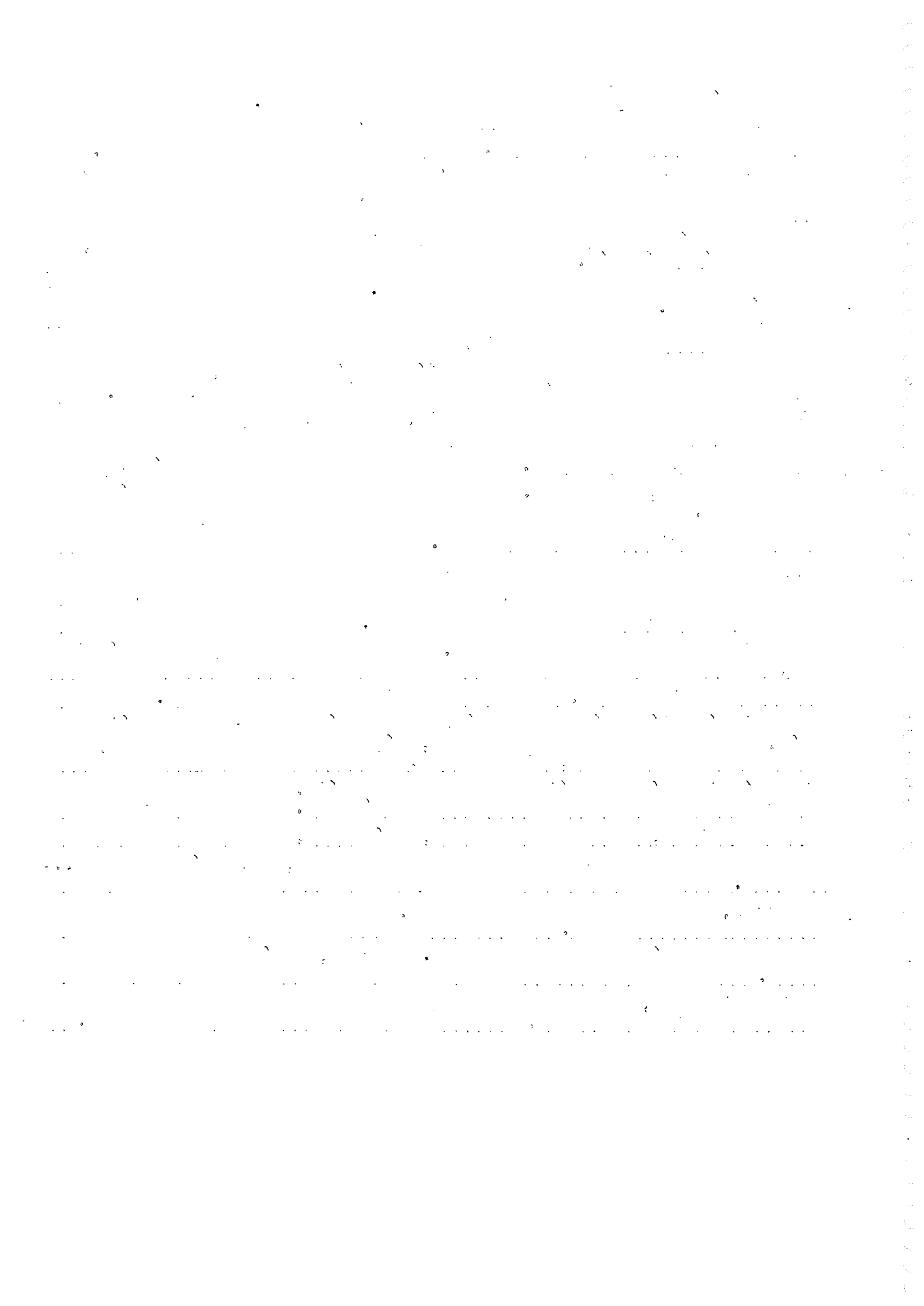
i O zer zelaia, yana ezpalego i (Oh, qué campo, si no estuviera comido).

Oyartzun i a ze kaka-usaia dakartzun i Oyarzun, ah, qué olor de m... traeis.

Oyartzun, dakartzun monedaz erantzun.- (Oyarzun, responde con la moneda que traeis vos).-

Oyartzun, datofen bestean erantzun. Oyarzun, según viene se responde.

Ozpin gaiztoena, ardo eztilik egina .- (el peor vinagre (es) el que se hace de vino dulce.- Inchauspe.-

Pagatzaile gaiztoagañik olo.- (del mal pagador , avena). Isasti.-

Pago ereriala guziak laster ari dira.- (a haya caída van todos pronto. Dathayet

Pagua edo palagua egin bagarik (sin pagar en todo o en parte.)

Pakea ezta diruz erosten.- (la paz no es comprada con dinero.

Pareak bai, andrarik ez ta umeak nai. (pares si, no (tiene) esposa y quiere niños.

Pasko maiatzeko euritsu, urte ori ogitsu.- (Pascua de mayo lluviosa ese año es adundante en pan).

Pater noster, txanpona laister.- (Pater noster, moneda en seguida.

Pater noster, zulora laster.- (Pater noster, enseguida al hoyo).-

Pater noster, gizon txut, egun ogiriik jan eztut. (Pater noster, hombre tieso, hoy no he comido el pan.)

Patrona, bi txar baiño obe bat ona. (patrona, mejor que dos malas, es una buena).-

Patxiko nerea, abakotxak behar du berea.

Patxi, putxi, diru gutxi, okela asko, Patxi Belasco. Lazcano

Patrona; atofa zafa tamauka ona, eta yo zak eixe zafez kantoia. (patrona, vieja camisa y buena manga y da con la vieja casa el cantón.

Patxi, kaka egin ta bertan itxi.- (produce excremento y dejarlo allí mismo).

Paxaren anitx, gari txiki .- (muchis arañones | poco trigo).-

Patxi, taloa yan ta ipurdia itxi.- (Pachi, comer talo (torta) y cerrar el trasero).-

Pedro Agafeko, gero ageriko (Pedro de Agafe, luego se ha de descubrir).-

Periko, Periko, gero ageriko.- (Del Baztán)

Petan, koketan, zelabridetan, pipa xapekean, kaka bizkafean. (Bernardo, ¿hilando? en sillas y bridas, la pipa en el sombrero, excremento en el hombro).

Petra, atzean zazpi letra, iñok irakuñi gura ezta. (Petra, detrás siete letras, sin que nadie quiera leerlas.

Petronila, zaude isila, baratzean azelga, aren ondoan perezila, zu egoteko isil isila. Baztán.

Piafes, atzo bai, bihar ez, eznago ni agafez andrea behafez.

Pikak gara gara, humeak hala hala .- (la picaza grazna) gara gara, (las crías, de igual manera) Salguis

Pika nolako, humea halako, (cual es la picaza, tal es la cría)

Pikaren umeak pika.- (las crías de la picaza, picazas).-

Pikaren umea nabar. (la cría de la picaza es abigarrada)

Pili, baratzeako zokoan lili.-

Pipa, pitz, efan bi hitz.- (encender la pipa, decir dos palabras.

Pipiño-urte, gari urte.- (Año de granitos de boj, año de trigo.)

Pobrea, zeruko lorea, aberatsa infernuko laratza. (el pobre, flor del cielo, el rico llar del infierno.

Pobreen zofa kanpaiak paga.- (la deuda de los pobres la paga la campana.)

Pobreza, nai duenak ar kaiza. (pobreza, quien la quiere, la caja.

Pofu eta gatz, barazkari latz. (puerro y sal, comida austera.

Phantzart, leher edo zapart (martes de carnaval, reventarse o estallar.

Phetiri Sants heñian bere puñala geñian. (el hambre, Pedro Sanz),
en el pueblo - con su puñal en la cintura)

Pobrearen poltsikoak zuloa ugari.

Pobrien esaera arin postu eta arin mostu.

Poesia da herrien jatorria. (Blanchot)

Poliki bada ere, dabilen barea badabil.

Porruata gatz, barazkari latz. Gurelako alperrak orixe nai.

Puzkaa puzkaagaz geitu oi da. (el pedacito se aumenta con el pedacito.

Prakan prakan eztago gizona (no en todps los pantalones hay hombre)

Puzkada puzkada egiten da zatia.- (a pedacitos, se hace el pedazo)

Putza ere izan ez ta puzkara dala uste, (no ser ni cuesco y creer que es pedo).

Sabelak, urak eta suak emoten daken guztia erooten dabe. (el
vientre, el agua y el fuego llevan todo lo que se les da).

Sabeldurak gaitz ditu urak. (a la diarrea le sientan mal
las aguas).- Darthayet

Saiak yan dost bildotsa, ordeko itxi dost korotza . (el buitre
ha devorado mi cordero, en cambio me ha dejado el excremento).

Saindu guziak oliokoi.

Saindu-maina otso hizana.

Sakela ta sabela bete. (llenar el bolsillo y el vientre).

Sakristan zaráren txakufa makala baiña lapufa. (el perro del
viejo sacristán, débil pero ladrón).

Salbatore, baba-lore (fiesta de la asunción) flor de haba.

Saldáari zurutadää ta artoari usikadää. (al caldo, sorbido y
a la borona, dentellada.)

Saldits, naiz astoz, naiz zaldiz. (Saldias, lo mismo sobre
burro, que a caballo.)

Salduak galdua dirudi (lo vendido parece perdido).- Isasti

Saldu edo galdu. (vender o perder).

Saldua galdua (lo vendido perdido).

Salsa nahasago, ufina karatsago (la salsa, cuanto más se re-
vuelve- tiene- olor más agrio) Salguis.

Saltzen dabilena, gáltzen dabil.- (el que anda vendiendo, an-
da perdiendo).

Salvea, katilu-saldää. (salve, taza de caldo).

San Agustín, lafak bustin.

San Andres, lau kopauan lau tremes, bosgafena saman trabes.

San Andres, txefia askan trabes.

San Antolin, nekez etofri ta yoan arin.

San Anton, besigu zafa al monton.

San Antonio, San Antonio, txafia gaixo danean. San Antonio,
eztau inok esaten odolostea yaten danean.

San Bizente, Abandokoa, lejitimoa; San Bizente Barakaldokoa,
bastardoa.

San Bizente otza, neguaren biotza. (San Vicente, frio, cora-
zón del invierno).

San Blas ta Santa Agedako feriak mutil-neskatxen ezaupideak.

San Francico ufiko linoa iru ofiko.

San Isidroren astea, atzea baiño aúrea ohea.

San Juan, artoa ta ogia kanpoan.

San Juan, zelan etofri alan yoan.

San Juan, yan-edanak yuañ.

San Juan, euli gabe, urtea ogi gabe.

San Lorentzok esku batean sua ta bestean ura.

San Lukas duk, eskolara bear duk, bestela uzkutik eramanen
duk.

San Andresetan elurra hanka azpian.
San Mark, arthorik baduk, luferai eman.
San Marko, artoak ereiteko goiz asko.
San Marko, astea, artea ereiteko astea.
San Martin, beafak bear eragin.
San Medafez uria ? befogei egunez uria.
San Migel , eldu zakidaz emen.
San Pedro, afatsaldean sartu naiz afatzaldean.
San Pedro zafearen burua gardamuak zulatua.
San Rokeak- ezkerro, luak baltz.
San Sebastian, trapata tan, mucha bandera y poco pan.
San Sebastian otza, neguaren biotza.
San Simon eta Juda, uda yoan (gau en Baztan) eta negua el-
du da.)
San Simon eta Juda, negua eldu da.
San Bizente hotz, neguaren bihotz.
San Bizente, bero, negua gero.
San Fermin ondoko igandea eulien festa.
San Fratziskok kandela piztu eta San Josek itzali.
San Jose, aurretik, edo atzetik, negualdia.
San Juan Bagillian ur epela barrillian.
San Joan, San Joan, sorgiñak eta zapoak erreta soron.
San Lukas egunean ibarrean euria, mendi-tontorrean elurra.
San Markos eguna txarra, intxaurrik eta hurrik ez.
San Markos noiz dan artoak aragiteko goiz da.
San Simon eta Judaetan, ontziak ankoraetan. (Garibay)
San Simonetan, elurra zuri mendietan.
Santa Kataliña noiz dan bexigutako goiz da ta garia erei-
tzeko hotz da.
Santa Katalina noiz da ? Besigutako goiz da.
Santa Luzia-eguna, argia gabe uluna.
Santa Luzia, ezin utzia.
Santiagoko euria, aberastasun handia.
Santa Maria Madre, txakurak yan bear nabe. Goiazan beste
efira, an be (re) txakurak dira.)
Santi manti, txafi-buztanki, Santi(ren) baratzen akefak
dantzan .
San Txilibristo, besigua ezpanetik dingilazka.
Santu guzien egunetik eguefitara aize ta euri gutxi le-
kak ganbarara.
Sapar gaiztoari aihotz gaiztoa (a mala zarza, mala podadera)
Sapar-undok behar-undo (el zarzal tiene junto a él alguna
oreja).- Salguis.

Saputs, triputs. (el esquivo -está- vacío de vientre.)

Sardina-erdi yan, sardina-erdi lan. (comer media sardina, trabajar media sardina.)

Sardina osoa yan, sardina oso lan; sardina erdia yan, sardina erdia lan),

Safi itufira doan pitxafa, edo ausi edo maskertu (el jarro que va mucho a la fuente, o se quiebra o se desportilla.)

Safi-zar eztana bafi (a menudo, lo que no es viejo, es nuevo)

San'i Patri lanatsu, bost afoa koipetsu. (Santi, patri, lanoso, cinco arrobas de fritada) .

Sapar zailari (a zarza dura), aiotz zofotza (podadero afilada)

Sartagin zafak galdatuari, ua ortikan, beltz ori. (la vieja sartendijo- al caldero, vete de ahí negro.)

Sarna (azteria) fuera (atera), sorgiñak ganbelapera.

Sartenak galdarñari, iperdi baltz (bera izanda, bere baltz.

Barzaroko falta, bere beñiko gatxa (defecto de nacimiento, mal de siempre)

Sar zerkidan limikatuz, yalki zaut horkaluz. (entró en mi casa lamiendo, lamiendo ha salido de ella, mordiendo)

Sasoian sasoiko San Antonez ospelak belarriko.

Satofentzat etzan polaiñarik egin. (no se hicieron polainas para topas -se dice cuando una prenda es demasiado fina para tal o cual persona)

Sebastian, akefa mastian.

Segura, asko il ta gutxi zerura. (Segura, mueren muchos y van pocos al cielo.)

Sei etxea beti bei. (seis la casa, llena de vacas).

Sei itegian idi eta bei. (seis, en la cuadra, bueyes y vacas.)

Sei, nik ezin azi nei. (seis, yo no puedo crearlo)

Sei, silan ere (r) i .

Sekulan ez barka zure buruari, bertzeeri beti, (nunca te perdones a ti mismo, a los demás siempre.)

Irigaray

Sekula ezdaionak fiesta, egiten daianean , engañatu nai yai.

(cuando te hace fiesta quien nunca te acostumbra -hacerlo quiere engañarte.)

Sekula gari anitz izaitzak ez du isartan urte gaxtorik.

(la abundancia de trigo nunca trae mal año).-

Semea ase eta zirzil, alaba gose eta befejin. (el hijo, harto y rompido (sic). (la hija, hambrienta y vestida.)

Semeder eguneko uria, befogei eguneko uria.

Senide urina baiño auzo ura obe.

¿Sendo nahi dituka begiak? Lot izak hire erhiak.- ¿quieres (tener) fuertes los ojos? ata tus dedos.

Senhar duenak yaun badu . (quien tiene marido, tiene señor.

Senide urinekoa baiño duzo urkoa oba. (mejor es un vecino cercano que un pariente lejano).

Señora, ezpedi joan iñora.- (señora, no vaya a ninguna parte)
Sen Mark arthorik baldin banduk , ezpaldin baduk, bilha zak.
Serorean ultzia urak derama. (la parva de la señora es lle-
vada por el agua.)
Sexta, yateko baiño ezta. (Sexta, no sirve más que para comer).
Sibhesten eztuenak ama, sinhitsiko du amaizuna. (quien no
 Cree a la madre, creará a la madrastra.) Landerretche)
Soaz vela bi aizeas (algo así como vete al carajo).
Sobera jakintsu izanez, azeria gabetu zen buztanez.
Sobera sakatu, zofoa lehertu . (por haber oprimido demasiado
ha reventado el saco.)
Sogile dantzari eder. (El espectador, buen bailarín).
Soiñeko baltzean ari zuria. (hilo blanco, en ropa negra).
Soinua entzun nahi eztuenak, ez sokari tira. (quien no quiere
oir sonido -la campana- no tire de la cuerda). Eliswanburu
Soinuaren arabera, dantza. (según el son, así la danza)
Soineko erabiliak pipetik ez.
Soinugilearen etxean, dantzaria herren.
Soinugilaren etxean oro dantzari.
Soka erraz korapilatzen nekez askatzen.
Soldadua, amaren seme galdua. Peru Abarca.
Soldaduari eta txefiari bein bidea erakutsi.
Sonua nolako, dantza. -la danza- halako.
Sorhaino igun, afopa maite (aborrece al indolente, ama la
ropa.) Salguis
Sosoak beleari - ipur beltz-
Soto bapanari on zazka bere pulzak. (a cada corral le sientan
bien sus ventosidades).
Sua ahuspean ere bero.
Sua eta ura, morroi onak eta nagusi txarrak.
Suak ez du behin ere esaten asko duela.
Suak ikutu ezkerro edonok tint egiten dau. (en tocándole el
fuego cualquiera se queja).
Sua dagon lekuan, keea; surik eztan lekuan, kerik ez. (donde
hay fuego -hay- humo, donde no hay humo, fuego no hay).
Sua ta ura belaunaz betik. (el fuego y el agua, de rodilla
abajo).
Sua ta ura azpiti.
Su gaberik ezta herik. (sin fuego no hay humo) Salguis.
Sugea ilagatik sugakumea bizi. (la culebra, aunque muerta, la
culebrina que de ella nació vive).
Suia ezta ain barna egiten, non kea ezten yalgiten (no se
hace el fuego tan dentro, que no salga el humo). Salguis
Sukhalde Tipi, etxe handi (cocina pequeña, casa grande)

Tantiruri, onok elgar iduri.

Tenprak (aldiak) emoten diona, tenprak gentan du.

Tertzera, ezezinoa yan ta etxera. (tercera compañía, come la ración y a casa.)

Thiratzten duenak korda, entzuten du danga. (quien tira de la cuerda, oye el sonido de la campana.)

Tilili eta talala kantu guzien ama da.

Tinkatuz sãbera zurda dola trinkatzera.

Tin, tin, marti kakatsa; april biribilan sartu natxatzu.

Tira ta tira, aurtengo nire uzkañak guztiak zeu (r) etzat dira

Tokaten jakoz arratoiari polañak.

Toki guztietan ilundatu ateak ersten dira.

Toki onera, auntzak adañak daukazan aldera.

Tomas, taloa yan da (ta) yolas, oera juan da ziriña, Tomás ipurziña.

Tomás Zugadi, etxera yoan adi.

Lekeitioko

Topinak galdaraari ipur baltz. (la marmita dijo al caldero culonegro)

Totoak toki guztietan óin utsik. (los perrillos en todas partes van descalzos).

Tratua tratu; gizonak poltsa, deabruak eramaten du olaño eskontza. (el trato (es) trato, el hombre, la bolsa; el diablo suele llevar semejante matrimonio.)

Tratua tratu, senañak boltsa, deabruak eramaten du olako eskontza.

Tresnak yabea dirudi. (la herramienta se parece al dueño).

Trumoa denean, lainoak haserre.

Trumoi-urte, arto-urte, arto-urte kaka-urte.- (año de truenos, año de maiz, año de maiz, año de excremento.)

Txañkia zankotik, gezurtia mihitik. (al cojo por la pierna, al al mentiroso por la lengua.)

Txakufak eginiko zauria txakufaren uleaz osatzen da. (la herida hecha por el perro, se cura con pelo de perro.)

Txakur andiak zaunka andia. (el perro grande, gran ladrón).

Txakur ausilaria ezba aginkaria. (el perro labrador, no es mordedor)

Txakur maingueri ta emazte mindunari ez bea.

Txakufak buztana ogia gatik erabilzen du. (el perro, por el pan mueve el rabo.)

Txakufak eginiko zauria txakufaren uleaz osaltzen da.

Txakufak goseak ogia ames. (el perro hambriento sueña en pan)

Txakur xoan ta (perro) sin.

Txakurra jan eraztea ez da ezer, baiño bere txabol ta guzti, geitxo da noski.

Txakurtzom nora, katutxoã hara.

Txalo, txalo ! Ederki kantatzen dezu, Zurekin eskonduko naiz.

Txalupan nagusi asko dagozanean, añantza gutxi.

Txanpon gaiztoa etxera biur. (la malataya (moneda) vuelve a casa.)

Txapela batekin bi buru ezin estali. (con una boina no se pueden cubrir dos cabezas.)

Txapel baten bafenean bi buru ezin sartu.

Txapela buruan eta ibili munduan. (vivir despreocupado)

Txaña aizeari ona gorputzari (lo malo al viento, lo bueno al cuerpo)

Txefia matatu (sic), txaramila ixikitu. (matar el cerdo, encender la chimenea.)

Txikia banintzan, aundia banintzan, maiatzean buruz nintzan.

Txakur goseak ogilagaz ametz.

Txikefentxoa laztaren, testamentuan aizenen. (el más pequeño (es) el más amado, en el testamento (es) postergado.)

Txikiz ezomenda etxerik galtzen eta aundiz ezomenda egiten.

Txilin txilin, San Agustín, kuartilu bete txakolin.

Tximistak eta ardoak denpora txarren asmoak.

Leñeio aldean erabiltzen da

Txinbilo-urte, elur-urte. (año de arañones, año de nieves)

Txindurriarentzat, ihintza uholde.

Txindufiari dakitzanean egoak, galdu oi ditu gorputza ta besoak. (cuando a la hormiga le nacen alas, perder suele el cuerpo y los brazos.)

Txintxafi min bagea sasian usteldu. (el cencerro sea badajo, se pudre en el ganjal).

Txiribiri txitxi, gure txakufak azufik asko ta maminik gutxi. (chiribiri, chichi, nuestro perro muchos huesos y poca carne).

Txirín txanketan, min dot anketan, ezkonduko naz San Ferminetan.

Txirritá kantatzen, txindurria garraiatzen.

Txitzerkoña ta elur, ni yaunaren beldur. (granizo y nieve, yo miedo al Señor).

Txokilo txokilante; martian daukat urte bete, beste martian beste bete, arduan be (re) txokilante. (Choquillo, choquilante, en marzo tienes un año, en otro marzo, otro año, aun entonces, choquilante.)

Txoniak goitik, ekatxa bétik. (pájaros por arriba, tempestad por abajo).

Txori gosea kantari. (el pájaro hambriento (es) cantor).

Txori guziak beren mokoakin yayotzen dira. (todos los pájaros nacen con seis picos, es decir, a todos gusta comer y beber bien.)

Txori itsuari, habia Jainkoak egiten.

Txori txafak kantu txafa; gizon txafak arazio txafa. (el pájaro pequeño, canto débil, el hombre pequeño, pequeña ración)

Txori txafak txinta txafa. (el pájaro pequeño, canto débil)

Txortelada istilak egiten duzu. (a gotas se hacen los charcos)

Txotxa baiño aufa obe. (mejor es el niño que el palillo)

Txuri biren eznea pertza bet. (leche de dos blancas (monedita), equivalente a medio maravedi).

Txutx egiten dionak zeuriari, bei tartera erorten zan berau. (quien escupe al cielo, se escupe a su propia cara)

Tutua jo ta gero, kaka saltzen Durangora.

U, a, a, a, a, i kanpöa.- Ez lár yanak, bai bafuko txula-buluak.
(U, a, a, a, i el exterior, no- no me lo ha producido- el comer
de sobra, sí el escozor de dentro.)

Udabafiko aizea efanendako baiño amaginafebarendako obea.
(el viento de primavera, mejor para la suegra que para la
nuera.)

Udan ixikitran gara ta negiuan kafoa.- (en verano ardemos,
y en invierno nos helamos.)

Udariak udurieki, ni ere kaieki (los semejantes con los seme-
jantes, también yo con ellos).

Ugaltearen fragantzia ezau eltan bakotxari.- (no llega a ca-
da cual la fragancia del rio).

Ugaria eta askotarikoa guztiena eta guztientzakoa.

Ugazabaren ogia erdia aña . (el pan del amo la mitad es
piedra).-

Ugazama, inpernuko deabruaren zama. (madrasta, carga del dia-
blo del infierno).-

Ukondoa ufe dago, baiña izin munik egin.

Ukondoa ufean dot, bai ezin mun egin deutsat. (tengo cerca el
codo, pero no lo puedo besar).

Umeak Aragonen, bere ume. (los niños -son- niños aún en
Aragón).-

Umeak azi ta nekeak bizi. (criar niños y vivir trabajosa-
mente).-

Umearen ikasia, etxean ikusia. (lo que sabe el niño (es) lo
que ha visto en casa.)

Umearen zentzuna, etxean entzuna. (el juicio del niño, lo,
que ha oído en casa.)

Umerik eztaukanak, ume-minik ez. (quien no tiene niños, no
-tiene- dolor de niños.)

Unaiak aritz zitian, gaztaak ager zitean. (los vaqueros ri-
ñeron y los quesos aparecieron.)

Untsa habiatu den lana, erdi akabirik. (trabajo bien empeza-
do, (está) medio terminado.)

Ura ezta solasgura (el agua no es ganosa de conversacion).

Urak eginen du bide. (el agua hará camino) Landerretche

Urak ez teramana, uhafeak (lo que el agua no lleva, el to-
rrente -lo arrastra-) Salguis.

Ura nai yuanean, ondar bean, nai ez yuanean, ez (sic) pitxe-
ran.)

Ur beröz efea otzaren lotsa (el quemado de agua caliente, tiene
miedo de la fría.)

Uraren txirristadak erakusten du iturria.

Ur berotan errea, hotzaren beldur.

Sukalde txafiko ekea, ore denboranekea. (humo de cocina diminuta, fatiga de -todo- tu tiempo).

Sufa ebagi ezkerro, ezpanetatik befa, odolodario. (en cortando la nariz fluye la sangre de labios).

Sustraiak barrenago, zuhaitza gorago.

Susun (sic) corda, atzoko dirua zor da. (Sursun corda, el dinero de ayer se debe).

Sutegitik atra ta ikastegian sartu. (salir de la fragua y entrar en la carbonera).-

Uriko edufa, zortzi ilebeteko edufa. (nieve de octubre, nieve de ocho meses).-

Ur irakinak hasieran pir, pir, geroago bor bor.

Uriko lanetan, agudo zapetan. (en trabajos de octubre, pronto en sopas).-

Urin begira ta urbil geldi. (quien a lo lejos mira cerca está quieto).-

Ur loietan, eskaluak. (en aguas sucias, las mermejuelas)

Uruneko intxaufak otsak andi, ufera yoan (a) da gutxi agiri. (las nueces lejanas, grandes ruidos, yendo cerca, pocas aparecen).-

Ur otzez efea beroaren bildur. (el quemado de agua fria (tiene) miedo del caliente).-

Urrezko orratzez dena josi liteke.

Urriaren azkenean, gaztana etxean.

Urrietan ardo berri, upeletan limurtzen ari.

Urriko tenporetan zer haize negu guztian halaxe.

Urrila, urri, ilunabarretan igarri.

Ursoak iraganez geroz, sareak heda. (después que las palomas han pasado, extender las redes) Saiguiz.

Urtara maiz dejoan jafoa (pitxafa) laster da autsi. (el jarro que va a menudo al agua, pronto es quebrado). . Lope Isasti

Urtafil otza, neguaren biotza. (enero frio, corazón del invierno).-

Urtafil- zezeleitan ikasi baiño otsoa ardi yaten ikusi gura-go. (es preferible ver a un lobo comiendo ovejas que una mariposa en los meses de enero y febrero.)

Urtarrila hotzak hila, otsaila firilifaraila.

Urtarrileko elurra brontzea, otsailekoa zura, eta martxokoa ura.

Urtarrileko hotzak leizera daramatza hartzak.

Urtarrileko lehorteak, urte guztiko gosetea.

Urteak ahoa luze du (hay que hacer economías, el año tiene boca larga.)

Urteak galendu, ajeak azaldu. (sobresalen los años, aparecen los ajes.)

Urtearen buruan ardi bekinbat axuri ilten da. (al cabo de año mueren tantos corderillos como ovejas).-

Urte askoan, txapela kaskoan (en muchos años, la boina en la cabeza).- (se dice al felicitar a alguien el día de su santo).-

Urtea urtearen gain, goiko Jaunaren dohain.

Urte bafi-bafi, txuri-belafi, daukanak eztaukanari, katilutsu bete gari. (año nuevo, orejas de cerdo, el que tiene a quien no tiene una tacita de trigo.)

Urtearen buruzko obro xatan du ilak ezik biziak.- (para el fin año más come el muerto que el vivo).-

Urdai- azpitan, Maiatz luzeak, eraman zuen. (el jamón lo lle-
vó mayo el largo).-

Urdea hil eta kufinka bizi. (el cerdo muerto y el gru-
ñido vivo).- (se dice, para significar que aun muerto, el acree-
dor, se reclaman las deudas).-

Urak ekarri eta haizeak eraman.

Urde goseak ezkuñ amets. (los cerdos hambrientos sueñan
en bellotas).- (Salguis)

Urdé ilak uzkia otz. (a muertos y a oídos no hay amigos)

Urdé minhatuak laguna nahi. (el cerdo bañado quiere compa-
ñero).-

Urde utsiari kaka mutefera. (a cerdo ciego, excremento al
hocico).-

Urduri dabil Domingo, eztan gauza onik egingo. (Domingo anda
afanoso, no hará cosa buena).-

Uren ganeko bitsean eta aren ganeko sitsean bizi da ori. (ese
vive a quien quieres boca).-

Ufengoan be (re) izango dira goseak eta aseak. (también otra
vez habrá hambres y hartazgos.)

Urhea bere ondora. (el oro a su mina).- (Salguis)

Ur beroz efea, otzaren bildur. (equivale a gato escaldado,
huye de agua fria).

Urdaia yanda garbaia (después de comer el tocino se siente
uno arrepentido).

Ur erakiak egiten du pir pir, asten denean, bor bor eta
bordelaka, anitx anitx dagonean. (el agua hirviendo hace
el ruido de pir pir, cuando empieza, de bor bor en grande
ebullición, cuando se le tiene mucho tiempo al fuego).-

Ufretxak ureskumea. (el avellano- quiere- cría de avellano)

Uria ta iduzkia, karakolen besta.

Uretan ito edo sutan erre, berdintsu.

Ufuneko heltzea ufez, hara-orduko lufez. (la olla lejana
(está) llena de oro, antes de llegar allá (está llena) de
tierra.) Luzaide

Ufuneko intxaufak begia lauso, etxatan yauri ufekoalako.
(las nueces lejanas hacen al ojo, nublado, no me correspon-
dió como la cercana.)

Ur orotan edari, borça orotan zaldari. (en todas las aguas
-tiene- bebida, en todas las puertas, tiene pienso.)

Ufuneko intxaurák otsak aundiak. (las nueces lejanas, pro-
ducen mucho ruido).-

Urhuntzez bistalik, urhuntzen gogotik. (alejándose de la
vista, se aleja del corazón) Inchauspe.

Ufia esan, da ufia izan. (decir octubre y ser octubre)

Uribañiko ura bein edaten dabehak beñiz ere gura.
(quien una vez bebe el agua de Uríbarri, la desea de nuevo.)

Ur igaroari presarik ezin leio. (a agua pasada no se puede
hacer presa).-

Urte bari, zoroak bere igafi.- (año nuevo, lo conoce aún el loco).-

Urte befi naiz urte zar Martzelino beti gältza zar. (lo mismo en año nuevo que en año viejo, Marcelino triste siempre calzón añejo.)

Urte gaiztoa okin uts. (el mal año, todo es panadero, los panaderos vacíos.)

Urteko erdia, urteko eria (emazte efana).- (la parida en el año, enferma para el año (se dice de mujeres) Salguis

Urteko euriak urtean yausi bear dabe. (las lluvias del año deben caer dentro del año).

Urthean behin da Bazko (la Pascua es una vez al año).- (contestación a quien pide demasiado. Landerretche

Urte zaharrez mikirri, eroak ere igarri zentzoak asko ez.

Urte zar Marzelino praka zar; urte befi, Martzelino praka befi. (año viejo Marcelino con viejos calzones, año nuevo Marzelino con pantalones nuevos.)

Ur tipi guziak ur handira.- (todas las aguas pequeñas -van) al agua grande. Landerretche

Ufunago, guzufak (gezufak) andiago. (cuanto más lejos, las mentiras más grandes).-

Ufuneko eltzea ufez, ondora orduko lufez edo bat ere ez.

Ufuneko intxaufak begia lauso, etxatan yausi ufekoa lako. (las nueces lejanas -hacen-al ojo anublado, no me correspondió como la cercana)

Ufun helduko da, baratxe dohalauk, baratu (geratu) gabe dohana, (lejos llegará, quien sin pasarse va despacio . Landerretche

Ufutiko befia, leena egia. (noticia lejana, la primera es verdad.) Lope de Usasti.

Uf- urte, elur-urte. (año de avellanas, año de nieves).-

Ufu-ufu, lau ziren iru poñu. (urra, urra, por cuatro maravedies tres puerros).-

Ur yonanari presarik ez.

Ufutiko intxaufak alderatzean lau. (lejanas nueces, catorce, al acercarse, cuatro.)

Ufutz-urte, elur-urte. (año de avellanos, año de nieves.)

Usainik oberena bat ere usainik ez izatea da. (el mejor olor es no tener ninguno).-

Uztail beroa, uztail ederra, geu ontzen gaituena.

Uztaileko borronbonbon ez beti goxo baina bai on.

Uztaileko trumoiak, gogoko ditu mahatsak.

Ustea, erdi ustela (el juicio -idea- medio perdido

Usoak yoan, sareak heda. (se van las palomas, se extienden las redes).-

Usteak erdia utsa ta beste erdia putza. (el juicio -la idea- la mitad es vacía y la otra mitad soplo.)

Uste gabeko palastak aundi diranak sarean sartu oi ditu.

Utsien erian okefa elege.

Utzak hona hobeagatik (deja lo bueno por lo mejor. Salguis.

Utz detzadan beraz nek hek hutsik eztagidan. (deje y por lo mismo aquellas cosas para que no haga yerros.

Uzkie istupaz duiana, suaren beldur. (quien tiene el trasero de estapa, teme el fuego. Salguis.

U, u, u, lau zurian iru poru, onak badira, eztira karu.
U,u,u, por cuatro blancas (por un cuarto) tres puerros, si son buenos, no son caro.

Uztaila erhausten, nekazaria urgulutsu. (julio polvoriento, el labrador orgulloso).-

Xabofa ta mortero, edatera geño.

Xakufa fidel azkeneraino, emaztea bertze aldiraiño. (el perro (es) fiel hasta el fin, la mujer, hasga otra vez.)

Xakufak sainga ilargiari, ilargiak bethi argi. (el perro ladra a la luna, la luna siempre calumbra) Elissanburu

Xakur alfeña kukusaz beterik. (el perro perezoso -está- lleno de pulgas).-

Xan-farin, oinak pizu ta burua arin. (guisado de liviano, los pies pesados y la cabeza ligera.)

Xapelik handienak eztu buru hutsik betetzen.

Xasko ohoina, aurthengoen urthazaile. (el ladrón del año pasado verdugo de los de este año. Salguis

Xauzale onak ikuztafi ona.

Xaxaka ibiltzeak bakea galtzen.

Kazkoan adin, aurtengoa bardin. (coetáneo del de antaño, igualado con el de hog año).-

Xefi gofi haufen, haragia yaunen. (los lechones para los niños, la carne para los señores). Salguis

Xoria ezagun da lumatik (al pájaro se conoce por su plumaje, es decir, el exterior del hombre denuncia su interior. Duvoisin)

Xori bakhoitzari eder bere habia- a cada pájaro -le parece- hermoso su nido. Darthayet)

Xori guztietatik histu bera ezta bardina. (no de todos se acepta lo mismo una broma. (literalmente, no todos los pájaros tienen el mismo silbido).

Xori xafak xinta xafa (el pájaro insignificante, tiene insignificante canto.)

Xorua beltz, umea ere bai. (el mirlo (es) negro, también su cría).- Davoisin

Xorri il vistuak bi bidar ainka (creido)

Xotxa ere beztiturik -yantzirik- eder. (también la chocha, vestida, es hermosa. Salguis.

Xuberotafa begi-nabafa lasto-motho batz efe behafa.

Yagiera onak inguruna ona (el buen levantarse, buen resultado).-

Yagiko zara ilgo zara. (os levantareis, os morireis.)

Yainkoak maite bazaitu, handrea hilen zaitu.

Yaio ezkerro eriotza zor. (en naciendo -tenemos por- deuda la muerte.)

Yaio zara-n habeis nacido- ilgo zara.

Yakiteak eztau ogirik yaten. (el saber no come pan)

Yakiz ezta inor beteten (de comidillas -principios- no se llena nadie.)

Yanak ona eidau edana. (dicen que al comer le sienta bien el beber.)

Yan bai, yan; ase bai, ase; nik eztut geiago nai, zuk ere ez naski. (comer sí, comer; hartarse sí, hartarse; yo no quiero más, tampoco vos, sin duda - se dice después de haber comido mucho.)

Yan bako edanan kalte egiten dau. (hace daño la bebida sin comida).-

Yan edanaren gozoai Kontu-emonaren gaiztoai (qué dulce es comer y beberi iqué malo es pagar la cuenta)

Yan eta hotz, barbera ezta botz.

Yan eta lan (comer y trabajar)

Yangò dot (badot) beara egingot (egingo dot). (si he de comer, he de trabajar.)

Yan nai baduk loiña, sarzak urean oiña. (si quieres comer loina mete el pie en el agua.)

Yan poru, gero, dolu. (come puerro, luego arrepentimiento,

Yan saria yangartsu. (el que come a menudo -está- inapetente.)

Yan ta edan ta pakea (eman).- Comer, y beber y dar paz.

Yaten dan lekuan aza eta arbi eztaiteke izan etxe gibelá garbi. (dónde se come berza y nabo, no puede estar limpio la trasera de la casa.)

Yaun done Laurenti, esku batean euria, bestean ilinti.

Yaungoikua luzakor, baia ez atzenkor.

Yauregiko presentak eskea ondoan. (regalo de palacio)

Yauregiko zofa baiño ospitaleko artzekoa oba. (mejor el haber del hospital que la deuda del palacio.)

Jaunen artean zein da latz gogofena? Tipi izatetik yauntzera eldu dena.)

Yaungoikoaren izenean atsoa piku ganean i Bertan bera yausita il etxakunean.) (en nombre de Dios la vieja sobre la higuera cuando cayendo de allí no se nos ha muerto.)

Yazko astoak aurten ofoa. (el burro de antaño rebuzna hogaño).

Yazko ebaslea, aurtengo urkhatzailea.

Yende edefa, yende alfeba. (gente hermosa, gente perezosa.)

Yentea edertan, du beztimentak baia aboro jenio onak. (a la gente hermosa la vestidura, pero más la buena contextura)

Yentea itxustan dei bere azañek. (a la gente afean sus azañas.)

Yente pobreak, neke dobla. (la gente pobre, fatiga doble)

Yin bezela yoan. (según vienen, así van -dineros fácil- mente ganados).-
Landerritche

Yinkoa ta Petri, tziauñi gure etxera beti.

Yinkoiloa nolako, beñak alako. (segun-sea- la mariposa, así kas noticias.)

Yiri urdu zaik besteen eltxanoa urez eta yorea ez lufez. (a ti se te ha figurado la olla ajena de oro y la tuya ni de tierra).-

Yokharia beti galtzale. (el jugador siempre perdiendo)

Yokoa ezta efenta. (el juego no es renta, es decir, tarde o temprano pierde el que juega.)

Yokoak adarñak makur. (el juego-tiene- bajas las ramas.)

Yokolariaren lastera gora ta bera, goratzea egi, erdiraino, beheratzea andaineraino. (la corrida del jugador, arriba y abajo, la subida hasta la mitad de la altura, la bajada hasta el fondo, Peru Abarca

Yokua eztuk efenta, oiloa an zegok efeta. (el juego no es renta, la gallina está allí asada).-

Yo, aita, zabala bada, palea, luzea bada, burduntzia, okefa bada, igitaria, biribila bada, poñea. (golpea, padre, si es ancho -lo que salga- será pala, si es largo, asador, si es torcido, hoz, si es redondo, porra. (fórmula popular, que se usaba al forjar el hierro).

Yon done Baladi, gutaz ufikal adi.

Yon done yustik hegalak busti.

Yofa bat, arbi bat, bi yofa, ^{bi}arbi, iru yofa, iru arbi. (una escardadura, un nabo, dos, escardaduras dos nabos, tres escardaduras, tres nabos.)

Yorea yire ta enea biren. (lo tuyo para ti y lo mio para los dos).-

Yotzen baaut ankan, sartuko aut langan, yotzen baaut begian, sartuko aut obian. (si te golpeo en la pierna, te meteré en la tranca, si te doy golpe en el ojo, te meteré en la fosa.)

Zabalik dagoen zakuan denek sartzen eskua.
Zahara ta labea ahotik berotzen . (al viejo y al horno se les calienta la boca.)

Zahar-ela, zuhur-ele.
Zahar-ele, zuhur-ele (palabras de viejo, palabras de cuerdo, o prudente Chacho)

Zahararentzat heñiz aldatzea hiltzea.
Zahar menden, zora menden (me envejeci, me enloquecí.)

Zahartasuna, bera eritarzun. (la vejez -es- ella enfermedad.)
Zahartzeak deus onik ez. (la vejez no- tiene- cosa buena.)

Zain tiratu, gora beratu, zaina bere lekuan sartu. (vena estirada, arriba y abajo, la vena entre en su lugar).-
Zaietan urun, urunetan zai, koak gara gu.

Zaietan ziogi, urunetan ere. (avaro en los sábados, en las harinas.)
Zaintsuenak dute nai gabea zain gutiena. (los más esforzados tienen menos vena en el desconsuelo.)

Zakarditik atera eta sasia sartu.
Zakharak gathuari, gathuak buztanari.

Zakua bete diru. Etxea bete diru.
Zakua bethatxuaren alde. (el saco en favor del remiendo)

Zakua sobera bethetz lehertzen da. (de llenarse demasiado, se revienta el saco.) Salguis.

Zakurak eta humeak laztanez dira hobeak.
Zakutik edo zofotik nihaurena behar diat nik. (de todas maneras me pagarás).

Zaldi madarikatuak biloa leun. (el caballo maldito, pelo suave.) Salguis.

Zalditik astora. (de mal en peor. (de caballo a burro)
Zaldizkorik ez ta oinezkorik nai ez. (caballeros -jinetes- no hay y peatones no se quiereb.

Zalea dok erotaria, artoaren orde z emoteko garia.
Zalkea, nekezaleen aalka (la arveja, oprpbio de los labradores).

Zama astunena arindukozu, eroapenagaz artzen ba' dozu.
Zama zelangoa dan Butroe orok eroa dakie.

Zamaloa, artoa ta makaloa (apellido popular, en Amorebieta). (Zamaloa, borona y bacalao)

Zamariak eñan zaun bizkarean zamanari, altapan eitz nazak ñore ufatsean, ordikiari eltzeareki egin nai yuna eneki. (el caballo dijo al que llevaba a cuestras, en la pendicula dejame andar a mi paso, al llegar al llano, haz de mi lo que quieras.)

Zamariak yon direnean, establia zera. (cuando las acémilas se han ido, cerrar el establo. Salguis.

Zamariarekin bizi bear diona onki xin bear du befidearekin, neguan xagitan laguntako eta bedatsean arapatako .(el que tiene caballo, debe entenderse bien con el vecino para que en invierno le ayude a levantarse y en primavera para cogerle)

Zamari gazteari zalduan zahafa.- (a caballo joven, viejo caballo).

Zamari hilari gibeleti olo. (a acémila muerta, por detrás avena.)
Salguis

Zantaren mandaren zofien traiña. (el peor de todos, la traina de los piejos).

Zan tiratu, zan uratu, zana bere lekuan sartu, (vena estirada, vena rota, la vena entra en su lugar).

Zan tiratu, zan uratu, zuk egin ta nik osatu, zana bere lekuan sartu.

Zapatãak zapatãa yagoten dau, abarkãak abarkãa ez.

Zapata zuriak paperez, uria denean bat ere ez. (zapatos blancos de papel, cuando llueve -no son- nada.

Zapoak ez du zangorik hausten lasterka.

Zaputz, triputz. (huraño, esquivez)

Zaragia osorik eta ginarabea ordarik.

Zaragia osorik, ginarabea ordarik. (el odre entero, el suegro borracho. (se dice que una joven esposa que sin haber entregado su dote se empeña en que su padre viva en casa de su marido).-

Zafago, beafago. (cuanto más viejo, tanto más necesario).

Zafago eta beafago.

Zafago ta zalago.

Zanko eginik daudenak lantzatra ezdokei kause baratra.

Zafago, txafago. (más viejo, más malo).-

Zafak eskapurik, gazteak ordu segururik ez. (los viejos no se escapan - de la muerte- los jóvenes no tienen hora segura.)

Zarautz, ez gari ez galauts. (Zarauz, ni trigo ni polvo de trigo).-

Zare bat egiten dionak eginen tu ein, badu zume eta temprá (quien hace un cesto, hace un ciento, si tiene mimbres y tiempo).-

Zafena, txafena.- (el más viejo -es- el más malo)

Zar eroa, gazte zoroa baino txafago. (el viejo fatuo, es peor que el joven loco).-

Zafeta, zafeta puzkafeta. (vejez, vejez, operación de cuescos.)

Zarketan zarketan asi ezkeró, etxean prenda gaiztoa. (empezando a envejecer mala prenda de casa.)

Zarren semea lenago zurtz.

Zar ta zal. (viejo y arrecho).-

Zartegiak afoitu egin badu zerbait bafonta du. (si la sarten ha hecho ruido, algo ha barruntado.)

Zartuta beartu, ezufak gogontu, puzkafa samurtu. (envejecerse y hacerse necesitado, endureciéndose los huesos y externándose el cuesco).

Zartu ta txartu. (envejecerse y malearse).

Zauriak otzituago dira miñago.

Zazpi, altzo bete zapi. (siete, un regazo de pañuelos).

Zazpi arrosa, zazpi arantza.

Zazpi galderaz egunean asko jakiten da asteen.

Zazpi, korta bete bazpi. (siete una cuadra de liendres)

Zazpi, ezkabilitza gaizki. (siete, no andamos mal).

Zazpi gai eta zazpi egun, zazpi ilabeteren lagun. (siete noches y siete días, compañeros de siete meses).

Zazpi, gure etxeko kontua etziok gaizki. (siete, no está mal la cuenta de nuestra casa.)

Zazpi, koldo bete bazpi. (seño lleno de liendres)

Zazpi, oriek badituk aski. (siete, esos son bastantes para ti.)

Zegaitik ? Zefeak aginak izanagaitik. ¿por qué? Por tener dientes la sierra. (se dice cuando alguien quiere ocultar el motivo).

Zegama, deabruak badarama. (Zegama, el diablo ya lo lleva)

Zehenak eta itsasoak, sekula nahikorik ez.

Zeinbat aurpegik, ikustez bakarrik onbideratzen.

¿Zeinbat? Erdiak eta beste arenbeste ¿cuantos? las mitades y otros tantos. (se contesta así, cuando no se quiere descubrir lo que haya.)

Zelako soinua alako dantza.

Zelan dozu izena ? Etxean txoko ta kanpoan gizona.

Zelangoa dan Butroe vorok dakie.

¿ZE? Mee, ardi txafak mee, i aren lagune, ¿qué? Mee, la oveja pequeña pierna delgada, tu compañero de aquella.)

Zenbat eta urrutia go, etxeko akordu gehiago.

Zenbat lurra bigunago arra barrunago.

Zernahi bada hemen, otsoain burua salbo. (aquí hay de todo, menos cabeza de lobo.)

Zenek esa astuari arre (al listillo).

Zerain, ankea yaso ta buztanari era (g) in. (Zerain, levantar la pata y dar vuelta al rabo).

Zelako aldiak, alako asiofaziak. ¿de que clase los huesos? De aquella clase los hechos.

Zelako ama, alako alaba, zelako aita, alako semea. (como la madre, así la hija, como el padre así el hijo.)

Zeuen osasunerako neure onerako. (para vuestra salud y para mi bien.)

Zeuen izenean ta neure gizenean. (en vuestro nombre y en mi provecho (gordara). Es fórmula de brindis).

¿Zer ba beñi? Y asko ilak aurtten ez ageri. ¿qué hay de nuevo? (los muertos de antaño, no aparecen hogaño.

¿Ze bañi da munduan ? Bakotxa bizi dala bere moduan ¿que pasa en la tierra? , que cada cual vive a su manera.

Zelangoa bizitzea alangoa eriotzea.

Zelango soinua, alango dantzaa.

¿Zer dio sutondokoak? Zer baitio suthaitzinekoak? Salguis

Zelan aita, alan seme, zelan ama, alan alaba. (de que modo el padre, así el hijo, de que modo la madre, así la hija.)

¿Zer da? Zertzeta, edefa dozu kopeta, zeure soineko efoa ofek amar dozena kortxeta. ¿que es? Zarceta, tiene vd. hermosa frente, ese vestido de su cuerpo -tiene- dos docenas de orchetes.

Zeinbat buru, hainbat gisa. (cuantas cabezas, tantas opiniones)

Zer da? Txafi (o txefi) emea. ¿que es? cerda, hembra del cerdo.)

¿Zer bafi? Zafak bafi, amufugafi. ¿qué noticias? las viejas nuevas, enojosas.

Zein itufitan ura edan dezun kontau, baiña nun edango dozun ez. (contad en que fuente habeis bebido agua) mas no en cual habeis de beber.)

Zeinbat zulo, ainbeste maratila.

Zelakoa bizitza, alakoa eriotza. (según la vida, así la muerte)

Zeinua enzun nai eztuianak ez korda tira. (quien no quiera oír el sonido de la campana, no tire de la cuerda)

Zeinua hufun entzuten da, bafi gaiztoak hufanago. (la campana se oye lejos, las malas noticias más lejos).-

Zek egin zenduan beargin? Beafak bear eragin.

Ze lagintza zamargin i Beafak bear eragin. (qué oficio es de hacer melenas! La necesidad hace trabajar.)

Zelako yaubea, alako tresnea . (según -sea- el dueño, así el instrumento o artefacto.)

¿Zelan dozu izena?(¿Cómo tiene Vd. el nombre? (unos contestan, okela gizena. carne negra, otros iperdi (o ipurdi) gizena. trasero grueso).

Zelan irabazi, alan irazi. (según se gana, así se gasta).

Zelarik nahi eztuianari eman bekio basto. (al que no quiere silla - de montar- désele albarda. Salguis

Zelatan dagonak eztu beretako onik aditzen. (el que está acechando no ve cosa buena para sí.)

Zelebon, ezin duenak ezin emon.

Zemat eraginago, zirinago . (peor es menearlo)

Zer bafi? Zafak bafi, afabiagafi . ¿ qué noticias? Las viejas nuevas, enojosas.)

Zerbait dan lekuan begiak argi, ezer eztan lekuan, eskuak garbi. (donde hay algo -tiene- listos los ojos, donde no hay nada limpias las manos,(Se dice de gitano.)

Zerbitzari aren, ezdagin zeren. (servidor de aquel, no hay por qué).

¿Zer da? Etxeko andra potzeta, edefa dozu kopeta, zeure soineko gona gofiak amar docena kortzeta.

¿Zer da? Zerdak zapatariak, mailuak efoementariak, ¿qué es? cerdas los zapateros, mazos los herreros.)

¿Zer da? Zertzeta, edefa dozu kopeta, zeure soineko efoa ofek amar dozena kortxeta.

¿Zer dio sutondokoak? Zer baitio suthaitzinekoak.
¿Zer da? Baratzean zerba. ¿qué hay? Acelga en la huerta.)
¿Zer da befi? Y az il zena, aurtten eztela ageri.
¿Zer da? Txafi -o txefi) emea. ?
¿Zer dá? Zertzeta burduntzian puntan efeta? ¿qué es ?
Zarceta, asada en la punta del asador.)
¿Zer diozu Mikhele? Bertzeek diotena nik ere.
Zereginetan herririk herri hizlari ibiltea nabarmendu da-
be askok.)
¿Zergatik? Argatik. ¿Porqué, por aquello.)
Zer ikusi, a ikasi.- (lo que se ve, se aprende)
Zer ikasi, gala (así :) ikasi.
Zefi aulak ezkuña amets. (el cerdo débil, sueña en bellotas)
Zer ikusi, hura ikasi.
Zeria ezta adinaren, baizik aginaren. (no es la edad, sino
alimento lo que forma al cerdo).-
Zertako? Artako.(¿para qué? Para aquello)
Zertan hasi, hartan bukatu.
Zeruak ez die gaiztoei eguzkirik ukatzen.
¿Zer zan? Eznea pertzan, kafoka ertzean jan emenzan.
Zeruak eztik abe, beafik. Irigaray
Zethaxua, befi dena, hotzeko gero ene, saguaren hortzeko.
(el cedazo, mientras es nuevo para el tabique, después para
el cliente del ratón.) Salguis.
Zeuk egin dezakezuna ez utzi besteen gain .
Zeuk neuri esateko txoriefikoa i nun daukazu eñirik txo-
ririk bakoa)
Zeurea eginartean, mantso, zeurea eginezkero, zantzo ta zantzo.
(hasta hacerlo vuestro, manso y manso, después de hecho
lo vuestro, relinchido y relinchido.
¿Ze urrun da hemendik , nire Euskalerrria, urrun ama laztana,
urrun etxadia.
¿Zezina i Amaikak bauke ezina i (Cecina i Cuantos tienen imposi-
bilidad.)
Zintzuña palao, sábeta ordoki. (la garganta es cuesta, el
vientre en planicie).-
Zinzafi mihi gabe hotzean higa. (cencerro sin badajo, se
gasta el muro. Salguis)
Ziraunak esan eiban, Itsaia nazan lez banantz argia, galduko
neuke mundurik erdia.
Ziritik zotza, zotzetik ziria. (de la cuña- nace- el palo,
del palo, la cuña.))
Zomat asto, kainbat uzker. (cuantos burros, tantos pedos)
Zorak zor ta lořak lor bizi da ori. (ese vive sin importarle
un ápice por nadie)
Zofa, lofa .- (la deuda, tributación).
Zoinek bera nolako, besreak uste halako.

Zor beña baño artzeko zafa obe. (mejor es el crédito viejo que la deuda nueva).

Zor dauenak pagua edo palagua egin bear dau. (quien tiene deuda ha de hacer pago o halago.)

Zordun gaiztoaganik olo, hura ere ez oro.

Zor gaitzaganik olo, hura, ere ez oro. (de mala deuda, avena y aún ella no del todo. Salguis

¿Zoriak nor du laguna? Partza, Yauna ¿ a quien tiene de comp
compañero eK piojo?

Zofi il biztua baño pizti txafagorik: eztago, (no hay
por insecto que el piejo muerto resucitado).

Zoriona eta ilargia aldatuz doaz.

Zornotza, ango jenteen zor otza i Zornoza, qué gente la
suya tan estirada.

Zoroa dek eñotaria, artoaren truk emateko garia.
(aficionado es el molnero a dar trigo a cambio de maiz.)

Zoroak egin, eroak egin, egin egin. (hágalo el loco, hágalo
el fatuo, lo ha hecho está)

Zoroak itz ainitzez ere guti eñaten du. (el loco, aún con
muchas palabras, dice poco) Irigaray

Zoroak oro eñanikan ere, gelditzen da zer eñan. (aunque el
loco diga todo, queda -algo- que decir.

Zoroen eztia gozoa guztia , (la miel de los locos, toda
ella es dulce.)

Zorra, norbera baina, inorena hobea.

Zor ta lor gelditu. (quedarse acribillado de deudas, a la
cuarta pregunta).-

Zortzi, bizirik eortzi.- (ocho, enterrar vivo.)

Zortzi, ik bete mortzi. (ocho, tu siempre).

Zortzi, otzara bete zorki. (ocho, un cesto de rodeznos).

Zorzafa, izen txafa. (vieja deuda, mal nombre).

Zor zafa, zor txafa. (vieja deuda, mala deuda)

Zozoak beleari, buru beltz. (el mirlo (tordo) al cuervo:
cabeza negra).

Zozoa, efe ta gozoa, egosita miña, gozo ipur-zikiña.
(el tordo, asado sabroso, cocido picante, todo de trasero
sucio).-

Zozoak beleari: ipur-beltz. (el mirlo al cuervo:culinegro.)

Zu andi ta ni andi, biok andi. (vos grande y yo grande,
grandes los dos.)

Zu andi ta ni andi, guk egingo dogu Garamendi. (vos gran-
de y yo grande, nosotros haremos monte de helechos)

Zu andi ta ni andi. ¿nork guri ataria yañi ? (vos altanero
y yo altanero ¿ quién nos prestará la cena?

Zu beti ero, otz eztana bero (tu siempre fatuo, quien nó tiene frio -tiene- calor.)

Zuek biok baño obe bat ere gabea,

Zuhainak badu bere zuhatza, yentek, hun eta gaizto, bere silatsa. (el árbol tiene su savia, las personas, leño o malo, su destino.)

Zuhain denak adar eihar. (todos los árboles -tienen- ramas secas).-

Zuhaitz onak itzal ona. (el buen árbol, buena sombra)

Zuhamuan ziminoa zenbatenaz gorago, hanbatenaz haren uzkia ageriago. (cuando más, silva el mono en el árbol, tanto más aparece su ano.)

Zu handi ta ni handi . ¿ nurk eñanen dio gure antoari hafi? (Vos grande y yo grande¿quién dirá arre a nuestro burro?)

Zuhufak bi hitz aski. (el prudente -tiene- bastante con dos palabras.)

Zuhurtza zaharrago, zuzentzen zailago.)

Zuhufak hitz erdiz aditzen. (el cuerdo entiende con medias palabras.)

Zuhufak luzaz phentzatzten eta laster obratzen. (el cuerdo piensa largo tiempo y ejecuta pronto.)

Zuk badakizu zer sarean. (Bilboko uzkarra).-

Zuk ori egin orduko gatza loratuko da.

Zuk zeure lekuan egizu lo, nik neure lekuan egingo dot eta. (no se meta vd. en once varas.)

Zuloa baiño zarpa ohea. (más vale andrajo, que agujero.)

Zulo bakarra duen sagua katuak laster harrapatu.

Zulo bakotxari laakoa. (a cada agujero su clavija)

Zulo bat itxi ta beste bat iriki. (cerrar un agujero y abrir otro. (se dice de uno que está envuelto en deudas).

Zunhafari ez eska gari (al olmo no le pidas trigo.)

Zura beñago, aña bañenago.

Zura berago, hafa barnago. (se aplica a personas demasiado condescendientes).-

Zura mardoago, aña barnago. (cuanto más blanda es la madera, tanto más adentro se mete el gusano.)

Zufaren poltsak bi zulo. (la bolsa del avaro -tiene- dos agujeros.)

Zur bereti ziria. (cuña de la misma madera).- Salguis

Zure etsairik andiena, zure burua lehena. (tu mayor enemigo -eres- tu mismo el primero.)

Zure izarra billatzen ba' dezu, gizonen ametsik aundiena
bete dezu.

Zurekin fiatzen ez denarekin, ez fiatu.

Zure kontuak ezin esan daikez mutuak. (tus cosas no
puede decir las el mudo.)

Zuretik ziri, azitik bihi. (de la madera - sale- la
cuña, de la simiente (el) grano.)

Zurginaren etxean, jarlekua koloka.

Zuri baten pupua, eta lau zuriren trapua. (dolor de un
cuadrante - de una blanca- y trapo de cuatro blancas o un
ochavo.)

Zufu ta pufu. (comer) a dos carrillos.

Zufut eta mufut.

Zufut eta pufut.

Zuretzat latin, niretzat yakin. (para tí latin, para mi
cosa sabida) Landerretche)

Zufut eta pufut era batera ezin leiz. (trago y -soltar-
cuescos no se puede axla vez.)

Zufust eta maumau i Txakufak yango alau. (trago y mastica,
ojalá te coma el perro)

Zufut eta maumau, sakelak badiran. (trago y masticar, el
bolsillo ya dura).-

Zuufak naiago du andi agertu baiño izan. (el producto
prefiere ser a aparecer grande) Irigaray

Zuzenbide bietan.

B I G A R R E N Z A T I A

Aariak eta auntzak gora-goraka ta agiraka dabiltzenean euria egingo dau.

Abenduko lainoa, euria edo hegoa.

Abenduko lainoak hegoa edo elurra.

Abenduko eguna argitu orduko iluna.

Aberats izatea baino, ospe onahobeago.

Aberatsen eskailera, irristakorra da.

Abereak, zugaitzak, udabarria eta izadia maite izatea erraza da.

Ez da ain erraza, baiña, gizakiak ulertzea ta alkar jasatea.

Abere ta egazki geineak ezkertiak dira; bai atzaparka bai ostikoka, ezkerrez egin oi dabe.

Abia hadi astiro,

Abstraktutan.

Absurdua delako sinisten dut.

Abuztuko euria, ardoa eta eztia.

Abusuak ez du kentzen usua.

Adiaz eta negarrez malkosko aran ontan.

Adimendu sendoa gorputz sendoan.

Adiskideak etsai.

Adizkide berri bategatik, ez utzi zarra.

Adiskide gabeko bizitza, auzo gabeko heriotza.

Adiskide-legeak austen dabezanak, izango dauz miñak ondo mereziak.

Agindu zorra esan oi da.

Adiskide txarragaz baiño, bakarrik obeto.

Adiskide zaharrik, kontuak berririk.

Aditzea da nagusien oinarritzko lanetariko bat.

(José María Tobar)

Agian munduarentzat "norbait" besterik ez zara izango, baino "norbaitentzat" mundu osoa izan zaitezke.

Agintariak izan beharko luke linguistikokoak betetzen lehenak.

(Fernando Lázaro Carretero)

Agintari batzuk engan ez dago siniesterik.

Agintea eskuratuta gero, atzea eman.

Agur, amatxo, agur betiko, ama, ez egin negarrik.

Agure onari ez aterik itxi.

Ahal dugun legez eta ez nahi dugun legez.

Ahaleginik gabe irakurtzen dena, zenbaitetan ahalegin handiz idatzitakoa izaten da.

(E. Jardiel Poncela)

Ahateari igerika irakastea.

Ahaztu jast ! Esaten duenari, Astue kortan ta mandue etxien erantzuten jako.

(Bermeoko esana)

Ahoan duenari min, eztia zaio samin.

Aho ertzitik ez da eulirik sartzen.

Aholkua eskatu bai, baina nahi duguna onespena besterik ez da.
(Coltón)

Ahorako bidean sasirik ez.

Ahozabal luze logura edo gose.

Ai garaituen. i

Ai gizon bakarraren i

Aingeru kalean, deabrua etxean.

Aipamen bereziaz.

Aita alferraren umeak, ogi gutxi eta grina asko.

Aita Barandiaren engandik badaukagu zer ikasi.

Aita biltzaileari seme barreiari.

Aita kanpotik denean, gogorrena nagusi etxean.

Aitak nekez egina, semeak aise gastatu.

Aiz ahaztua, ez eskertua, ez ordaindua.

Aizto kamutsak behartza ebakitzen, ez makila.

Aita diruduna izan arren, izar ederra egin atrapau.

Aitaren begirada bat, amaren belarrondokoa baino minberagoa.

Aitzakia bila dabilenak, beti aurkitzen du.

Akats bakoitzak irakasten dio gizakiari jakin behar duen zer-
bait. (Charles Dickens)

Akats edo gezur bat martzan jarri eta haizatzeko nahikoa da
horiek deusestatzeko baino askoz denbora gutxiago.

Akerra aker, adarrrik gabe ere.

Akerra ikusi dogu baratzean jaten, makilla ikusi dogu akerori
joten. (Abesti baten asiera)

Akuiluaren kontra, ostikoa alferrik.

Alaba bi eta hiru seme, adinon ume.

Alaba ezkon ezak nahi denean, semea ordu denean.

Alaba gaizki ezkondua etxera bihur.

Ala ba zan, kalabazan Bitoriko plazan xaguxarra, dantzan.
(Dantzan)

Alabaren aurra geurea, semearen berea.

Alaitasuna ez datza gaietan; gure arimearen barruen baiño.

Alda ezodadin.

Aldamenekoak, beti ondo bizi.

Aldatzekoak aldatu besteak beste.

(Frantziako esana)

Alde gurrez, aldiz aurretik.

Aldi hartan i

Aldi oneitan irakurri baiño gehiago idazten da.

Alerik ez duen sagarrondoari, harririk ez.

Alferrak alferrik dauzka eskuko bost behatzak.

Aldiz aldiz, zapatariak zaldiz.

Aldendu, alegiñez, geiegi kerietatik.

Alferra lehena jatera, azkena lanera.

Alferraren atxurra herdoilak jan.

Alkate arengandik ez du erantzunik jaso, idazkariaren gandik bai.

Alperkeria dogu munduan gose guztien sustraia.

Alperra beti atxaki billa, nundik lanai iges eingo.

Alferrik nekatu baino hobe da geldirik egon.

Alperra ez tala txarto izango, finak dabilten lekuan.

Altxatzen den gauza urre bihurtzen da.

Ama bat amama biurtzen da semeak eginiko barrabaskeriak aztu egiten.

Ama gaxoen negarrak aizkatu ditu baztarrak.

Amaierara heltzea, hasierara heltzen da. Amaierarik hasten gara.
(T.S.Eliot)

Amandre Santa Inés, bart egin dot amen.

Ama perrie.-Kaka zaharra! Zentzuan. Adibidez: Ama perrien imiel Nagusiak imiei, zeozer txarra egiten dabenean.

(Bermeoko esana)

Amaren hutsunea ezin da inork bete.

Amari egindako zorrak ez dira inoiz ordaintzen.

Ama txakurren trunkuei Pauso andidxe.

(Bermeoko esana)

Amena sukaldeko telebistan kontu-kontari.

Amerikan ere txakurrak oinutsik.

Amets eta usteak beterik ez da zorionei arkitzen.

Amorezko ezkontzea, dolorezko bizitzea.

Amuarrainak begi bim sei ezkailuk hamabi.

Anai biren erdian ondo dago mugarría.

Andra lodiak baltz jantziten dira, ta argalak zuri.

Andra Mari martxokoa ezkeru, kukua agertzen da.

Andreari emanak eta katuak eramana ez dute bueltarik.

Andrea, sua eta itsasoa guztiz da gaistoa.

Andre bakartia bada, haren inguruan berriketak ez dira faltako.

Andre ederra eta kristala beti arriskuan.

Andre ederra etxean gerra.

Andre Maria, zeruko izar garbia

Andrerik txikienek ere, etxea betetzen du.

Andres, lahu kopa eta lahu tremes.

Animo berberaz.

Antolatatu egiten gara zer bait egin aurretik, egiterakoan dena nahas ez dadin.

(A.A.Milve)

Antzarrak, batera ta bestera, egaz dabilzanean, eta itxas antzarrak urperatzen diranean euria egingo dau.

Antzineko krimenak epaitzen dituenen maite du gizakiak justizia.

(Armando Salocrou)

Apaltasunak guztiak bereganatzen ditu.

Apezak azken hitza bere.

Apirila ona ikusi duenak, ehun urte bizi beharko du.

Apirilean zenbat izotzi, miatzen beste hainbeste elur.

Apirileko lorea hari batetik zintzilik

Apirileko lorea, urrea baino hobe, maiatzeko lorea, batez baino hobe.

Apirileko trumoi, berrogei eguneko eguraldi txarra.

Ardia ahuntzari ile oske.

Ardiak, beeka egonik, ez du jaten belarrik.
Ardi batek ez du artalderik egiten.
Ardiaren erruak bildotsak ordaindu.
Ardi bat doan bidetik denak.
Ardi beltzik gabeko artalderik ez.
Ardien kulpak bildotsak ordaindu.
Ardi herren asko, artzain txarraren seinalea.
Ardi kakak.- Loi tantak.
Ardi txikidxe, beti bildots.- (Pertsona txikidxe, beti gazte.
(Bermeoko esana)
Ardi galdu lez.- (Erdi galduta dabillenari esaten jako.
(Bermeoko esana)
Ardi lapurra, beti jauzika.
Ardoa, dirua eta andreak, gizóna harrapatzeko sareak.
Ardoa barrura, sekretua kanpora.
Ardo onak gizonaren biotza poztan du.
Ardoak esan zuen: Ni naizen tokian ez da jolasik gabe izango.
Ardoak salatzen, nor nor den.
Ardo eta adiskide, zaharrago eta hobe.
Ardo onak eta sendagileak zahartu egin behar dute.
Ardoa ona, neurritz edan ezkerro.
Arduragabeen etxean haize freskoa goizean.
Arduraz zaindu zeure izen ona.
Are gorago, oso bikaina.
Arenoa irabaztean garaipena ospatzen bada, zenbat handiago den
gizakiak bere buruan irabazten dionean.
Argitasun gehiago. (Alemaniako esana)
Argitzeke, konpondu gabe.
Arimak ez luke ortzadarrik izango begiak malkorik ez batute.
(John Vanu)
Arima mesprezagarri batetan.
Arima onari euri.
Arimaren leihoak eta ateak, begiak.
Arima sarritan kulunkatzen da begiekin batera.
Arima ematen duenak birritan ematen du.
Aristenen esana, alperriko gauzak aztuten ikastea.
Ariz-Ariz zeaten da burdina.
Arpegi alai ez eroan neke lor ta atsebakeak.
Arnasa hartu eta putz egin biak batera ezin.
Aro batek hiriak eraikitzen ditu. Ordu batek txikitu egiten
ditu. (Séneca)
Arpegi alai ez eroan neke, lor ta atsekabeak.
Arraina eta berritsua, ahotik galtzen.

Arrain handiak txikiak jaten dauz.

Arraiñak zakatzetatik artzen dute atsa (arnasa)

Arrak, ugari, lur ganera urteten dabenean euria egingo dau.

Arranoa hegan baino txepetxa eskuan hobe.

Arranoak ez du eulirik ~~harrapatzen~~.

Arranoari ikusteko modua ematen dion eguzki berak itsutzen du hontza.

Arratsean sagar bat jaten duenak, medikua etxetik ateratzen du.

Arrats gorri, goiz aize.

Arrats gorrim goiz aize edo euri.

Arrats gorri goiz argi, goiz gorri, iluntze iturri.

Arraultzetik, i (Horacio)

Arrausi luzia, loa edo gosia.

Arrautza gutxiko oiloak habia nik ez.

Arrekosillo.- (Nonor kokotean eroateari.)
(Bermeoko esana)

Arrelepo. (Nonor lepoan eroateari.)
(Bermeoko esana)

Arriko trapulez egon.
(Bermeoko konparaketa)

Arrimandoka edo arremandoka. (Lan masko eta gogorra egiteari.)
(Bermeoko esana)

Arriskuari ~~arres~~ begiak ezarri, kalte handiak ez daitezen etorri.

Arriskutik bizirik irtenak.

Arrokeria bide dala, edozer gazta galdu liteke.

Artea luzea, baiña bizitza labur.

Arteriozko, fantasiako komedia.

Artistaren lana natura kopia tzea besterik ez balitz, ez legoke ispilua baino artista hoberik.

Arto opila, egin berritan guri.

Artorik merezi ez lukeen hamaikak, ogia jaten du.

Artzainak haserratu, gaztak agertu.

Artzan ariléz. (Bermeoko konparaketa)

Arzazu zeure zillarra, eta ekatzu nere semea.

Asaben ohituren arauera.

Aseak gosea ezin ikusi.

Asek goze ez dakusa.

Askatasunaren ontasunak jasotzen nahi dutenek hura defendatzen hartutako nekea jasan beharko dute.

(Thomas Paine)

Askatasuna erosteko garestia saltzeko merkia.

Aski dakit, bizitzen badakik.

Asko agindu gutxi eman. -

Asko ba-duk, asko bearko dut.

Asko balio dau indarrak, gehiago buru azkarrak.

Asko dezake eskuak, baina gehiago buruak.

Asko daki zaharrak erakutsi beharrak.

Asko dira deituak, gutxi, ordea, hautatuak.

(Evangelio de Mateo)

Asko edukitzea baino, nahiko edukitzea hobe.

Asko eta txarra baino, ona eta gutxi hobe.

Asko ez bezalakoa

(Luis XIV)

Asko hitz gutxitan.

Asko ikusi eta gutxi ikasi.

Askok ba-dute, ispillu ontan, zer ikasi.

Askok inoren burutik pentsatzen du.

Askoren astoa goseak hil.

Askoren mina, leloaren atsegina.

Askoren mina, tontoen atsegina.

Askoz hobeto ezatzen da, eta gehiago irauten du, agintekeriaz ezartzen ez den mezuak.

(José María Tobar)

Askotan ideia bat defendatu beharrean, geure burua defendatzen dugu argudiatzen dugunean.

Asperduraren aurkako sendagaia da jakinmina. Ez da jakin-mina osatzeko sendagarrik.

Astiro dabilena urrunera heltzen da.

Astoak astoa laztantzen.

Asto-astoka, mando-mandoka.- (Arrelepo olgetako lasterketa)

(Bermeoko esana)

Astoa sedako mantua jantzita ere, asto.

Asto baten gainean bestea alajaña.

Asto baten kaskezurra begiratzen zegoen Pandolfo sendagilea eta auhen asten samurtuta " Hara zer zaren" bota zuen.

Asto jaidxo ta mando hazi. (Beti astokillue)

(Bermeoko esana)

Asto kantsaue.- (Alperra edo beti kantsata dabillena)

(Bermeoko esana)

Asto zatidxe edo astokillo.- (Pertsona traketza: Zu zara asto mando i Kendu hortik astu hori.-)

(Bermeoko esana)

Astuen ostikadie baño hobie da i Zeozer dok hori be. (Zentzu-
nean)

(Bermeoko esana)

Astue jjuen ta mandue etorri.- Etorri ta jjuen, kasurik egin barik.

(Bermeoko esana)

Astun tapilez etor jaku.

(Bermeoko konparaketa)

Atarian.

Ateak zabalago, lapur gutxiago.

Atea zabalduten badozu mamoa sartuko da.

Atean uso, etxean otso.

Ate bat ixten denean, beste bat irekitzen da.

Atentzinue deitsuten, edozelan i (Bermeoko konparaketa)

Atsegineko zamak, nekerik ez.

Atsegin zaionarentzat, aker-adarraren salda baino hoberik ez.

Atzean bezala.

Atzerri, otserri.

Atzetik gizon gaiztoak zorrotzik beren aiztoak.

Atziñeko komediantien esakerie.

(Bermeoko esana)

Atun handidsek.

(Bermeoko esana)

Atzamarra eman, eta besoa hartu.

Aukeraren aukera, azkenean okerra.

Aurreko egoera, gauzak dauden daudenean.

Aurrerantzean, ez dot inor berbaz iraunduko, ez dot inor eze-
tsiko.

Aurrera egiten ez duena, beti atzeraka.

Ausartzi akometatzen da erdi garaitzea.

Austriari dagokio unibertso osoa gobernatzea.

Autsi urraturik ez du orrek.

Auzoareneko behiak erroa luzeago.

Auxo ona, adiskide ona.

Auzoko artoa, etxeko ogia baino hobe.

Auxo on duenak, begi lo on.

Azaroa azaro, erein eta itxaro.

Azeak berea kirtena, ta aritzak bere arikoa ezpala.

Azeria predikatzen denean-ari, gogo emaiok heure oiloari.

Azeri zaharra, goizean goiz lanean.

Azeri zaharrari ilea joan eta buztana soildu, baina larrua
gelditu.

A zer nolako artista haundia hiltzen den enekin.

Azer pareka karakola eta barea.

Azitik dator landaria.

Azkatasuna doe bikaina ik zoriontsu dagik gizona.

Azkatasun eguzkia basotik irten da.

Azken adioa, azken agurra betiko agur.

Azkenak baina ez txikiak.

Azkenetan, azken orduan.

Azken modara.

Badaude oiharra zeharkatzean, egurra besterik ikusten ez duena.
(León Tolsto)

Badaude beraiek bakarrik denbora galtzen ez dakiten pertsonak,
eta lanpetuta daudenen kaltegarri suertatzen direnak.
(De Bonald)

Bai zorionekoak, baserritarrak duten ondasunaz konturatuko
batera.
(Virgilioren bertso)

BAIMENAZ !

Baina higitu egiten da hala ere.

Bai titeke. ! (Errusiako esaldia)

Bakea da bomba atomikoari aurre egiteko armarik indartsuena.
(Albert Einstein)

Bakea egiteko beharrezkoa dira gutxienez bi lagun. Gerra egiteko,
ordea, nahikoa da bakar bat.
(Chanberlain)

Bakea ez da diruz erosia.

Bakea ez da gerri eginez sortzen.

Bakea zuhekin.

Bakerik nahi baduk, egon pres gerrarako.

Bakoitza bere tokian danean, guzia ondo.

Bakoitzak al dagigun giñean euskal-arazoari jo dezagun ba.

Bakoitzak bere irudia erakusten duen ispilu da portaera.
(W. Goethe)

Bakoitzak bere lurrari oniritzen.

Bakoitza bere zaletasunen batek zorutzen du.

Bakoitza bere zoroak bizi.

Bakoitzari berea, ez ostu iñonenik; au da zuzenbidea, bestela
ezta gauze onik.

Bak oitzak bere taiuan gauzak artu bear dauz.

Bakoitzari berea, hori da legea.

Balego eta balitz eñkarren atzetik dabiltz.

Balioaren arauera.

Baliteke zure bizitako egoerarik okerrenak onenaren hazia barruen
izatea.
(José Kogel)

Balitz "ek" eta "bagenuk" k, ez dute etxea artoz betetzen.

Balitzko erroteak irinik ez.

De Barazkiek egoztean botatzen duten usaina gutxiltzeko jarri ure-
tan, koilarakada beti azukre.

Barkatzen ikasteko, barkamena hartu behar du.

Batak besteen bekatuak esanez aitortza onak.

Barruan -bere kantuan.

Barruko dirua nok atara, leiaketa polita sortzen da.

Basamortuan dei egiten duenaren boza.
(Donibaneko hitzak)

Baratzea ta usategi aberasgarri.

Baserritarrak gera gu, ezin netzake ukatu.

(Abesti baten asiera)

Basokaballuen pausus.- (Ibilkera torpiri)

(Bermeoko esana)

Bata ezagutuz, gero, besteak ere bai.

(Virgilio)

Bataren gaitza, bestearen ona.

Bat doan lekutik beste bat ere etorriko da.

Batasunak indarra dakar.

Batean erori, bestean jaiki bitartean ez dabil gaizki.

Batek arrosaren kolorea maite, besteak usaina.

Batek ez dauka arrazoi guztia.

Batek nahi ez badu, ez dago haserterik.

Batez be beran egunien.

(Bermeoko konparaketa)

Bazpidselakue.

(Bermeoko konparaketa)

Batzuek hitz egiten dute isiltasuna zaratara baino mehatzugarria-
goa iruditzen zailako.

(Margaret Halsey)

Batzuen goiburua benetako gizona izatea da. Besteek, ordea,
gizon baten itxura izatea da.

Batzuentzat, zozketaren ostean erositako loteria billetea da
esperientzia. Ez du ezertarako balio.

Batzuetan irri, bestetan negar, horra munduko bizia.

Batzutan, kanpoko engan, etxeke engan baino gehiago pentsatzen
dugu.

Begia begi truk eta munduak itsutute bukatuko da.

(Ghandi)

Begia noraino, gogoia haraino.

Begiak asko ikusi eta gutxi sufritu.

Bagibakarren artean begi bat itxi.

Begidseh, ur handiko lotsilez.

(Bermeoko konparaketa)

Begidunak izan arren, ez dakuzate.

Begiratzen duenaren espirituan dago gauzen edertasuna.

(David Hume)

Beha lehenik, mintza azkenik.

Behar den bezala (koa)

Behar ez dena, merke erosi arren, garesti.

Behar ez den belarra, erein gabe erne.

Behargile gaiztoa, irakasle on.

Beharra ez dago giro ederraren begira.

Beharrak ez du legerik.

Beharrak zaharra merkatuta.

Behartsu bizi bahaiz, aberats hilko haiz.

Behean bezala i

Behiak ez daki zer balio duen buztanak, galduta baizik.

Behiak on du larrea hobeago jabea.

Beidxe lez loditsute.- (benetan lodi)

(Bermeoko konparaketa)

Beiran i (In vitro)

Bekaitza argal dago, aginka egiten daualako, baiña ez dau jaten egiten.

Bekaiñkeria eta garrotea elkarrekin joaten dira beti. Bata bestea elikatzen dute objektu bera desiratzen dutelako.

(Jean de la Bruyère)

Bekaiñtzen isiltasuna da egile batek jaso dezakeen gorai-pametik handiena.

(Ramón y Cajal)

Bekaiñti eta haserre, biziaren laburtzaile.

Bekerekak. (Itsasoan olatu txikiak sortzen daberen zuritasunei.)

(Bermeoko esana)

Belar gaizto, ezta inoiz ilko.

Belar gaiztoak, zainak luze.

Belarridunak izan arren ez dantsute.

Beldurra bera zaldi.

Beldur darentzat ilunabarri.

Beldurrak eta amodioak, dena handiago egiten du.

Beldurrik ez, bururik ez.

Beldurrak, oinetan hegalak jartzen ditu.

Belenen jaio zaigu Jainkoa.

Belengo berri ona dakargu poz-posez.

Beltz guztiak ez dira ikatzak.

Benetako lagun engandik beti ikasten da zerbait.

Benetako lagunek soilik psaten digute aurpegia zikina dugula.

(Siciliako esaera)

Benetako anaitasunean ez du inork agintzen; bñek obeditzen dute.

Benetako zoriona haren beharrik ez izatea da.

(Séneca)

Berariaz, apropos.

Bere argi edonun arin zabaltzen da.

Bei zarrari orbiden neke da irakasten.

Benetan garesti ordaintzen du gizarteak bere seme-alabak abandonaturik uztea.

(Concepción Arenal)

Berandu eldutea, ez da astirik-eza, begirune-eza baiño.

Bentura dadinak , ez dadinak ez eta bartza.

Bere burua ezagutzea da jakitea.

Berdin da alfer egotea eta alfer lan egitea.

Bere buruaren jabe bere sentzuaz.

Bere burua ez, beste denak ezagutzen ditu gaizki-esaleak.

Bere dantza eta musika dira herri baten adierazpen oinarri-
koa.

(Agnes Demille)

Bere garaiari; dagokioneen.

Bere laguna bakarrik uzten duana kobarde bat dala esan leike.

Bere herria maite ez duena ez da bere aitaren semea.

Bere gisako.

Beren mendekuetan gizakiek arreta handiagoa eskaintzen dute ira-
gan gaizkiaren handitasunari , itxaron dezaketen ongiaren- han
ditasunari baino.

Bere (n) tokian; jatorrizko tokian.

Bere ohiko hegadan giza espiritua ez doa gozarren batetik beste-
ra, itxaropen batetik bestera baizik.

(Samuel Jhonson)

Beretzat asko behar duenak besteentzat gauza gutxi.

Berez i

Berez, bere baitatik irtenik.

Berez, inork agindu edo bultzatu gaberik.

Berez etortzen dena, ez da berez joaten.

Berririk ez, berri ona.

Berriro, berriz ere.

Bertan bera.

(Bermeoko konparaketa)

Bestea ere nahi genuke.

Besata, biberuko arrañelez.

(Bermeoko konparaketa)

Besteak ere amaren semeak dira.

Besteekin bizitzen jakitea, ezer baino lehen, besteekin harre-
manetan jartzea da.

(José María Tobar)

Besteen ama ona, norberana askoz hobe.

Besteen etxean errez hazten dira haurrak.

Besteen etxeko ezbeharrak arin ahazten zaigu.

Besteen isatsarekin euliak kandu.

Besteen lepotik jateko denok gertu.

Beste herrien antzera guk be ba dogu izkera: Euskalerrian "
Euskera"leen, orain eta aurrera.

Besteentzat bizitako bizitzak baino ez da bizitza merezi.
(Albert Einstein)

Besteen zoriona nahi baduzu, izan errukiorra. Zeure zoriona,
nahi baduzu, izan errukiorra. (Dalai Lama)

Beste mundurako bidea dago jendez betea.

Besterik ezean, ogi gogorra ere ogi.

Berriketa asko duenak, ondo gutxi.

Berriketa luzeak probetxu handirik ez.

Bete betean; zerbait egiten aritzean.

Betegiz zorroa lehertu da.

Beti berak azkaningoko berbie. (Bermeoko konparaketa)

Beti? Galdetzen dauenari. (Beti, txakurrek buztanpetik eran-
tzuten jako. (Bermeoko esana)

Beti bakarrik dabilena bere izaera bitxian baneratu eta egin
da hartatik atera. (R. Guardeni)

Beti esaten ari denak noizbat asmatuko du.

Beti fantasiaz nahi eta beti gaizki.

Beti ganetik. (Beti errozoie atara behar).-

(Bermeoko konparaketa)

Beti haserre denak bere burua hondartzen du.

Beti irabazteko sekula ez jokatu.

Beti jai ba' litz, norik irabaziko luke ogia, iluke ogia i

Betiko itoginak arria zulatu ta aldi lusea guztia aztu.

Beti lasterka, eta beti berandu.

Beti okupeta, San Juanen kanpalelez. (Bermeoko konparaketa)

Bigarriago nintzakela ba' neki, gaur sagarrondo bat jarriko
neuke. (Martin Lutero)

Bidaide, gogaide.

Bi belarri eta aho bakarra dituen, gehiago entzun eta gutxiago
hitz egin dezagun.

(Diógenes)

Bide asko izaten dira mendi gailurrera igotzeko.

Bidegabekeria egoeratan neutral atxikitzen bazara, zapaltzai-
learen alde lerrokatzea erabaki duzun seinale.

(Desmond Tutu)

Bide zapaldua, bide segurua.

Bide makurretik dabilena, azkar erori.

Bide egia erdik ez dute egia bat osatzen.

(Multatuli)

Bigundute.

(Bermeoko konparaketa)

Bidegabekeri bat egin baiño, oba da axe jasatea.

Bihotz eroria, hitz on batek altxatzen.

Bihotzaren barrenetik.

Bihotza zerez beteta, ahoa horrexetaz mintzo.

Bihotzeko harremanak, harreman onak.

(Italiako esana)

Bihotzez; bihotz osoz, bihotz bihotzez.

Bikaintasunerako programa, maitatzen jakin eta maitatua izateko gai izan.

Bilatu berria, ez berrikeria.

Bilboko ura, esaten diote txanpanari Bilbon.

Bildurti dena anker da.

Bi lorategiren arteko horma da tristura.

Biluzik; larru gorritan.

Biotza ta zentzuna gudian dira bearrago izkilluak baiño.

Birtutea erditan aurkitzen da.

Bisita luzea, zerbaiten bila.

Bistan dagoenak ez du ispilu beharrik.

Bitan atera zuen bere zenetik.

Bitxelez beti ganetik.

(Bermeoko konparaketa)

Bitxiak zer balio oillarrak ez daki, ezta txepel-kaikuak liburuan barri.

Bizar hilari lotsa gutxi.

Bizarrak ez du gizona ez ontzen ez gaitzotzen.

Bizia heldu den bezela hartu behar, bere on-gaitzekin.

Bizi bedi Euskara Euskal Herri osoan.

Bizi dena, nondik edo handik agertzen da.

Bizidun guztiak arraultze batetik sortzen dira.

(Harvey inglesa)

Bizimodua.

Bizimodu goxoa.

Bizi noznai, alik eta neurritsuen.

Bizitza bat salbatzen duenak gizadi osoa salbatzen du.

(El Talmud)

Bizitza eta ohiturez.

Bizitza publikoan parte hartze orori uko egitea ongizate komunan laguntza eskaitzean uko egitea bezain gaitzesgarria litzateke.

(Pio XI)

Bizitza gehiago estimatzen du.

Bizitza gozamen bihurtzen duena ez da guztatzen zaiguna egitea, egiten duguna gustoko izatea baizik.

(Goethe)

Bizitzak lazea izan behar du liburu labur batzuk ondo ulertzeko.

(Quevedo)

Bizitzarekin eta txisteekin gauza bera gertatzen da; iraupena ez da garrantzitsuena, zenbat barre eginarazten dizuten baizik.

(Antony de Mello)

Bizitzaren lehenbiziko urteetan ereindakoa da belduaroan jasotzen dena.

(Masillon)

Bizitzaren nondik norako ibilerak.

Bizitzea erraza da, ongi bizitzeak ditu lanak.

Bizitze gaitzak hil-nahia.

Bizitzeko aspertasuna.

Bizi zaren artean zartagia eskutik eduki.

Bost xentimentuko pupua, eta hamarreko trapua.

Botatzen den zuhaitz batek baino zarata gutxiago egiten dute mila zuhaitzak hazten.

Borondate oneko gizakiak, denak anai-arrebatzak hartzen ditu.

Borondaterik onenaz, konturatu gabe.

Bukaerak lana koroatzen du.

Bukagabeko sexu elkartzea.

8888888888888888

Burkide, erkide.

(Errusiako esana)

Burgesa ikaratzeko, txunditurik uzteko.

Burua gaztetatik hasi behar da zaintzen luzaro bizitzeko.

Burlarik gaitzoena egia dioena.

Burue tanborralez.

(Bermeoko konparaketa)

Buru- harroak barrua hutsik edikitzen du.

Buruko miñegaz.

(Bermeoko konparaketa)

Bururik ez eta txapela nahi.

Burutapenak untxiak (konejuak) lez dira. Bi euki ondoren ondo erabilten ba' dozuz, laster amabiko bat biurtzen dira.

Buruz ikasteak ez du askotarako balio.

Buskentzalez loditsuta.

(Bermeoko konparaketa)

Bustitzeko beldur denak, arrainik atzematen (atrapar) ez.

Dagoenarekin konformatu behar.

Dagoenean bon-bon, ez dagoenean egon.

Dagoenean parra-parra, ez dagoenean negarra.

Dagonilleko euria, ardoa ta eztia.

Da legoie ? Gizonen artean kasu egiteko. Zer edo? Zentzuan.

(Bermeoko esana) ✓

Darraionarentzat da ehizia.

Dataraino; egunera

Dauden tontoak kontaezinak dira.

Daukanak gau on ez daukanari emon.

Deabruak berak ba daki.

(Errusiako esaldia)

Deabruaren irina, dena zahi.

Deliktuaren gorputza.

Dena higitzen dai

(Greko esaldia)

Dena ongi, ongi amaitzen bada.

Denbora bezalakoa da dirua; ez alferrik gastatu eta nahikoa izango duzu.

Denbora dirua da.

(Inglêseko esana)

Denbora erremediogabeki doa ihesi.

Denbora eta nazientziarekin masustondoaren hostoa zetazko soineko bihurtzen da.

Denbora faltaz gehien kexatzen direnak dira hura kudeatzen ez dakitenak.

(Oldo Cammarota)

Denbora gaizki erabiltzen dutenak izan ohi dira haren laburraz gehien kexatzen direnak.

(Jean de la Bruyera)

Denborak ontzen eta txartzen.

Denek baditugu gure itzalak.

Denek egitekotan, inork egim ez.

Denerako denik ez da inoz.

Denok gabiltxa, zeinek geiago, eta zeinek ariñago.

Destartalata.

(Bermeoko esana) ✓

Deus ez duena, balu emaile handi.

Dira dira, zezenak dira, buztena motza, adar zorrotza.

Diote dirurik gabe ez dagoela ondasunik.

Diren guztiak.

(Italiako esanak)

Diruak aldapak zelaitzen dauz.

Diruak berba egiten dauenean, egia isiltzen da,

(Txinatar esaera)

Diruak edozer lor dezakeela uste dutenek, guzti-guztia diruaren truke egiten amaitzen dute.

(Voltaire)

Diruaren balioa jakin nahi badauzu, eska ezazu mailegu bat.

(Franklin)

Diruaren gose, eta zer besteren i

Dirugaitzik esaten dauenari, Dirugatzik, txakurrek pe dxatzen ein
zauen erantzuten jako.

(Bermeoko esanak)

Diru gehiago, dirugaz handiago.

Diru gutxirekin aberasten dena agudo pobretzen da.

Dsezena.- Zezena.- Gizon indartsua.

(Bermeoko esana)

Diru kontuetan.- Txakur txikidxe, txakur handidxe. Esate baterako:
Txakur txiki barik, txakur txikirik pez.

(Bermeoko esana)

Duenak azer piper.

Duzun guztia hondatzen duzu ez duzunaz k eskatzen bazara.

Edalontziak gainezka egingo du odol, izerdi, kedar edo negar anputu betekin, sekula ere ez ur tanta batekin.

(José Laguna)

Eder edo itsusi, zein begik ikusi.

Ederra eta gozoa da herriagatik hiltzea. (Horatio)

Ederrak estalkia higuin.

Ederra, lodidse.

(Bermeoko konparaketa)

Ederregia itsusgarri.

Edonon aurki daitezke sentimentuak, . Izan zaitez, beraz, sotila

(J.Masai)

Edozein beretzat eta jainkoa oroentzat.

Edozein txoriri eder bere habia.

Edozein zidorrek du luparia.

Edozein zoritxarretan ikusten du aukera baikorrak, ezkerak zoritxarra baino ez du ikusten edozein aukeratan.

(Winston Churchill)

Edozer lortzeko behar dugu besteen laguntza.

(Althea Gibson)

Edurra teillatuan zakua lepuan.

(Abesti baten asiera)

Egia ardotan.

Egia, askoren erregarria. (ernega garria)

Egia bat erakusten die malko bakoitzak gizakiei.

(Ugo Poscolo)

Egia ez bada ere, ongi asmatua ba behintzat.

(Italiako esana)

Egiak gorrotoa sortirazten du.

(Terentioeren esaldia)

Egia latz ta irentsi da.

Egia, sudurraren ondoan begia.

Egik egiten duana.

Egik nik dardana zeta ez gaizki nik dagidana.

Egik on eta ez dakiala non.

Egik baeban, egin eban ba ta . . . , zer egingo jako ba.

Egin betea.

Egin eta egin eta irabazi ezin.

Egiteak egiten darakuske.

Egiteko modua.

Egitekorik izan ez eta egiteko egun osoa izatean datzate opo-
rrek.

(Robert Orben)

Egiten duenak, ekartzen du etxera zer edo zer.

Egitez, errealitatean.

Egoki hartzari zeta-beloa.

Egintzak behar dira, ez hitzak.

Egon ba i Esaten badogu, besteak Egonda erbidxe atrapatzen da
erantzungo deuzku.

(Bermeoko esana)

Eguberri, egun argi, zeruan kantari.

Eguberriz leihoan, pazkoz sutondoan.

Eguerdi aurrean.

Eguerdi ondoan.

(Latinesko esaldia)

Eguna alferrik galdu dut.

(Tito)

Eguna baino lehen.

Egun bakoitzari berea eman behar zaio.

Egunero igandea ba'titza, ai, gure poza- ai, gure pozai

Eguerdiko euria, egun guztiko euria.

Eguna ipini gabe.

Egunez bezela, eguargiz.

Egunez lotsagarri denek ez egin gauaz.

Egunik ez, lerrorik egin gabe.

(Plinioren esana)

Egunik luzeen San Joanena, gaurik Luziena, Santa Luziarena.

Eguraldi ona eta behorra mendian behera, hurrengo egunean el-
rra.

Egurra bi aldiz neurtu eta behin moztu.

Eguzkia bada bere amagana; bihar etorriko da, eguraldi ona
bada.

Eguzkia ertzean, esnea pertzen alaba etxean.

Eguzkiak guztientzat argitzen du.

Eguzkia nora, zapiak ara.

Eguzki da egu-izki.

Eguzki gabeko larunbatek ez.

Eguzkidexek miau. (Eguzkidxe tapa ten danien.

(Bermeoko esana)

Ehiztari ona, baserritar txarra.

Ehun eroren sinistek baino, zuhur baten ustea hobe

Ehun senidetarteko baino, adiskide on bat hobe.

Eiheran dadinak egonegi bidean laster begi

Elaiak goizean txiki, xioka, eguraldi ona.

Elefantearen letagiak ikusi nahi badituzu ez zaitetz buztan
atzean kokatu.

(Jorge Wagenberg)

Elikuan bizitzea; egurekin bizitzea.

Elizatik hurrunera paradisuatik urrunena.

Elizera herrenka, tabernara lasterka.

Elkarrizketan egiteko, entzuten ikasi behar da.

Elkarrizketarako benetako artea, une egokian esan behar dena,
eta tentaldian esan behar ez dena zein diren jakitean datza.

Elkartasunik ez dagoen tokian indarririk ez.

Elkarterik gabe indarrak ezta.

Elurra bere aroan asegarri, andik atera gosegarri.

Emaile ona bahiz, adiskide faltarik ez duk izango.

Emaiok orari hezurra eta emazteari gezurra.

Emakumeak gizartean betetzen duen paperari erreparatuz neur daiteke herri baten zibilizazio maila.

(Domingo Sarmiento)

Emakume arin-zoroena dozu, azaluts izatea.

Emakume baten intuizioa gizonen baten ziurtasuna baino andia goa da.

(Rudyard Kipling)

Emakume ederra, begian pozkarri; emakume ona biotzaren alai-garri.

Emakumeen indarra, negarra.

Eman beharreko pausoa zein den jakitea da batzuetan jakituria.

Eman heziketa ona haurrei eta ez da beharrezkoa izango gizonek zigortzea.

(Pitágoras)

Eman nahi ez duenak kopla asko.

Eman nuena gorde nuen, gorde nuena galdu nuen.

Eman odola eta espiritu jasoko duzu.

(Pedro Poredo)

Ematen dut, hik eman dezaan.

Emateak gehiago pozten du hartzeak baino.

Emazte buruarina, senarraren burukomina.

Emateko tonto; hartzeko pronto.

Emon daiteke maitea izan barik, baina eziña da emotea izan barik.

(Richard Broustein)

Emazte doilorraren gabea, jopu.

Enarak ur bazterrean euria seguru.

Enderrik bere lege; etxek bere oitura.

Enea neuretzat, zurea biontzat.

Ene kutuna, lo ta lo nere biotza zain dago.

Ene kutuna, lo ta lo, sagar ximela emango.

Engainatzeko, gezurrak ongi jantziak esan behar.

Engainazalea engainatu duenari, eman lekio, ez dena baina sari.

Entzundako gustiak ez sinetsi eta ez esan.

Entzun eta isil baizko borobil.

Entzun lehenengo, hitz egin hurrengo.

Entzuteko belarriak dituenak entzun beza.

Entzutez, belarriz.

Epai-ihesa dabilenak, errua aitortzen du.

Epel-epel.

(Bermeoko konparaketa)

Erabili hitz gozoak eta argudio sendoak.

(Inglaterrako esaera)

Erantzun otzanak , haserren baretzen.

Erbia pasatu eta harrapagailua zabaldu.

Erbia geldia baiño, lehenago eragiten da barea mantxo mantxo.

Erdaldun euskaldunek oroitarria merezi dute.

Erderaz jakin, euskera egin.

Erdieginen uzteketan, ez hastea hobe.

Erdi mailakoen egoera urrezkoa.

Erdipurdikeria bikaina da erdipurdikoen begietan.

Ergelak azkenean egiten duena zuhurrak hasieran.

Ergelak beldur dio heriotzari eta ihes egiten dio, zoroak bitatu egiten du; jakintsuak itxaron egiten du.
(Charron)

Ergel batek edozein unetan gezurtatzen du jakintsu bat, jakintsu baten ordea, inoiz ez du ergela konbentzitu.

Ergelen artean jakintzua dirudienak, ergela dirudi jakintsuen artean.
(Marco Fabio Quintiliano)

Ergeltasuna senda ezin daitekeen gaixotasuna da.

Erleak eztiak eta eztena.

Erleek lili txarrak utzi, lili onak hautetsi.

Erlijioa bihotzean dago, ez belaunetan.

Erogoa da ito-nahiarri hedatzea eskua.

Erokeria, nork bere teiltuari harrika egitea.

Eroriz- eroriz ikasten da " oinez ".

Erosten ditudan liburuetan ez dut nire izena jartzen irakurtzen ditudan arte, orduan esan dezaket nireak direla.
(Carlos Dossi)

Erosten duenak ahal ez duena, sal dezake behar duena.

Erratuta dabilenak garaikoak baino ozenago hitz egiten du.
(Andy Rooney)

Erratz txarrez, basterrak narrats.

Erraza da ogei urterekin poeta izatea; zailagoa da berrogeita hamar urtetik aurrera.
(Pierre Gimferrer)

Erregeak nahi duena eta herritarrak ahal duena.

Erregoen azken arrazoa.

Errementariaren etxea zotza burduntzi.

Errezo motza eta jatordu luzea.

Erri bat endekatzen da, seriotasun utsas jostailluak aztu egiten dauzanean.

Erriko aginbiderik gorenera eldu zan.

Erroiaren arraultzek usakumerik ez.

Erroma mintzatzean amaitzen da eztabaida.

Errota ona dabilenak ez geldirik dagoena.

Erruduna , harrapatuko ote duten beldur.

Ertikara du luzakorra besteren hil-nahiz denak izorra.

Esadak norekin bizi haizen, nik hiri gero nolako haizen.

Esagu egia eta laster duzu harrikada gainean.

Esana eta egia ez dira auzo berean bizi.

Esana eta ur isuria ezin bildū.

Esana haizeak eramaten du, idatzia han gelditzen da txurian beltz.

Esanak esan, berena jarraitzen eban.

Esan banuen, esan nuen; esan ez banuen, hobe nuen.

Esan dezaio dan, esan ez dezaidan.

Esanekotasun atseginez betetzen den hura da inperiorik seguruena.
(Tito Livio)

Esate baterako.

(Latinezko esana)

Esate baterako, adibidez.

Eskale ona, emaile txarra.

Eskandalua eta dirua horiek hondatzen mundua.

Eska ona daru gaur bihotz denei.

Eskatu gabeko atxakia, akasazio nabaria.

Eskatzea libre da, libreago ematea.

Eskeak jolasa galdu.

Esker onenak beti erakusten du bihotzak oroimen bikain duela.

(Phel Bosmans)

Eskerrik asko, okela gutxi eta salda asko.

Eskerrik beroenak ongile guztien.

Eskolarik gabeko herrialde batek ez du etorkizunik.

Eskola umeak sasiz-sasi asko jan eta gitxi ikasi.

Eskondu aurretik neskazaharra zen, orain andre gaztea.

Eskuak garbi, kontzientzia zikin.

Esku arteko gausetan zabiltz beti arduratsu.

Eskubidez, legez.

Eskuratu ezin duten guztia gaitzesten dute erdipurdiko espituek.

Eskuzabalak beti du zer emana.

Etorkizunaren berriak ez jakitea hobe.

Eta ni ere pintatzaile naiz.

Etorkizunerako bidea prestatzeko era hoberena da gaur lan bikaina egitea.

(Carnegie)

Etorriko da atetik, botako zaituna etxetik.

Etsipenak aspertzeko modurik hoberena haren antza ez izatea da.

(Marco Aurelio)

Etsipena; barneko basurdeak ematen dizkigun korzkadak.

(M. Lozano Garrido)

Etsipenak handitu egiten ditu penak.

Etengabeko lanak dena gainditzen du.

Etorri, ikusi eta garaitu égin nuen.

Etorriko da denbora, gizonak madurik hoberena haren antza ez izateada.

(Aureliano Marco)

Etxean daukana ez kanpoan bilatu.

Etxean ez badago bakerik eta ez bagara saiatzen ez dugu kanpoan aurkituko.

Etorriko da denbora, gizonak zuhaitzen gainera igoko direna, emakumeen ihesa.

Etxean, norbere etxean.

(Ingeles esaldia)

Etxe barrunbeko argudioa baten baten etorri oi zaio ondo.

Etxe hutsa, ahalaka kutsa.

Etxekeo lixiba zikina, etxekeoen artean garbitu.

Etxekeo sua etxekeo hautsaz estal.

Etxekeo zorrak eta besteen haurrak berehala handitzen dira.

Etxe ondoan lizarra (fresno), etxe horri zorte ona.

Etxe onekoa.

Etxe onetan sar dagiela bakearekin osasuna, onarekin ondasuna.

Etxe orrek abea-du.

Etzetik urrun, zorionetik urrun.

Etxe utsa ergarri ta betia pozgarri.

Etxura barik.

(Bermeoko konparaketa)

Eulidzek pe ikaratu. (Pertsona ikaratsua.)

(Bermeoko esana)

Euli mandue lez.- (Buelta bueltaka ezer ezean.

(Bermeoko esana)

Euli txikiak alkartu ta, eguzkia sartu baiño lentxuago egaz dabil biltzanean eguraldi ona.

Eun urte biziko ba'ziña lez bear egin; biar ilko ba'zintzake lez otoitz egin.

(Franklin)

Euskalduna izan eta erderaz abestu.

Euskaldunak garaitu zituen.

Euskalduna zuhurra bada, garaile.

Euskal Herria bat, euskaldunak zatituta.

Euskaldun jaio mintzan euskaldun azi, euzkara utsik amak eustan irakatsi.

Euskal Herriaren gauza guztiak Euskarak eginak dira eta egina denik ez da hura gabe egin deus ere.

Euskal idazlea euskaraz idazten duena da.

Euskara hiltzorian dagola diotee, bainan mendez mende ugaritzen da Euskaldunen kopurua.

Euskararen izpirituak porturatuko gaitu.

Euskara ahaztu eta erderaz ikasi ez.

Euskera inoiz baino biziago dela itxas lau haizeetara aldatzateko.

Euskera abizenetan, erdera ezpainetan.

Ezagut ezak heure burua.

Ezagutu gabeko berria baino, ezagututako zaharra hobe.

Euskaraz jakin, egiten duenak daki.

Ezagutu zeure burua.

(Sócrates)

Ezagutza akademikoak baino gehiago balio du batzuetan, harremanetan sortzea den jakituriak.

(Baltasar Gracian)

Ez ahaztu bizikide dituzun horiek zu ere bizikide zaituztela.

(Jesus Hermida)

Ez ahaztu sekula haserre dagoenak esaten dizuna.

(Henry Ward Beecher)

Ez amets ez uste, ta ez nairik izatea da benetako zoriona.

Ez bazara inoiz isiltzen, zure intimitatean sartzen ez uzteko entzulea atean mantentzen duzula uste du.

(Rene J. Torossero)

Ez bilatu babesaren hesien artean, lagunaren artean baizik.

(Txekiako esaera)

Ez bota perlak txerrieri.

Ez da arbasoen artean esklaboren bat izan ez duen erregerik, ezta bere arbasoen artean erregerik izan ez duen esklaborik ere.

(Helen Keller)

Ez da atsedunik, ez bada nekerik.

Ez da beharra bezalako mutilik.

Ez da behartsua gutxi duena, baizik asko nahi duena.

Ez da bizi behar jateko, jan behar da bizitzeko.

Ez da ezer berririk eguzkiaren azpian.

Ez da gaitzik ludian aldiak ez daramanik.

Ez dago alkaterik, ez erregerik, Jaunaren legea alda dezakeenik.

~~Ez dago argi.~~

Ez dago argiari amaiera eman diezarokeen ekaitzik.

Ez dago arrosarik arantzarik gabe.

Ez da gizakiaren benetako laguna, egia maite ez duena.

(San Agustin)

Ez dago dolore haundiagorik, miserian gaudenean denbora zoriontsuez gogoratzen baino.

(Dantek)

Ez dago emen zuri ez baltzik, ez dago politikarik, euskaldun orok euskera alde egitea da bakarrik.

Ez dago ezer Jainkoa baino urrunagorik ez hurbilagorik, eskutaliagorik ez agerikoagorik.

Ez dago hain gaizki erabili iruzur eginez kentzen diguten dirua; izan ere, horrela lortzea da esperientzia.

Ez dago hildakoak gaitzestea baino gauza errazagorik.

(Julio Kaio Zesar)

Ez dago ilargia beti bere betean.

Ez dago inbidia baino gaixo txarragorik munduan.

Ez dago inungo jokolarik egin duenik praka berririk.

Ez dago inor bizitza atzerantz bizi ahal izan duenik. Begiratu aurrera; han dago etorkizuna.

Ez dago zereginik.

Ez da komeni, ez da egoki.

Ez dago tristurak sendatzeko eguzkia eta aire zabala bezala-
korik.

(Miguel de Unamuno)

Ez daki berbetan izilik egoten ez dakienak.

(Pitágoras)

Ez da inoiz gerra onik eta baka txarrik izan.

(B. Franklin)

Ez dakizun gausez; isilik egon.

Ez da kontzientzia gaitztoa bezain gaitzori.

Ez dakusan begik gaitzik ez.

Ez da lan erraza gizonak zuzentzea; bultzatzea, ordea, oso
erraza da.

(Rabindranath Tagore)

Ez da zilegi nire errege jaunari haserrea eragitea, nire erregea-
ren Jauna denari publikoki omenaldia eskaintzeak.

(S. Tomás Moro)

Ez dira berdinak ibai berberean sartzen direnak estaltzen di-
tuzten urak.

(Heráclito)

Ez ditu jende orok esamesak errepikatzen. Batzuek hobetu egiten
dituzte.

Ez dugu adorerik f... zail batzuetan murgiltzeko, zailak
dira ordea, hareie... zaila zaigulako.

REFERENCIA
RANCO 0182

Ez derregula ~~in~~ uretatik edaten dugun.

SUCUR. DPT.

Ez edan ezer ikusi gabe eta izenpetu ere ez irakurri gabe.

Ez egin oianean, eder ez danik kalean.

Ezer barik geratu nai ezik, norberanaz poztu bear da; ta besteari
bakean itxi.

Ezerezetik ezerez.

Ezer ez egite goxoa.

(Italiar esaldia)

Ezertaz ez harritu.

(Horatioren hitzak)

Ez eskatu daukanari, maité zaituenari baizik.

Ez esan dakizun guztia, baiña esaten dozuna "ondo" ezagutu
egizu.

(Matías Claudius)

Ezetz esan behar baduzu lehenbailehen esan.

Esetz esaten ez duenak, baietz esaten du.

Ezeukien benetako naigabea da, iñork billatzen ez dauka euren
adisketasuna.

Ez ezagunik ez har lagunik.

Ez ezazu jendea epain. Uste horiek norberaren aurka bueltatzeko
ohiotura txarra dute.

(Karen Koen)

Ez ezazu pentsatu inolaz ere alferrik galdu zenituenik zure
txandaren zain egon ziñen eguna-zurea zena, baino hartu ez ze-
nuen eguna era inoren kontura ibili ez zinen eguna.

(Robert Brault)

Gaitza, ongi hator bakar bahator.

Gaitzetatik txikienak.

Gaitz orok du bere gaitzagoa.

Gaizki esanak barkatu ta ongi esanak gogoan hartu.

Gaizki irabazten dena gaizki joan.

Gaixotasunak zaldiz heldu oinez joan.

Gaizto gogortuaren ezibidea da urka bera eramatea.

Gaiztorik gaiztoena, gaizki egiteaz harro dena.

Gaiztue, okerra.

(Bermeoko esana)

Gal-bedi bata, ez batasuna.

Galtzen ez dute egiten gizonik.

Ganora gabekoen etxean, gaueko salda goizean.

Garagarak egiten astoa, laster da busti lastoa.

Garaikoak baino azkarragoa zarela sinestea da engainatu izateko ere errezena.

(La Rochefoucauld)

Garaikoak kritikatzten ditugunean gure uzteko balioak ez izatea aurpegiatzen diegu.

(Jules Renard)

Garaitu ezean, hil.

Garaiz, sasoi onean.

Garbitu eta garbitu are eta gehiago zikindu.

Garena ezkutatu egiten dugu. Izan gaitzezen eskutatzen duguna.

(Calderón de la Barca)

Garra galtzea da huts egiterik handiena.

(H. Warnold)

Garrantzitsuena ez da urrun dagoen nahasmena ikustea, ondoan gertatzen dena ikustea baizik.

(Thomas Carlyle)

Gatza bezalakoak dira txankaki; egokiak neurri egokian.

Gatz piska batez.

Gauak esan leio egunari, neu naz zeruaren ama.

Gauean bele, egunean gozo.

Gaur beti da oraindik.

(Antonio Machado)

Gaur bezelako egun onak urte askotan opa dizkizut.

Gaur hitza eman bihar jan.

Gaur hitza emon bihar haizeak eroan.

Gaur hotza, bihar izotza, etzi elurra banuen beldurra.

Gauerik luzeenak ere egunsentian amaitzen dira.

Gaur niri, bihar hiri.

Gauza bat beste baten ordez.

Gauza garestia, luzaroan merke.

Gauza gordea, urregorri.

Gauza guztiari erdia topatu behar zaie.

Gauza guztiak ere batean ikastea, biderik onena da ez-jakiña izateko.

Gauza harigarri asko ikusteko gaude.

Gauzak, ez hitzak.

Gauzak ondo irten ezkerro, eskerrik ez; gaizki irten ezkerro, zer esana.

Gauzen izaeran.

Gauzarik zailena da azkoz ere zailagoa da besteak baino norbera epaitzea, Jakintsua da bere burua epaitzen dakiena.
(Etxepery)

Gaztaroan ereiten dana, zartzaroon biltzen da.

Gaztaroan ikasi nahi ez duenak, iragana galtzen du eta etorkizunerako hilda dago.
(Eurípedes)

Gauzari, galdetutakoari.

Gauza ugari eta aldagarria.

Gauzen erditan.

Gazta ondoren, zatoari muin.

Gaztaroan alfer, zehartzaroon lander.

Gazteak dantzara eta atsoak plazan berriketara.

Gaztea gazte denik ez da konturatzen.

Gazteekin ez dabilena, goizik zahartzen.

Gaztetan hil nahi ez, zahartuta gauza onik ez.

Gehiago egiten du besamotzak, geldi dauden bi eskuak baino.

Gehiegi atzeratzen den justizia, ukatutako justizia da.
(M. Luther King)

Gehiegi bilatzea, ezer gabe gelditzea.

Gehiegiari tamaina hartzen errazago da gutxiegiari baino.

Gehiegi sakatu, zorroa puskatu.

Geldi geldike gorantz.

Geroa, alferraren leloa.

Geroago emanak.

Gero diobenak bego dio.

Gero itxaropentsu baten hazirik onena da liburua, gizaki libreak ziurtatzen ditulako.

Gerra, bere hutsean hartuta, gizadiaren porrota da.
(Juan Pablo II)

Gerra, gerra hau, gizadiaren ukazioa da.
(Cardenal Martini)

Gerrek gurutziltzaten dute egia.
(John Whitt)

Geure hutsegiteak bizkarrean besteenak aurreko aldean.

Gezurak buztana lahur.

Gezurak goseak hil.

Gezurak ondo zorrozuta esan behar, bestela buelta egin eta berari sartu.

Gezurtia, bere ahotik galtzen.

Gezurrekin asko aberastu, egiarekin inor ez.

Gezurtiari ate guztiak itxitzten zaskio.

Gibelasmo, pentsamendua ezkutua.

Gizakia da tranpa kokatu, berta jarri eta hanka bertan sartzen duen azeri bakarra.

(John Steinbeck)

Gizakiak elkarrekin, herriak herriekin.

Gizakiak inoiz ez daki zertarako gai den ekiten dion arte.

(Charles Dickens)

Gizakiak zerbait falta duenean eta zerbait hori zer den dakienean egina du lan erdia.

(Mirabeau)

Gizaki zintzoa fedeak bizierazten du.

Giza leinuaren adiskidea.

Gizarteak bizitzari zurre egiteko prestatzen ditu gazteak baina ez zahartzarako ; eta gaur egun zahartzaroa luzea da.

(J.M.Tobar)

Gizon alferraren etxean, ahuntza lodi eta behia argal.

Gizona ez da itxuratik bakarrik juzgatu behar.

Gizonak arrazoiari baino kasu gehiago egiten dio makilari.

Gizona gizonarentzat otso.

Gizona naiz; horregatik ez dut gizonen gauzarik bat ero arrotz hartzen.

(Terencio)

Gizonak gizona nekez ezagutu oi du.

Gizon behartsuak adiskide gutxi.

Gizona lepotik gora neurtzen da.

Gizon goseak harrokeria gutxi.

Gizona, santu izateko, berriz aldatu behar.

Gizon guztiak dira gezurti.

Gizon guztiak okertzen dira.

Gizon handia zaldi handiaren gainean.

Gizonik txatxarrena ere bi balio du ardoa edanda.

Gizon izatea ez dago gazte-zaharrean.

Gizon zentzudunak ere eroaldiren bat.

Goberna ezazu, Britania.

Gobernuek hasten dituzte guduak, baina herriek pairatzen dituzte.

(Cristina Almeida)

Gogaldu sarri aldiak beti, irakatzi dau egia, galdu dan oillo ederra baino arrautza bat dok ohea.

Gogo dongear ezin leikioe egirik, edo gauza zuzenik esan, eurentzako indarra baino beste legerik ez dago eta.

Gogara, nahi den bezala.

Gogozko tokian aldaparik ez.

Goiz gorri, arratseuri.

Gogozko tokian aldaparik ez.

Gogoan eduki, gizona, hauts haizela eta hauts bihurtuko haizela.

Goizago jaiki arren, eguna ez da lehenago bukatzen.

Goizak erakutsiko du eguna, arratsak biharamuna.

Goizean porrusalda, gauetan azak, aise kabitzen ipurdian galtzak.

Goiz edo berandu bakoetak bere artu darau; onak saria gaiztuak zigorra.

Goiz gorri, arrats euri.

Goiz jagi, goiz gose; belu jagia, loz ase.

Gora bihotzak.

Gorago esan bezala. Gorago, arinago, indartsuago

Gordinak jaten dituenak, bitzen jan ditzake lirinak-helduak.

Gorputza medikuak garbitzen dute, arima apaizek, poltsa abokatuek.

Gorputzarentzat soinketa den parekoa da musika arimarentzat.
(Platón)

Gorrak begia belarri.

Gorrotoa herri bat eraitzeko bide okerra.

Gosea bera jaki.

Goseak dagoenarentzat, arto hotza ona.

Goseak dagoenean, astoak arrantza.

Goseak ez du lotsarik.

Gose denak, janarekin amets.

Gose handiarentzat ez da ogi beltzik.

Goserik dagoenak, begiak erne.

Goserik ez du kentzen antxoa txikiak, zabaldu baizik.

Gose urtea, osasun urtea.

Gramatikariak eztabaida ari dira.

Gripearen txertoa hartzea komenigarria duzenok, ez ahaztu horretaz. Hobe aurretiaz medikuarekin hitz egiten badozue.

Guda ona baino pake txarra obe da.

Gu hilda gero ere astoak ere errotara juango dira.

Gu ba dogu gure Erria, izena Euskalerria. Euskera maitagarria da gure ezaugarria.

Gu guztiok bizinahiak biziartzten ditu medikuak.

Guk egin genduzanak egin eta hau da eskerra.

Guk kanpai entzun dogu baina ez dogu izarrik ikusi.

Gurasoekin zu nola, zure haurrak zurekin hala.

Gurasoengana asabengana.

Gurasoen onu-esanak jaso ta ontzat artu egizuz

Gurdi txarrenak karrankarik handienak.

Gure aldekoa maitatu bear degu.

Gure artean.

Gure ele maitagarria.

Gure huts egiteak ahaztu eta arrakastak onartzen ditu benetako lagunak.

(Larson)

Gure lur au, pelotiaren antzera biribilla da.

Gure maitasunik dena biurtzen du.

Gure pozak putzura, amets zoroan mundua.

Guztiz orniduak ezatea errez ez yakun ezkerro, albait eta akatsik gitxienez bizi gaitzean, beintzat.

Gustu eta koloreez ez da eztabaidarik egin behar.

Guztuko bidean, aldaparik ez.

Gure huts egiteak ahaztu.

Gutxiena uste denean, bizitzako soka etena.

Gutxi kosta, gutxi estima.

Guztia nai izatea, guztia galdutea.

Gutxiari esker txarra ematen dionak, ez du asko edukatzen.

Gutxi, baina berak onak.

Gutxi esan, asko egin, zuhurraren atsegin.

Gutxi gora behera.

(Latinesko esaldia)

Guztia gura izatea, guztia galtzea.

Guztia nai izatea, guztia galdutea.

Guztiak, inork hutsik egin gabe, beteta.

(Frantziko esana)

Guztiek diotena, bada edo izango da.

Guztiek zaintzen, azkenak hiltzen.

Guztien onespina. Guztiek onhartua.

Guztiek betetzen baditugu beharrak errazago errespetatuko dizkigute
(gandhi)

Guztiz orniduak ezatea errez ez yakun eskero, albait eta akatsik gitxienez bizi gaitesan, behintzat.

Guzurra beti ta non-nai iguingarri.

Guzurrak buztana labur.

Habia egin deneko, txoria hil.
Haginak hurrago ahaideak baino.
Hainbeste herritar garapenik kanpo uzten duen gizarteak, ez du globala deitzeko eskubiderik. (Arzob. D.Martín)

Hain zuen balde handia ezen lastategian eseri eta orratza sartu zitzaiola.

Haitzetan jaiok haitz etara gura.

Handia da ene mina, esan nahi eta esan ezina.

Harantzago ezin. i.
Haritz eroriari orak egin.

Harria bota eta veskua gorde.
Harri erabilik ez du biltzen goroldiorik.
Hartu gonbidatua gonbidatu bezala lehenengo bi egunetan, hirugarrenean, jar ezazu lanean.

Hartuak emana zor.
Hartzeko erein egin behar da.

Hartzeko laster, emateko alfer.

Hartzeko orduan dena zelai, ordaintzeko orduan dena malda.

Hartzeko pronto, emateko tonto.

Hartzen duena zorduntzen da.
Haserrealdiaren ondorengo goxoaldia onena.
Haserreak surik gabe irakiten du.
Haserrearen bukaera errukiaren hasiera.
Haserreak konpontzera ez inora joan.
Haserrearen eguna.
Haserrez beterik dagoena ez da kontseilua hartzeko gai.
Hasiera ahul honi berrain fortuna hobetik.

Hastea da beti zailena.
Hasteko tonto, uzteko pronto.
Hasten erraz, irautea zail.

Hau da i nola edo hala .

Hau ? Galdetzen dauenari, au, txakurrek eitzen dau erantsuten jako. (Bermeoko esaera)

Hauék denboraki Hauék ohituraki

Hauék gerokoan gogoratzek poztuko gaitu agian. (Virgilion esana)

Haur denboran ikasiak zahartzaroan oroitu.

Haurra duenak, haurra lan; haurrik ez duenak, etxea jan.

Haurrak sutondoan entzun duena, kanpoan esan.

Haurrari errespetu osoa zor zaio.

Haurraren hitz itsusiak, lehenago esan ditu nagusiak.
haur txikiak, sukaldea saneatzen du.

Hautsetan erein eta lokatzetan bildu.

Hauxe bakarrik falta jakun, amona haurdun.

Hauxe da agintzearen abantaila; gainontzeko guztiek baino on gehiago egin dizakegula. (Baltasar Gracian)

Hauxe da guztia.

Hauxe da kontua.

(Shakespeareren esaldia)

Hauzia oraindik epailearen aurrean dago.

Hazia ez bada ereiten, landarea ez da sortzen.

Haziak lurraren sekretuan egoten dira lo, haiteko bati esnatzearen fantasia bururatzen zaion arte " Printzetxoak".

Hazi itzazu beleak eta aterako dizkizute begiak.

Hegaztiaren petxu hezurretik asmatu zen barkua.

Helburu politikoak lortzearren erlijioa erabiltzea, edozein erlijioaren oinarrien aurka jokatzeko da,

(Anbrose Pinto)

Hemen eta orain.

(Errusiako esaldia)

Hemen nauzu, Jauna, nahi duzuna egiteko.

Heriotza asken arrazoia da.

Heriotza hobe desohorea baino.

Heriotzaren ondoan ez dago ezer.

Herrera baino lehenago ereitzen da gezurtia.

Herriaren boza, azkenak hiltzen.

Herriaren gurasoak sorterriaren aitamak.

Herri elkartuan nekez artzen da etsaia.

Herrien lekualdaketa.

(Alemaniako esaldia)

Herrik bere lege, etxek bere aztura

Herri txakurre.- Itsasoari dardart egiten deutsona.

(Bermeoko esana)

Herri txakurrelako morroie.-

(Bermeoko konparaketa)

Hertzen duzunaren erantzule zara, betiko.

Heziketa ona ematen duenak herrieta gutxi egiten du; errietaka dabilenak ez daki heziketa ona ematen.

Hi ere, ene semea i

Hila lupera, biziak asera.

Hilbeltzeko elurra, burdina; otsailekoa, altzairua.

Hil hadi, alaba haiteke.

Hiltzean zegoenari, hil aurretikoan.

Hiritako argiek ez dute pobrea berotzen.

Hiri galduan anzia eskuan.

Hiru andre dauden etxean, gizona sobra.

Hiru belarritara heldu ezkerro, ez da isilpekorik.

Hiru gauza gorde ezin direnak leloen lelokeria, aberatsen aberastasuna eta jakiturien jakiturgia.

Hiru ziran, hiru Elenaren alabak eta hirurek ankalak.

Hiskuntzaren lege eta araua.

Hitza ahotik atera baino lehen, buelta bi maizkuzu mihiari.

Hitzak hegaz doaz, idatziak irauten du.

(Latinesko esaldia)

Hitz eginez gizonak elkarrekin konpontzen.

Hitza eman ezkerro, bete egin behar.

Hitzak hegaz doaz, ereduak eraman egiten gaitu.

Hitzetan i

Hitz eztik mihia zaurtzen ez dik.

Hitz onak aurretik, eta engainua atzetik.

Hizkuntza demokraziaren ezinbesteko tresna da.

(F. Lázaro Carreter)

Hoa bakean i

Hoa heure izebaren etxera baina ez naiz sobera.

Hobe behi esnetsu bat bi antzu baino.

Hobe bizi eta indartsua; zabal eta hedatua baino. Perfekzioa ez datza kantitatean, kalitatean baizik.

(Baltasar Gracian)

Hobe da arrautza berehala eta ez oiloa gerora.

Hobe da arrazoia gehienetan izatea, arrazoia beti erdizka izatea baino.

(Malcol Forbes)

Hobe da berandu, sekula ez baino.

Hobe da ixil egotea ezer ez gaizki mantzatzea.

Hodeien ondoan eguzkia.

Hola gertatu delako, kasualitatez.

Honela joaten da mundutar gloria.

Hori ere baten bati ondo etorriko jako.

Hori imie, barrabaxen hankilakue da.

(Bermeoko konparaketa)

Horixe bai galdera i

(Errusiako esaldia)

Hor konpon Maria Anton.

Horrerik bere etorriko jakos buelta.

Horrek beti erratza etxe aldera pasatzen du.

Hotzari fresko eta euriari sirimiri.

Hotzek baino gehiago lortzen dute malkoek.

Hura garaitzeko obe ditu egin behar.

(Baconen esana)

Hustasunen hustasuna eta guztia da hustasuna.

Ibiltari gabian, logura goizian.

Ibiltari gauenean, logura goizean.

Idatzi nuena idatzi nuen.

(Pilatoren erantsuna)

Idazten duenak birritan irakurtzen du.

Idiak min eta gurdiak soino.

Igarri gabe agiña atera zidaten.

Igaz eta aurten nagia beti lantsu.

Igazko kabietan, aurten, txoririk ez.

Igaz eta aurten nagia beti lantsu.

Ikatzaletz beltza.

Igiri igiri eindse.

(Bermeoko esana)

Ihesean izan, ohi da estropezu egiteko arriskurik handiena.

(Casey Robinson)

Ikasi daigun erdera, prantzes, naiz inglesaren elia, ikasle ori ontzat daukagu baina lenengo geurea.

Ikatzaletz beltza.

Ikusi ala ez ikusi, zeruan dago eguzki.

Ikusi arte.

(Italiako agurra)

Ikus- ikusak.

Ikusi nahi duguna besterik ez ikustea da ohikoena; hain da hori egia ezen, zenbaitetan ez dagoen lekuan ere ikusten dugun.

(Eric Hoffer)

Ikusiz, personalki ikusi ondoren.

Ikusle bezala ikusi nahiko nituzteen filmak egiten ditut.

(Steven Spielberg)

Ikusteko miresgarria.

Ilunbeko lana, eguargiz egeri.

Ilunpetako lana, argitan lotsa.

Iluntzean berandu eta goizean goiztarra, baserri txarreko maiztarra.

Imajiñielakue.

(Bermeoko konparaketa)

Ime txikiñselez negarrez.

(Bermeoko konparaketa)

Indarra da piztien eskubidea.

(Cicerón)

Indarra emanak eskerrik ez.

Indarrak agintzen duenean, legea isilik.

Inguruan biraka ditu hainbeste planeta eguzkiak badu zereginik unibertsuan; baina ez ditu horregatik mahats mordoak heldu gabe uzten.

(Galileo)

Inorena ez den gauza.

Iñork ez du nahi ez dazagueña.

(Ovidio)

Iñork ezezkorik esan gabe.

Inozo ikasia, ikasketa gabeko inozoa baino inozoagoa da.

(Moliere)

Intxaurrak baino, otsak aundiago.

Iñoiz ez genūke ezeri hasiera emango, lehenbizi zera hori ongi aterako zaizula ziurtatu beharko bagenu.

(Napoleón)

Iñoren astoa erraz makilatzen da.

Iñoren aurrean gur egiteko makurtzen garenean, beste ñori atze-
kaldea emoten dautsagu.

Iñoren bizkar-konkorra ikusi eta norberarena ez.

Iñoren buruko zitza ikusi oi da, ta norberen abea ez.

Iñoren mahian haragi eta arrain baino, norberenean ardiak hobe.

Iñoren posak pozikago jartzen gaitu.

Iñor ez da gaur bertan hiltzeko bezain gaztea.

(Patrarca)

Iñor ez da urte gehiago bizitzeko bezain zaharra, eta gaur hil-
tzeko bezain gaztea ere.

(Rojas)

Iñor ez lez.

(Bérmeoko konparaketa)

Iñor gobernatzen hasi baino lehen zeure burua ondó gobernatu.

Iñor iraindurik, zeure burua iraintzen (injuriar) dozu.

Iñor mespretxatzen baduzu, aurpegia itsusten diozu.

Irabaziak hankak arin.

Irabaziak oinak arin.

Irabazi duena, armonin, galdu duena agonin; nik ere, joan ez be-
nintz, habe nin.

Irabazi zikinak ez ditu emaitza onak ematen.

(Ovidio)

Irakurlea, zuk ere ikasi, guztiok ikasi dezagun.

Irabazten duzunak ez harrotu, galtzen duzunaz ez oroitu.

Iragana errekan behera joan da eta ezin duzu itzularazi.

(Larry Mac Murtry)

Irakasgai sakon bat baino hobe izaten dá batzuetan txiste ba-
tek emandako aholkua.

(Baltasar Gracian)

Irakurketa beti da sorkuntza ekintza.

(Fernando L. Lafuente)

Irakurketak ez dio gizakiari jakituririk ematen; ezagutza
baizik ez dio ematen.

(W. Semerset Maughmann)

Irakurle sutsua dena baino ez da idazle ona izango.

(F. Sanchez Cámara)

Irakurri, musika entzun eta isiltasuna, hona hemen ene zaleta-
sunak.

(Edith Sitwer)

Iretzat nai ez dekena, ez besteri opa.

Irinik ez denean zahia ere gogoz.

Iritzi inkesta batek ez du gogoeta ordezkutzen.

(Warren Buffett)

Irribarrea da zure zimurrik ederrena eta gazte zaintzen
zaitu.

Irteten dira, irteten da.

Irusta edo sekula-bedarren lorea luzatu ta arteztuten danean euria egingo dau.

Isil dagoenak arrazoi bi irabazi ohi ditu.

Isilik dagoenak ez dino gezurrik.

Isilik dagoenaren berririk ez du inork jakiten.

Isiltasuna da arimen benetako hizkuntza. (Maeterlinek)

Isiltasuna da batzuetan ahotsik oberena. (Laroy Brownlon)

Isiltzen dakiena jakintsu handia.

Ispilua gazteen kontsolagarria eta zaharren desonragarria.

Italieraz egiten da.

Itsasoaren zurrumurruak maskor barruen bezalaxe xuxurlatzen du Jainkotasunak unibertsoan. (S. de Mello)

Itsasoak, errekek, iturriak eta ibaiak iruntsi.

Itsasoko trumoa, bederatzi eguneko euria.

Itsasontzi apurtuarentzat, edozein eguraldi txar.

Itsas ura pozoin jendeentzat osagarri arrainentzat.

Itsoso txakurre.- Itsoso txarra. (Bermeoko esana)

Itsosuri dar-dart egiten deutsona. (Bermeoko konparaketa)

Itsuak ikusi gura, gorrak entzun gure, herrenak ibal gura.

Itsusi guztiak eder zale.

Itxaropenik ez dugunean desiraz beterik bizi gara. (Dante)

Itxi naguzi itxaso ondora joaten, bertako ura edan eta sabela garbitzeko.

Itxotxoridsek kontu lez zarrau eta edarrau esateko. (Bermeoko konparaketa)

Ixilik dagoenak ez dio gezurrik.

Itsuen herrian, okerrak errege (betokerrak)

Iturbidean dabilen pitxarra bidea hautsi.

Itsusi guztiak eder zale.

Iturri txikiak handiak adina kentzen du egarria.

Itxaropena duenak malkoak ere gozo.

Itxaropena gosari ona eta afari txarra.

Itxitako begi guztiak ez dabe lo egiten, ezta edegitako guztiak ikusi be.

Itxura egiten ez dakienak ez dakide gobernatzen.

Itxura ona, larren beltza.

Itxuraz, azalez.

Itz asko egin eta entzuten eztabena, gogaikarria bai da, ez
baiña ikastuna.

Itzul ezazue arin.

(Italiako esaldia)

Itzultzailea, traidorea.

(Italiako esaldia)

Izakerari baino len diruari amor.egin.

Izaki biziengan.

Izan ala ez izan.

(Hamleten hasiera bat)

Izan aurrez begiraturia, etor ez dadin gero damua.

Izan bitez diren bezela, bestela ez bitez izan.

Izar dago gaba eta ikusten dira adardun izarrak.

Izatekotan Caesar, bestela ezer ez.

(Cesar Borgia)

Izeba edo loba, ez dakit zein den hobe.

Izena aldaturik.

Izena duten guztiek izana batute.

Izenez.

Izen ona dirua baino hobe.

Izen ona galdu ezkeru, ezin bildu.

Jainkoagan ustea duenak eztu zeren beldur izan.

Jainkoa aita da, aré gehiago, Ama da

(Juan Pablo II)

Jainkoa gauza guztietan dagoela ahanzten dugunean heltzen da askotan depresioa, gauza horien parte garela ahanzten dugunean batez ere.

(Robert Wicks)

Jainkoa gizon egin da haren aurpegia besteen aurpegietan ikus

Jainkoak bidaltzen ditu haurrak munduaren kontsolamendurako

(M. Alberta Giménez)

Jainkoak bi hego eman dizkigu berarengaino heltzeko: maitasuna eta arrazoimena.

(Platón)

Jainkoak daki esaten ez dakizun hori.

Jainkoa lagun, jainkoak nahi bada.

Jainkoarekin audientzia izan nahi bada, apaltasuna du beharresko eruketa bakarra.

(Alfonso Milagro)

Jainkoari otoi eginez eta beharrari eraginez.

Jainko guztiz on eta haundiari

(Latin esaldia)

Jain nahiak, konta nahi berekin du.

Jaiotza eta heriotza ez dira bi egoera desberdin, egoera beraren bi alderdi baizik.

(Mahatma Gandhi)

Jakin daitezkeen gauza guztiez, eta beste zenbaitéz ere bai.

Jakinduriari gabeko autoritatea ahorik gabeko zizelaren modukoa da; zapaltzeko balio du inolaz ere ez zizelatzeko.

(Anne Brandstrett)

Jakintsu baina liburuaz.

Jakun, jakun, jakun, ea buruan sartzen jakun.

Janak on dagizula, edanak gaitzik ez gorputzak osasuna, arimek kalterik.

Jan du erregilez beraz txarridsek jan badau geurelez.

(Bermeoko esaera) ✓

Jan edan gozoa, kontu emoille gaiztoa.

Jan kxakurre.- Alperra edo bestien kontura dabilena.

(Bermeoko esaera) ✓

Jantziak baino gehiago edertu behar da biotza.

Jantzirik dotoreena.

Jarduerarik gabeko bizitza heriotza goiztiarra da.

(Goethe)

Jaudueren hitzak baino obeago esaten dituzte gezurrak

(Carolyn Wells)

Jar hadi kontra hasieratik.

Jarraitzen dionarentzat da ehizea.

Jatorriz, etorkiz.

Jaunagan ustetsu zaite, baiña zeu be ez alper bizi.

Jaunak bakarrik daki nola izango den geroa)

Jaunen otua ohi da agindua.

Jaungoikoak nahi duen bezala ez guk nahi dugun bezala.

Jaungoikoari ereguz lanari maituz.

Jauntxuen naikeriak.

Jauregiko emaitzak eskea ondoan.

Jendea, orokorrean, haserretzen da eztabaidatzen ez dakilako.

(G.K.Chesterton)

Jendearen eritziaren jopuak gara guztiak.

Jendearen haizea.

(Poema de Virgilio)

Jende orok nahi du Estatuaren kontura bizi, Ahaztu egiten zaie, ordea, estatuak jende ororen kontura bizi nahi duela.

(Frederic Bastiat)

Jende gazteentzat dira lana, jana, eta dantza.

Joan hadi atzera, Satan i

Jokoan bat irabazle, gehienak galtzaile.

Jokolarien poltsak ez du lotzeko lanik.

Jokorik hobeena gutzien dirauena.

Justizia gehiegia injustizia nabaria.

(Ciceronen esaldia)

Justiziak ematen duen lasaitasuna da bakea.

Justiziaren fruiturik andiena da arimaren maitetasuna.

(E. Picurp)

Kaioak dira, itsasontziak agurtzeko asmoarekin, kostaldeak astintzen dituen zapiak.

(Aldo Cammarota)

Kaiola erosi eta txoria ihesi.

Kakan antzeko morroie.

(Bermeoko esaera)

Kale zokoan illun da gogor euria. Ama- semeak goian betiko zoriai.

Kalterik bai dautzozu, egin gura inñori, apika izango yätzu zure ondamendi.

Kandela argitan, neska guztiak eder.

Kanpoan uso, etxean otso.

Kanta dezagun orain gauza goragorrik

(Virgilioren keska)

Kapitalismoaren agintepean gizakiaz baliatzen da gizakia, komunismoaren agintepean alderantza.

(Jhon Henneth Galbraith)

Kardu-latzak bere ortz zorrotzak estutzen dabizanean euria egin dau.

Kartak uzten jakitea da jokoan trikimailurik hoberena; garrantzitsuago da mahaiko triunforik txikiena pasatutako handiena baino.

(Baltasar Gracian)

Katalan barrille lez loditsute.

(Bermeoko konparaketak)

Katerik gabe ibiltzea maitagarria da.

Katua, oñik busti gabe, arrantzale.

Katuak daraman sardinari ora iezaio.

Katuaren umea atzaparkari.

Katuek auen ibiliko moduen. - (Bigunduta edo etxura barik)

(Bermeoko esana)

Katuek edo lebatzak auen ibiliko moduen

(Bermeoko esana)

Katu milikariak, muturra erreta.

Katuen glori dxen. - (Epeletan egoteari)

(Bermeoko esana)

Katuek dakotaz aldarrike estomanguen. - (Gosez gabiltzanean)

(Bermeoko esana)

Kausa kenduz gero, ondorioak ere bai.

Kaza txakurrez antzeko morroie.

(Bermeoko konparaketak)

Kaza txakurre. (Besteek egindakoa gozatzeko prest dagoana.

Kerik nahi ez duenak, ez dezala biztu surik.

Kezkak sarri islatzen du, benetan txikia denaren itzal izugarria.

Keskarik ez duen kontzientzia, hilik edo hilzorian dago.

(Newman)

Kideen arteko lehena.

Kisketalako surre.

(Bermeoko konparaketak)

Kofradiako ez denak, ez dezela kandelarik jaso.

Koipestue.

(Bermeoko konparaketak)

Koipia urtu, osasune sortu.

Koko miko, koko miko amak burua ausiko.

Koko miko, koko miko, geldirik or, mutiko.

Komedia bukatu da.

Komeni zaigunean belarriak gogor.

Kondiziopean.

Konponbide berriak ezartzearen aldekoa ez denak gaitz berriak izango ditu ate joka, denbora bera baita berriztatzailen handiena.

(Pascal)

Konpontzen dituen baino gizarte arazo gehiago sortzen du indarke-riak.

(Martin Luther King)

Konpostolielakue.

(Bermeoko konparaketa)

Kontsolamendu hitz aproposak dira gizakiak ezagutzen dituen arin-garri zeharrak.

(Louis Niger)

Kontuekin bizi dira asko.

Kontu emana.

Kontura adi ta entzun; ez dek lagun ona, adiski deari iges egiten diona.

Kontuz du erbiak izukor izatea.

Kontuz erori gabe.

Konzentzidxe. i (Esaten dauenari, konzentzidxe, astuek jan zauen erantzuten jako.

(Bermeoko esana)

Kontzezio eguna, gabonetako jaien hasiera.

Kontzientzia da Jainkoaren presentzia gizonarengan.

(Emmanuel Swedengorg)

Kristala eta konfiantza behin bakarrik hausten dira.

Kristauen adiskidetzaren indarra Jainkoaren ekimenaren par-
te izatea da.

(Cardenal Martini)

Kukuak bere izena kantzatzen.

Kulpa duena, maiz isilik.

Kultura herri zibilizatu baten iraunkortasuna liburuen menpe daude

(Julián Marías)

Kupel txarretik ardo gutxi.

Kurtzioko txiliñe lez.

(Bermeoko konparaketa)

Kurubijjue lez ibilli. (Hara ta ona ibilli, nora ezin.)

(Bermeoko konparaketa)

Kurubijjuek jango zaitsuz. (Galbanigaz dagonari esaten jako.

(Bermeoko esana)

Labana berria beti zornotz.

Lagun askon txarridxe, gosiek hil zauen.- Batek, emongo deutsola jaten, bestiek emongo deutsola, azkenean inok pez.
(Bermeoko esaera)

Lagun batzu engandik beti ikasten da zerbait.

Lagun batzu engandik hobe da alderatzea.

Lagundu bear zaio beargilleari ez ordea beñere jende alferrari

Lagun ona baduzu, ez duzu ispilurik behar.
(Alemaniako esaera)

Lanak diraki.

Lanaren ondorengo atsedena dia askoz gozagarriagoa da eta ez du nazkarik sortzen.
(Enmanuel Kant)

Landabasolakue.
(Bermeoko esaera)

Landak zidar diran unian gogai au ba-juat airian.

Landatzailea, laudorio gose.

Lanean sekula nekatzen ez dena ez da sekula zahartuko. Beti aurkituko baitu gustako zerbait egiten, bizitzan zentzua emateko modua.
(José María Tobar)

Langileak giza deuntasun osoa du.

Langile onarentzat erraminta txarrik ez.

Langilerik gabe ez legoke nagusirik.

Langile txarra lanean, besterik ari ez denean.

Lanik ez egiteko lan asko egin behar.

Lankide, gaizkide.

Lan lasterra, lan alperra.

Lantza eskuan duenak gauza guztiek bereak.

Lapiko txikia laister gainez.

Lapurrek atsedena hartzeko astia izango dute; zelatariek sekula ere ez.
(Japoneko esaera)

Larre motxean haziak bizimodua aterako du.

Laster bildua, laster urratua.

Laster ematen duenak, birmitan ematen du.

Lastoa dagoen tokian garoa.

Lastozko buztan daukana atzera begira.

Lau txakurren.- Belauniko jarri eta txakurren moduan ibiltzeari
(Bermeoko esaera)

Laztana esaten dauenari, txakurrek buztena? Erantzuten dsako.
(Bermeoko esaera)

Leba-leba konsuelon bizarra lez.
(Bermeoko konparaketak)

lege nagusia nerriaren salbazioa.

Legoie edota legoien azala. - Pertsona gusata. Adibidez: Legoi lez.
Ederto" Legoi lez pasa dot"

(Bermeoko esaera)

Lehenengo andrea emazte; bigarrena senikide; irugarrena gaitz ta kalte.

Lehenengo emaztea izuzki, bigarrena andreandi.

Lehen gauaren eskubidea, bernadako eskubidea.

Lehenak bi esku.

Lehenengo eta behin, bizi, gero filosofatu.

Lehen harro zena, emaztearen esanetan otzana.

Lehenik praktika, gero predika.

Lekuan lekuan maillua, gurian andiagoa.

Lekuen lekuen, ardi banak kanpuen. Leku guztietan antzien.

(Bermeoko esaera)

Leku gustidxetan txakurrek oinotsiki - Leku guztietan gertatzen dirala gauza bardinak.

(Bermeoko esaera)

Lekuko bakarra, balio gabea.

Lertu zaigu Basauntza, urratu du bazkantza.

Letraz letra, hitzez hitz.

Libertadea ez da ematen, baizik hartzen.

Libertadea, pozetan, sortzeko atea.

Liburua da barrutik bizi gaituen objektua sakratua eta erligioaren aldetik bizitzarekin lotzen gaituena.

(Pradako Juan Manuel)

Liburuak dira bidaia gizadian honentzat aurkitu ditudan bidari hobereanak.

(Montaigne)

Liburuak dira polena burmuin batetik bestera eramaten duten erleak.

(Russell)

Liburuak maite diren tokian, gizakiak ere maitatzen dira.

(Henrich Heine)

Liburuak maite dituenari ematen die liburuak askatasuna.

(Vicente Espinel)

Liburu batek gizon baten bizitza alde dezake.

(Marcel Prevost)

Liburu batzuekin zalantzak izaten ditugu; Nork irakurriko ote ditu?
Pertsona batzuekin gauza bera geratzen da: ¿Zer irakurriko dute?

(Andre Gide)

Liburu denak erreko ba'dira, ai i gure poza; ai, gure poza i

Libururik gabeko etxea duintasunik gabeko etxea da.

(Edmundo D'Amius)

Liburutegiaren ondoan lorategia badu, ez du gizakiak ezer gehiago

(Cicerón)

Limosna ukatu aurretik, begietara begiratu.

Logale garenean, edonon obe.

Loitsute.

(Bermeoko konparaketak)

Lor daitekeela behi batek eskailera igotzea, baina inoiz ere ez
jaistea ?

Loreari sustraietatik datorkio edertasuna.

(Emerson)

Lorea sorta amaren oinetan.

Lore batek ez dau barbarik egin behar. Naikoa da bere usaiña zabaldu
dagian.

(M. Gandhi)

Loreillaqilluna ta garagarril argia, urte guztiko ogia.

Lo sakulez. i

(Bermeoko konparaketak)

Lo ta lo dauela esateko, sako baten moduan.

(Bermeoko konparaketak)

Lotsagarri izan bedi gaizki pentsatzen duena.

Loxintxa txanpoa faltsua da eta gure hantukerian esker baino ez du
baliorik izaten.

(Rochefoncauld, eko F.)

Ludi-ontako alaikeriak.

Lukidzek baño geidxau daki.- Lar jakina.

(Bermeoko esaera)

Lukidzek ulie jeusitze be, menduek beti aldien.- Pertsonen izakerea
ez da errez aldatzen.

(Bermeoko esaera)

Lumaren konturatu gabeko okerra.

Lurra arina izan bekizu.

Lurrak ematen duena, lurrak du eramaten.

Luzatzen den itzaropenak nekatzen du gogoa.

Mahaian esana, mahiur zapipean gorde.

Maiatzeko ihintzak urrea balio du.

Mailu zelarrezkoak hauts ditzake ate burdinazkoa.

Maisuak hola esan du.

MaitasunA? espiritualtasuna eta morala da Jainkoa; barne- barnetik ezagutzen ditu gure bihotzak.

(Gandhi)

Maitasuna ez da bata besteari begira egotea, biak alde berera begiratzen baizik.

(A.Saint Exupery)

Maitasunak dena garaitzen du.

(Virgilioren bertzetik)

Maitasunarekin neurtzeko indarrak ez duenak, legean babestu behar du.

Maitatzea da bihotzaz mirestia, miresla, berriz, buruarekin maitatzea.

Maitatzen dugunean baino ez gara ohartzen munduan edertasunaz.

(R.Tagore)

Maite gintuztenek orain, geiago maite gaituzte.

Maixu denak gaixotuko ba' lira, ai, gure dantza. i Ai gure dantza. i

Maite- maitagarriak izan gaitezen.

Makur bidez harmak logaren aurrean.

Makur izanagaitik igitaia, zuzen ebakitzen du lastagaia.

Maleziak eta inbidiak ukitzeko moduko forma balute, bumeran itxura hartuko lukete.

(Charley Reese)

Manchako toki batetan.

Mandue.- (torpe edo handidxe).- Nongo mandue zara baie! Etxe Gizon mandue, Herri mandue, eta abar.

(Bermeoko esana)

Manduen gañekue.- Handi- handidxe.-

(Bermeoko esana)

Manduen ostikadie lez.- Ezustekoan jatorkun gertakizun ezkorra.

(Bermeoko esana)

Mañana mas y mejor, komediantilez.

(Bermeoko konparaketa)

Maria Erramona, Maria Erramona, kortako asturi jaten emoidsona. Abesti herrikoa.

Mari gurea goruetan, behar eztan orduetan.

Mari kakien antzekue.

(Bermeoko esana)

Mari zikinaren lixiba, osteartetik gora.

Martintxo, Martintxo, mutiko maiñoso.

Martxo haizetsua, urte sagartsua.

Medikua, senda ezak heure burua.

Menderen mendetan.

Melden antzekoak dira lagunak ere, berrogeita hamar probatu behar
dira ona den bakarra aurkitu orduko,
(Claude Hermet)

Mendeku hoberena da mendekua merprezatzea.
(Goethe)

Mendiak erditzen dira, eta sagu barregarri bat dakarte mundura.

Mendiak mendia bearrik ez, baino gizonak gizona bai.

Mendian jaio, mendian hazi, herrira etorri eta bera nagusi.

Meritu berdinez.

Mesedez, faborez i

Mihiaren konturatu gabeko okerra.

Mihi luzeak eskuak labur.

Mika lonako, umea halako.

Mila urte igaro eta ura bere bidean.

Mintza bitez gutaz zeihar eta bira gure behar.

Mintzo-emeak biotz gogorra bera dio.

Momentu berean.

Monja beltzak Mendaron dira, ez dakit ango biderik.

Monja urdinak, Begonñ dira, baina ez dakit ango biderik.

Mundua aldatu nahian hasi baino lehen, eman hiruzpala bira zure
etxean barrena.

(Txinatar esaera)

Munduan beti dago gizona amesetan, gabaz, zorakerian, egunez benetan.

Munduaren barruan mundu hobe osatzen dute liburuak.

(Alexander Smith)

Mundu guztiak zapuzten nabenean benetako adiskidea da nigana urrera-
turik, nire bizitzaren atea jotzen dauana.

Mundu honetan nahi duenak bizi, edozer gertatuta ere, ez du behar itsi.

Munduko burmuin guztiak dira hutsalak modan dagoen edozein inozokeria-
ren aurrean.

(Theodor Fontane)

Munduko edozein herrialderen garaipena lortzeko nahitaezko balio
unibertsalak dira.

Musika, bestearen intimitateraino iristen den intimitate baten adieraz-
pena, da gizakiak sortutako zientzia guztien artean garen graduakoa,

(Edgar Morin)

Nafarroa munduko miraria izango da.
(Shakespeare)

Nagia beti lantsu.

Nagiaren urak tenple bi batean hotzegi-bestean beroegi.

Nagusi askoren astoã hanka motza dauka.

Nagusi ororentzako programa maitatu eta maitarazten jakin.

Nahiago duzunez.
(Shakespeare)

Nahi bada jan egin behar da lan.

Nahi delã edo nahi ez delã.

Nahi duala zein ez duala.

Nahi duena esaten duenak, nahi ez duena entzuten du.

Nahi duenak erakutsi, lehenik behar du ikasi.

Nahi duenak heurentzat, besteentzat.

Nahi duenak õngi bizi, gaurkoa biharko utzi.

Nahi dut, agindu egiten dut, izan bedi ene borondatea aski arrazoi.

Nahi ez baduzu goseak bizi, lan eginez zuhur bizi.

Nahikide ez da adiskide.

Nahikoa da zerbait arretaz begiratzea interesgarria bihur dadin.

Nahiz iltzar nahiz ilberri, emaiozu hazia eguraldi onari.

Nai-izatia da, al izate.

Naturak ez du saltorik egiten.

Nazio baten indarra etxeko osotasunetik eratorria izaten da.
(Confucio)

Negar da negar.
(Bermeoko esanak)

Negarra eta barrea, umeen legea.

Negua joan da, ta gaur udaberri.

Negu gogorra bai-da, edurra goietan.

Neke gaberik ez da bizitzerik.

Nekez entzungo duzu jakintsua bere jakituriaz hitz egiten, baina ergelari asko kostatzen zaio bere ergelkeriak isiltzen.
(René J. Tossier)

Nerea nere eta zurie gure.

Nerea neretzat, gañerakun biontzat.

Nere-etxeko kea, nere laguneneke sua baino ohea.

Neskagarri da, beti be, adiskideak diñoena guzurtzat artzea.

Neu naiz estatua.
(Luis XIV)

Neure ondasun guztiak aldean daramatzat.
(Greziako hitzak)

Neurriz kanpoko botereak galbideratu egiten du haren jabea.
(William Pitt)

Neurriz kanpoko kontsumoaren aldetik gerra kimikoa abiarazi dute;
mundu honetako klima eta airearen aurkako gerra.

(Eduardo Galeano)

Nik ez dakit iraukurtzen.

(Julio II)

Ni naiz naizena.

Ni naz mendiko Basauntza pareka jaten ditut nik neskatillak oso-
osorik.

Nire bekatuak onartzen ditut eta Jainkoaren begiradapean nabil; Haren
presentzia eguzki izpien antzekoa da niretzat.

(Gandhi)

Nire benetako adiskidea, laguntzen daustana da; ez erruki daustana.

Nire erruz, nire erruagaitik.

Nire gorputzaren esklabo izateko baino zeregin garrantzitsuagoete-
rako jaio naiz.

(Séneca)

Nire lana da inoiz gogoaserik ez egotea.

(Wernher Von Braun)

Ni txapelgintzan hasiko banintz, umeak bururik barik jaioko leitekez.

Nobletasunak obligatzen du.

Noiz arte?

(Ciceronen esandakoak)

Noizik behin, Homero bera ere lo geratzen da.

Nola bizi hala hil.

Nolako aita, halakoxe semea.

Nolako egurra, halako ezpala.

Nolako elizalde, halako abade.

Nolako irina, halako ogia.

Nolako nagusia halako morroia.

Non daude.?

Non den mina, han da mingaina.

Nondik? Galdetzen dauenari, txakurrek buztanpetik erantzuten jako.

(Bemeoko esana) ✓

Non ene txoko, han ene goxo.

Non fida, han gal.

Non zer hartzeko dabilenari.

(Bermeoko esana) ✓

Norbait ganetik egunera, bat-batean, gizaki handi bilakatzen denean,
seinalea lehendik ere zerbait bazela.

(José Laguna Menor)

Norbait nor den hobeto ageri da, beraz baino besteez mintzo delarik.

Norbait tematia dela jakiten dugunean, hura gu geu baino are seta
juagoa dela onartzen ari gara.

(José Laguna Menor)

Norbaitek zerbait esan orduko izango da haren aurkakoa defendatuko duen beste norbait.

(René Descartes)

Norbera nolako, besteak uste halako.

Norbereak estali eta inorenak agertu.

Norbere)etxearen alde.

Norberen eginak itsusten edo edertzen dute.

Nor da hire esaiak? Ene ofiziokoa.

Nor da nor? zein da nor?

(Ingeles esaldia)

Nori berea.

Nori berea da zuzenbidea.

Nork bere barrua du ezagutzeko zailena.

Nork bere burua onartzen duena, prest dago gaionentzekoak baltzeko.

(M.Descalzo)

Nork bere buruarekin bizitzen ikasi duenak ez daki asperdura zer den.

(R.Erasno)

Nork bere opilari ikatza.

Nor (k); zer, non serez, zergatik nola, noiz i

Oba da menpeko izatea, agintaria baiño.

Obe da txori bat eskuan, ta ez eun egaz.

Obe da ezer ez, baino ezer.

Obeki da zorrak ordaindu.

Odolak su gabe diraki.

Ogia irabazteko.

(Literaturan esaten da)

Ogi gogorrari, agin zorrotza.

Ogi gogorrari hanka hagin zorrotza.

Ohar hadi ongi.

Ohiturak barrezka zuzentzen ditu.

Ohituraren arauera.

Ohar hadi ongi. i

Ohol gutxi den lekuan, aulki txikia.

Ohoreagatik.

Ohorez; ohorearen kasuaz.

Oihal ona kutxan saltzen da.

Oihal txarra merke delarik, garesti da.

Ohituta " akostunbreta"

(Bermeoko esanak)

Ohoinari ebastea da perdonatzen irabaztea.

Oihan orotan otso bana.

Oi, hiruz eta lau bider zorientsuok.

(Virgilioren esana)

Oilarra bere lurrean sendo.

Oilloak eta eperrak, guts artean eraginda, zorriak ilten egon oi diranean euria egingo dau.

Oiloak hauts artean, ekaitza duzu atean.

Oilo gosea beti soinulari.

Oilo ibiltari, azeriaren janari.

Oinak hotz elizarako, bero ezkontzarako.

Oinekin egindako akatsak soinetakoei erasten dizkio gizakiak.

(Samuel Beckett)

Oinezkoari muzin, zaldizkoari ezin.

Oi non dago baserria. i

(Virgilioren esana)

Oi sinplekeria saindua i

Oker batek gauza oker franko.

Okerra behar denean, zuzenik ez.

Ollarra.- Pertsona arrue.

(Bermeoko esanak)

Ollue.- Ikaratsue.(Pertsona)

(Bermeoko esanak)

Olluen popak. Emozinoz beterikò egoera batek, ikareak edo hotzak eragiten deuskun hotzikara eta gorputzan sortzen jakun olluen itxuria.

(Bermeoko esanak)

Ona da arin ibiltea, baiña larregi estutu barik.

Onak onari gorantzi.

Ona izan eta ez zaizu damutuko.

Onar daiteken norberekeria bakarra zera da; ingurukoak ondo egonarazten ahalegintzea norbera hobeto egoteko.

Onaren berri, txarra probatu duenak daki.

Onartu landorioak eta txaloak, askatasuna gaïduko duzu eta,

On-bide ondoan sortu oi da zorion-lilia.

Ondo elkartutako herria sekula hautsiko ez den herria.

Ondo jan da gero

(Bermeoko esana)

Ondo hasi, ongi bukatzeko.

Ondo esatea ez da asko kostatzen.

Ondo pentsatzean datza etikaren oinarria.

(Blaise Pascal)

On-bide ondoan sortu oi da zorion-lilia.

Ondorioak ikusi eta gero

On egiteak beti dakar, dagokion saria.

On egiten dogunean, ez dogu ondainsariak zirikatuta egin bear.

Ongi datorkiguna, erraz sinisten dugu.

Ongia ikusi eta ontzat ematen dut, baina gaizkia egiten dut,

Ongi egin eta gaizki hartu.

Ongi eginez iragan zen.

Ongi egoten den lekuan, hantxe dago sorterrria.

Ongi maite duenak, ongi zigortzen du.

Opor-aldietan be jardun zerbaiten, batez be zeure adimena obeamotzen.

Orain da edateko ordua.

(Horatio)

Oraindik ez gara nahikoa galtzen bata bestearengan.

(Egide Van Brockhoren)

Orain; oraingo denboran; presenteon.

Ontzia, utsago ta otsenago.

Orduko oiturak- ederrak.

Oroipenean i

Orok diotena, edo da edo izanen da.

Orokorrean insektu guztiei mamarrue deitzen badeutzagu, guzurren mamarrue, berezike guzur asko esaten dauen pertsoneari esaten deutzagu.

(Bermeoko esanak)

Ororen adiskide dena, ez da inorena.

Ororen ardia otsoak jan.

Ororen belazean belarra labur.

Ororen gogara egitea da gauza nekea.

Ororen naiz, oro gal.

Orratzak baino ariak luzeago.

Orroa ez da arrazoi onaren seinale.

Oso ederki, txit ongi.

Oso ondo, eratar.

(Bermeoko esana)

Oso santua izan arren, ez da inor beste goragoko maila bat jaritsi ez dagikeanik.

Ososoko santu lez egon.

(Bermeoko konparaketak)

Ospea bitza da bizitzaren korrontean.

(Rabindranak Tagore)

Ostiraleko trumoiak bederatziurrena.

Ostidse lez.

(Bermeoko konparaketak)

Otoitzaren errealitatea otoitz egitean baino ez da erakusten.

Otoitz egin bildurra da ausardia.

Otoitz egitea ez da jakintzua izatea, hortxe egotea baizik.

(Magdalena Debrel)

Otsail txiki haserrea, ez haiz besteak baino hobe.

Otsoa artzain.

Otsoak badu poz ardiaren ostikoz.

Otsoa aipatu eta bereala agertu. (mentar al lobo y enseguida aparece)

Otsoak eta orak ahuntzaren haragiaz bake.

Otsoak otsoari gatzik ez, eta lapurrari lapurrak laztan.

Otsoak zer baitetsa, otso-eme donetsa.

Otso buruzkuen edo otso babastuen antzekue.

(Bermeoko konparaketak)

Otso gosea, ibiltari.

Otsoa non aipa, han gerta.

Paira eta uka ezak heure burua.

(Greziako esana)

Pandero zarraren otsak, alaitzen ditu biotzak.

Pandero zarra ta alboka, biak ari dira joka.

Partekatutako poztasuna poztasun bikoitza da; partekatutako atsekabea, atsekabe erdia baino ez.

(Jacques Deval)

Pelmadie emoten.

(Bermeoko esaera)

Pelotea ezta eguno be salloka jaurti bear narrasean baiño.

Pentsaten dut, beraz ba naiz.

Pentsatzen dutena zintzotasunez esaten duten lagunak maite ditugu, baina soilik, haiekin ados gaudenean.

Perrotez osaturiko eraikuntza altxatzeko erabiltzen dira aitza-kiak.

Pertsonak edaderantz lodiago doazela.

(Bermeoko esaera)

Pertsonak hamasei urte behar ditu bere gisa ibiltzeko.

Pintatzea bat, izatea beste

Pisatua, kontatua, banatua.

Pistidxe.- Txarra.-

(Bermeoko esaera)

Pittin-pittinka, aleak kutxatik hanka.

Pitxarra sarri iturrira, edo hautsi edo morkotu.

Piztia ere onez onean eskura.

Platon adiskide dut, baina egia adiskideago.

Plaust eindse.-

(Bermeoko esaera)

Pobrearen oinean, beti arantza.

Pobreari ez zaio lapurrik ateratzen.

Poetak jaio egiten dira, hizlariak egin.

Poeten kasta haserrakorra.

Politikari bateri uriko giltzak emon bearren, morroilloak aldatu bear gendukez.

Politse.-

(Bermeon erabiltzen da hitz hau.)

Poltsikoak diruz bete eta eskuak hutsik.

Potozorridse.

(Bermeon erabiltzen da hitz hau.)

Poza ta atsegina etxean, soloetan, barriz, uzta ugari.

Pozetan ibili eta hutsean itzuli.

Poz gaitezen bada, gazteak gareino.

Praka zar txikitxoá zuloz betekoa, arkondara ere bere antzekoa.

Presaka ibeltzea da anditu gabeko gauza guztien ama.

(V́ctor Madueño)

Probetxa hadi egungo egunaz.

Sabelak ez du jairik.

Sabel hutsak adimen argia.

Sagar bat egunean, sendagilea bétirako urrunean.

Saiatzen denak aurkitzen du.

Sakrifizioak eta minak balio gorena dute Jesukristok gu salbatzeko erabili zituenetik.

(Cardenal Tarancón)

Salbuetsi behar dena salbu.

Saltzen dabilena, galtzen dabil.

Saminak maitasunak beste elkartzen du familia.

(José María Tobar)

Samina zer den dakienari baino ez kontatu zure penak. Sufritzen duenarengatik baino ezin baita ulermen eta kontsolamendua lortu, dio esaera zaharrek.

Sanjoanetan kuku, Sanpedrotan mutu.

San Bizente hotza, neguaren bihotza.

San Lorentzok esku batean ura eta bestean sua.

San Simón eta San Judas, ura joan eta negua heldu da.

Sariekin estali zuen Zesarrek burusoiltasuna

(Baltasar Gracian)

Sarreratik bertatik hasieratik.

Sarri jasoten da, aundiak ezin dauna, txikiak egin.

Sarritan isiltasuna ere iritzia da.

Sasian jaiok sasian nahi.

Seinale honen bidez garaituko duk.

(Constantinok)

Seinekin etzan dadina ikuska jaiki doa.

Sekula gertatu ez diren ezbehar ugari sufritu izan dut.

(Mark Twain)

Sekula hutsik egiten ez dizuten lagunan dira liburuak.

(Thomas Carlyle)

Seme hindatzaileak makila geruan.

Senda daitezke zauri ezpatazkoak, baina nekez mihizkoak.

Sermoi luzeetan bihotzak baino gehiago mugitzen dira aulkiak.

Soberan dagoenak ez du falta denaren hutsunea betetzen.

Soinularien etxean, oro dantzari.

Soldadua, amaren seme galdua.

Sor diranak, zor iltzeko dute.

Sorpresan zerozer txarri etortzeari. (Bermeoko esaera) X

Sortzetik du azeriak maltzurkeria.

Sortzi euskal abisenak baino gehiago balio du euskal mingainak.

Sufritzen duen inozentziak du Kristorekin antza gehien. (Enmanuel Mounier)

Sufritzen duen Jainkoa baino ez da lagungarria.

(E. Bonhoeffer)

Su gabarik ez da kerik.

Sugea hilagatik sugakumeak bizi.

Sugoi lakue, saltamatxinue edo sagutxue.- Ume zirine.

(Bermeoko esaera) ✓

Suhi joaten dena eskontzan, bizi guztian norrontzan.

Sukalde beltzean gazta ona.

Sur handidse. (Bermeoko esaera) X

Teak ez du ardoaren harrokeriarik, kafearen indibidualtasun kontzienterik ezta kakaoaren inozentzia irribarretsarik ere.

Tolle lez egon plaust eindse.

(Bermeoko konparaketak)

Tontoaren poza, besteak gaizki ikustea.

Tontoa izateko ez da ezer ikasi beharrik.

Tonto-listo asko munduan inoren lepötik bizitzeko.

Topiñak galdareari, ipur baltz.

Tresnak jabea dirudi.

Trumoi-egunean, etxe barruan ba'zagoz, tximini ondora ez urre-
ratu.

Trumoi egunean etxean ba'zagoz, atera ez urten.

Trumoi egunean, arkaitz zuloak guztiz arriskutsuak dira.

Trumoi egunean, tren eta automobiletan, leioak eta ateak ondo
itxi.

Trumoi-hotsa baino harantzago doa fama txarra.

Txakur egualdidxe. Eguraldi txarra.

(Bermeoko esana)

Txakurra ogian geratzen da, ez doa aurrerago; gizona, barriz.....
Nor ete burutzuago.

Txakurrak bere atarian indarra.

Txakurre ernegaten edo amurruan ipinteko edo katu bateri edo beste
txakur bateri aurre egiteko. UTSE i edo EZ ITZI i Esaten deusgu.

(Bermeoko esana)

Txakurrek elizarako ganie. Goga eza. Esate baterako: Horra ezkontza-
rako, txakurrek elizara baino gogo gitziau dakot.

(Bermeoko esana)

Txakur goseak hezurra amets.

Txakurren besteko atunek.

(Bermeoko konparaketak)

Txakurre. Zelakue zara baie i Zenžuan.

(Bermeoko esana)

Txakurrelako atunek edo txakurren besteko atunek.- Atun handidxe.

(Bermeoko esana)

Txakurrelako dolorie. Min edo dolore handidxe.

(Bermeoko esana)

Txakurrelako estule.- Zarata handikoa.

(Bermeoko esana)

Txakurren bustena lez, beti atzetik, Atzetik dabillenari.

(Bermeoko esana)

Txalo pintxalo, txalito txalo, astotxua mispiltxuan ganian dago,
Umeen abestia.

Txapa ganien katue. Jateko ordua ta etxean jatekorik ez dagoenean.

(Bermeoko esana)

Txapel bategaz buru ezin estali.

Txarrari barre, lotuta dagoen astuari arrè.

Txarria azi etxean eta il auzoan. Zezena bere, il aurretik belaniko.

Txarriksen bizidxe.- Bizi ona. (Bermeoko esana) ✓

Txarri markaue. Istripu edo borroka baten ondorioz, arpidxe txarapatata edo markata daukana. (Bermeoko esana) ✓

Txepetxa egun argiarekin hasten da kantatzen.

Txiki ta lodi. (Bermeoko esana) ✗

Txilipitxeruen antzeko morrie. (Bermeoko esana) ✗

Tximinia berria berehala da ketan.

Tximiniapen ezagutzen dira gizonak.

Tximinoak gora igonago eta uzkia ageriago.

Tximiñu oien antzekoak ez izan.

Tximista hotsez entzun genuenean, sinetsi genuen jupiterrek zeruetan agintzen zuela.

Txindi asko duan gizona aberatsa da.

Txingauen antzeko morroie. (Bermeoko esana) ✗

Txinparta batetik su handia etor daiteke.

Txirula ta danboliña entzuten dira mendian.

Txo, erbi txakurre zarala zui Maltzurra. (Bermeoko esana) ✓

Txoria goian kantari, emen gu be dantzari.

Txoriak eder dira kantari mendian.

Txoria lumatik ezagutzen duzu, behia eta idia, adarretik, eta gizona hitzetik.

Txori pendejue, (pelma bat.) (Bermeoko esana) ✓

Uda gau bateko ametsa.

Ugari, asko.

(Bermeoko esana)

Ugazaba, aor bada Kulinkak guztiak dira anka-bakarrak.

Ugazama (madrasta), inpernuko deabruaren zama.

Ulertzea abestea bezain ederra da.

(Andre Billy)

Ulertzen ez dutena, ukatzeko simple guztien eskura dagoen bidea da ateismoa.

Ulie dakozu Santa Klarako arratoie lez.

(Bermeoko konparaketak)

Uliek hegaberie lez.

(Bermeoko konparaketak)

Uliek gora begire, orraztu barik.

(Bermeoko konparaketak)

Umeak hazi eta nekeak bizi.

Umearen zentzuna, etxean entzuna.

Ume kuttuna.

(Frantsez esaldia)

Unaiak aier unaiak.

Untzia galduz gero, guztiak pilotu.

Untxiak okela ohea.

Upel txarretik ardo onik ez.

Urak dakarrena urak darama.

Uraren gainean dago, murgilau gabe.

Ur-arratoie.- Uretan trebea.

(Bermeoko esana)

Ur beroz errea, hotzaren beldur.

Urdaia jan ta garbaia.

Urde gosak ezkurra amets. Cerdo hambriento sueña en bellotas

Uren bitze lez.

(Bermeoko konparaketak)

Ure tsise lez.

(Bermeoko konparaketak)

Ur onean dago.

Ur gaiztoan dago.

Ur irakinean ez du eulik pausatzen.

Urratsez urrats igotzen dira mendiak, apurka-apurka lortzen dira ondasunak eta pausoz pauso hurbiltzen gara jakituriana.

(Txinako esaera)

Urre gakoaz, ate guztiak ireki doaz.

Urre-gose asezinai

(Virgilio)

Urrien bitze lez.

(Bermeoko konparaketak)

Urriko elurra zortzi hila beteko elurra.

Urrindu, al dala, lagun gaiztoekandik.

Urrunago berriak handiago.

Urrutiko intxaurrak hamalau bertara joan eta lau.

Urrutiko intxaurrak hamalau geituratu eta lau.

Urrutira begiratu eta hurbil gelditu.

Urrutira doena, lakuz aldatu, baina ez buruz.

Urrutira joateko ez da liburu bat baino itsanontzi hoberik.
(E. Dickonson)

Urte askotan.

Urte barri, barri, txarri belarri, daukanak ez daukanari emon
bear sari.

Urte barri, itsuak bere igarri.

Urrutiko senidea baino, auzo ona hobe.

Urte elurrezkoa, garizkoa.

Ur-txakurre.- Itsasoan trebea danari.
(Bermeoko esana)

Urte guztian gerta ez dadina, betirekian.

Usatu, baina ez abusatu.

Usoak joan, sareak heda.

Usoak urrumeka ta urrungaka eragoten dabenean eguraldi ona.

Usteak alderdi ustel.

Ustea ez da jakitea.

Usteak erdia ustel.

Uste gabeko palastak aundi diranak sarean sartu al ditu.

Uste izatea ez da jakitea.

Ustelkeria beti da biren arteko kontua.
(José Ma Tobar)

Utzak ona habeagatik.

Utzazue esperantza guztia zuek, hona sartzen zaretenok
(Dante)

Uzta aundia biltzeko, azi ona erein bear litzake.

Uztearen eta debekuaren artean aurkitu behar du bere bidea bizo-
ketak.
(Sigmund Freud)

Ustez eziña, saiatuz egina.

Utz dezagun mundua aurkitu genuen baino hobeto.
(Baden-Powell)

Xehetasun guztiekin.

Xehurraren olioak katuak edan.

Zabiltz beti eratsu ta adeiz (deferencias)

Zahar hitzak; zuhur hitzak.

Zahar nendin, zora nendin.

Zaharrago ikaskurago.

Zaharrago, zoroago.

Zaharrari azkar joateko eta haurrari geldi egoteko esatea bardin da.

Zahartzaroa jakin-miñaren galdera da.

(Azorin)

Zahietan zuhur eta irienetan ero.

Zakutik bihia gal, edo zorrotik irina da galtze berdina.

Zalditik astora eta astotik lurrera da biltza horiek.

Zapaltzai lea hiltzen denean bukatzen da haren erregimena, martiria hiltzen denean hasten da haren gobernua.

(Kerkegaord)

Zapata alaiak dakar astelehen tristea.

Zapoa, klin klon, bihar eguraldi on.

Zarean baino geiagotzat, ez euki zeure burua.

Zatika ezak eta garaituko dut.

(Latineko esana)

Zatika ezak erreinatzeko.

Zarra sagastia ipini, gazteak ustiatu.

Zazpi espiritu behar dira haurrekin.

Zazpi otsekabetatik, zazpi pozbide.

Zaztagia sutan herria jaietan.

Zartzaroon, jakin-gurea galtzen da.

(Michael Von Faulhaber)

Zein da orotako aberatsena? Bere doiaz gogoberatatzen dena.

Zein etxe, urrezko ate.

Zein haginetan dan mina han da mihina.

Zekena, beti on-gose.

Zelako mariposie da baiei Miskillie, (tentela edo antzekoa.)

(Bermeoko esana)

Zelangoa ohi da, amea, halangoa da alabea.

Zelata dagoena gatxen entzuta.

Zenbaitetan, galdu arren irabazi egitea da. Badaude espirituaren garaipenak ere.

(Elie Wiesel)

Zenbat aldatu da lehendik hona!

Zenbat buru hainbat aburu.

Zenbat buru, hainbat eritzi.

Zenbat da zure nekea?

Zenbat entzat, arraskada oso ospetsua izatea datza, beste batsuentzat, ostera izengabetasuna atxikitzen.

Zenbat eta goragotik erori eta kolpe handiagoa.

Zenbat eta isilago gauden, hobeto entzuten dugu.

(Barbara Harmoyer)

Zenbat eta ttikiago zaren, belarriak erneago eduki.

Zenbat gauza ona esaten diguten zenbat pertsonak ahoa ireki gabe.

Zentzu hertsian.

Zentzungabekeriak jasaten ba'dozuz, nasaitu zaitez, benetakogatxa areik egitea da.

(Pitágoras)

Zentzu zabalean.

Zentzuz hitz egitea beharrezko., ondo entzutea ezinbesteko.

Zeozer garbi-garbi dauela esateko !! Herriko haiziek Taraskan sastarrak batzuen dauenez batzuen dizela sastarrak pe i

(Bermeoko konparaketa)

Zerbitzatu ehun aldiz, esan esetz behin eta zure ezezkoa baino ez dira gogoratuko.

(Plinio Gaztea)

Zer egin i

(Errusieraz, Leninen obra baten)

Zer ikusi, hura ikasi.

Zertaz ari den benetan dakienak, ez du arrazoirik aurkitzen ahotsa goratzeko.

(Leonardo da Vinci)

Zertan hasi, hartan leukatu.

Zeuk nahi ez duzuna inori ez agindu.

Ze zera ta'ze arraioi Txakurra jan-eraztea ez da ezer, baiño bere txabol ta guzti, geitxo da noski.

Zientziak ohoregabetu egiten gaitu harrokeriaz ari garenean edo maisukerietan erortzen garenean.

(Salesko Franco Deuna)

Zigor gabeko legea, mihi gabeko txilina..

Zikoizkeria da, txiroa izateko beldurrez beti txirotasunean bizitzea.

(San Bernardo)

Zilarra eta urrea hilik dauden altxorrak dira; seme-alabak dira bizirik dauden altxorrak.

(Txinako esaera)

Zilegi izan zein izan ez.

Zin egiten dut.

Zintzarri mihigabea, horman hondatuko.

Zintzoak eta esker-onekoak izan gaitzean beti gure ongi-egillen aldera.

Zintzotasuna da pentsatzen duzun bezela hitz egitea, esaten duzuna egitea, azintzen duzuna betetxea zarena ematea.

Ziur nago arraza bateko kidea naizela gizadiarena.

(George Mooke)

Zoaz pikutara i

Zorabio nagusia.

Zorigabeak eta bideak egiten dituzte adiskideak.

Zoriona ez da norberak gura dauana egitea, norberak egiten dauana maite izatea baiño.

Zorionaren bila goaz korrika; azkarregi joanez gero, bidean galdu dezakegu.

(José Naroski)

Zorionekoa gauzen iturburuak ezagutu ahal zituena.

Zorionekoak daukatenak i

Zorionekoa munduko arazoetatik urrun bizi dena.

Zoriontasuna ez datza ez duzun horren baitan; daukazu horrekin egitea duzunaren baitan baizik.

(Thomas Hardy)

Zoriontasunaren sekretua ez datza ben nahi dena egitea, egiten dena oro nahi izatean baizik.

(Leon Tolstoi)

Zoriontsua haizen artean adiskide ugari dituzkek.

(Ovidio)

Zoritzarreko gehienak horrela sentitzen dira ez daukatenaren esperoan daudelako beti, daukatenari erreparatu beharrean.

Zoroen ezia, gozoa guztia.

Zorrak ordaindu, albait ariñen, ta ar-emonetan ez izan nagi (pereroso)

Zorristo. Koipesto.

(Bermeoko esana)

Zorrak zor, lepoa lodi.

Zor zaharra, zor txarra.

Zozoak beleari ipurbeltz.

Zozo aseak gerezi mikatzak higuin.

Zuena hondatu, eta besterena lapurtu.

Zu beti bero, otz eztana bero.

Zuhaitz belakorra ez du inork ebakitzen.

Zuhaitz okerra zuzentzea gauza zaila.

Zuhurrak luzar pentsaten eta laster obratzen.

Zuhurtasunak ez ditu guztiak konpontzen, haren gabeziak hutsik gabe erakartzen ditu ordea.

(Lingree)

Zuhurtasunik gabeko ausardia arriskutsua da; ausardiarik gabek
zuhurtasunak ez du inongo baliorik.

Zun entzutea nahi duzunean berbetan hasten dena da gizaki asp.

(Ambrose Bierce)

Zura berago, eta harra barnago.

Zurak ezpala bera bezalakoa.

Zure biotzean maitasunik ez ba dago, biotzaren gaitzik txarrena dozu.

Zure idazkia garaiz jaso nuen.

Zure isiltasuna da besteak bere hitza erein dezakeen ildaska bakarra.

(René J. Trossero)

Zurekin besteen akatsak mormoxetan diarduanak besteekin zure akatsak aizatuko dauz.

Zuretik ezpala. i

Zuri, zuritan.

Zurraren sakelak, bi zulo.

Zuzenbidea onaren eta egokiaren artea da.

Zuzenbidean uts dagiena jokotik at gelditzen da.

Zuzenbide pribatua.

Zuzenbide publikoa.

Zuzenbidez eta egitez.

Zuzen jokatuaz ez bildur izan; baiña, ostera, oker ba'zabiltza.

Zuzen zuzenean.